ROMAN

melih cevdet anday

Aylaklar

MELİH CEVDET ANDAY

1915 yılında İstanbul'da doğan Melih Cevdet Anday, Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte şiirde Garip akımının kurucularındandır. Daha sonra felsefi şiir akımını başlatarak Garip'ten ayrılmıştır. UNESCO tarafından Cervantes, Dante, Tolstoy ayarında bir yazar olarak kabul edilmiş olan Anday, uzun yıllar gerek gerçek adıyla gerekse çeşitli takma isimlerle gazetelerde makaleler ve denemeler kaleme almış, çeviriler yapmıştır. Bazı romanlarında da takma isimler kullanan yazar, şiir, deneme, eleştiri, roman, tiyatro oyunları yazmış ve çeşitli ödüller kazanmıştır. 2002 yılında ölen Melih Cevdet Anday'ın almış olduğu ödüller şunlardır: 1970 TRT Roman Armağanı (*Gizli Emir*), 1973 TDK Çeviri Ödülü (*Buz Sarayı*), 1976 Yeditepe Şiir Armağanı (*Teknenin Ölümü*), 1978 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü (*Sözcükler*), 1981 İş Bankası Büyük Ödülü (*Ölümsüzlük Ardında Gılgamış*), 1984 Enka Sanat Ödülleri (*Ölümsüzler*), 1991 Tüyap Onur Ödülü, 2000 Aydın Doğan Vakfı Şiir Ödülü.

Eserleri:

Şiir Kitapları: *Garip* (1941, Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte), *Rahatı Kaçan Ağaç* (1946), *Telgrafhane* (1952), *Yanyana* (1956), *Kolları Bağlı Odysseus* (1962), *Göçebe Denizin Üstünde* (1970), *Teknenin Ölümü* (1975), *Sözcükler* (1978, Toplu Şiirler), *Ölümsüzlük Ardında Gılgamış* (1981), *Tanıdık Dünya* (1984), *Güneşte* (1989), *Yağmurun Altında* (1995).

Romanları: *Zifaftan Önce* (1957 - Murat Tek adıyla), *Yağmurlu Sokak* (1959 - Murat Tek adıyla), *Dullar Çıkmazı* (1962 - Murat Tek adıyla), *Bir Gecede Üç Erkek* (1962 - Murat Tek adıyla), *Aylaklar* (1965), *Gizli Emir* (1970), *İsa'nın Güncesi* (1974), *Raziye* (1975).

Tiyatro Oyunları: *İçerdekiler* (1965), *Mikado'nun Çöpleri* (1967), *Dört Oyun: Yarın Başka Koruda / Dikkat Köpek Var / Ölüler Konuşmak İster / Müfettişler* (1972), *Ölümsüzler* (1984).

Denemeleri: *Doğu-Batı* (1961), *Konuşarak* (1964), *Gelişen Komedya* (1965), *Yeni Tanrılar* (1974), *Sosyalist Bir Dünya* (1975), *Dilimiz Üstüne Konuşmalar* (1975), *Maddecilik Ülkücülük* (1977), *Yasak* (1978), *Paris Yazıları* (1982), *Açıklığa Doğru* (1984), *Sevişmenin Güdüklüğü ve Yüceliği* (1990), *Yiten Söz* (1992), *Aldanma Ki* (1992), *İmge Ormanları* (1994), *Geleceği Yaşamak* (1994), *Geçmişin Geleceği* (1999), *Çok Sesli Toplum* (2001), *Felsefesiz Yaşamak* (2002), *Bir Defterden* (2008), *Açık Pencere* (2008 - Toplu Yazılar 1), *Bakır Çağı* (2009 - Toplu Yazılar 2).

AYLAKLAR

Melih Cevdet Anday

§

Yayın No **963**
Türkçe Edebiyat **332**

Aylaklar
Melih Cevdet Anday

Yayına hazırlayan: Sevengül Sönmez
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

© 1965, Melih Cevdet Anday
© 2010; bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

Everest Yayınları'nda 1. Basım: Temmuz 2011

ISBN: 978 - 975 - 289 - 898 - 1
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Tel: (0212) 674 97 23
Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (212) 511 53 03 Faks: (212) 519 33 00
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Birinci Bölüm

I

Köprüden Kadıköy'e kalkan 19.30 vapurunun birinci mevki kamarasında, karıkoca oldukları anlaşılan iki yaşlı kişi oturuyordu. Yetmiş yaşlarında görünen kadının başında, krem rengi, çiçekli hasır bir şapka vardı; şapkanın altından görünen saçları yarı beyaz, yarı kırmızımtırak, yarı da koyu kestane rengindeydi; mevsimine göre giyinmişti; üstünde şanel biçimi, kırmızı harçla süslü, parlak Fransız keteninden, lacivert bir tayyör, boynunda birkaç sıra inci ve zincir karışımı kolye, kolunda kalın zincir bilezikler vardı... Onun yaşında görünen, iyi giyinmiş, iyi yüzlü, irikıyım, biraz dalgın olan erkeğe yüksek sesle, "Dayanamam artık ben buna," diyordu. "Bin defa tembih ettim, ona küçükhanım diyeceksin, bana hanımefendi diyeceksin diye bin defa tembih ettim. Bu sabah yine kalkmış, 'Hanımefendi!' demez mi ona? Çıldırtacak beni bu kız, hiç ötesi yok... Bin defa söyledim, gelin gelindir, geline hanımefendi demeyeceksin, bana hanımefendi,

ona küçükhanım diyeceksin, diye bin defa söyledim. Bu sabah kalkmış, bana inat, 'Hanımefendi!' diye sesleniyor ona..."

Bu sözleri söyleyen kadının yanındaki erkek, başını hafifçe ondan yana eğmiş, tam dinler durumda idi; ama yine de söylenenleri dinlediğini, anladığını gösteren bir belirti yoktu yüzünde. Buna canı sıkılan kadın, sesini daha da yükselterek, "Duyuyor musun?" dedi.

Adam "duyuyorum" anlamına başını salladı, hafifçe de gülümsedi. Bu gülümsemede, hanımefendi-küçükhanım tartışmasını küçümsediği anlamı yoktu; daha çok, "Hoş bir hikâye! Dinledim, memnun oldum, yararlandım," anlamı vardı. Ama bu, uzaktan bakılınca böyleydi; onların karşılarında oturanlar ise adamın kulaklarının ağır işittiğini anladılar, birbirlerine baktılar.

Kadın, "Evde benden başka hanımefendi olamaz," dedi baştan alarak. "Tembih de ettim, daha gelin eve gelmeden tembih ettim, ona küçükhanım, bana hanımefendi diyeceksin dedim. Sanki ben öyle söylememişim... Ertesi sabahtan tutturdu, hanımefendi aşağı, hanımefendi yukarı... Sanki tembih eden ben değilmişim... Bu sabah da 'Hanımefendi, kahvaltıya!' diye seslenmez mi benim yanımda? Sinirimden bayılacaktım. Çektim bir yana, 'Sen kime hanımefendi diyorsun?' diye sordum. 'Bu evde hanımefendi benim, anladın mı?' Ama kafa yok ki kızda anlasın... Aptalın, delinin biri..."

Adam yine başını salladı. Bu sefer kadın kızdı ona:

"Başını sallıyorsun ama hiç oralı olduğun yok. Ben sinirlenmişim, bayılacak gibi olmuşum, umurunda değil senin."

Kocası gene başını salladı.

"Sallama artık başını, fena oluyorum. Gene aklın Yuşa Tepesi'ne gitti anlaşılan. Söyle bana, hanımefendi demesi doğru mu geline? Kim evin hanımefendisi? O mu, ben miyim?.."

Adam daldı gitti. Dinlediklerinden sıkılmışa benziyordu. Belki de şu "Yuşa Tepesi" sözü onu biraz sarsmış, hafif, eğlenceli bir konudan alıp asıl kendi işine, büyük işine götürmüştü. Yü-

zünden, "İyi, hoş ama, biz erkeklerin de birtakım işlerimiz vardır elbet," anlamı okunuyordu.

"Kim diyorum sana, hanımefendi kim, küçükhanım kim?"

Bu sırada, ayakta duran gene yaşlıca bir kadınla erkek, onlara bakarak aralarında bir şeyler konuştular; bu konuşma üzerine erkek, oturanların yanına geldi, sağır olduğu anlaşılan, iyi yüzlü adama doğru eğilerek, "Rüsumat Nezareti'nden Kâzım Bey değil misiniz?" diye sordu.

Sağır olduğu anlaşılan, iyi yüzlü adam gülümseyerek başını kaldırdı:

"Evet efendim, bendenizim," dedi.

Ama onun bu sözleri pek anlaşılamadı, çünkü o anda yanındaki kadın atılmış ve daha yüksek sesle, "Benzettiniz efendim," demişti. "Davut Bey'dir kendileri, kocam. Rüsumat'ta bulunmamıştır."

Benzeten adam, "Demek Rüsumat'ta bulunmadılar," dedi.

"Hayır, Rüsumat'ta bulunmadılar."

Bu konuşma da böylece bitti. Ayaktaki adam, anlaşılmaz sözlerle özür dileyerek yerine döndü. Yanındaki kadına bir şeyler söyledi. Sonra ikisi de gözlerini Davut Bey'e dikip böylece kaldılar. Davut Bey'in Kâzım Bey olmadığına inanmamışlar mıydı, yoksa benzerliğin böylesine hayran mı kalmışlardı, orası kesin olarak söylenemez. Yalnız şu da var ki, gazoz içenlerin arada bir gazoz şişesine bakmaları gibi, bu türlü konuşmalardan sonra da, benzetenlerle benzemeyenler arasında bakışmalar sürer gider.

Karıkoca bir süre sustular. Davut Bey karısına döndü:

"Tanıdılar beni," dedi.

"Yok canım," dedi karısı, "ne tanıdıları! Benzettiler seni. Sen Rüsumat'ta çalıştın mı?"

Davut Bey safça, "Hayır, çalışmadım..." dedi ve göğüs geçirdi.

"E... Öyle ise neni tanıyacaklar? İnsan insana benzer. Ben o kıza bin defa tembih ettim... Bu akşam da geline hanımefendi derse benim yanımda, karışmam Davut Bey!"

Adam yine başını salladı.

Temmuz başları idi. Üsküdar sırtlarındaki evlerin camları, vapurun dış yanındaki sıralarda oturan yolcuların gözlerine keskin ışıklar sokuyordu. Bu yolculardan biri, vapurun nereye geldiğini anlamak istercesine gözlüklerinin üstünden sağ yana, sol yana baktıktan sonra, okuduğu gazeteyi titizce dörde katlayıp sol cebine yerleştirdi. Gözlüklerini çıkardı mendil cebine koydu, bunun arkasından da şapkasını eline alarak sağ kolunun yeni ile bir güzel temizledi, süpürdü, bir zerre bile toz çıkmamıştı, ama o yine tozları üfledi, şapkasını giydi. Gözlüklerini taktı, cebinden çıkardığı gazetesini titizce açıp okumaya başladı. Bu okuma ancak yirmi, yirmi beş saniye sürmüştü ki, adam bu sefer önce gözlüklerini çıkardı, ama gözlükleri gözünde imiş de gözlüklerinin üstünden bakıyormuşçasına bir Haydarpaşa İskelesi'nden yana, bir de Kızkulesi'nden yana baktı, sonra gözlüklerini yeniden takıp şapkasının ortada olmayan tozlarını sağa sola üfleyerek yeniden yirmi, yirmi beş saniye kadar okudu; bunun arkasından bir önceki işler aynı sıra ile bir daha yapıldı. Artık gazete okumaktan ve şapka temizlemekten yorulan bu elli beş yaşlarındaki adamın başı sağ yana dönük olarak kaldı. Bu durumdan kuşkulanan sağ yandaki yolcu, "Bu adam neden boyuna bana bakıyor?" diye düşünerek kızgınlıkla başını ona çevirince, elli beş yaşlarındaki adamın, başı sağa dönük olarak, yan gözle Haydarpaşa Garı'na baktığını gördü, "Demek dosdoğru bakamıyor, vardır böyle kaçık adamlar!" diye düşündü. Gerçekten de garip bir adamdı bu; sol gözucuyla bakmaktan yorulunca başını sola çevirmiş, Haydarpaşa Garı'na bu sefer de sağ gözucuyla bakmaya başlamıştı.

Kamarada "hanımefendi, küçükhanım" davasını sürgit eden yaşlı kadın, "Evde huzur kalmadı," diyordu, "gelin geldiğinden beri kalmadı... Ama suç benim torunumda, avukat oldu, erkek olamadı, saydıramıyor kendisini karısına... Bir evde iki hanımefendi olur mu? Söylesene?.."

Davut Bey bu sefer başını öteye, denizden yana çevirmişti, gözlerini kısmış bir yerlere ya da birine bakıyordu.

Kadın, "Yuşa Tepesi görünmez burdan, boşuna bakma," dedi. "Söylediklerimi dinle sen... Gün geçtikçe ilgin azalıyor bana."

Böyle diyerek saçını düzeltti, çantasından ayna çıkardı, yüzünü inceledi.

Davut Bey, "Galip değil mi dışarda oturan?" diye sordu karısına.

Kadın da gözlerini kısarak o yana baktı.

"Nerede?"

"Dışarıda, şu pencerenin önünde oturan canım... Görmüyor musun?"

Kadın gösterilen pencerenin hangi pencere olduğunu anlamamıştı, ama anlamış gibi yaparak, "Odur o," diye kestirdi attı. "İçeride sıkılır Galip. Bu vapura gelmesini söylemiştim. Bizimle dönsün diye... Dolmuş parası vermekten ödü kopar. Git de söyle, beklesin bizi iskelede."

Davut Bey yerinden kalktı. Biraz önce Rüsumat'ta çalışıp çalışmadığını soran adamla yanındaki kadını saygı ile selamladıktan sonra, sıraların arasından geçip açık pencereye doğru uzandı. Elini uzatıp Galip'in omuzuna dokundu.

O sırada Haydarpaşa Garı'nın saatine sol gözucu ile bakan Galip yerinden sıçradı, Davut Bey'i gördü:

"Bugün saatim kırıldı," dedi.

Öteki buna hiç aldırmadı, sadece, "Dışarıda bekle," demekle yetindi.

Sonra aynı yollardan yerine dönerken, ayakta duran kadınla erkeği yine selamladı. Onlar da faltaşı gibi açılmış gözlerle onu tepeden tırnağa süzdüler.

Galip, "Dışarıda bekle!" emrini alır almaz yerinden kalkmıştı bile, doğru çıkış yerine yollandı. Kırılan saat Şimendifer marka bir cep saati idi. Galip o gün Galatasaray'da birdenbire sıkışmış

ve apteshaneye kendini dar atmıştı. Nerede olursa olsun, yarı belinden aşağı soyunmadan işini göremezdi. Elbette bir genel apteshanede bu işi temizce başarmak kolay olmaz. Pantolonunun paçaları yerlere değip de kirlenmesin diye bütün titizliği ile çalışan Galip, bu arada saatin kösteğini koparmış, böylece de saat taşlara düşüp kırılmıştı.

Görünüşte kırılan yalnız camdı, ama saat durduğuna göre makinelerde de bir bozukluk olduğu anlaşılıyordu. Şimdi en önemli iş, bu saatin onarılması işi idi. Çünkü artık saatçilere güven kalmamıştı. Hele şimendifer saati gibi eski ve pek değerli bir saati gelişigüzel bir saatçiye götürüp bırakmak, eşi artık bulunamayacak birtakım yayları, direkleri, vidaları o saatçinin namusuna emanet etmek kolay mıydı? Baba yadigârı olan bu saatin başından geçen ikinci kaza idi bu. İlkinde ölen karısının eliyle kırılmıştı. Evlendiği gece idi, Galip saatini masanın üstüne koymuş, karısı odada yokken soyunmaya başlamıştı. Birden kapıyı kırarcasına açıp içeri giren kadın, "Git buradan! Tanrını seversen git!" diye bağırmaya başlamıştı.

Bir sinir krizi içinde olduğu anlaşılıyordu. Zavallı Galip odanın bir köşesine sinmiş, ona şaşkınlık içinde bakıyordu. Acınacak bir durumda idi Pakize, bir süre birbirini tutmaz lakırdılar söyledikten sonra eline geleni öteye beriye atmaya başlamıştı. Ceket, kravat, pantolon, gömlek havada uçuyordu. Bu arada ne oldu ise saate, şimendifer saatine oldu. Saat kapıya çarpıp yere düştü, kırıldı. O zaman Galip, sindiği köşeden fırladığı gibi saatinin üstüne atıldı, onu yerden alıp muayene etmeye başladı.

"Baba yadigârı idi bu saat Pakize," dedi. "Ondan ne istersin?"

Bu sözler Pakize'yi büsbütün çileden çıkarmıştı. Sanki onları bir dinleyen varmış gibi, "Bakın bakın!" diye bağırdı. "Ben ona ne diyorum, o hâlâ saatini düşünüyor..."

Ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. O sırada Pakize'nin babası Davut Bey kapıda belirmişti. Kız kendisini babasının kollarına atmıştı.

"Ne adam, babacığım, ne adam!" diye inlemişti.

Ama Galip sabırlı, sakin, ileriyi gören bir adamdı; bu türlü krizlerin geçici olduğunu bilirdi. Nitekim Pakize bir hafta kadar başka odada yattıktan sonra, sonunda zifaf odasına gelmişti. Ama ne zifaf odası! O oda bu sıfatı belki de hiç hak etmemiştir. Gerçekte evlilikleri de bir yıl kadar sürmüştü. Pakize, çocuğu Muammer'i bırakıp ölmüştü. Sabırlı, sakin, ileriyi gören bir adam olan Galip de bu çocuğu bağrına basmış ve ölen karısının anası, babası ile birlikte, Erenköy'deki köşkte yerleşip kalmıştı. Nesime adındaki kuzininden başka kimsesi yoktu. Pakize'nin ölümünden yıllar sonra, Nesime kocasından kaçıyor, sevdiği bir aktörle dört ay kadar kapanıyor, ondan da ayrılıp Galip'in yanına, Erenköy'e geliyordu.

Galip, Kadıköy İskelesi'ne çıktıktan sonra bir yana çekilip kaynanası ile kayınbabasını beklerken bunları düşündü ve saatinin ikinci defa kırılmasını hayra yormaya çalıştı. Sarası vardı, saat için duyduğu üzüntüden krize düşebileceğini aklına getirerek birdenbire büyük bir korkuya kapıldı, yüzü sarardı, çeneleri oynamaya başladı.

Bereket Davut Bey'le Leman Hanım çabuk yetiştiler. Onları görünce Galip rahat bir nefes aldı. Leman Hanım, "Ne o Galip senin yüzün sararmış..." dedi.

Öteki, "Saate üzüldüm," diye cevap verdi. "Bugün Galatasaray'da birdenbire..."

Kadın, "Aman kendini tut, eve kadar bayılmamaya bak. Burada seninle uğraşamam..." dedi, sonra da kocasına dönüp, "Şuradan bir otomobil çevir," diye söylendi. "Çarşıdan geçelim. Dündar ve Paşa'yı alacağız. İkisine de tembih etmiştim, bizi bekleyecekler."

Böylece otomobile binip çarşıya yollandılar. Dündar Bey'i balıkçıların önünde buldular, elleri dolu idi. Davut Bey, "Neler aldın?" diye sordu.

Dündar Bey, "Balık, meyve, içki, maden suyu, yufka, peynir, zeytin, yeşil zeytin, yumurta, dalak, karides, midye dolması, bir de kokoreç var," dedi.

Öteberi otomobilin arkasına yerleştirildi. Dündar Bey şoförün yanına otururken, "Bizim filozofu nereden alıyoruz Leman Hanım?" diye sordu.

Leman Hanım, "Sen binme hemen Dündar," diye cevap verdi ona. "Şuradaki meyhaneleri bir dolaş da Paşa'yı bul... Çocukcağız buralarda kalmasın."

Otomobili bir kenara çektiler. Dündar Bey aşağı indi ve meyhanelerin bulunduğu sokağa yollandı. Bu sırada Leman Hanım, "Koca evde akıllı bir tek adam var, o da Küçük Paşa," diye söyleniyordu. "Hiçbiriniz beni onun kadar anlayamıyorsunuz. O da olmasa hiç ötesi yok, birinize tahammül edemem."

Arkasından da, "Dündar da meyhanede ona takılıp kalırsa biz daha çok bekleriz burada," diye ekledi. "Ne var bu meyhanelerde, onu da bir türlü anlamıyorum. Konuşacakları varsa evde konuşsunlar... Hayır, olmaz, ille meyhane..."

Ama çok beklemediler, az sonra Dündar Bey'le Paşa karşıdan sökün ettiler. Leman Hanım'ın, "Paşa" ya da "Küçük Paşa" dediği, otuz yaşlarında bile yok, uzun boylu, başı saçsız bir gençti, Leman Hanım Davut Bey'e, "Söyle de şunlara ayaklarını çabuk tutsunlar, sallanmasınlar," dedi.

Bunun üzerine Davut Bey otomobilin kapısını açıp "Şükrü, Dündar, biraz çabuk olun!" diye seslendi.

Dündar Bey'le Küçük Paşa da bindikten sonra otomobilin şoförüne, "Erenköy!" emrini verdiler.

Leman Hanım, "Ben toplamasam sokaklarda kalacaksınız," diyordu. "Kimi zaman düşünüyorum da, ne yaparsınız ben olmasam diye bayağı kaygılanıyorum. Paranız pulunuz yok, eviniz barkınız yok, işiniz gücünüz yok... Ama teker teker bakarsan hepsi de küçük dağları ben yarattım iddiasındadır. Bir şu Galip iddiasızdır içinizde. Doğrusu onun da neden yaşadığını bir türlü

anlayamamışımdır. Ne bekler, ne ister bu dünyadan, belli değil. Öyle değil mi damat?"

Galip boynunu bükerek, "Ben talihsiz bir adamım," diye cevap verdi. "Karım öldü, çocuğum öksüz büyüdü..."

Davut Bey, "Saatin kırıldı," diye araya girdi.

Öteki, "Evet ya..." dedi. "Yarın benim bütün saatçileri dolaşmam gerekecek. Şimdi böyle saat nerde! Bütün makinelerini değiştirirler vallahi, sonra da analarının nikâhını isterler basit bir tamir için."

Dündar Bey, "Eskiden bir saatçi Kozma vardı," dedi. "Talat Paşa'nın bana hediye ettiği saati bir gün götürüp rehin bıraktım ona. Bir sarı lira vermişti, hiç unutmam, bugünkü para ile..."

Şükrü, dudaklarından hiç eksik olmayan gülümseme ile, "Saati kurtarabildin mi bari Dündar Bey?" diye sorarak onun sözünü kesti.

Dündar Bey, "Ne gezer!" dedi. "Bir hafta sonra bizi sürgüne yolladılar. Hem de yollayan kim? Talat Paşa... Sürgünden döndüğümde Kozma ölmüştü. Çocukları da ne var ne yok satıp kaçmışlar... Bizim saat işte o hengâmede güme gitti."

Dündar Bey, Davut Bey'in gençlik arkadaşı, bir Meşrutiyet ihtilalcisi idi. Önce İttihatçılar ile çalışmış, sonra onların bir diktatörlük kurma ardında olduklarını anlayarak muhalefete geçmişti. Sürgüne gitmesi o günlere rastlıyordu. Sürgünden döndükten sonra bu ateşli ihtilalcinin başında daha büyük felaketler dolaşmış, bir ara idama bile mahkûm edilmişti. Oysa başlangıçta onunla birlikte siyasi mücadele içinde bulunan Davut Bey bir ara yolunu bulup Avrupa'ya geçmiş, orada yıllarca kalmış ve siyasetle bütün ilgisini kesmiş olarak yurda dönmüştü. O zaman eski arkadaşını hemen hemen sefalet içinde bulmuştu. Davut Bey zengin bir ailenin oğlu idi, fakat çok acayip meraklar ardında koşmaktan hoşlanırdı; bu yüzden varını yoğunu bitirmişti. Leman Hanım, onun hazır yiyiciliğinin son günlerine rastlamıştı ve Davut Bey, Leman Hanım'ın Erenköy'deki köşkünde hiç istifini bozmadan

eski yaşayışını sürdürürken Dündar'ı da yanına almıştı. O gün bugün Dündar Bey, bu köşkte yaşıyordu. Gerçi arada bir ortadan kaybolurdu, ufak tefek işlere girerdi, ama çok geçmeden soluğu gene Erenköy'de alırdı. Tümden parasızdı. Meşrutiyet ve ihtilalcilik anılarını anlatarak, arada bir yemek yaparak, ev işlerine yardım ederek geçinip gidiyordu.

Leman Hanım ona, "Boş gezenin boş kalfası," derdi.

Dündar Bey de, "Bu evde boş gezenin boş kalfası olmayan kim var?" diye karşılık verirdi. "Ben hayatına kumar oynamış adamım. Ama felek bizi tutmadı. Bu da suç mu sanki? Asıl suçlular, bugün sizin, onun, ötekinin büyük adam diye adlarını saygı ile andığınız kimselerdir. Cemal Paşa bir gün bana, 'Sen delisin' demişti. Asıl deli olan kendisi idi, o da, Talat da, Enver de... Onlar memleket üzerine kumar oynadılar, batırdılar sonunda memleketi. Ama ben boş gezenin boş kalfasıyım, onlar tarihimizin büyükleri."

Bir kahkaha attıktan sonra da, "Hep böyle olmuştur bu," diye ekledi.

Sonra Şükrü'ye dönüp, "Sizi de göreceğiz," dedi, "inançlarınız, ülküleriniz ne olacak bakalım, yirmi yıl sonra... Şimdi konuşmak kolay."

Otuz yaşlarında görünen, üniversiteyi yarıda bırakmış, bütün değerlerin yeni baştan ele alınması gereğini savunan, kimseyi beğenmeyen, karşı koymayı ilke edinmiş biri idi bu Şükrü. Galip Bey'in, daha doğrusu Pakize Hanım'ın oğlu Avukat Muammer'in arkadaşı. Muammer'in Ayla ile evlendiği gün o da gelip Erenköy'deki köşke yerleşmişti. Çamlıca'da kendi halinde yaşayan bir annesinden başka kimsesi yoktu. Bu anne, ona arada bir cep harçlığı olarak ufak yardımlarda bulunurdu. Şükrü'nün bütün geliri bu idi. Büyük iddialarla, birtakım film şirketlerine senaryolar yazıyordu. Ama bu iş karşılığında para alıyor muydu, almıyor muydu? Orası pek belli olmamıştır. Yalnız onun senaryosunu yazdığı filmler ya çevrilmez ya da oynatılmazdı. O da bun-

dan ötürü gururlanırdı. Ayrıca Şükrü, arada bir, bir dergi çıkarmak tasarısı ardına düşerdi. Büyük paralar bulduğunu söylerdi. Kadrosunu yapardı, ama o dergi de bir türlü çıkmak bilmezdi. O gibi işler üzerinde olduğu günler Şükrü, köşkte kim var kim yok, herkesi paylamaya başlardı.

"Uyumuş, ölmüş, bitmiş insanlarsınız siz," derdi onlara bağıra bağıra. "Dünya nereye gidiyor, siz nerde kalmışsınız! Lütfen söyleyin Davut Bey, siz ne iş yaparsınız? Yuşa Tepesi'ne Fatih Sultan Mehmet'in heykelini diktiniz diyelim. Ne olacak bundan? Siz heykeltıraş mısınız? Hayır. Zengin değilsiniz ki böyle bir işi finanse edesiniz. Devlet, hükümet başkanı mısınız? Hayır. Üstelik pekâlâ da biliyorsunuz ki bu heykel oraya dikilmeyecek. Sizinki bir heves, bir merak... Daha doğrusu can sıkıntısı... Argo gemisinin yolunu bulup Altın Post'u aramaya kalkmanız ise bütün bütün saçma idi. Eskiden buna benzer ne delilikler ettiniz kim bilir. Ya sen Muammer? Sen ne yapıyorsun bu dünyada? Avukat oldun, ama avukatlıktan nefret ettiğini söyleyerek eve kapandın. Seni gören yeni bir atılım hazırlıyor sanır. Oysa sen gözlerini kapıyorsun, bir şey görmek istemiyorsun, bir peygamber edası ile susuyorsun. Senin için her şey olağandır bu dünyada, her iş olacağına varır... Sence biz insanlar güçsüzüz, gidişi değiştiremeyiz... Mürşide Hanım'ın içkiden başka bir bildiği yok, içmese uyku bile uyuyamayacak. Evin bir adım ötesinden ödü kopuyor. Gömülmüş buraya kalmış... Ya Nesime Hanım! Başından bir sevda macerası geçti diye hayatı anladığını sanıyor, kurumundan yanına varılmıyor. Tek zenginliğini, yani kadınlığını bastırmakla büyük bir iş yaptığını sanıyor, bununla övünüyor... Dündar Beyefendi, senin anılarından başka ne var ortada? Sen bugün yaşamıyorsun ki... O sevmediğin, yerin dibine geçirdiğin yakın geçmiş yok mu, işte yalnız o seni ayakta tutan. İçinizde uyuşukluktan kurtulmak isteyen bir Ayla var, o da bula bula seramik çalışmayı buldu. İçi sıkılıyor, boğuluyor bu evde de ondan. Kurtulmak için çıkar yol arıyor kendine. Beğeniyorum onun bunaltısını... Bu evde kendi

hayatını, bildiği gibi yaşayan bir kişi var. Leman Hanım o da. Ne istediğini biliyor, kimseden akıl öğrenmeye kalkmıyor, olaylara dilediği yönü veriyor, hiç pişman olmuyor... Her bakımdan anlaşıyorum onunla... Kızları, kocası, torunu, herkes herkes üstüne anlaşıyoruz. Geçenlerde, 'Pakize öleceğine, büyük kızım Mürşide ölseydi keşke...' derken kafa ve yürek gücünü ortaya koyuyordu. Çünkü Pakize Hanım güçlü bir kadınmış, belli, savaşçı imiş, katlanmamış Galip Bey'e... Katlansaydı yalnız kendi güme gitmeyecekti, Galip Bey de mahvolacaktı. Çünkü Galip Bey'in tek zevki, yenilgi zevkidir, yenildikçe mutlu oluyor o..."

Yalnız Şükrü bu söylevleri çekerken odada kim var, kim yok, ona çok dikkat ederdi. Sadece orada bulunmayanların arkasından atardı tutardı demek değildir bu; kimi zaman orada bulunan bir kişiyi gözüne kestirir, ona yüklenirdi, böylece de sözünü sakınmayan bir adam izlenimi uyandırırdı. Sonra dergi işi bozuldu mu, tutumunu değiştirirdi, alaya başlardı artık.

Otomobil köşkün yoluna saparken Leman Hanım Şükrü'ye, "Sen bugünlerde Mürşide'yi kızdıracak ne yaptın?" diye sordu. "İki gecedir uyku girmiyor gözüne, boyuna seni çekiştiriyor."

Şükrü gülümseyerek, "Bahane," dedi, "içkiyi artırmak için her gün yeni bahaneler arıyor. Onun hoşuna gitmeyen bir benim varlığım mı evde? Ben gidersem rahat mı edecek sanki? Boş laflar bunlar..."

Dündar Bey, "Gel seni Mürşide ile evlendirelim," dedi alay ederek.

Davut Bey oraya kadar konuşulanlar içinde bir bu sözü tam olarak duymuş olacak ki, gürültülü bir kahkaha ile güldü.

Leman Hanım, "Senin de kulakların duyar mı, duymaz mı anlayamadık," dedi. "Burada gülmek sana düşer mi? Mürşide senin eserindir. Sen terbiye ettin onu. İftihar et eserinle."

Davut Bey:

"Ben ona sokağa çıkma, evden dışarı adım atma mı dedim? Kıza ailenin tarihini ezberletmek için yapmadığın işkence kalma-

dı. Sonu böyle olur. Tek öğrensin, eski hikâyeleri günü gününe anlatsın diye önce bira ile, sonraları rakı ile dizinin dibine bağladın... Yalan mı?"

Kadın, "Yalan elbet," dedi. "Ben sokağa çıkmayan bir insan değilim ki... Madem bana bağlı imiş, o da çıkardı efendim... Çıkmadı, senin deli saçması masallarınla evde kafa yorup oturmak, onun daha hoşuna gitti. Aile tarihi diyorsun... Fena mı ettim? Ben ölürsem, ondan başka geçmişimizi bilen yok."

Otomobil köşkün bahçe kapısında durdu. Hepsi indiler. Önde Leman Hanım, arkada Şükrü, arkada Davut Bey, onun arkasından Dündar Bey ve en arkadan da Galip Bey bahçeye girdiler.

O sırada Nesime, bir ağacın altına oturmuş, bir çiçeğin yapraklarını koparıyordu. Gelenleri görünce, çokça açılmış eteklerini toplayarak ayağa kalktı, başını alçakgönüllülükle sola eğerek ve gülümseyerek onlara baktı. Masum bir genç kız hali vardı. Uzun saçlarını omuzlarına salıvermişti, göğüsleri kabarıktı ve etekleri kısa idi. Eteklerinin kısalığından utanıyormuş gibi dizlerini birbirine yapıştırmıştı. Davut Bey durarak ona baktı:

"Bu ne şahane güzellik Nesime'ciğim," dedi, "gel seni öpeyim!"

Genç kadın ona doğru yürüdü, vücudunun sadece yukarı tarafını vererek kendini öptürdü. Ama Davut Bey onu bütün gücü ile kendine çekti. Böylece durdukları yerde bir yarım daire çizdiler.

"Bakıyorum, iyisin ha? Böyle ol canım, açıl biraz, gül, eğlen. Nedir o öyle odalara kapanmalar, dalgın dalgın durmalar, erken yatmalar... Yaşamak senin kızım."

Nesime utangaç bir tavırla, "Yaşamak benden geçmiş," diye söylendi ve önüne baktı.

Bu sırada köşkün orta katındaki yemek salonunda, Ayla ile Mürşide heyecanlı heyecanlı konuşuyorlardı. Muammer de aralarında idi, ama o sadece dinlemekle yetiniyor ve gözlerini kısarak sigarasına bakıyordu. Elinde rakı kadehi ile oradan oraya hafifçe

topallayarak ve sallanarak dolaşan Mürşide, "Bu herif gidecek bu evden," diyordu. "İstemiyorum, ben istemiyorum, anlamıyor musunuz? Annemin asıl varisi ben değil miyim? İstemiyorum işte. Bu evde annemden sonra benim sözüm geçer."

Ayla çatık kaşla, "İş vârislikle olup bitecekse benim kocam da annenizin vârisi," diyordu. "Ablanızın hissesi ona düşer. Böyle konuşmayın Mürşide teyze. Hem unutmayın ki anneniz hayatta daha, Şükrü'yü bu evde en çok seven de o..."

"Anlamadım," diye cevap verdi Mürşide, "Şükrü'yü bu evde en çok seven annem mi?"

Ayla kıpkırmızı oldu. Mürşide kahkahalarla güldü, gülerken çürük dişleri ve şiş diş etleri göründü.

"Onu en çok seven sensin kızım, kimden saklıyorsun? Şükrü bu evde oturuyorsa senin için oturuyor. Çünkü seni seviyor. Bilmiyor muyuz?"

Ayla, hırsından ne yapacağını bilemeyerek kocasına baktı. Muammer hiç istifini bozmamıştı.

Mürşide, "Kocana ne bakıyorsun öyle?" diye sordu. "O da biliyor bunu, ama ses çıkarmıyor, yakasından tutup dışarı atamıyor onu. Arkadaşı imiş... İyi vallahi! Her şeyini, karısını da paylaşıyor onunla."

Ayla, "Yeter artık," diye bağırarak ayağa kalktı. "Terbiyesizlik, küstahlık ediyorsun sen... Kocam benim hakkımı korumazsa, ben kendi hakkımı korumasını bilirim."

Böyle diyerek Mürşide'nin üzerine doğru yürüdü, kadının elinden rakı bardağını kaptığı gibi kapıya fırlattı.

Bu sırada sokaktan gelenler içeri girdiler. Rakı kadehi az kalsın Leman Hanım'ın yüzüne geliyordu. Yaşlı kadın, gözlerini kisarak odadakileri şöyle bir süzdü, sonra, "Ne oluyor," dedi, "nedir bu hal?"

Mürşide birden değişivermişti; biraz önceki küstah, mütecaviz kadın sanki o değildi, ağlamaklı bir sesle, "Bir ben fazlayım bu evde," dedi.

Sonra da hızla yandaki kapılardan birini açıp gözden kayboldu.

Leman Hanım, hâlâ tir tir titreyen Ayla'ya, "Ne oldu?" diye sordu.

Ayla, "Çok oluyor artık," diye bağırdı. "Sarhoşsa sarhoş, ben bir sarhoşun terbiyesizliklerine göz yumamam, anladınız mı?"

"Ne dedi?"

Ayla, Şükrü'nün de içeri girdiğini görünce kendini tuttu, dönüp kocasına baktı, sonra "Torununuzdan öğrenin," dedi.

Böyle diyerek başka bir kapıdan çıkıp gitti.

Leman Hanım durumu anlamak için fazla bir merak göstermedi, yavaşça "Deliler!" diye mırıldandı, "Ben sokağa çıktım mı birbirlerine giriyorlar." Arkasından da, "Melahat nerede?" diye bağırdı.

Hizmetçi kız hemen arkalarında imiş:

"Buyrun efendim," dedi.

"Aşçıbaşıya söyle, yemekleri getirsin, sen de sofrayı hazırla, açlıktan ölüyorum."

Kendini geniş bir koltuğa attı, sık nefes alıyor, eliyle yüzünü, boynunu yelpazeliyordu.

II

Artık çökmeye yüz tutmuş, üç katlı bir konaktı bu. Mutfağın, aşçı, uşak odalarının ve büyük bir taşlığın bulunduğu zemin kat taştı, onun üstü ahşaptı. Dışarıdan bakıldığında bu konakta hâlâ oturulduğuna inanılamazdı. Dam saçakları sarkmış, pancurların çoğu kırık, bağdadi yer yer kopmuş, dökülmüştü. İçerinin görünüşü, gerçi dış görünüş gibi değildi. Ama taban tahtaları gıcırdıyor, kapılar kapanmıyor, pencere çerçevelerinin aralarından dışarısı görünüyordu. Sıvalar yer yer dökülmüştü, tavanlardan kâğıtlar, tahta çubuklar sarkıyordu. Pahalı çeşitten olduğu anlaşılan eşya adamakıllı eskimişti; kanepelerin, koltukların yayları kimi

yerde kumaşı yırtarak yukarı fırlamıştı. Perdeler lime lime idi. Ama ilk bakışta farkına varılamıyordu bu eskiliğin. Ailenin yemek yediği, bir araya geldiği yer, bu birinci kattaki salondu. On sekiz odalı olan konağın üç-dört odası kullanılmaz durumda idi, bu yüzden de kapıları çekilmiş, kapatılmıştı. Muammer'le karısı Ayla, üçüncü katta büyük bir odada yatıp kalkıyorlardı. Leman Hanım'la Davut Bey'in odaları birinci kattaydı. Dündar Bey'le Şükrü de o katta idiler. İkinci katta, Galip Bey'in, Mürşide'nin, Nesime'nin odaları vardı. Hizmetçi Melahat'in odası zemin katta idi. Aşçı, konağa bitişik, kapısı ayrı bir odada kalıyordu, mutfağın içindeydi bu oda.

Konağı altmış yıl önce, Leman Hanım'ın babası Şükrü Paşa yaptırmıştı. Şükrü Paşa, İkinci Abdülhamit'in eczacıbaşılarındandı. Daha genç yaşında padişahın gözüne girmiş ve hızla birinci ferik rütbesine çıkmıştı. Üç karısı vardı. Bunlardan ilki ile evlendiğinde Beylerbeyi'nde büyük bir yalı yaptırmıştı. İkinci karısını aldığında karşıya, Kalender'e geçmiş, tepede bir köşke yerleşmişti. Leman Hanım'ın annesi ile artık yaşını başını almış olarak evlendi. Padişah bu evliliği haber alınca Şükrü Paşa'yı çağırtmış, ona ihsanlarda bulunmuş ve Anadolu yakasında bir köşk yaptırmasını salık vermişti. Bu tavsiye paşada, bir gün padişahın bu yeni köşke geleceği umudunu doğurmuş, işte Erenköy'deki köşkün planı da bu kaygı ile hazırlanmıştı. Paşa, "Küçük olsun, ama zarif olsun!" demişti kalfaya, üstelik köşk yapılırken de işin başında bulunmuş, yarıya kadar çıkan yapıyı üç kez yıktırıp yeniden başlatmıştı. Konağın iç süslemesi bir İtalyan sanatçısına bırakıldı ve adama bol para verildi. Bu para ile İtalya'dan eşya getirtildi. İkinci kat, baştan başa padişahın beğenisi göz önünde tutularak döşendi, bir gün geliverirse bu katta ağırlanacaktı. Aşçıların en iyileri tutuldu, bunlar sarayın aşçıları yanında staj gördüler. Birbirinden güzel ve marifetli beş halayık alındı. Uşaklar özel bir eğitimden geçirildi. Böylece de konakta padişah her an gelebilirmişçesine bir beklemedir başladı... ve padişah gelmedi.

Şükrü Paşa'nın bu üçüncü karısından, önce bir oğlu oldu. Çocuk sakat doğmuştu, kambur ve topaldı. Paşa buna fena halde üzüldü. Oğlanı düzeltmek için başvurulmadık çare bırakılmamış, fakat bunlardan hiçbir iyi sonuç alınamamıştı. Üstelik oğlan büyüdükçe ruhça da anormal oluyordu. Çok zeki idi, çabuk konuşmuş, çabuk yürümüştü; fakat büyümüş de küçülmüş denilen çocuklardandı. Daha bacak kadarken cinsel duyguları uyanmıştı. Halayıkların, hizmetçilerin etekleri arasından çıkmıyordu. Misafir hanımların, kaşla göz arasında, bacaklarını çimdikliyor, çıplak kollarını ısırıyor, geceleri de yatağına kadın istiyordu. Anormal gelişmesi ile anasını babasını kaygılandıran bu çocuk, Leman Hanım doğduğu yıl menenjitten öldü. Doğrusu bu ölüm, konağı öyle pek de mateme boğmadı. Gerçi Leman Hanım'ın doğuşunun da bunda payı vardı, oğlanın acısını, kızın sevgisi kapatıyordu. Ama Şükrü Paşa en çok, bir gün evine geleceğini düşündüğü padişaha böyle bir çocuğu göstermekle düşeceği sıkıntıdan kurtulduğu için ferahlamıştı. İçindeki küçük kederi de kızının sağlamlığı ve güzelliği büsbütün süpürdü attı. Yaşlı paşa bu kıza karşı duyduğu büyük sevgiden ötürü, son yıllarında öteki iki karısını ve onlardan olan çocuklarını unutarak, bütün bütün Erenköy'e yerleşti.

Aile için artık felaketler dönemi başlıyordu. Paşanın önce ilk karısından olan iki oğlu, sonra ikinci karısı, birinci karısı, arkasından da ikinci karısından olan kızı öldü. Bunlar yetmiyormuş gibi Meşrutiyet devrimi de gelip çatmıştı. Şükrü Paşa birinci ferik rütbesinden miralaylığa indirilerek Kayseri'ye sürüldü. Karısını ve kızını Erenköy'de bırakıp giden adamın arkasından, çok geçmedi, üçüncü karısı da göçtü ve Leman Hanım halayıkların elinde kaldı. Şükrü Paşa, çok yıl sonra, bir genel aftan yararlanarak İstanbul'a döndü, kızı ile üç yıl kadar oturdu. Bu üç yıl içinde boyuna içki içti ve hiç konuşmadı. Ölümüne yakın aylarda da bunadı... Kapı çalındı mı hemen yerinden fırlıyor, "Padişah geldi, efendimiz geldi..." diye bağırarak aşağılara koşuyor ve o

sırada karşısına kim çıkarsa, yerlere kadar eğiliyor, el etek öpüyor, "Şükür bugünü gösterene!" diyerek ellerini göğe açıyordu.

Kimi gece de yatağından telaşla kalkar, padişah için hazırlanan ikinci kata kulak vererek, "Öksürdü mü?" diye ötekini berikini uyandırır sorardı.

"Kim öksürdü?" diye sorulunca da parmaklarını dudaklarına götürerek, "Sussss..." derdi.

Ölümünden bir hafta önce yatağını yorganını toplayarak ikinci katın camlı kapısı önüne yerleşti. Yemeğe inmiyor, apteshaneye gitmiyordu. Gece gündüz içerisini dinliyordu. Padişaha hizmette kusur etmemek kaygısı içindeydi. Yalvarmalar yakarmalar para etmedi. Bunun üzerine, Şükrü Paşa'nın camlı kapı önüne serili yatağı yanına bir oturakla bir ibrik koydular. Yemeğini tepsi içinde oraya kadar getirdiler üç öğün.

Hafta sonunda bir sabah Şükrü Paşa, "Bugün efendimizin kahvaltısını ben götüreceğim..." diyerek dışkı ile dolu oturağını eline alıp camlı kapıya hafifçe vurdu, içeriyi dinledi, sonra "Giriniz!" buyruğunu almış gibi sevinçten gülümseyerek kapıyı açtı, içeri girdi. Korka korka ayaklarının ucuna basarak bütün o kattaki odaları, sofaları dolaştı, bir daha dolaştı. Sonra yavaş yavaş ağlamaya başladı. Bir düşten uyanmış gibiydi. Elindeki oturağı götürüp apteshaneye döktü. Anlaşılmaz sözler mırıldanıyordu. O sırada yanına gelen kızı Leman Hanım'a, "Padişah gitmiş..." dedi.

Sonra zangır zangır titremeye başladı. Bir üşüme nöbetine tutulmuştu. Koluna girerek odasına, yatağına götürdüler, üstünü sıkı sıkı örttüler.

Şükrü Paşa yorganın altından, "Bana bir sulfato verin..." dedi.

İşte son sözü de bu oldu. O gece yarısına doğru titreme durduğunda bir ara yorganı açıp baktılar. İkinci Abdülhamit'in eczacıbaşısı ölmüştü.

Leman Hanım, torunu Muammer'in arkadaşı Şükrü'yü ilk gördüğünde, sanki babasının gençliğini bilebilirmiş gibi, "A... tıpkı babamın gençliği," demişti.

Gerçekte bu düşünceyi onda uyandıran sadece adaşlıktı; bundan ötürü Leman Hanım Şükrü'yü hep "Paşa" ya da "Küçük Paşa" diye çağırmaya başladı. Doğrusu bu genç senarist, ozan, öykücü, o adı taşımasaydı, pek de tutunamazdı konakta, Leman Hanım ilk günden onu korumaya başlamıştı, böylece onun evde yerleşmesini kolaylaştırdı. Gerçekte konaktakilerin hepsi Leman Hanım'ın koruyuculuğunda idi ve birbirleriyle çekişmeleri, çatışmaları, Leman Hanım yüzünden bir parçalanmaya kadar varmıyordu. Leman Hanım bir gün aradan çekilse, huyu suyu birbirini tutmayan bu insanlar bir arada yaşayamazlardı artık. Onların kendi başlarına yaşayabilecekleri de kolay kolay söylenemez ya... Çünkü hepsinin geçimini Leman Hanım sağlıyordu. Davut Bey, nesi var nesi yok, yemiş bitirmişti. Arada bir eski defterler karıştırıyor, oraya buraya mektuplar yazıyordu, ama bunlardan bir sonuç da çıkmıyordu. Çıksa da Davut Bey o anda yer bitirir, kimse de ne olup bittiğini anlamazdı. Avukat Muammer'in, çalışmadığı için, bir kuruş bile geliri yoktu. Dündar Bey oldum bittim parasızdı. Nesime, sevgilisinden ayrıldıktan sonra gidecek bir yeri olmadığı için, konağın damadı olan dayısı Galip Bey'in yanına sığınmıştı. Küçük Paşa, para lakırdısından nefret ederdi. Sarhoş Mürşide Hanım küçük bir çocuk gibi annesinin eline bakıyordu. Sonra da bunların hiçbiri, Leman Hanım'ın mali durumu nedir, bu konak böyle daha kaç yıl ayakta durur, merak etmiyordu. Yalnız saralı Galip Bey'in gizli gizli para biriktirdiği, ötede beride ev, apartman katı aldığı ve böylece Leman Hanım ölünce ortada kalmaktan kendini kurtardığı dedikodusu dönüp duruyordu. Seramik meraklısı Ayla ise eski paşalardan birinin torunu ile evlenmiş olmanın gururu ve rahatlığı içindeydi. Bu yüzden de, kocasının işsiz güçsüz oturmasından ilerisi için korku duymuyordu: "Annesi var, annesinin malı var" diye düşünüyordu.

Leman Hanım "bu malın" durumu üstünde kimseye bir şey söylemezdi. Gerçekte Şükrü Paşa'nın büyük bir servet bırakmış olması gerekirdi. Hele ilk iki karısından olan çocuklarının da ölü-

mü ile ortada tek vâris Leman Hanım'ın kaldığı düşünülürse, bu servetin dağılmadığı kolayca anlaşılırdı. Ama Meşrutiyet'ten beri sürüp gelen hazır yiyiciliğe Karun'un hazineleri olsa dayanmazdı. Üstelik toplumun geçirdiği ve bu aileyi özellikle sarsan o büyük değişiklik, Şükrü Paşa'yı da, sonraları Leman Hanım'ı da hiç etkilememiş, onlara artık ayaklarını yorganlarına göre uzatmak zorunluluğunu duyurmamıştı. Gerçi Şükrü Paşa, Kayseri'de bulunduğu yıllar içinde, orta halli bir memur gibi yaşamış, doğrusu bundan ötürü de büyük bir üzüntüye kapılmamıştı. İstanbul'daki konaklarından ayrılıp Kayseri'nin bir katlı taştan bir evine yerleşince kafası ve sinirleri bir uyarlanma, intibak kabiliyeti göstermişti. Çünkü yetişmesi buna elverişli idi. Dimetokalı bir imamın oğlu idi, çabuk sivrilmiş, çabuk zengin olmuştu. Ancak dünya malının dünyada kalacağına inandığından mı, yoksa hovarda ruhunun tutumluluğa karşı olmasından ya da tedbire boş vermesinden mi, yaşayışlarını değiştirerek, masrafları kısmak yolunda en küçük bir çaba göstermemiş, işi oluruna bırakmıştı. Nitekim Kayseri'den döndüğünde, eski saltanatlı yaşayışını bulmuş, onun içine girmiş, rahat etmiş, yeni zamanları anlamak şöyle dursun, artık bütün bütün eski anılarına gömülerek, kör gibi yaşamaya başlamıştı.

Onun gösteremediği uyanışı Leman Hanım'dan beklemekse büsbütün boşuna idi. Çünkü Leman Hanım, annesinin ve teyzelerinin ölümü gibi herkesin başından geçebilecek olaylar ile, babasının sürgüne gitmesi ve kısa süren ilk evliliğinin pek de anlayamadığı tuhaf anıları bir yana, ona şımarık paşa kızı davranışını değiştirtecek ağır bir durumla da karşılaşmamıştı. Çocukluğunda ve genç kızlığında olduğu gibi, babası öldükten ve ikinci defa evlendikten sonra da her istediğini yaptırmak gücünü aksamadan elinde tutmuş, hayatın akışına karşıt da olsa, olaylara istediği yönü verdirebilmişti.

İlk kocası ince bir saray yaveriydi: Sanki anasından ruhça yaralı doğmuştu; insanlardan, işlerden kaçar, odasına kapanır, boş-

luklara bakarak düşünür, durup dururken ağlardı; karısına bir çocuk imiş gibi gereksiz ve sinire dokunucu bir şefkatle davranırdı. Ona göre bu dünyada mutluluk düşünülemezdi, herkes bir an önce ölmeye bakmalıydı. Nitekim daha evlendiğinin haftasında, iki kişilik bir mezar hazırlattığını söylemişti karısına. Bu mezara onlar, genç evliler gömüleceklerdi. Mezar taşının üstüne de "İki yorgun ruhun istirahatgâhı" sözleri yazılacaktı. Gerçi bunu dinlediğinde Leman Hanım da gözyaşlarını tutamamış ve bu yüzden ince ruhlu yaveri adamakıllı sevindirmişti. Ama adamın kocalık tutumu da yaşamakla ilgisi olduğunu gösteren en ufak bir belirti taşımadığı için, kadın çabuk ayılmıştı: Bir gün kocasını, "Sen o hazırladığın mezar için kendine başka bir eş bul!" diyerek kapı dışarı etti. Temizlenmesi güç bir durum yaratıyordu bu olay. Ama Leman Hanım oralı değildi. Şükrü Paşa ne yaptı etti, ortalığı karıştırmadan kızını yaverden ayırdı. Sonradan anlattıklarına göre, yaver, eski karısı ve kendisi için hazırlattığı mezarı her gün ziyaret eder, oraya çiçekler bırakırmış...

Leman Hanım yaverden ayrıldıktan sonra at merakına düştü. Cins iki at satın aldırdı. Bir seyis tuttu ve ata binmeyi öğrenerek her gün gezintiler yapmaya başladı. İşte Davut Bey'le tanışmaları bu gezintiler sırasında olmuştur. Çünkü Davut Bey de at meraklısı idi ve Arnavutluk valiliği yapmış bir dededen kalma servetinin son kırıntılarını savurmakla geçiniyordu. Avrupa'daki Jön Türklerle çalışmak için daha çok genç yaşta Paris'e kaçmış, teşkilatçılığı ile orada kısa bir süre sonra öne geçmiş, fakat bu konu her açıldığında kısaca değinip geçtiği gibi, ihtilalciler arasında çıkar ardında koşanların bulunduğunu görerek elindeki defterleri bir arkadaşına teslim etmiş ve kendisini, o günden bugüne değişerek gelen birtakım merakların eline bırakmıştı. At merakı da bunlardan biriydi. Nitekim Davut Bey Erenköy'deki eve içgüveysi olarak girer girmez, karısı ile anlaşarak, büyük bahçeyi ahırlarla doldurmuştu. Bu merak köşkün yönetiminde birtakım değişiklikleri gerekli kıldı. Bu arada uşakların, hizmetçilerin çoğuna yol

verildi, masrafların kısılması ile elde kalan para yeni atlar satın almak uğruna kullanıldı.

Davut Bey'in karısına gösterdiği sevgi, şefkat, iyilik, nezaket her türlü tanımın üstündeydi. Neredeyse bütün evliliklerde görülen, o bir iki yıl sonraki soğumalar, ilgisizliklerin başlaması, sevginin azalması gibi olaylar onların başından hiç geçmemişti. Davut Bey, Leman Hanım'a karşı, ilk evlendikleri günkü davranışını bir gün bile değiştirmemişti. Sabah öpüşmeleri, birlikte gezintiler, okumalar, uzun uzun bakışmalar, el ele tutuşmalar, hepsi hepsi ilk ateşle sürüp gidiyordu... Dahası, Davut Bey bir evde oturduklarına hiç aldırmadan karısına her hafta bir aşk mektubu yazar ve bunun karşılığını günü gününe alırdı. Hizmetçilere göstermemeye çalışarak yemek masası altında bacak sürtmeler, kapı arkalarında sarılmalar, bahçenin kuytu köşelerinde ya da ahırlarda uzun uzun kaybolmalar, konağın içinde gülüşmelere, alaylara bile yol açıyordu. Adamın özellikle ahırda sevişmeye bir düşkünlüğü vardı ve bu yüzden bir gün karısı onu ahırda bir hizmetçi ile yakalamıştı. Fakat bunun üzerinde durmadı. Unuttu bu olayı, çünkü kocasına güveni vardı. Onun tarafından çılgın gibi sevildiğini görüyordu. Ama bütün bu sıcak sevgi gösterileri bir yana, Leman Hanım, hiçbir gün kocasını tam olarak anlamadığını, ona yaklaştığını, onun içine girdiğini söyleyemezdi. Davut Bey'de, sanki yaşamayı bir oyunculuk gibi görme hali her zaman kalmıştır. Sahtekâr, ikiyüzlü, yabancı mıydı? Bu gösterişlerin altında başka bir kişiliği mi vardı? Hayır, neyse oydu, ama bu oluşta alışılagelen ve aranan içtenlikten bir zerre bile yoktu. Davut Bey, kendilerine karşı bile yabancı doğmuş kimselerdendi belki de. Sever, iyilik eder, ilgilenir, fakat bütün bunların içinde taş gibi kalırdı. Onu ta içeriden etkileyecek, sarsacak, değiştirecek hiçbir güç yoktu. Bu ara Leman Hanım'ın göğsünde bir şişkinlik belirmiş, doktorlar bu şişliğin kanser olabileceğini söylemişlerdi. Yapacak bir şey yoktu. Konak matem havasına gömüldü. Davut Bey de bu havaya uyarak kaşlarını çattı, düşüncelere daldı, gün-

lerce düşündü ve ondan sanki bir çare, bir kurtuluş yolu bulmasını bekleyen karısına bir sabah, "Buldum," demişti, "seninle bu konu üzerinde konuşmamız lazım..."

Karısını alıp çalışma odasına götürmüştü, karşısına oturtmuştu, piposunu uzun uzun doldurup yaktıktan sonra, "Bak, ne düşündüm..." demişti.

Kadın merak içindeydi.

Davut Bey, "Düşündüm taşındım," diye ekledi, "bizim yapacağımız en güzel iş..."

"Evet..."

"Türkiye'de bir kanser araştırma fonu kurmaktır. Kaç gündür bunun hazırlığı ile uğraşıyorum. Avrupa'nın belli başlı yerlerindeki kanser araştırma merkezlerine mektuplar yazdım. Onlardan gelecek cevaplara göre işe girişeceğiz. İlk olarak yirmi bin lira lazım gelecek ki..."

Kadın onu daha fazla dinleyememiş, ağlayarak yerinden kalkıp gitmişti. Bu konuşma Leman Hanım'ın kocasından ayrılmasına kadar varırdı belki de. Bereket, göğüsteki o şişkinliğin adi bir çıban olduğu ortaya çıktı da, durum düzeldi, bu konuşma unutuldu. Ama Leman Hanım, arada bir, kocasının o günkü davranışını düşünür, kendini tutamaz, Davut Bey'e "Sen o gün neler söylediğini biliyor musun?" diye sorardı. "Ben öylesine perişan bir halde iken, nasıl benimle araştırma merkezleri, bilmem ne fonları üzerinde konuşabildin? Delirdin miydi yoksa?"

Davut Bey, gözlerinin ta içinden şefkatle gülümseyerek karısına bakar, "Çektiğim acıyı bilemezsin," derdi. "Ama adını dünyaya duyurmak tutkusuna kapılmıştım o günler. Böylece ölümsüzlüğe kavuşturmak istiyordum seni."

Sonra da, "Bütün insanlığı ilgilendiren bir başarı için yeryüzüne geldiğime inanıyorum karıcığım," diye eklerdi. "Öyle bir iş yapmalıyım ki, adım dört bir yanda duyulsun, bu işi Davut Bey'den başkası yapamazdı, desinler... Dinle bak. Paris'te iken, dumansız sigara icat etmeyi düşünmüştüm. Giriştiğim işi, sigara

fabrikaları haber aldılar, birbirleriyle rekabete düşerek sonunda bana engel olmakta anlaştılar. Atmosferde yaşayan hayvanları denizde, denizde yaşayanları atmosferde yaşatmak için de yorucu çalışmalara atıldım. Büyük bir sermaye işiydi bu. Paramın yetmeyeceğini anlayınca, çaresiz çalışmalarımı yarıda bırakmak zorunda kaldım. Bende bu türlü yüzlerce tasarı vardır... Bunları bir gün teker teker gerçekleştireceğim, göreceksin."

Deli saçması sayılacak bu sözler ilk bakışta Leman Hanım'ı şaşırtırdı gerçi, ama kadın sonra sonra alıştı ve daha da ileri giderek kocasının dâhi olduğuna inanmaya başladı.

İlk çocukları Mürşide dünyaya geldiği günler, Davut Bey, Argo gemisinin yolunu izleyerek Altın Post'un bulunduğu yere varılabileceği ve böylece bir ilkçağ masalının daha gerçekler arasına katılacağı inancına saplanmıştı.

"Yeni bir Schliemann olacağım," diyordu. "Çanakkale'ye geldiği zaman elinde ipucu olarak ne vardı onun? Sadece bir masal, o kadar. Ama masala inandı ve inandığı için başarıya erdi. Troya topraklarını kazarken *İlyada*'dan mısralar okuyordu. Gerçi benim elimde onun gibi tafsilatlı bir kitap yok bugün. Ama Argo gemisi masalı üzerinde iyi düşünen, o masalı iyi anlayan çok şey öğrenebilir. Ah Homeros yazsaydı Argonotların başından geçenleri, benim işim ne kolaylaşırdı bugün!.. Ne yapacağım, biliyor musun? Argo gemisine benzer bir gemi inşa ettireceğim. Tabii bu işte kafayı çalıştırmak, hayalgücünü çalıştırmak lazım. Onunla Çanakkale'den, Marmara'dan, İstanbul Boğazı'ndan geçeceğim ve bu geminin, bu denizlerde nasıl bir rota izlemesi gerektiğini işte o zaman anlayacağım. Bunu öğrendim mi, başarı yaklaşıyor demektir. Argo gemisi bizi doğru Altın Post'un bulunduğu yere götürecektir."

Böyle diyerek Davut Bey, çalışma odasının kapısına "Argo Gemisi Araştırma Merkezi" levhasını astı ve içeri kapandı. Günlerce haritalar ve kitaplar üzerinde çalıştı. Dünyanın dört bir yanına, özellikle Avrupa'nın büyük şehirlerindeki birtakım bilginlere,

araştırma kurumlarına yüzlerce mektup yazdı. Onlardan cevaplar aldı, bu cevapları dosyalara yerleştirdi, bölümledi. Bu sırada eve birtakım insanlar da dadanmıştı. Çoğu balıkçı ya da gemici olan bu adamlar, zemin kattaki odalara yerleştirildi ve ortadaki taşlığa büyük bir masa kondu, bu masanın üzerine büyük bir harita açıldı. Argo gemisini temsil eden yarım metre uzunluğundaki gemi modeli de haritanın üstünde duruyordu. Davut Bey sabah kahvaltısından sonra öğle yemeğine kadar bu adamlara yapacakları yolculuk üstüne bilgiler veriyor, bu yolculukta karşılaşacakları güçlükleri anlatıyordu. Öğle oldu mu, dinlediklerinden hiçbir şey anlamayan ve kafaları adamakıllı şişen bu adamlara bol bol şarap veriliyordu. Davut Bey bu şaraplar için on iki büyük testi aldırmıştı. Böylece içme faslı başlıyordu. Davut Bey de onlarla birlikte içiyor, "Yolda bol bol şarap içeceğiz," diyordu. "Her şey, her şey masaldaki gibi geçecek..."

Öğleden sonraki dersler, sarhoşluk yüzünden, çoğu zaman yarıda kalıyordu. Çünkü öğretmen başta olmak üzere, bütün Argo gemisi yolcuları horul horul uyumaya başlıyorlardı. Akşama doğru yeni bir testiye sarılıp kana kana susuzluğunu gideren bir gemici, ötekileri uyandırıyordu. Artık bir cümbüştür başlıyordu konağın zemin katında.

"Sen hiç merak etme Davut Bey'imiz," diyorlardı adamlar, "istersen Karadeniz'e değil okyanusa açılalım, Amerika'ya kadar gideriz vallahi..."

Davut Bey, "Bizim işimiz Karadeniz'de çocuklar, okyanusta değil, sakın bunu unutmayın," diye sıkı sıkı tembih ediyordu.

Argo yolcularından biri Kalamışlı bir Rum balıkçıydı, her gün koca bir testi şarabı tek başına içiyor ve boyuna konuşuyordu:

"Ben," diyordu, "paraya değer vermem... Benim şarabım olsun, bir de böyle iyi huylu, tatlı dilli, kibar bir beyim olsun, yeter bana. Ben İtalya'ya gittim. İspanya'ya, İngiltere'ye, İsveç'e gittim, çok gezdim... Bugün nem var? Hiç. Beş param yok... Ama sapsağlamım, iki testi şarabı içebiliyorum... Yeter bu bana.

Dünyayı gezdim, böyle iyi bir adam görmedim. Efendi, kibar adam. Kafası da dolu ha... Bayılırım böyle adamlara!"

İçlerinden biri, "Kaçık ama biraz..." deyince, Rum balıkçı kızıyordu.

"Kaçıksa kaçık... Sana ne be? Akıllı insanlardan ne fayda gördün bugüne kadar? Akıllı insan dediğin yalnız kendini düşünür, yalnız kendi yer içer, başkasına zırnık koklatmaz. Davut Bey öyle mi ya? Sayesinde şurada günümüzü gün ediyoruz."

Ötekiler, "Hadi gidiyoruz dese, gidecek miyiz?" diye soruyorlardı.

Rum balıkçı da, "Gideceğiz elbet," diyordu. "Ben size söyleyeyim mi, bu masallar filan faso fiso... Bizim Davut Bey altın arayıcı... Siz bilmezsiniz. Amerika'da çok vardır altın arayıcı... Ta cehennemin dibinde altın aramaya giderler. Bulur, bulmaz, o başka iş. Meraktır bu, anlıyorsun?"

"Altın bulursak bize de verir mi?"

"Ne yapacaksın be sen altını? O bulsun, bizi yedirsin, içirsin... Daha iyi."

Bir sabah Davut Bey derse inmeden önce karısını karşısına aldı:

"Tasarımı gerçekleştirmeye şurada bir şey kalmadı. Şimdi bu işe gerekli parayı bulmaya sıra geldi. İlk işim, gemicilere bir örnek urba yaptırmak olacak. Sonra geminin inşasına geçeceğiz. Bunun için bana on beş bin lira vereceksin."

Kadın çileden çıkmıştı. İlk olarak çattı kocasına, "Rica ederim Davut Bey," dedi. "Keşifler ardında koşmak bize düşmez. Biz asil bir aileyiz. Eğer aşağıdaki adamların ihtiyaçları varsa, onlara yardım edelim. Yesinler, içsinler, otursunlar... Hatta gerekirse bir kaptan bul, ver bu aşağıdakilerin başına, nereye isterlerse gitsinler... Ama senin gitmen olmaz. Bak, kızımız büyüyor... Onun ruhi terbiyesiyle senin uğraşman lazım."

Leman Hanım bu düşüncelerinde samimi idi. Ama böyle davranmasının başka bir nedeni daha vardı. On beş bin lirayı

verecek durumda değildi. Konağın masrafını karşılamak için babadan kalma evleri, köşkleri bir bir elden çıkarıyordu. Yaşayışlarında büyük bir değişiklik, sarsıntı olacak diye ödü kopuyordu. Şükrü Paşa'nın konağında, pinti faizcilerin, bakkallıktan zengin olmuş sonradan görmelerin evlerinde olduğu gibi, hesapla para harcanmamalıydı. Gerçi halayıkların, hizmetçilerin çoğu çıkarılmıştı, ama genel gidişte eskiye göre büyük bir başkalık yoktu. Bu durumda on beş bin lira öyle bir açık verdirebilirdi ki, Leman Hanım İstanbul'un diline düşmek tehlikesi ile karşı karşıya gelirdi: "Şükrü Paşa'nın kızına bakın hele!" derlerdi. "Bugünleri de mi görecekti?" Böyle dedirtmemeliydi.

Davut Bey, "Peki, ben adamlarımın yanında nasıl bir duruma düşüyorum şimdi?" diye sordu karısına. "Bunu hesapladın mı? Bunca yetiştirdiğim bu kahraman gemicileri ben şimdi nereye gönderebilirim? Onların karşısında olduğu gibi tarih karşısında da suçlu düşmez miyim?"

Leman Hanım tarihe karşı suçlu düşmeye karışmayacağını, fakat aşağıdaki adamların gözünde suçlu düşmek konusunu kendi üzerine alacağını söyledi ve o sabah derse kocasının yerine o indi.

"Bugün artık evlerinize dönebilirsiniz," dedi onlara. "Öğrendiklerinizi unutmayın, çağrılınca hemen gelmek üzere hazırlıklı bulunun. Davut Bey yolculuğun son hazırlıklarını yapmak üzere bir süre İstanbul'dan ayrılacaktır."

Böyle diyerek hepsine bolca para dağıttı. Sarhoş Rum balıkçı, hanımefendiden, bir iki testi şarap da birlikte götürüp götüremeyeceğini sordu ve bu izni alınca şarapları yüklendiği gibi bahçeye çıktı.

"Biz buraya gene geliriz," diye söyleniyordu. "Yaşasın Davut Bey!"

Ötekiler de bir ağızdan, "Yaşasın Davut Bey!" diye bağırdılar.

Böylece, konağın bahçesindeki bu küçük gösteriden sonra bu zorluk da yenilmiş ve Davut Bey sadece tarih karşısındaki so-

rumluluğu ile baş başa kalmış oldu. Adamcağız bu yüzden hiç de sarsılmadı değil. Bir iki gün çalışma odasından çıkmadı, orada yemek yedi, piposunu içti, düşündü. Sonra "Argo Gemisi Araştırma Merkezi"nin bütün dosyalarını bir sandığa koyarak sandığı kilitledi ve mühürledi: Üzerine "Elli yıl sonra açılacaktır" diye yazdı.

Artık onu yeni bir görev, kızını terbiye etmek görevi bekliyordu. Davut Bey hemen dolapların birinden eski bir keman çıkardı. Bir zamanlar kemana çalışmış, Paris'te iken de iyi bir keman öğretmeninden kısa bir süre ders almıştı. "Musiki ruhun gıdasıdır" kuralı uyarınca, önce kızının kulaklarını tatlı ezgilerle doldurmak ve böylece onun ruhuna girmek, oraya erdem ve yücelik aşılamak yolunu tuttu. Sonradan ayyaş olan Mürşide, çocukluğunda bir iki ay kadar hep keman sesi ile, özellikle Tozelli serenadını dinleyerek uyanmıştı.

Davut Bey ruh terbiyesinde kemanla yetinmedi, kızı Mürşide'ye resim dersleri de verdi, şiirler ezberletti, Fransızca öğretmeye başladı. Kısacası her şey yolunda gidiyordu. Ama çocuk bu örnek terbiye içinde iyi ruhlu olacağı yerde, hırçın, huysuz ve arsız bir kız oluyordu günden güne. Durup dururken deli gibi dönmeye başlıyor, korkunç sesler çıkarıyor, suratını korkunç biçimlere sokarak ötekinin berikinin üstüne saldırıyordu. Leman Hanım bir gün Davut Bey'le Mürşide'nin saatlerce kapandıkları bir odanın kapısını açınca, kocası ile kızını şaşılacak bir durumda buldu. Davut Bey bir çarşafa sarılmış, yüzüne boyalı kâğıttan bir maske geçirmiş, başına dallardan, yapraklardan bir taç takmıştı. Mürşide ise odanın ortasına konmuş birtakım odun parçalarının üstünde yarı çıplak oturuyordu.

Leman Hanım içeri girdiğinde, Davut Bey ağzı ile yaptığı acayip bir müziğin temposuna uyarak kızının çevresinde bir vahşi dansı oynamakla meşguldü. Karısını görünce fena halde bozuldu, ne diyeceğini bilemedi.

Kadın, "Bu ne bu?" diye sordu şaşkınlıkla.

Davut Bey başından tacı çıkararak, "İlkel toplulukların yaşayışını öğretiyordum," dedi kısık bir sesle.

Leman Hanım, "Rezalet," dedi.

Daha çok söyleyeceği vardı ama sustu, kızının yanında kocasına çıkışmak istememişti. Mürşide'yi elinden tuttuğu gibi odun yığınının üstünden indirdi ve çekerek götürdü. İçinden, "Deli bu Davut Bey..." diye geçirdi. "Böyle huyları olduğunu bilmiyordum."

O günden sonra da, Leman Hanım, artık kızın terbiyesini Davut Bey'de bırakmadı, kendi üzerine aldı. Mürşide'yi kendi soylu geleneklerine göre yetiştirecekti. Oysa babasının elinde bu kız, yeni yetişme sivri akıllılara benzeyecekti neredeyse. Kadın, yanlışlığın neresinden dönülse kâr olacağını düşündü ve sıkı bir program uygulamaya başladı. Sabahtan akşama kadar Mürşide'ye aile üstüne bilgiler veriyordu. Şükrü Paşa saraya nasıl girmiş, hünkârı ilk nasıl görmüş, ilk ne zaman paşa olmuş, ne zaman evlenmiş, öteki çocuklarının adları, yaşayışları, ölümleri... Köşklerin, yalıların, evlerin nerelerde olduğu, hangisinin satıldığı, hangisinin durduğu, Şükrü Paşa'nın Kayseri yolculuğu, oradan dönüşü, padişahı yıllarca beklemesi, padişah için ayrılan daire, oranın döşenmesi... Bu sıkı program, sonuçlarını vermekte gecikmedi. Mürşide biraz zayıflamış, fakat o eski yaramazlıklarını, hırçınlıklarını üzerinden atmıştı; daha küçük bir kızken koca bir kadın gibi oturup kalkmaya başladı. Herkesle konuşmuyordu artık, insanlardan nefret ediyordu, hizmetçilerden, uşaklardan iğreniyordu, konuştuğu kimselere tepeden bakıyordu, kısacası burnundan kıl aldırmıyordu. Annesinin öğrettiklerini harfi harfine ezberlemişti, eşyayı bile tarihleri ile tanıyordu. Sözgelişi, durup dururken, "Paşa babamın İtalya'dan getirttiği çatal bıçak takımının eksiklerini nasıl tamamlasak acaba?" diye soruyor ya da hizmetçileri "Bir daha o dolabı açtığını görmeyeyim, hünkârın havluları duruyor orda," diye paylıyordu.

Leman Hanım'daki eski zaman düşkünlüğü, saltanatlı yaşama merakı, onda hasislik, mal tutkusu olup çıkmıştı. Yaşlı bir kâhya kadın gibi, elinde anahtarlarla bütün gün köşkün odalarını dolaşır, her şeyin yerinde olup olmadığına uzun uzun bakardı. Bir sofra örtüsünü ya da bir fincan tabağını yerinde bulamazsa, evin bütün hizmetçilerini toplar, hepsinin üstünü başını, çantalarını, bohçalarını, dolaplarını arar, polis çağırmakla onları tehdit ederdi. Sonunda sofra örtüsü ya da fincan tabağı, onun arayıp da göremediği yerde bulunurdu. Ama Mürşide o zaman hiç bozulmazdı.

"Hırsızlar defolun!" diye bağırırdı onlara, "yediğiniz ekmek gözünüze dizinize dursun..."

Davut Bey, kızının böyle yetişmesinden hiç hoşlanmadı ama, bu durumu dert de edinmedi. Kendine başka bir iş aramaya koyuldu.

İşte Dündar Bey'in Erenköy'deki konağa gelmesi bu günlere rastlar. Babıâli'de karşılaşmışlar ve birbirlerine sarılmışlardı. Davut Bey belki ilk olarak ağlamıştı. Öyle tam ağlamak değildi bu, gözleri buğulanmıştı ve bu yüzden bir süre arkadaşının yüzüne bakamamış, başını kitapçı dükkânlarının vitrinlerinden birine çevirip öylece kalmıştı.

Dündar Bey, "İyi, tanıyabildin beni," demişti, "bak saçlarım bembeyaz oldu. Çöktüm, yaşlandım. Ama ruhum on dokuz yaşımdaki gibi. Ya sen nasılsın? Çevir bana bakayım yüzünü. Hah, şöyle... Yaşa be! Hiç değişmemişsin sen... Yalnız şişmanlamışsın biraz... Gene eskisi gibi yakışıklısın ha..."

Davut Bey de onun koluna girdi. Birlikte Meserret Kahvesi'ne girdiler konuşmadan, orada oturup birer çay içtiler.

Dündar Bey, "Bugün gibi hatırlarım," dedi. "Sen Avrupa'ya kaçtığın günlerdi, son olarak burada buluştuktu bir sabah... Bir irade heykeli gibiydin. Hepimizin, bütün arkadaşların ümidi sendeydi."

Sustu. Nasıl konuşacağını gereğince kestiremiyordu. Sözün böylece sürüp gitmesi belki de Davut Bey'i darıltırdı. Olur ya...

O eski ihtilalcilik günleri çok geride kalmıştı şimdi, kimseyi geçmişi ile muhasebe etmeye hakkımız yoktu.

Dündar Bey, "Şimdi ne yapıyorsun?" diye sordu.

Davut Bey de ona başından geçenleri kısaca anlattı. Sözlerinin sonunu da şöyle bağladı:

"Siyaset yapacak seviyeye gelmemiştir bizim insanlarımız. Çünkü hiçbirimizde yeni bir buluş ardında koşmak, yeni bir şey yaratmak gücü ile terbiyesi yok. Siyaset nedir? Topluluk şuurunda bir keşif. Kalabalığı en az yüz yıl sürükleyecek bir hedef icat etmek. Oysa biz icat edilmiş hedefler ve eski keşifler ardında dolaşıp durduğumuz için sonunda gele gele kendi çıkarımızı korumaya geliyoruz. İdealizmi bir türlü anlayamıyoruz. Beni Paris'te müteessir eden de buydu işte. Fransız İhtilali yeni bir buluştu. Bizse o buluştan yararlanmaya, hem de teker teker keselerimizi doldurmak anlamında yararlanmaya kalktık, anlıyor musun? İşin bamteli buradadır. Çünkü siyaset yararlanmak için değildir."

Dündar Bey, "Doğru," diyordu, "bizimkiler siyaseti kendi çıkarlarına alet ettiler. Halkın çıkarı için çalışacaklarına..."

"Hayır," dedi Davut Bey, "yanılıyorsun dostum... Siyaset halkın da çıkarına değildir. Ondan ne tek tek insanlar ne de topluluklar yararlanabilir. Siyaset insan topluluklarının kaderidir. Bu kader birtakım dâhilerin elinde arada bir yeniden yazılır ve birtakım bıkkınlıklar giderilerek insanlara yeni bir yaşama ümidi aşılanır. Bilmem, anlatabiliyor muyum? Siyaset, bir şey için değil, siyaset için yapılırsa güzel olur. Dizraeli'nin İngiliz milleti umrunda mıydı? Onun İngiliz milletine gerçekte kazandırdığı nedir? Hiçbir şey dostum... Biz toplumların hayatını incelerken çok kısa süreleri göz önünde tuttuğumuz için yanılıyoruz. Siyasetin yararlısı, yararsızı olmaz, dâhicesi olur, o kadar..."

Dündar Bey bu sözler üzerine gülümsedi, dedi ki:

"Seni bir çeşit ümitsizlik içinde buldum. Böyle bulacağımı da biliyordum. Hem çok önceden biliyordum. Paris'te iken bütün ideallerini bir yana bırakıp kendini birtakım meraklara verişin de

bunu gösteriyordu. Doğrusu o zamanlar sana kızmadım değil, karşıma çıksaydın selam vermezdim sana. Çünkü ihanet sadece karşı yana geçmekle olmaz. Davayı yüzüstü bırakıp gitmek de bir ihanettir. Ama sonraları başımdan öyle şeyler geçti ki, sana kızgınlığım azaldı, bir gün hiç kalmayıverdi. Çünkü kendi durumuma bakıyordum ve 'Sen ne yaptın Dündar?' diye soruyordum. 'Bir şey yapmadınsa bunun suçlusu kim?' Demek ki idealistlik de para etmiyordu. Üç aşağı beş yukarı bugün ikimiz de bir durumdayız. İkimiz de ümitsiz, ikimiz de çevremizden şikâyetçiyiz. Ama unutma ki aramızda büyük bir fark var: Sen siyasetin işe yarar bir şey olmadığını söylüyorsun. Bense bizim gördüğümüz, tanıdığımız siyasetçilerin yaptıklarını zararlı buluyorum. Daha iyisi olabilirdi diyorum. Evet, İttihatçılar memleketi batırdılar, ama..."

Davut Bey onun sözünü kesti:

"Bilim çağında yaşıyor dünya," dedi. "Bilim dediğin nedir? Yararlı bir şey mi? Yok canım... On yedinci yüzyılın koca astronomi bilimi insanlığa hiçbir iyilikte bulunmamıştır. Arkeolojiden bir yarar ummak ne kadar boşunadır. Ama astronomisiz ve arkeolojisiz insanlık pek zavallı olurdu."

"Bunları anlamıyorum," dedi Dündar Bey, "sen siyaseti bir süs gibi görmek istiyorsun anlaşılan."

"Süs gibi, evet, ama küçümseyerek söylememek koşulu ile. Astronomi ve arkeoloji ne kadar süs ise, o da o kadar süstür."

Dündar Bey, "Ve soyluların, zenginlerin uğraştıkları bir iştir," diye gülerek tamamladı onun sözünü.

"Evet... Yalnız buna insanları bölücü bir anlam vermemeli. Ben bütün insanların soylu olacağı, yüce ülküler ardından koşacağı günlerin geleceğine inanıyorum."

Dündar Bey gülerek, "Gene de bir idealizm kalmış sende," dedi.

"Ya sende? Sende yok mu bu kadarı da?"

Öteki daldı, düşündü, sonra "Senden daha realistim ama, belki de senden daha ümitsizim," dedi. "Çünkü böyle seninki

gibi ideallerden iğreniyorum. Onlar bizim maskelerimizdir, biz o maskelerin altında çirkin çirkin sırıtıyoruz... Alınma bu sözümden. Senin kalbini bilirim, ne kadar temiz bir insan olduğuna inanırım ama nasıl varılacağı belli olmayan idealler göstermenin de bir kurnazlık, bir kaçamak olduğunu söylerim. Ben birtakım olayların içinde yuvarlandım, sürüldüm, idama hüküm giydim ve bütün bu yıllar içinde bir gün bile rahat yüzü görmedim. Başımdan geçenlere bakarak bir yana çekilmeyi düşünmüyorum gene de... Birtakım kötülükler var, onların düzeltilmesi lazımdır. Ben bugün yapabileceğim işlerle ilgileniyorum."

Davut Bey, "Hâlâ mı?" dedi.

Öteki de güldü:

"Doğru," diye söylendi, "yaşlandım artık... Bugün benim günüm değildir. Bugün yeni insanlar var ortalıkta, onlara bakalım. Ancak şunu da söyleyeyim ki benim görüp geçirdiklerimi, bugünkülere, gençlere anlatmakta bir yarar umuyorum. Dünü anlarlarsa bugünü daha iyi ederler diye düşünüyorum. Belki boşuna bir ümit ama, böyle, ne yapacaksın..."

Sonra kalktılar, vapura binip karşıya geçtiler, hemen hemen hiç konuşmadan Erenköy'e geldiler. Geliş o geliş... Dündar Bey konağa yerleşti. Ona birinci kattaki odalardan biri ayrıldı.

Leman Hanım'ın Dündar Bey'i karşılayışı gerçekten çok kibarca oldu. Onun adını kocasından çok duymuştu.

"Şimdi tamam olduk, eksiğimiz kalmadı," dedi.

Ve daha o geceden Dündar Bey'le çatışmaya başladı. Dündar Bey Abdülhamit'i yerdikçe, "Bizim Meşrutiyetçiler pek mi iyi çıktı sanki?" dedi ona.

Böylece de Dündar Bey'i güç durumlara soktu.

Aradan iki gün ya geçmiş ya geçmemişti, Mürşide bir akşam sofrada büyük bir pot kırdı, babasını da, anasını da üzdü. Dündar Bey'e, "Sizin bu üstünüzdekilerden başka giysiniz yok mu?" diye sordu.

"Yok," dedi Dündar Bey rahatça.

"Eviniz, eşyalarınız filan?"

"Evim de yok, eşyalarım da yok kızım."

Kız dudak bükerek, "Öyle ise fakirsiniz siz," dedi.

"Evet kızım, fakirim."

Davut Bey'le Leman Hanım onun bu biçim konuşmalarına alışık oldukları için aldırmadan dinliyorlardı. Dündar Bey de onun sorularını güler yüzle cevaplandırıyordu. Ama konuşma bu kadarla bitmedi.

Mürşide birdenbire, "Fakirler bu sofrada oturamaz, sizin yeriniz aşağıdaki taşlıktır," deyiverdi.

O zaman Davut Bey, bütün ömründe yapmadığı bir şey yaptı, kızının suratına okkalı bir tokat attı. Leman Hanım, hem Mürşide'nin söylediği sözden hem de kocasının attığı tokattan şaşkına dönmüştü. Ne yapacağını bilemedi, Mürşide'ye gelince onun çirkin yüzü büsbütün çirkinleşmişti, gözleri korkunç korkunç parlıyordu. Anasını, babasını, Dündar Bey'i kinle süzdükten sonra sofra örtüsünü tuttuğu gibi var gücü ile çekti aşağı, bütün tabaklar, bardaklar karmakarışık yerlere yuvarlandı, hepsinin üstüne başına yemekler, sular, rakılar döküldü ve kız ondan sonra koşarak odadan çıktı gitti. Orada beklemekte olan bir hizmetçi hemen ortalığı topladı. Sofradakiler üstlerini başlarını sildiler.

Dündar Bey Leman Hanım'a, "Özür dilerim," dedi, "ben sebep oldum."

Davut Bey tokatı attıktan sonra eski sessizliğine bürünüvermişti. Tatlı tatlı karısına bakıyordu. Bu bakışta karısının tepkisini merak ettiğini gösteren bir şey vardı. Aile geleneklerine, soyluluğuna ve kızına gerçekten düşkün olan Leman Hanım'ın ne yapacağı gerçekten de merak edilmeye değerdi.

Kadın hizmetçiye, "Sofrayı kur," dedi.

Kendi de ona yardım etti. O sırada ikinci çocuğuna, Pakize'ye gebe idi. Sofra yeniden kurulup da üçü yerlerini alınca kadın, "Ben de sizden özür dilerim," dedi Dündar Bey'e.

Ve oturdu, yemeğini yemeye başladı, içki de içiyordu.

"Kaç zamandır içki içtiğim yoktu," diyordu.

Yemeğin sonuna doğru da Dündar Bey'e, "Bu evde hoşunuza gitmeyen bir şey olursa, bunun tamirini benden beklemeyin, önlemini kendiniz alın," dedi.

O gece kızını aramadı.

Bu olay Mürşide'yi büsbütün değiştirdi, herkese düşman etti. Hele Pakize'nin dünyaya gelmesi ile Mürşide'nin yabaniliği büsbütün arttı. Aile hikâyelerine gömülmüş, dostsuz, sevgisiz bir kız olarak kaldı. Üstelik evdekilerin onunla ilgileri de günden güne azaldı. Pakize bütün sevgileri ve ilgileri kendinde topladı. Böylece Mürşide, sokağa adımını bile atmayan, annesinden öğrendiği aile hikâyelerinden başka bir şey bilmeyen, ötekiyle berikiyle uğraşır, didişir, evde kalmış, sinirli bir kız kimliğine erkenden giriverdi. Bununla rahata kavuşmuştu sanki, çatmak istediği zaman çatıyor, karşılık görünce de büyük bir üzüntüye kapılmıyordu.

Mürşide'nin içkiye alışması işte böyle bir ruh durumu içinde olmuştur. Bir gün köşke Leman Hanım'ın, yıllardan beri görmediği bir teyze torunu gelmişti. Leman Hanım'la Mürşide onun gelişine çok sevindiler, neredeyse bayram edeceklerdi. Çünkü bu ziyaret Erenköy'deki konakta eski unutulmuş hikâyelerin tazelenmesi için kolay kolay ele geçmeyen bir vesile idi. Bundan en çok da Mürşide yararlanacaktı: Çünkü annesinden dinleyip durduğu hikâyeleri rahat rahat tadını çıkararak anlatacağı birini bulmuştu. Nitekim teyze torununun küçücük bir sorusu üzerine önce Leman Hanım, arkasından Mürşide tarihsel olayları canlandırmaya ve iki kuşağı içine alan bir olaylar zincirini hiç atlamadan anlatmaya başladılar. İkindi vakti idi, kahveden sonra bira getirildi. Biranın getirilmesi Leman Hanım'ın isteği üzerine olmuştu. Çünkü anlatacakları hikâyelerin iyice uzayacağını düşünen kadın, dinleyicisini her bakımdan rahat içinde bulundurmanın, belki uyuşturmanın doğru olacağını düşünmüştü. Bu düşünce ile bira şişelerinin biri geldi biri gitti ve tarih sırasıyla anlatıldığı için ancak Şükrü Paşa'nın ikinci evliliğine kadar gelinebildi. Oysa

daha anlatılacak bir yığın olay vardı. Delikanlı, akşam yemeğine doğru evin kalabalıklaşması üzerine yakasını bu iki kadından zar zor kurtarabildi ve geceleyin kaldığı büyük bir odada, sadece yerini yadırgadığı için değil, bira yardımıyla dinlediği hikâyelerin boğucu etkisiyle karabasanlar geçirdi, uykusunda var gücüyle bağırdı.

Bu sesleri koca konakta yalnızca Mürşide duymuştu. Biradan sonra gizli gizli içtiği votkanın etkisi ile, ilk yattığı zaman derin bir uykuya dalan kız, birdenbire uyanmış ve büyük teyze oğlunun yattığı odadan geldiğini hemen anladığı o boğuk sesleri duymuştu. Saatin kaç olduğuna bakmadan hemen yataktan atladı, karanlık koridorlardan ayaklarının ucuna basıp geçerken kuzeninin yattığı odaya geldi, kapıyı yavaşça açtı. Oda zifiri karanlıktı. Sarhoş kafa ile Mürşide, yatağın sağda mı solda mı olduğunu unutmuştu. "Sese kulak vererek bulurum" diye düşündü ama, o sırada delikanlının susacağı tutmuştu. Bunun üzerine Mürşide duvarları yoklaya yoklaya adamın yatağını aramaya başladı ve buldu. Ne yapacağını bilmiyordu. Niçin gelmişti oraya? Eğer yardım içinse, kapıyı vurması, içeri girdiğinde elektriği yakması, seslenmesi gerekirdi. Bütün bunları yapmadığına göre niyeti ne idi? Doğrusu aranırsa, bunun ne olduğunu kendine sormaktan çekinmişti Mürşide ve sanki düşünmeden, ne yapacağını bilmeden yürüyormuşçasına, yatağı bulunca yorganı açıp yavaşça konuk delikanlının yanına uzanıverdi. O sırada gencin kâbusları gene başlamış olacak ki, teyze torunu ahladı, ofladı ve birdenbire "İmdat!.." diye bağırdı.

Mürşide gerçekten güç bir durumdaydı. "İmdat!"ların, "kurtarın"ların arkası bir türlü gelmek bilmiyordu. Bunları duyan olur da odaya girmeye kalkarsa... Hayır, artık Mürşide bu yatakta yakalanacağından değil, adamın ondan kurtulmak için imdat istediğinin sanılacağından korkuyordu. Bu korku ile elini uzatıp adamın ağzını kapadı. Misafir bir iki çırpındıktan sonra gözlerini açtı, ne olup bittiğini karanlıkta bir süre anlayamadı.

Ama kâbustan kurtulmanın sevinci içinde, kadın kokusunu da alınca ağzını kapatan eli ısırır gibi öptü. Koynundakinin kim olduğunu anlamamıştı daha, belki de hizmetçilerden biridir diye düşünmüştü.

Mürşide, "Bağırma artık," dedi yavaş sesle. "Geçti mi sıkıntın?"

"Geçti," dedi delikanlı ve Mürşide'yi sesinden tanıdı.

Doğrusu, yanındaki kadının hizmetçilerden biri değil de, Mürşide olduğunu anlayınca delikanlının biraz canı sıkılmıştı. Akşamki hikâyeleri, Leman Hanım'ın bırakıp Mürşide'nin almasını, biraları, baş dönmelerini, duyduğu sıkıntıları hatırladı. Çirkin bir kızdı koynundaki... Ama oda karanlıktı ve gencin bu düşünceleri, az önce atlattığı karabasanın son kırıntıları imiş gibi çarçabuk uçtu gitti. Koynunda bir kadın bularak birdenbire uyanmanın verdiği sevinci, hiçbir düşünce azaltamazdı artık. "Demek yatakta, hele ortalık karanlık olursa, güzel kadın - çirkin kadın farkı kalmıyor" diye düşündü ve bir dünya güzeli ile yatıyormuş duygusuna kadar yükseldi. Böyle bir duyguya geçmesinin sağlam dayanakları da yok değildi hani. Mürşide'nin vücudu, özellikle göğsü gergin ve sertti. Çirkin diye bakılan nice kadının böyle umulmaz hazineler taşıdığı da bir gerçekti. Üstelik yataktaki Mürşide, o suratsız, o mımıntı, o sinirli Mürşide değildi artık; sanki vücudunun gizli güzellikleriyle birlikte ruhunun bilinmeyen bir yanından cömertlikler, coşkular, sevgiler de akmaya başlamıştı. Bütün kızlara, bütün kadınlara, bütün dünyaya meydan okurcasına sevişme alanına kellesini koymuştu sanki, ölesiye sevişiyordu. Misafir genç, bunun bir yarışma çabasından doğduğunu anladı, fakat bunca çırpınma içinde kızın bayağılaşmadığını, ancak biraz acıma uyandırdığını da düşündü. Yalnız bunu düşündüğünde artık sevişme bitmişti.

Mürşide adamın boynuna sarılarak, "Seviyor musun beni?" diye sordu.

Delikanlı sırtüstü yatmıştı, ağzından nefes alıyordu.

"Tabii," dedi.

"Ben de seni seviyorum, sevmesem gelir miydim yatağına?"

Adam sessiz durdu.

Mürşide hemen çıkıp gitmek niyetinde değildi. Birdenbire içli dışlı oluverdiği erkeğe daha açılmak, bütün baskıları delip geçerek aklına geleni söylemek ve özellikle açık saçık konuşmak istiyordu. Çünkü onun kafasını yıllardır kurcalayan bir şeydi bu... "Kadınla erkek arasındaki o sahte nezaket kırılsa, her şey konuşulur artık" diye düşünmek, sevişme düşüncesi kadar allak bullak ederdi içini. Eve gelen karıkocalara gizli gizli bakarak, "Siz yalnız kalınca böyle konuşmazsınız, bilirim ben," diye geçirirdi içinden ve odasında yalnızken, kocasına söylemeyi tasarladığı sözleri mırıldanır, gülerdi. İşte yıllardan beri beklediği an gelmişti.

"Benden hoşlandın mı, nasılım?.." diye sordu.

Öteki, "İyisin," dedi kısaca.

Mürşide, "Ben de senin nasıl olduğunu söyleyeyim mi?" dedi, arkasından kıkır kıkır gülmeye başladı.

Delikanlı içinden, "İşte şimdi bayağılaşmaya başladı" diye geçirdi ve Mürşide'nin bir an önce çıkıp gitmesini sağlayacak bir çare düşünmeye başladı. Az önceki büyü kaybolmuş ve kız bütün çirkinliği ile ortaya çıkmıştı.

"Saat kaç?" diye sordu.

Mürşide hiç oralı değildi, konuşmak istiyordu o.

"Bu gece neyken ne oldum, biliyor musun?" dedi adama.

İşte o zaman misafirin aklında bir şimşek çaktı. "Sakın bunlar bir tuzak olmasın?" diye düşündü. Akşamdan beri olanı biteni bir bir aklından geçirdi. Evet, her şey bu düşünceye uyuyordu: Uzun uzun anlatmalar, biralar, ikramlar, gece yarısı ziyareti... "Bu çirkin kızı bana yamamak istiyorlar" diye geçirdi içinden ve başucundaki saate uzandı, perdeyi aralayarak saatin kaç olduğuna baktı. Bir şey görememişti.

Mürşide hâlâ "Ben bu gece..." diye konuşuyordu. "Anlıyorsun, değil mi? Kız değilim artık. Benim hayatımın erkeği sensin!"

Delikanlı sıkıntı içinde, "Biliyorum, ama artık gitsen..." dedi.

Kız onu uzun uzun öptükten sonra, "Peki canım," dedi, "gidiyorum. Ama yarın gece gene gelirim."

Delikanlı, "Ben yarın gidiyorum," dedi.

"Yoo..." dedi Mürşide. "Öyle kolay kolay bırakmayız biz adamı. Kal burda."

Adam sustu.

"Söz ver kalacağına..."

"Nasıl söz vereyim? İşlerim var..."

"Birkaç gece daha kal, hiç olmazsa..."

"Nasıl kalırım?"

"Yarın gece de kal."

O zaman delikanlı, Mürşide'yi atlatmanın başka yolu olmadığını anladı.

"Peki, kalıyorum," dedi.

"Söz mü?"

"Söz."

Mürşide sevinçle onun yanından çıktı gitti.

O gider gitmez, delikanlı da yataktan fırladı, hızla giyindi. Koridorlardan yavaş yavaş geçerek aşağı kata indi, kapıyı açıp bahçeye çıktı. Artık kurtulmuştu.

Sabah kahvaltısına süslü püslü inen Mürşide, konuk teyze torununun erken erken gittiğini öğrenince, sofradakilerin yüzlerine kızgın kızgın baktı ve yemeğini yarıda bırakarak odasına çekildi. İki gün ortaya çıkmadı. Kimse olup bitenlerin farkında değildi. Mürşide iki gün sonra göründüğünde kendini bilmeyecek gibi sarhoştu ve bu durum artık o günden bugüne sürüp gitti. Çirkin kız, içkisi ve annesinden öğrendiği hikâyelerle baş başa bırakıldı. Artık genel ilginin merkezi küçük kız Pakize idi. Mürşide'nin bir süre sonra karnı şişmeye başladı. Durumu sadece Leman Hanım fark etti ve kimseye duyurmadan işi yoluna koydu, çocuğu aldırdı. Mürşide'ye de hiçbir şey sormadı.

III

Leman Hanım ne kadar direnirse direnşin, Şükrü Paşa Konağı'nın saltanatı gün günden eriyordu. Hemen her ay bir hizmetçiye, bir uşağa yol veriliyor, atlar satılıyordu. Eskiyen eşya tamir bile edilemiyordu. Gerçi eşya konusunda Leman Hanım'ın eskiye bağlılığı da büyük rol oynuyordu. Eskiyen eşyayı değiştirmek, onların yerine yeni moda eşya almak, Leman Hanım'ın katlanacağı işlerden değildi. Ondaki bu eski eşya düşkünlüğü, tarih, arkeoloji uzmanlarının ilkçağ kalıntılarına düşkünlüğü gibi bir şeydi. "Her şey olduğu gibi dursun, kanepelere de, koltuklara da, perdelere de dokunulmasın!" diyordu. Bütün benliği ile bağlı olduğu geçmiş, artık bu perdelerde, bu eşyada sürdürüyordu yaşamasını.

Aynı eskime konağın yapısında da görülmeye başlamıştı. Elbette konağa, eşyaya davranıldığı gibi davranmanın yanlış olduğunu anlayacak kadar aklı vardı Leman Hanım'ın. Eski eşya ile daha yıllarca oturulabilirdi. Bunun belki bir tadı, bir üstünlüğü bile vardı. Ama gitgide harap olan konak bir gün oturulamaz duruma gelirse o zaman ne olacaktı? İlk güçlük ısınma işinde ortaya çıkmıştı. Eskiden çini sobalar ve büyük mangallarla enikonu ısıtılabilen köşkte, şimdi rahat bir kış geçirmek kolay olmuyordu. Büyük sofalar, koridorlar, sobasız odalar, pencere aralıklarından içeri dalan soğuk hava akımlarından dondurucu bir duruma geliyordu çoğu zaman.

Hizmetçiler azaltıldığı için ev işleri de güçlükle yürütülüyordu. Kışın sobalara, mangallara yetişmek, mutfakta hazırlanan yemekleri birinci kattaki salona getirmek, konağı yukarıdan aşağı silip süpürmek gibi işler için ancak eski zamandaki uşak, hizmetçi kadrosu gerekirdi. Bu yüzden ilk olarak temizlik işleri biraz askıya alındı; arkasından ısınma işlerinde evdekiler de çalışmak zorunluluğunu duydular. Leman Hanım var gücü ile sofra düzenini eskisi gibi korumaya uğraşıyordu. Çünkü ona pek korkunç

gelmeye başlayan bu değişiklikleri, ancak yemek saatlerinde biraz unutabiliyor ve ancak o saatlerde geçmişi yaşayabiliyordu.

Leman Hanım, evlendiğinden beri, bir gün bile kocası ile para üstüne konuşmamıştı. Bunu ayıp sayardı. Kendi kesesinin durumunu kocasına anlatmak, kocasından da aynı şeyi beklemek ona çok çirkin geliyordu. Doğrusu Davut Bey, bu ahlaka, bu düzene pek yatkın bir yaratılıştaydı. Evin parasal durumunu bir gün bile merak etmemişti. Gerçeği aranırsa, Davut Bey kendi parasal durumuna karşı da aynı kayıtsızlık içindeydi. Dededen kalma servetinin tükendiğini biliyordu, ama ötede beride daha birtakım topraklar, hanlar olabilirdi. Nitekim arada bir kurcalayınca bunun böyle olduğu ortaya çıkıyordu ve Davut Bey'in cebi bir süre para görüyordu. Hiç çalışarak para kazanmadığı, kendini bildiğinden beri hazır yediği için, bütün bu çeşit insanlar gibi, geçiminin kaynağını da, geleceğini de merak etmezdi. Bu bakımdan hiçbir kaygısı yoktu. Yalnız bir olay, Argo gemisi için karısından para istemesi ve bu isteğinin başka nedenlerle de olsa yerine getirilmemesi olayı, onu şaşırtmıştı. Bundan ötürü karısına darıldığı sanılmasın. Davut Bey'in şaşırması böyle küçük bir nedene dayanmıyordu, çok daha genişti bu şaşkınlığın kapsamı: "Dünya değişti, ahlak bozuldu" diye düşünüyordu o, "Parasızlık benim bir tasarıma nasıl engel olur?" Böyle düşünerek Davut Bey, dedesinin malları üzerinde yeni bir araştırma yapmaya karar verdi. Bu eski Arnavutluk valisinin bütün gezip oturduğu yerler ve illerle haberleşmeye başladı, tanıdıkları buldu, eşeledi, kurcaladı ve bütün bu çalışmalar sonunda büyük umutlara kapıldı. Öteden beriden inanılmayacak haberler geliyordu: En bilinmez köşelerde, büyük paralar yatıyordu. Böylece Davut Bey, kimseye bir şey sezdirmeden, eski ve yeni tasarılarını gerçekleştirmek için yeniden hamaratlaştı. Gerçi ortada para pul yoktu, belki paranın geleceği de yoktu, ama iyimserdi Davut Bey, hesap kitap onun harcı değildi. Argo gemisi yolculuğunu "şimdilik" diyerek bir yana bıraktı ve onu gençleştiren, coşturan, duygulandıran yeni

bir tasarı ardına düştü. Yuşa Tepesi'ne Fatih Sultan Mehmet'in yüz metre yüksekliğinde bir heykelini diktirecekti.

Davut Bey bu düşler ardında koşadursun, onun gibi fantazyalar içinde yaşayan fakat ona göre epeyce gerçekçi olan Leman Hanım, belki de elindeki paranın hesabını ister istemez bilmek zorunda bulunduğundan olacak, konağın gidişinden kaygılanmaya başlamış ve ilerisi için sağlam dayanaklar aramak gerektiğini anlamıştı. Şükrü Paşa'nın bütün bıraktıkları bir bir elden çıkıyor ve korkunç sonuç gitgide yaklaşıyordu. Ne yapmalı idi? Ne yapabilirdi? Davut Bey'den bir şeyler umabilir miydi? Bu sonuncu olasılığı hiç de düşünmedi değil. Çünkü Davut Bey o günler ağzından birkaç laf kaçırmıştı. Sözgelişi bir gün karısına, "Yakında eski atlarımıza kavuşacağız," demişti.

Kadın sevincini gizlemeye çalışarak, "Unutma ki çok pahalıya satmıştık," dedi ona.

Bu sözle o atları yeniden satın almanın büyük paraları gerektirdiğini anlatmak istemişti.

Davut Bey kurnaz kurnaz gülerek, "O atların fiyatı şimdi büsbütün artmıştır," dedi. "Yani satın almaya kalktığımız zaman belki de sattığımız fiyatın üç katını ödemek zorunda kalacağız."

Kadın yavaşça "İşte o güç olmaz mı diye düşünüyorum..." dedi kekeleyerek.

Bu sefer Davut Bey gürültü ile güldü.

"Bulunur elbet," dedi. "Eski defterleri karıştırmaya başladım."

Başka bir gün de, "Seninle Avrupa'ya kadar bir uzanalım," demişti karısına.

Bu sözler Leman Hanım'da umutlar uyandırmıştı. Ama beklenen paranın ne zaman geleceğini, gelirse nereye harcanacağını bilmiyordu. Bunun için de gene kendi başına çareler düşünmekten, araştırmaktan vazgeçmedi.

İlk aklına gelen, küçük kızını zengin biriyle evlendirmek çaresi oldu. Mürşide'yi bir yana bırakıyordu. O artık evde kalmış bir

kızdı. Küçük kızı Pakize ise güzel ve alımlı idi. Şükrü Paşa'nın torunu kime istese varabilirdi... İstiyorlardı da... Bütün eski aileler, yüksek aileler kendi oğulları için kaç kez Pakize'yi istemeye gelmişlerdi. Ama bunlar artık ellerinde avuçlarında bir şeycikler kalmamış, düşkün, yoksul ailelerdi. İçlerinde, varlarını yoklarını pazara çıkardıktan sonra bir kilo ekmeğe bakacak duruma gelmiş olanlar bile vardı. Eski başkâtip Taha Paşa'nın, elinde bir torba kömür taşıyarak sokaklardan geçtiğini görenler olmuştu; bu adamın Caddebostan'daki büyük konağı tahta parasına satılmıştı. Leman Hanım'ın tüylerini diken diken ediyordu bu hikâye. Sonra padişahın esvapçıbaşısı Rüştü Paşa, defterdar yardımcısının eşi olan kızının evine beş parasız sığınmıştı ve aybaşlarında damadının yolunu bekleyerek sokak ortasında adamın bütün aylığını elinden aldığı söyleniyordu. Çünkü içkiye vermişti kendini... Bunların çocukları daha kötü durumdaydılar. Babalarının servetine, mevkiine güvendikleri için çoğu bir baltaya sap olamamış ve çözüntü birdenbire bastırınca hepsi de ne yapacaklarını şaşırmışlardı. İçlerinde aktörlüğe başlayanlar, yurtdışına çıkıp zenginleşmek umuduna kapılanlar ve zamanın modası olan ticaret hayatına atılanlar vardı. Bu ticaret hayatı da çoğunda bakkal dükkânı açmak biçiminde görünüyordu ve bu dükkân dayansa dayansa bir ay dayanıyordu. Eskiden ticareti küçümseyenler, tüccarlara yukardan bakanlar, şimdi bir aşağılık duygusuna kapılmışlardı. Zerzevatçıların, kömürcülerin, oduncuların karşısında bile boyunları bükük duruyorlardı. Esnaf da böylelerinin arkasından, "Babanın paşalığı para etmez, çalış da adam ol!" diye söyleniyordu.

Para toplumun yeni tanrısı olmuştu.

Leman Hanım gerçi kızı Pakize'yi zengin bir tüccara vermeye razı idi, ama "Öyle kaba saba bir adam istemem," diyordu. "Şükrü Paşa'nın konağına yakışacak biri olmalı. Ne bileyim, gene de gün görmüş bir ailenin oğlunu bulmalıyız."

O sırada Pakize, bütün bu tasarıları allak bullak edecek bir iş yaptı, bir dans öğretmenine tutuldu. O günler dans modası yeni

çıkmıştı. Pakize'nin tutulduğu dans öğretmeni de, eskiden bir Kadiri tekkesinde fırıl fırıl dönen, yanaklarına şiş saplayan bir derviş iken, tekkelerin kapanması üzerine dans öğretmenliğine başlamıştı. Tekkedeki dinsel raksın temposu Kemalist devrimden sonra benimsenen Avrupa dansına çok uyuyordu. Adamın bir gözü kördü. Pakize'nin kendisine tutulduğunu fark edince, işi ustalıkla yürütmüş ve kızı kıskıvrak bağlamıştı. Erenköy'deki konağa damat olarak girmek onun için büyük bir başarı olacaktı. İş ortaya çıkınca Leman Hanım beyninden vurulmuşa döndü. Bütün umutları boşa mı gidecekti? Buna göz yumamazdı, zor kullanacaktı. Nitekim öyle yaptı. Pakize'yi bir güzel haşladı ve eve kapadı.

Genç kiz ağlayarak, "Ne yapayım, seviyorum..." diye bar bar bağırıyordu.

Araya girenler, onu yatıştırmaya kalkanlar, "Canım, körün biri, yakışık alır mı?" diye kandırmaya girişince, "Üstüme varmayın, şantöz olurum," diyordu.

Ama şantözlüğün ne olduğunu gereğince bilmiyordu. O yıllar şantözlük deyince akla ya tuluat tiyatrolarında kanto oynayan kadınlar ya da Beyoğlu balozlarındaki konsomatrisler gelirdi ve bu kadınlara kötü gözle bakılırdı. Pakize'nin "şantöz olurum" tehdidi, "kötü yola saparım" anlamına idi.

Leman Hanım kör dervişe epey para verdi, kızından uzaklaşması için ondan söz aldı; arkasından da acele Pakize'yi evlendirecek bir adam aramaya başladı. Buldu da... Daha doğrusu razı oldu. Çünkü damat adayının sarası vardı; ailesi Adapazarlı idi, ama çoktan beri İstanbul'a yerleşmişlerdi. Babasının kömür madenleri olduğu söyleniyordu, ayrıca İstanbul'da otel işlettiği de biliniyordu. Galip iki yıl Mühendis Mektebi'nde okumuş, hastalığından ötürü öğrenimini yarıda bırakmıştı.

Madenci, Leman Hanım'la, Davut Bey'le bu evlenme işini konuşurken çok şey vaat etti:

"Önce ikisini de Avrupa'ya yollarım," dedi. "Birkaç ay gezsinler, tozsunlar, dünya görsünler. Avrupa çok ilerledi... Döndük-

lerinde de Büyükdere'de bir yalı veririm, yazın orada otururlar. Boğaz gibisi var mı? Kışın Soğanağa'daki eve gelirler. Müslüman yatağıdır. Ben artık Soğanağa'daki evi Galip'e veririm, ayrılırım. Otellerim çok, otellerimden birinde kalırım... Bir evladım var, her şeyim, bütün malım onundur. Yesinler içsinler, rahatlarına baksınlar... Neden çocuk yetiştirdik? Adımız anılsın diye... Filanca oğludur desinler, yeter bize."

Nişan günü Pakize kendini öldürmeye kalktı, tentürdiyot içti. Ama kurtardılar. Bu yüzden yüzüklerin takılması iki gün gecikti. Bu iki gün içinde Pakize yemedi içmedi, düşündü durdu. Sonunda da annesinin odasına gelip el öptü:

"Bir çocukluk ettim, ama artık aklım başıma geldi. Siz elbet benden iyi düşünürsünüz. Madem kısmetim oymuş, ben de razıyım."

Böylece Erenköy'deki konakta şatafatlı bir nişan töreni yapıldı. Madenci, kızı hediyelere boğmuştu; yüzükler, kumaşlar, çamaşırlar... Bu kadarını Leman Hanım fazla buldu, madencinin görmemişliğine verdi, ama ses çıkarmadı.

Pakize, Galip'le uzunca bir nişanlılık dönemini şart koşmuştu; "Bir yastığa baş koyacağım adamı tanımak hakkımdır," diyordu. Böylece nişan töreninin ertesi gününden başlayarak Galip, konağa her gün gelir gider oldu. Nişanlılar çoğu zaman baş başa bırakılıyordu.

Galip sessiz bir adamdı, ilk günler nişanlısı ile baş başa kaldığı saatlerde hiç konuşmadı, tırnaklarını yedi durdu. Sonra açıldı; ölmüş annesini anlatıp ağladı.

"Çok titizimdir," dedi, "annem de titizdi. Yatak odasına ayakkabı ile girmem, apteshaneye elbiselerimle girmem... Çatalım, bıçağım, kaşığım ayrıdır. Annemin de ayrıydı. Gezmeleri hiç sevmem, işim olmazsa sokağa çıkmam. Sular kararmadan eve dönerim. Sonra ben cinlere, perilere inanırım. Annem de inanırdı."

Gerçi cinlere, perilere Pakize de inanırdı, ama Galip'in sözleri ona gene de gülünç geldi. Belki annesine çok benzemesinden doğuyordu bu gülünçlük.

Kız, "Adam herhalde bu kadar değildir, başka bir tarafları da vardır" diye bekledi. Gerçekten de, nişanlısının karşısında tırnaklarını yiyen, annem lakırdısını ağzından düşürmeyen Galip'in, gün geçtikçe başka tarafları ortaya çıkıyordu.

Bir gün Pakize, "Kedi sever misiniz?" diye soracak oldu.

Galip bu soruya doğrudan cevap vermedi de kedi taklidi yapmaya başladı. Kedilerin çiftleşirken, kavga ederken, ciğer yerken çıkardıkları sesleri, birbiri arkasına şaşılacak bir beceriyle taklit etti. Bunu öylesine uzattı ki, Pakize, kedi sever misiniz, diye sorduğuna soracağına pişman oldu.

Başka bir gün de Galip elinde büyükçe bir paketle geldi. Yalnız kaldıklarında paketi açtı. Bir kilo leblebi getirmişti nişanlısına. Leblebiyi ortalarına koydu ve uzanıp kızın elini avuçları içine aldı. İşte baş başa kaldıklarından beri birbirlerine ilk o gün değmişlerdi. Avuçları içine aldığı bu eli Galip, dudaklarının ucuna değdirerek belli belirsiz öptü. Sonra da cebinden temiz bir pamuk çıkarıp öptüğü yeri sildi.

Nişanlılık günleri uzadıkça Galip'in kişiliği daha da ortaya çıkıyordu. Meraklı, mikroptan korkar, bencil, hasis bir adamdı bu. Ama birine açılınca, bu kadar olmadığı, hoşa gidecek, sevilecek yanları da bulunduğu anlaşılıyordu. Dışardan bakıldığında uyuklar sanılan zekâsı, gerçekte olayları ve kişileri en küçük ayrıntılarına kadar görebilecek, gösterebilecek bir keskinlikte idi. Leman Hanım'ı, Davut Bey'i, Mürşide'yi tanıyalı daha şurada pek kısa bir süre geçtiği halde, Galip, onların en belirtici özelliklerini yakalayabilmişti. Pakize'nin de neşeli olduğu bir gün, ev halkının sıra ile taklitlerini yaptı ona; arkasından da, nişanlısının gülümsediğini görünce kanto oynadı.

Pakize onunla eğleniyor, iyi vakit geçiriyordu ama, "Kocam olacak adamın böyle bir yaradılışta olmasını da istemezdim," diye düşünüyordu. Doğrusu aranırsa, Pakize, dans öğretmenine tutulmasaydı, Galip Bey'i daha olağan karşılayabilirdi. Fakat şimdi içinde bir aşk yarası olduğu için, nişanlısını kötü ve gülünç

görmek zorunluluğu altında bulunuyordu. Gerçekte bir aşk yarası ile yaralı mıydı? O da belli değildi. Pakize sevdalanmanın güzel bir şey olduğunu okumuş ya da duymuş ve ilk gördüğü adama, kör gözlü dans öğretmenine tutulmak zorunda kalmıştı. Onun yerine başkası olsa, durum değişmeyecekti. Bu sırada evlenmesi onun ekmeğine yağ sürüyordu. Çünkü dram yaşamak çağında idi ve ayağına gelen bu nimeti tepemezdi. Sevdiğinden zorla ayırtılan ve istemediği bir adama verilen kız... Ne güzel şeydi bu! İşte nişanlılık süresi içinde Pakize'nin yaşamak istediği roman bundan başka bir şey değildi. Galip'in yerinde başkası olsaydı bu roman kısa sürebilir, dans öğretmeni de unutulurdu. Dans öğretmenini unutmaya yatkın olan Pakize, Galip'i öyle gülünç ve antika buldu ki, gerçek bir dramın içine düştü. Evlendikleri gece Galip'i odadan kovdu, onun elbisesini, gömleğini öteye beriye fırlattı (bu arada Şimendifer marka cep saatini de kırdı) ve çıkıp başka odaya gitti, bir hafta ayrı yattı. Bu bir hafta içinde ne oldu ise oldu. Pakize dans öğretmeni ile buluştu, yattı onunla. Bunu sevgisinden değil, daha çok ailesine ve kocasına duyduğu hınçtan yapmıştı. Böylece başkalarının kuklası olmadığını kendine göstermiş ve kişiliğinin gücünü tadarak mutluluk duymuştu. Dans öğretmenini bir daha görmedi.

Kısa süren evliliklerinin bundan sonrasını Pakize sessiz ve sakin geçirdi. Gittikçe kocasına karşı duyduğu nefret azaldı, onun yerini bir acıma duygusu, daha sonra da dostluk aldı.

Madencinin oğluna birtakım mali kaygılarla bel bağlayan Leman Hanım, çok geçmeden büyük hayal kırıklığına uğradı. Madenci öldü ve arkada hemen hemen hiçbir şey bırakmadı. Önce adamın hiçbir yerde madeni olmadığı anlaşıldı. Otellerin de hemen hepsi başkaları ile ortak ve daha kötüsü hepsi haciz altındaydı. Miras olarak Galip'e pek az bir şey kaldı. Üstelik bu yarım adam çalışamıyordu da... Leman Hanım, bereket, Şükrü Paşa kızı yanı üstün geldiği için, bu olay üzerinde çok durmadı, vazgeçti o umutlarından...

Ama bu yüzden Pakize'nin, kocası ile arası eskisinden daha iyi oldu. Çünkü artık Galip, parası bile olmayan bir adamdı, demek bu evdeki yerini satın almıyordu artık. Sadece Pakize'nin kocası idi. Üstelik de sevilmeyen, sayılmayan bir koca... Dahası vardı, babasının gerçekte zengin bir adam olmadığını Galip de konaktakilerle birlikte öğrenmişti ve en önemlisi, bundan ötürü kendini onların gözünden düşmüş görmek kuruntusuna kapılmaması idi, "Benim bu evdeki yerim, babamın zengin olduğu inancına dayandırılmıştı, şimdi ne yapacağım?" diye düşünmedi. Bu da Pakize'nin hoşuna gitti.

Ancak daha sonra çıkan dedikodulara bakılacak olursa, madenci, oğluna nakit olarak epey bir şey bırakmış, Galip bu parayı gizlice bankaya koymuş, belki de kenarda köşede bir iki ev alıp kiraya vermiş. Onun açığa vurduğu sadece babasının ölümünden sonra kiraya verilen Soğanağa'daki evin geliriydi. Bu da öyle önemli bir şey sayılmazdı. Galip'in ancak ufak tefek masraflarını karşılıyordu.

Pakize, evlendikten bir yıl sonra Muammer'i doğurdu ve lohusa yatağındayken öldü. Bunun bir intihar olduğu söylentisi de ortalıkta dolaştı. Leman Hanım çocuğa bir sütnine tuttu. Galip konaktan ayrılmayı aklının ucundan bile geçirmedi. Evli bir kuzininden başka kimsesi yoktu. Konaktakiler de ona alışmışlardı. Pakize'nin ölümünden sonra Galip'in de evden ayrılacağını düşünmediler bile. Bu durum, çevrede, Mürşide'nin Galip'e nikâhlanacağı yolunda yorumlandı, ama bu yorum doğru çıkmadı. Yalnız Mürşide de o yorumu benimsemiş olmalı ki, annesinin küçük Muammer için sütnine tutmasına karşı geldi, "Evde teyzesi dururken sütnine tutmak da ne oluyor..." dedi.

Daha da ileri giderek Galip'e göz süzmeye, onunla ilgilenmeye başladı; "Enişte" sözünü bıraktı da onu "Galip Bey" diye çağırmaya başladı. Fakat ailede Mürşide'nin "evde kalmış"lığı öylesine değişmez, değiştirilemez bir kader olarak benimsenmişti ki, onun böyle bir niyet beslediği kimsenin gözüne çarpmadı.

Bu hal Mürşide'nin çok zoruna gitti ve eskisinden daha çok içmeye başladı; elleri titriyor, yürürken sağa sola yalpa vuruyordu.

Eşyası ile birlikte eskiyen ve şatafatlı yaşayışını hızla yitiren bu konak içinde, bir zamanların soylu ve zengin Leman Hanım'ı, şimdi sarhoş kızı, saralı damadı, düşler içinde yaşayan kocası arasında, günlerin getirdiği inanılmaz değişiklikleri görmezlikten gelerek, dişini tırnağına takmış, kurtarabileceğini sürdürmeye ve elinde kalanla eskiyi yaşatmaya var gücü ile çalışıyordu. Zamana karşı koyan bir o vardı. Dünyanın değişmesine şaşıyor, gitgide daha çok yalnız kaldığını anlıyor, fakat bir uçurumdan yuvarlanmak üzere olanların otlara, çalılara tutunmak istemeleri gibi, çevresinde yardımcılar aramaktan bir türlü vazgeçemiyordu. Muammer'in doğuşu bu bakımdan ona yeni bir umut getirmişti. Oğlanı kendi istediği gibi büyütebilirse gözü arkada kalmayacaktı: Şükrü Paşa ailesi şanla şerefle sürüp gidecekti; yeni zamanların adilikleri, bayağılıkları bu konaktan içeri giremeyecek, gözden düşen eski değerler, burada bütün incelikleri ve güzellikleriyle yaşayacaktı. Aradaki kuşakta nedense bir bozukluk olmuştu. Talihsizliğe ve aksiliklere veriyordu bunu Leman Hanım. Ama bu talihsizlikler, aksilikler artık Muammer'de durup bitmeliydi: Mürşide eve kapalıydı. Onun durumu Muammer'e bir hastanın durumu gibi gösterilebilirdi. Ayrıca eski ailelerde böyle garip huylu insanlar da bulunurdu. Leman Hanım'ın, çok küçük yaşta ölen ağabeyi yaşasaydı ne olacaktı? Bir bakıma bu sakatlar, bu ayyaşlar, bu deliler, sürme gücü büyük ailelerin kan çıbanlarıydılar, onları çıkarmakla soy daha da temizlenir, daha da semirirdi. Sonra Pakize ölmüştü artık ve birtakım tatsız hikâyeleri birlikte götürmüştü. Kör derviş dans öğretmeni unutulmuştu. (Düşüncelerinin burasında Leman Hanım biraz durumsardı. Muammer'le kör derviş dans öğretmeni arasındaki ilişkiyi tüyleri ürpererek düşünürdü.)

Böylece Leman Hanım, çocuğun terbiyesini üzerine aldı. İlk iş olarak, şivesinin bozukluğundan ötürü sütnineyi uzaklaştırdı

ve dul kalmış eski halayıklardan birini konağa getirterek çocuğun dadılığını ona verdi. Şerife adında bu kadın "Şoro" diye çağrılıyordu. Leman Hanım, çocuğun terbiyesi konusunda, ruh ile beden arasında ilk seçmeyi yaparak, işe bedenden başlamayı kararlaştırmıştı. Çünkü Pakize genç kızlığında hafif bir ciğer rahatsızlığı geçirmişti. Böylece Muammer'in beslenmesi evde baş kaygı oldu. İyice kaynamış süt danası suyu, İçerenköy'deki mandıradan getirtilen yağlı süt, günlük yumurta, sonra pastörize tereyağ, pekmez, balık yağı, halis Ayvalık yağı ile ezilmiş tarama, balık yumurtası, havyar, arasına çeşitli reçeller konan ince ve yumurtalı yufkadan açılmış iki katlı hamur işleri, Kırklareli'den getirtilmiş hardaliye, pekmezli, cevizli pelteler, Afyon kaymağı, kabıza karşı sütlü incir tatlısı, demiri bol sebzelerden ıspanakla yapılmış börek, satır kıymasından ızgara köfte, süzme bal, üzeri hindistancevizli badem ezmesi, meyveli lokum, elma rendesi, portakal ve havuç suyu, Muammer'i kısa bir süre içinde besili bir domuz yavrusu kadar kanlı canlı bir duruma getirdi. Çocuk güçlükle yürüyor ve zor nefes alıyordu. Tam ruh eğitimine sıra gelmişken, beden su koyverdi: Muammer'de birbiri arkasına hastalıklar sökün etmeye başladı; kızıl, kızamık, difteri, kabakulak ve en son tifo... Domuz yavrusu keçi yavrusuna döndü.

Bu durumun uyandırdığı telaş, sıkı bir perhiz rejimi ile sonuçlandı. Evde koca bir dolap çocuğun ilaç şişeleriyle doldu taştı. Muammer, yarı zayıf, yarı şişman, biçimsiz bir duruma gelmişti.

İlkokul çağına basınca, Leman Hanım torununu özel olarak okutmaya karar verdi; üzerine titrediği çocuğu elalemin çocukları ile bir okula gönderemezdi; arkadaşlarından yalnız hastalık değil kötü huylar da kapabilirdi çünkü, ağzı bozulur, terbiyesiz, arsız olurdu. Böylece eve öğretmenler tutuldu. Muammer kış boyunca bu öğretmenlerden okuyor, yıl sonunda okula gidip sınavlara giriyordu. Bu böyle dört buçuk yıl sürdü. Tabii bu süre içinde çocuk köşkten, köşkün bahçesinden dışarı bırakılmadı. Kendi kendine oynadı. Oynadığı oyunlar da yaşıtlarının oyun-

larına benzemiyordu. Leman Hanım ona sırmalı, apoletli bir paşa elbisesi diktirmişti. Çocuk bu elbiseyi giyip bahçeye çıkıyor, bahçede ağaçlara selam veriyordu ya da kalem efendiliği oyunu oynuyordu. İlkokulun beşinci sınıfına gelince, öğretmenler, çocuğu son sınıf için okula göndermenin doğru olacağına Leman Hanım'ı inandırdılar. Böylece on iki yaşına kadar evden dışarı çıkmamış olan Muammer, Kızıltoprak'taki bir ilkokula başladı. Her sabah Şoro onu götürür ve akşam olunca okuldan alır eve getirirdi. Muammer'in yabaniliği, başka çocuklara benzememesi, sınıf arkadaşlarının gözünden kaçmamıştı. Daha ilk günden başlayarak alaya aldıkları çocuğu ittiler, düşürdüler, üstünü başını yırttılar, bahçede dikenli kestane yağmuruna tuttular, çantasını deldiler, altına zamklı kâğıt koydular, şapkasının içini mürekkeplediler, ensesinden içeri su akıttılar ve dövdüler. Muammer sadece ağlıyor, "Yapmayın!" diye yalvarıyor, saklanıyor, siniyordu. Ama bunca eziyetlerini gördüğü bu arkadaşlarından da ayrılmak istemiyordu: Onların leblebi, çekirdek yemelerini ağzının suları akarak seyrediyordu. Leblebi ve çekirdek ona yasaktı. Arkadaşlarının oyunlarına katılmak için can atıyordu, ama ona oyun da yasaktı. Arkadaşlarının okuduğu çocuk dergilerine gözucu ile bakıyordu. Ona bu dergiler de yasaktı.

Yalnız çocuk, okula tramvayla gidip gelirken, tramvay bileti toplamak merakına tutuldu. Topladığı biletleri uzun bir süre anneannesinden sakladı. Bilet merakı ortaya çıktığında, anneannesinin telaşını Davut Bey durdurabildi.

"Engel olmayalım," dedi karısına, "böylece bakarsın pul merakına atlar. Pul merakı soylu bir meraktır."

Kadın, çocuğun bu biletlerden mikrop kapacağını söyleyince de, "Onun da çaresi var, alkolle yıkarız biletleri," dedi.

Biriktirilmiş tramvay biletleri alkol banyosundan geçirildi ve kurutularak bu işe ayrılan bir deftere uçlarından yapıştırıldı.

Davut Bey'in etkisi ile, kısa bir süre sonra Muammer'de pul merakı da başladı. Pullar da zarflardan kesiliyor, sonra buharlı suda kâğıtlarından temizleniyor, alkolle yıkanıyordu.

Muammer bundan sonra tramvayları ve vapurları sevdi. Kimi gün dadısına yalvarıyor, anneannesine söylememesini sıkı sıkı tembih ederek onunla Karaköy İskelesi'ne kadar gidiyordu. Orada kaldıkları kadar da vapurları hayran hayran seyrediyordu. Onun bu kısa iskele seferleri, hemen bütün vapurları tanımasına, daha uzaktan göründüklerinde adlarını söylemesine yetmişti. Şoro sorumluluktan çekindiği için, durumu gizlice Leman Hanım'a haber verdi. Leman Hanım çocuğa yüzlemedi, eve vapur ve tramvay oyuncakları aldı. Ama Muammer bunlarla kanacak gibi değildi. Bildiği vapurların ve tramvayların tam modelleriyle oynamak istiyordu. Onun bu dileği yerinde görülerek, usta bir marangoza Kadıköy vapurlarının ve tramvaylarının küçük modelleri yaptırıldı. Muammer, ikinci kat sofasındaki büyük bir masanın üstüne bu oyuncakları koyup bütün boş zamanlarında onlarla oynamaya başladı. Leman Hanım bir gün ikinci kattaki o sofaya girince, Galip'in de Muammer'le birlikte oynadığını gördü. Adam vapur ve tramvay taklitlerini öyle güzel yapıyordu ki, Muammer oyuncaklardan elini çekmiş, babasını seyrediyor ve kendisini iskelede sanıyordu.

Biraz daha büyüyünce ona bir de fotoğraf makinesi alındı. Muammer bu fotoğraf makinesi ile yalnız tramvayların ve vapurların fotoğraflarını çekti. Bunları büyük bir albüme yerleştirdi. Hemen her akşam, albümü baştan sona gözden geçirir, düşünürdü. Oyuncakları bırakmıştı. Onlarla şimdi, kendi odasında, Galip Bey oynuyordu.

Lise öğrenimi için Saint Joseph'e verilen Muammer, ilk önce anneannesinden nefret etti ve zamanla bu nefret onu isyana kadar götürdü. Anneannesinin dediklerinin tam tersini yapmakta sanki inat ediyordu. Büyükbabasına ise saygısı vardı, onunla eğleniyordu. Babası ile pek ilgisi yoktu. Konakta, tek konuştuğu Dündar Bey'di. Onunla bir arkadaşlık kurmuştu da denebilir. Olanı biteni baştan beri bilen ve Muammer'e uygulanan eğitimi bir gün bile beğenmeyen Dündar Bey, Leman Hanım'ın çocuk-

tan şikâyet ettiğini duyunca, "Bu kadar olması gene iyi, öpün de başınıza koyun," diyordu. "Onun yerinde başka bir çocuk olsaydı zıvanadan çıkardı."

"Bana mı yüklüyorsun suçu?" diye kızıyordu Leman Hanım. "Benim elimde kalmadı ki... Benim elimde kalsaydı elbet daha iyi olurdu. Ama o aptal baba ortada iken ben ne yapabilirim!.. Kandır, çeker demişler. Bu çocuk da babasına çekti. Görürsünüz, büyüyünce de ona benzeyecek, evde kapanıp oturacak..."

Dündar Bey, "Daha iyi ya," diyordu, "eve kapanır, o da sizin gibi, teyzesi gibi. Şükrü Paşa'nın hikâyelerini anlatır... Sizin istediğiniz de bu değil miydi?"

"Değildi efendim..."

"Ya neydi? Sorabilir miyim? Paşalık modası geçtiğine göre çocuğunuzu ne yapmak istiyordunuz siz? Tüccar mı?"

"Allah göstermesin..."

"Siyaset adamı mı?"

"Aman şu siyaset lakırdısını sen etme bari... Siyasetle uğraştın da ne oldu sanki? Ben paşa babamın lakırdısını edip duruyorsam, sen de Talat Paşa'yı, Cemal Paşa'yı, Enver Paşa'yı dilinden düşürmüyorsun. Bugün ikimiz de konuşup duruyoruz işte, başka ne?"

Dündar Bey, "Biz batmış bir devrin insanlarıyız," diyordu ona, "bütün iş, çocuklarımızın başka türlü yetişmelerine çalışmak olmalı. Bu uğurda çalışabiliyor muyuz? Siz ona bakın."

"Ben çalıştım çalışacağım kadar, bunca emek verdim ona. Kendini, nerden geldiğini bilsin de ona göre davransın."

Dündar Bey gülüyordu:

"O vakit yandı," diyordu. "Bana kalırsa ona nerden geldiğini değil nereye gideceğini sormalı. Yarın tek başına ortada kalıverirse..."

"Şükrü Paşa'nın torunu ortada kalmaz. Bu konak durdukça, Şükrü Paşa soyu da duracaktır, anladınız mı?"

"Öyle ise konak durur mu, durmaz mı, onu konuşalım. Ne dersiniz?"

Kadının zayıf tarafı idi bu. O zaman Leman Hanım cevap vermez, başını başka yana çevirir, bir işe dalar ve kendi kendine düşünürdü. Gururlu kadın, içine düştüğü, gün günden artan mali çöküşü belli etmemek için dişini sıkıyordu. Yoksa ya zamana uyacak ya deli olacaktı.

Muammer lisenin son sınıfındayken içkiye alıştı. Boğaziçi'ndeki bütün meyhaneleri sıra ile dolaşıyordu. Çoğu akşam, onu bahçe kapısının önüne yığılmış olarak buluyorlardı. Bütün okul boyunca çalışkan bir öğrenci olmuştu ama, son sınıfta bir yıl bekledi. İkinci yıl zar zor çalışarak Saint Joseph'i bitirdi. Hukuk Fakültesi'ne yazıldı. Artık başına buyruktu. Eve gelmediği geceler onu aramaya çıkıyorlar ve sık sık uğradığını bildikleri meyhanelerden birinde bulup karga tulumba eve getiriyorlardı.

Dündar Bey, öyle zamanlarda ortaya "Nerden geldiğini biliyor Muammer," diye bir laf atıyordu.

Ve bu laf hedefini buluyordu.

Leman Hanım, "Eğer Mürşide'nin sarhoşluğunu ima etmek istiyorsan o başka," diyordu. "Ama Şükrü Paşa meyhaneye gitmezdi, evde içerdi."

Davut Bey de, "Çocuk meyhaneye gidiyorsa bunda telaşlanacak ne var canım?" diye onların arasına giriyordu. "Gider gider... Dünya içkili ve içkisiz devirler geçirmiştir. Şimdi içkili devirde yaşıyoruz. Unutmayın ki içki içmek ilkçağda bir çeşit tapınma idi. Tiyatro da öyle, tiyatro da dini bir törendi. Bugün hani, 'Tiyatro mabettir' diyorlar ya, ta o zamandan kalmadır o söz. Ama bugün yanlıştır. Bugün tiyatro bir oyun, içki bir ihtiyaçtır. İnsan dinlene dinlene ve içe içe çalışır."

Muammer bu gibi konuşmaları duyarsa, "Siz anlamıyorsunuz," derdi. "Ben içkisiz yaşamaya tahammül edemiyorum. Dünya çekilmez, katlanılmaz geliyor bana. Başım ağrıyor, sinirlerim bozuluyor. Niçin işkence çekeyim? Madem bu yükü içkisiz taşıyamıyorum, içerim daha iyi."

Dündar Bey, "Hey gidi gençlik," diyordu. "Yetmiş yaşına geldim, yaşamayı bir gün bile yük gibi gördüğüm olmamıştır. Her

zaman, her işe yeniden atılmaya hazırımdır ben. İçmekse o benim gücüm değil, keyfimdir. Ne unutmak için ne de dayanmak için içerim. Elimden geldiğince unutmamaya bakarım. Unutulması gereken bir iş de yapmam. Dayanmaya gelince, benim için öyle bir durum olmamıştır hiç. Yaşamayı hep tatlı görmüşümdür ben... İşte bugünkü gençleri bunun için anlayamıyorum. Neyin ıstırabını çekiyorlar? Hangi yükü yükleniyorlar ki yaşamak onlara güç geliyor. Senin nen eksik Muammer? Ne sıkıntın var? Neyi unutmak için içiyorsun? Söyler misin bana?"

Muammer oturduğu yerde sağa sola sallanıyor, önce cevap vermek istemiyor, Dündar Bey sıkılayınca, "Anlamıyorsunuz," diyordu. "Yaşamak çekilmez bir şeydir, derken, herkesin sandığı gibi, parasızlığı, hastalıkları, başarısızlıkları filan anlatmak istemiyoruz biz. Yaşamanın kendisi saçmadır, anlıyor musunuz, bizim bu dünyada neden bulunduğumuza hiçbir kandırıcı gerekçe gösterilemez."

"Öyle ise mutluluk diye bir şey yok."

"Yok ya... Ama mutsuzluk diye de bir şey yok."

"Neden geldiğimizi bilmediğimiz için, öyle mi?"

"Yalnız o kadar da değil. Sonumuzu da değiştiremeyeceğimiz için. Daha açığı, evrenin, insan için hiçbir özel amacı yoktur. İnsan türünün çoğalıp gelişmesi, sonsuz zaman içinde, üzerinde durulmaya değmez bir oyundur."

Davut Bey, "Affedersin ama Muammer," diye lafa karışıyordu. "Öyle ise neden Hukuk Fakültesi'ne yazıldın? Şunu anlatır mısın bana?"

"Gitmesem de olur da onun için. Üniversiteye gitmekle gitmemek arasında bir ayırım yoktur."

"Öyle ise gitme."

"Belki o daha iyi olur. Çünkü gitmek ne olsa bir aksiyondur. Aksiyondan kaçtığımız ölçüde yaşamanın saçmalığına uygulanırız ki, bu bize geçici bir rahatlık verir."

Dündar Bey, "Sosyal idealleri yok gençlerin," diyordu. "Bütün iş orada. Çevrelerini, yurtlarını, kendi insanlarını düşünmü-

yorlar; kendilerini onlardan bağımsız sayıyorlar. Oysa insanı sosyal hayvan diye..."

Muammer, "Hayır, insan hayvansal toplumdur," diye Dündar Bey'i şaşırtmak istiyordu.

Dündar Bey de, "Bu konuşmalar hoşuma gidiyor," diyordu. "Neden? diyeceksin. Şu ülkenin elli altmış yıllık geçmişini iyi bilirim. Bugüne bakarken onu dünün yarattığını anlıyorum. Siz yüz yıllık bir çürümenin sonucusunuz. Bir ülke nasıl batar? Yalnızca savaşlarda yenilmekle değil, elindeki toprakları başkalarına kaptırmakla da değil... Ruhça çökerek, yaşamaktan koparak batar. Enver Paşa bir gün kaçıp gitti. Ne düşünüyordu o sırada biliyor musunuz? 'Bu sefer yenildim. İnsanın hayatında yenmek de, yenilmek de vardır,' diye düşünüyordu. O yenilgiden ne gibi ahlak çöküntüleri çıkacağını hesaplayacak yetenekte değildi. Ama dünyada bunu hesaplayacak kaç devlet adamı vardır dersiniz? Pek azdır. Çoğu futbol maçı gibi görür devlet işini. Sonra vatanlar elden gider, uygarlıklar çöker, Etiler, Lidyalılar, Frigyalılar nerde bugün?"

Konuşma buralara gelince Muammer dinlemezdi artık, sigarasını yakardı, bir bardağa rakı doldururdu, düşünmeye başlardı kara kara. Ama Davut Bey canlanırdı birden. Romalı bir general gibi, uzun adımlarla salonu arşınlayarak, "Etiler de, Lidyalılar da, Frigyalılar da hepsi var bugün," derdi. "Âdetlerinden bir kısmını tutup bir kısmını bırakarak, başka adlar altında başka diller konuşarak aramızda yaşıyorlar."

Dündar Bey, "Kimmiş onlar, sorabilir miyim?" derdi alayla.

"Bizleriz işte Dündar'cığım."

"Ya..."

"Ya... Fizikteki, hiçbir şey kaybolmaz prensibini toplumlara da uygularım ben. Siyasi başarısızlıklar devletleri tehlikeye atar. İnsanları değil."

"Öyle ise Enver Sarıkamış'ta kimseyi öldürmedi... Sen yalnız politikayı değil, insanları da değersiz buluyorsun Davut... Böyle adamın torunu elbet Muammer gibi olur."

"Şunda yanılıyorsun: Savaş demek politika demek değildir. Savaş insanların bir deliliğidir. Ben delilikten söz etmiyorum. İnsanın, aklına layık olmasıdır en büyük ideali. Masalı gerçekleştirmek, düşünceyi maddeleştirmek, günlük yaşayışı tarih yapmak. İnsanı bekleyen büyük işler bunlardır işte. Sense küçük işlerde kaldın, talihsizliğin budur senin."

"Büyük dediğin o işlerin şaşkını olmaktansa, küçük işlerde talihsiz olmak daha iyidir bence. Başımıza ne geldi ise, büyüklük ardında koşanlardan geldi. Türkiye, Türk halkını mutlu kılmayı düşünebilen insanların elinde kurtulacaktır ancak."

Muammer bu gibi yerlerde, "Büyük işler için de, küçük işler için de serçeparmağımı bile kıpırdatmam," derdi. "Çünkü olayların gidişini değiştirecek bir güç verilmemiştir bize, her şey olacağına varır."

Dündar Bey, "Bu işler olurken sen ne yaparsın? Bakar mısın sade?" diye sorardı.

"Evet."

"O kadar mı?"

"Evet."

"İşte yirminci yüzyılın diktatörlerini doğuran düşünüş budur. Siz sade bakmakla yetindikçe, onlar da takarlar halkayı boynunuza, sürerler sizi."

Böyle diyerek Dündar Bey, akşam rakısı için çiroz salatası ya da zeytin ezmesi yapmak üzere aşağı, mutfağa inerdi. Meze hazırlamayı severdi, mevsimine göre. O sırada da Melahat'ı sıkıştırırdı.

Kız fıkırdayarak, "Yapmayın canım," derdi.

Dündar Bey de, "Neden yapmayacak mışım?" diye sorardı. "Pekâlâ da yaparım işte."

Kız içinden, "Bu evde de hep yaşlılar el atıyor bana, Muammer Bey'in bir şey yaptığı yok," diye geçirirdi.

Gece apteshaneye kalkan Davut Bey, Melahat'ın odasına uğrayıp, "Kız, söyle bakayım, Dündar sana sataşıyor mu?" diye sor-

duğu zaman da, "Hayır, sataşmıyor, o sizin gibi azgın değil," derdi.

Davut Bey de bunun üzerine kızın yanaklarını okşar, "Sen ne kurnazsın!" derdi.

Sonra da, "Bir defa öpeyim," diye yalvarırdı.

"Ama bir defa..."

"Vallahi bir defa."

"Hep öyle diyorsunuz, ama her yanımı çürütüyorsunuz beyefendi. Vallaha, hanımefendi anlayacak diye ödüm kopuyor."

Davut Bey de kızın yanına oturur, "Gel bakayım kucağıma," derdi...

Kız nazlanarak yaklaşırdı.

"Ya şimdi hanımefendi aşağı inerse..."

Davut Bey ayrıldıktan birkaç saat sonra, bütün köşkün uykuya daldığı saatlerde de Galip Bey aşağı inerdi. Kız onu görünce sertlenirdi:

"Şimdi bağırırım," derdi.

Galip Bey korkar, yalvarmaya başlardı.

"Deli misin sen? Bağıracak ne var? Benim niyetim kötü değil ki..."

"Neymiş senin niyetin?"

Kız yalnız onunla senlibenli konuşurdu.

"Hiç..."

"Hiç olur mu? Ben biliyorum senin niyetini. Ama avucunu yala. Beni nikâhlarsan razı olurum."

"Nikâhlarım."

"Önce sen nikâh kıy, ondan sonra..."

"Önce sen razı ol..."

"Hayır, önce sen nikâh kıy..."

"Hediye alırım sana."

"Ne hediyesi?"

"Şey alırım, ayakkabı."

"Ver öyleyse parasını."

"Önce sen razı ol."

"Önce sen parayı ver..."

Galip Bey, "Hay hınzır, para canlısı," diye söylenerek odadan çıkardı.

Kız da arkasından nanik yapar, "Hasis herif!" derdi.

Şükrü Paşa Konağı eskidikçe içindeki yaşayış da sönüyordu. Eskiden bu zemin kattaki odaların hepsinde hizmetçiler, uşaklar otururdu. Yukarı katlara çıkan merdivenlerde ayak sesleri eksik olmazdı. Salonlar, sofalar, odalar şimdiki gibi ıssız değildi. O kalabalık ısıtıyordu sanki köşkü. Gençlik, neşe, umut, sevgi, aşk dolup taşardı her yandan, şarkılar, çalgılar duyulurdu. Evlenmeler, nişanlar, sünnet düğünleri, ziyafetler, kına geceleri, mevlitler birbiri ardı sıra köşkü şenlendirir, onun yaşayışını hep canlı, hep hareketli kılardı. Bir zamanlar bu köşkün belki her odası bir sevişme yuvası olmuştu. Sanki eskiden yalnız sevişilir, yalnız gülünür, yalnız söylenir, yalnız oynanırdı. Hadi bağdadi çürüyor, hadi eşya eskiyor, para azalıyor, insanlar ölüyor, yaşlanıyor, fakat sevgiler, aşklar ne oluyor, nereye gidiyordu? Eskilikten, parasızlıktan onlara ne idi? Bir yoksul evini bile cennete çeviren sevişme, hangi uğursuzluk yüzünden bu köşke yüz çevirmişti?

Leman Hanım, "Ne yapsam, ne etsem olmuyor," diye düşünüyordu. "Belki para da bulsam, o eski coşkunluğu canlandıramayacağım bu evde. Ne lazım bize? Gençler lazım, kadınlar, kızlar lazım. Evlendirmeli şu Muammer'i... Bir gelin almalı eve, güzel bir gelin... Şöyle sofraya nazlı nazlı gelince herkesin ağzının suyu aksın... Hizmetçiler 'küçükhanım' diye dört bir yanında dönüp dursunlar... Gelinin kız kardeşleri olsun, arkadaşları olsun... Gelsinler, torunumun arkadaşları ile tanışsınlar burda... Sevişsinler, evlensinler... Yok bunun başka çaresi."

Böyle düşünerek kadın Muammer'e açılırdı:

"Bak oğlum," derdi, "ne diyeceğim sana."

"Dinliyorum anneanne."

"Evlendirelim seni."

Delikanlı buz gibi soğuk, "Evlendirelim..." derdi.

"Ama gönülsüz söylüyorsun."

"Evet, gönülsüz söylüyorum."

"Bekârlık daha mı iyi sence?"

"Hayır."

"Öyle ise evlilik daha iyi."

"Hayır."

"Nasıl olur?"

"İkisi de bir."

"Öyle ise neden evlenmiyorsun?"

"İsterseniz evleneyim."

Böylesini istemiyordu Leman Hanım; böylesi bir evlilikten hiçbir şey beklenemezdi çünkü. "Yoksa sevda çekildi mi ortalıktan?" diye düşünürdü.

IV

O sırada Erenköy'deki köşkün yaşayışına biraz olsun canlılık veren bir olay çıkageldi. Galip'in bir kaptanla evli olan bir kuzini vardı; kocasına bağlı, uysal ve namuslu olan bu güzel kadın, bir gece, evinden kaçıp gitmişti. Kaptan palas pandıras Erenköy'e geldi, Galip'e "Siz dayısısınız, durum budur," dedi.

"Nereye gitmiş olabilir?"

"Bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum."

Galip Bey, Leman Hanım'ı, Davut Bey'i, Dündar Bey'i, Muammer'i topladı. Kaptan da aralarında, durumu konuştular, görüştüler. Leman Hanım, eski günlerini hatırlayarak sevinmişti. Eskiden bu gibi olaylar eksik olmazdı köşkte, bunların bir çözüme bağlanması herkesi ilgilendirir, böylece bir canlılık yaratırdı.

Kaptan, "Bir mektup bırakmış," diye anlattı, "artık beni bekleme diyor, arama diyor, ben seninle yapamayacağım, diyor. Demek başına bir kaza filan gelmedi. Düpedüz kaçtı bizim Nesi-

me. Kime kaçtı? Onu bilmiyorum. Şüphelendiğim kimse de yok. Doğrusu beni iyi idare etmiş, o bakımdan takdir ederim. Siz büyüklerimden, karımı bulun, bana getirin diye bir ricada bulunmayacağım. Giden gitmiştir. Geçmişe mazi, yenmişe kuzu... Kızın biraz da hakkı vardı yani... Neden derseniz, ben her daim evde değilim. Sonra içkim fazladır, eh elim de vardır hani, kızarsam okşarım. İnce laf pek bilmem, kadın kısmını biraz hor kullanırım. Dans öğrenememişimdir, mamafih ayağım terler. Gece fazla gaz yaparım. Buna karşılık kalbim iyidir bakın, fakir fukaraya acırım, kimsesizi korurum..."

Kaptanın konuşmasını Leman Hanım zar zor durdurdu.

"Şimdi ne yapalım? Nerde bulalım kızı?" diye sordu. "Siz onu söyleyin."

Kaptan, "Orasını artık siz bilirsiniz," dedi. "Elbet dayısına bir haber uçuracaktır, nerde olduğunu bildirecektir. Onunla temas kurar kurmaz, beni çağırırsınız, gelirim, ayrılmak için ne emrederseniz yaparım. O da yorulmasın, ben de yorulmayayım. Zira şurada kaç günlük ömrümüz kaldı... Bekâr yaşayamayız elbet. Seferden dönünce sıcak bir çorba yapacak bir kadına ihtiyacım vardır benim de... Eskiden olsa kolaymış, üstüne alırdım. Şimdi ille boşanmak gerekiyor... Böylesi belki daha iyi... Çünkü bir millete inkılap da lazımdır... Doğrusu dayı beyini çok severdi, ben de severim... Bir akşam yemeğe çağıracaktık, kısmet değilmiş. Neden derseniz, soylu bir ailedir kendileri... Nesime aradan çekildi diye saygımız, sevgimiz azalacak değil ya... Ben sevdiğimi ölünceye kadar severim... Dünyanın ta öbür ucunda dostlarım vardır benim..."

Kenarda köşede, kimsenin gözüne çarpmadan yaşamayı seven Galip, böyle tepeden inme bir konunun merkezi oluverince ne yapacağını şaşırmıştı. Nesime'nin kuzeni olması dolayısıyla ona birtakım işler, sorumluluklar düşüyordu elbet, en azından burada kaptana birkaç söz söylemesi gerekiyordu. Ama ne diyecekti? Ne diyebilirdi? Ev halkını teker teker süzdü: Bu bakışta, "Ben

şimdi boyumdan büyük laflar edeceğim, hoş görün!" anlamı gizli idi. Sonra kaptana döndü:

"Durum ciddidir," dedi, "müteessir oldum. Önce bir yuvanın yıkılması, sonra da bir kadının kurtarılması söz konusu. Nesime tecrübesizdir, bir alçağın tuzağına düşmüş olmalı. Dayısı olarak bana düşen, Nesime'yi bir an önce uçurumdan kurtarmaktır. Bunu yapacağıma size söz veririm."

Kaptan fazla oturmadı:

"Beni arkadaşlar kapıda bekliyorlar, bir arkadaşın oğlunun sünnet düğününe davetliyiz," dedi. "Yarın da gemi ile Pire'ye gidiyoruz. Bana müsaade..."

Giderken geri döndü:

"Nesime'ye aldıklarımın birini bile geri istemem, evden istediğini alsın, helal ettim," dedi.

Sonra da elinin tersi ile sulanan gözlerini silerek, "Kalbini kırdımsa, söyleyin, beni affetsin, kusuruma bakmasın," diye ekledi.

Bu sözler nedense Davut Bey'i de ağlattı. Oysa onun ağladığını hiç gören olmamıştı o güne kadar. Leman Hanım buna şaştı kaldı. Bunca yıldır Davut Bey'le birlikte ne üzücü, ne acınacak olaylarla karşılaşmışlardı da, kadın kocasında bu gecekine benzer bir tepki görmemişti. Herkese, kendine karşı bile yabancı bir değişiklik olmuştu.

Leman Hanım, Nesime konusunu bir yana bırakarak, dayanamadı, hemen oracıkta, "Ne oldu sana Davut Bey?" diye sordu. "Adamın sözlerinden müteessir oldun galiba..."

Davut Bey gülümsemeye çalışarak, "Ondan değil," dedi, "bu adam tam benim Argo gemisine kaptan olacak bir denizci imiş. Bir anda onunla beraber yaşayacağımız ortak alınyazımızı düşündüm de heyecanlandım... Artık yaşlıyım, gençliğimdeki başarısızlıklar beni sarsıyor, hırpalıyor karıcığım."

Böyle diyerek salondan çıktı.

Dündar Bey Leman Hanım'a, "Gençliğinde de böyle antikalıkları vardı Davut'un," dedi. "Ama siyaseti büsbütün azıtmış

olduğunu ilk görüşümde anladım. Belki de dünyanın en akıllı ve en saf adamı odur."

Kadın, "Daha doğrusu," diye cevap verdi, "delilikle akıllılık arasında hiçbir fark kalmadı artık. Yeni zamanlar kaldırdı o farkı ortadan. Ben de buna alışıyorum yavaş yavaş, en fenası."

Sonra Galip'e dönerek, "Ne yapacağız Galip?" diye sordu.

Nesime işini soruyordu.

Galip, "Siz daha iyi bilirsiniz," dedi.

"Demek her zamanki gibi bana bırakıyorsun, öyle mi?"

"Evet."

Leman Hanım koltuğuna yaslandı. Melahat'tan kahve istedi, düşünmeye başladı: Nesime'nin bunu yapacağını biliyordu. "Faziletten bıktığı için yaptı" diye düşünüyordu. "Biraz kirlenince kendine gelir, rahat eder."

Nesime, Galip'in teyzesinin kızı idi. Madenci, bu teyzeyi, bu teyzenin kocasını sevmemiş, bu yüzden de Galip'in anababası ile Nesime'nin anababasının arası hep açık kalmıştı. Nesime ancak evlendikten sonra Galip'le ilişiğini tazelemişti. Çünkü ondan başka akrabası yoktu. Bir kuşak içindeki dargınlığın sonraki kuşaklarla sürüp gitmesi, akraba sevgisinden yoksun büyüyen çocukların başlıca mutsuzluk nedenlerinden biridir. Buzların çözülmesi ile, saklı sevgiler birden ortaya boşanır, kenarda köşede kalmış küçük küçük anılar, o zaman büyük değer kazanmaya başlar. Annelerin babaların dargınlık etkisinden kurtulan kuzenler, pek azı birlikte geçen çocukluklarının belli belirsiz anıları içinden ortak olanları büyük bir sevinçle birbirlerine anlatırlar: Bu silik belgeler, büyük bir güven ve sevinçle benimsenir, böylece aradaki sevginin yeni başlamış olduğu aykırılığından kurtulunur, baştan başa bir arada yaşanmış bir çocukluk dönemi düşü yaratılır.

Gerçi Nesime Galip'ten yirmi yaş kadar küçüktü; bu bakımdan çocuklukları bir arada geçmemişti. Ama ana baba kuşağının dargınlığından doğan uzaklık ortadan kalkınca, gene de ortak

birtakım anılar bulundu, anlatıldı. Gerçi Galip bu yeni akrabalık ilişkisinden başlangıçta biraz korkmamış değildi. Fakat işin içinde bir para kaygısı olmadığını anlayınca rahat etti. Nesime ise, kocasına karşı, dünyada tek başına olmaktan kurtulmanın sevinci içindeydi. Böylece genç kadın, Erenköy'deki köşke sık sık gelmeye başladı.

Öğrenimini ortaokulda bırakmış ve annesinin zoru ile evlenmişti. Bilgisi, görgüsü kıtça idi; ama zekâsı, güzelliği, sezgisi, tatlılığı bu eksiklerini fazlasıyla kapatıyordu. Bu meziyetleri ile Nesime, köşkte çok sevildi, her gelişinde eve neşe getirdi. Onun baş tutkunu Davut Bey'di. Nesime geldi, dendi mi gözlerinin içi parlardı.

"Nerde imiş benim güzel kızım," diyerek yerinden fırlardı o an.

Nesime de onu kollardı, rakısını kendi eliyle verirdi. "Ben size bir cacık yapayım da bir de onunla için bakalım," derdi. Sonra çok ısrar edilirse şarkı da söylerdi. Sesi biraz kısıkça idi, ama hiç yanlış yapmazdı; içten, duygulu söylerdi. Şarkıyı bitirdikten sonra tatlı tatlı gülerek, "İşte böyle!" derdi.

Çoğu zaman yalnız gelirdi köşke, kocası seferde olduğu için de birkaç gece kalırdı. O zaman Leman Hanım, eski güzel günlerini hatırlayarak rakısını biraz daha uzatır, yatmasını biraz daha geciktirir, sevdiği şarkıları söyletip dinlerdi. Gece Nesime'yi uzun uzun öpüp yatmaya çıkan Davut Bey yatak odasında karısına, "Kızımdan farkı yoktur Nesime'nin," derdi.

Leman Hanım da, "Ama kızını hiç öptüğün yok," diye cevap verirdi.

Nesime'nin kendi evinden başka kalacağı bir tek yer orasıydı. Bu bakımdan "Nesime kaçtı" denince, bunun anlamı sadece "Kocasından kaçtı" olmuyor, "sevgilisine kaçtı" oluyordu, ister istemez. Böyle biri olmasa, Nesime, nasıl, nereye kaçabilirdi? Kocasına bıraktığı mektup da bunu gösteriyordu. Kaptan iyi kalpli bir adamdı, ama Leman Hanım Nesime'yi ona layık görmemiş-

ti. "Bu güzel kadın daha iyi bir kocaya varabilirdi" diye düşünmüştü. İşte onun kaçtığı haberini duyar duymaz da, bu yüzden, bir sevgilisi olduğuna aklı kolayca yatmıştı. Şimdi yapılacak iş, Nesime'yi bulmak, ona yardım etmekti.

Bir hafta sonra Nesime'den Leman Hanım'a bir mektup geldi, kısa bir mektuptu bu:

"*Hanımefendi,*

Ben, belki de bildiğiniz gibi, bir haftadır evimde değilim. Artık o eve dönmeye de niyetim yok. Benden ümit etmediğiniz böyle bir harekete başvurduğum için üzüntü çekmiyor değilim. Ama beni anlayacağınızı düşünerek teselli buluyorum. Şimdilik size adresimi bildirecek durumda değilim. Dayımın beni merak etmemesini, benim için üzülmemesini rica ederim. Benden nefret etmeyeceğinizi umuyorum. Ellerinizden öperim. – Nesime"

Davut Bey, "Niçin nefret edelim," demişti, "onun bir suçu yok ki bu işte."

Dündar Bey de, "Evet, kadın dediğin kaçar," diye destekliyordu Davut Bey'i. "Ben altı defa evlendim, altı karım da kaçtı. Kaçmasalardı altı defa evlenemezdim. Böylece sürekli olarak evli kaldım ben. Gerçekte bütün kadınlar birbirine benzediği için, onları değiştirmekle bir şey bozulmaz."

Leman Hanım, "Çünkü sizin için kadın var, kadınlar yok," diyordu. "Bizim erkeklerimizin geriliğini gösterir bu. Sen ki hürriyet için savaşmış bir ihtilalci olduğunu söylersin, kadın anlayışın despotça. Kimin içindi o hürriyet? Hep erkekler için... Öyle değil mi? Sizin hesabınıza göre nüfusumuzun yüzde doksan dokuzu erkek, biri kadın. Ben sana bir şey söyleyeyim mi? Bu bakımdan babamdan geri buluyorum seni. Gerçi Şükrü Paşa da üç defa evlenmişti, ama üç karısında da başka başka meziyetler bulduğunu söylerdi. Bunu onlar da bilirler, birbirlerini öyle çok kıskanmazlardı. Bugün gerçi birden çok evlenilmiyor, ama kadın anlayışı daha da gerilemiştir, çünkü..."

Davut Bey, "Beni katma araya," diye takılıyordu.

"Sana gelince, senin için sadece kadınlar arasında değil, insanlar arasında da fark yoktur."

Bir ay sonra Nesime'den bir mektup daha geldi. Bu mektupta genç kadın, çok mutlu olduğunu yazıyor ve yakında görüşebileceklerini bildiriyordu. Ama bu mektuptan sonra üç ay ondan hiçbir haber çıkmadı. Üç ay sonra, bir akşam, kendi çıkageldi; elinde küçük bir valiz vardı, yüzü solgundu, zayıflamıştı. Üzgün ve utangaçtı.

Davut Bey onu, "Nerde benim güzel kızım..." diye eskisi gibi karşıladı ve sarılıp uzun uzun öptü.

Galip Bey, "Geçmiş olsun," dedi kısaca.

Ama genç kadın onun boynuna atılıp ağladı.

Leman Hanım durumu anlamıştı: Nesime sevgilisinden ayrılmış, artık onların yanına bütün bütün geliyordu: "Şimdi içi rahattır," diye düşündü ve onu hemen alıp ikinci katta ayırttığı odaya çıkardı. İki kadın orada baş başa iki saatten çok kaldılar. Sonradan Leman Hanım'ın Davut Bey'e anlattığına göre, Nesimelerin karşısındaki evde genç bir aktör oturuyormuş... Yakışıklı bir adammış... Durmadan Nesime'yi gözetler, ona el edermiş pencereden... Sonra Nesime ondan mektuplar almaya başlamış... Önce cevap vermemiş hiçbirine... "Sevmiyordum," diyormuş anlatırken, "sıkıldığım bile oluyordu. Ama gün geçtikçe alıştım. Pencerede onu görmesem, ondan mektup almasam bir eksiklik duyuyordum. Yalnızdım, ilgi istiyordum. Bu küçük macera beni sadece eğlendirmiyor, dolduruyordu da. Sonra bir ara görünmez oldu, mektupları kesildi. Karşımızdaki evde annesiyle oturuyordu. Annesinde bir telaş sezdim. Bir gün bir mektup aldım, hastanedeymiş, ameliyat olacakmış, beni beklediğini söylüyordu. Kalktım, gittim. Beni artık bırakma, hiç ayrılmayalım, diye yalvardı. Ben de söz verdim. Apandisitten ameliyat oldu, çıktığı günün ertesi günü beni iskelede bekledi. Onunla karşıya geçtik. Nereye gideceğimizi o da bilmiyordu. Bir otele yerleştik. Dört ay otelden dışarı çıkmadım. Geceleri oynu-

yor, öğleden önce provaya gidiyordu. Ancak öğleden sonraları beraber olabiliyorduk." Bir arada geçen o saatlerde genç aktör, battaniyelere, çarşaflara sarılarak birtakım oyunlardan sahneler canlandırırmış... Nesime onu tiyatroda çok görmek istemiş, ama sevgilisi bir defa bile götürmemiş bir oyununa... "Küçük roller veriyorlarmış ona, bu yüzden utanmış da ondan..." diyormuş Nesime, "Bana otelde oynadığı roller ise, ilerde oynamayı istediği büyük rollerdi. *İago*'dan, *Üçüncü Richard*'dan parçalar söyler, Strindberg'den, İbsen'den sahneler canlandırırdı. Haupmann'ın bir oyunundan bana da birtakım parçalar ezberletti. Karşılıklı oynadık..." En çok Hamlet rolünü oynamak istiyormuş... Ama kıskandıkları için, ona hiçbir büyük rol vermiyorlarmış... Muhsin Bey, bir gün kendisini gölgede bırakacağını anlamış, elinden geldiğince sivriltmemeye çalışıyormuş onu... Bu yüzden genç aktör çok üzgünmüş... Bütün arkadaşları ile kavga ediyormuş, hepsine etmediği hakaret yokmuş... Derdini unutmak için içiyormuş, çok içiyormuş... İçtikçe de dertleniyor, ağlamaya başlıyormuş... Nesime önce çok acımış ona, teselli etmeye çalışmış... Ama sevgilisinin dertleri bitip tükenmek bilmiyormuş... Şikâyetlerini tiyatro çevresinden daha ötelere götürüyormuş... Ölmüş babasının arkasından atıp tutuyormuş... Annesi için orospu diyormuş... Bu memleket namussuzdur, diyormuş... Nesime, söz buraya gelince, "Kısa bir süre sonra anladım ki" demiş, "ben teselli ettikçe onun dertleri artıyordu. Mutsuzluk içinde yaşamaktan hoşlanıyordu sanki. Acındırmak istiyordu. Acımayanlara kızıyordu. Sövüp sayıyordu. İçip de ağlamadığı hiç olmuyordu... Kimi geceler sabaha kadar uyutmuyordu beni... Karşısında oturuyordum, dinliyordum, dinliyordum... Uykum geldiğini anlayınca bağırmaya başlıyordu... Önce aldırmadım, gün geçtikçe sertliği arttı, bana da sövmeye başladı... Orospu, dedi bir gece, orospu olmasan benimle buraya gelir miydin? Hemen o gece otelden kaçmak istedim, kapıyı kilitledi, kapının önünde uzandı yattı, sızmıştı... Sabah olunca ellerime, ayaklarıma sarıldı, af diledi, bensiz yapa-

mayacağını söyledi... Öyle acındırdı ki, unuttum olanı biteni." Bundan sonrası daha kötü olmuş... Genç aktör tiyatroda kavga çıkarmış, bir gece perde açılacağı sırada, oynamıyorum, diyerek oyunu bırakmış gitmiş...

O gece otele hiç gelmemiş... Meyhanelerde içmiş, içmiş, içmiş... Sokaklarda düşmüş mü, yoksa dövülmüş mü, sabahleyin geldiğinde yüzü gözü yara bere içindeymiş... Birkaç gün dışarı çıkmamış, Nesime ile rakı aldırmış, otel odasında içmeye başlamış... "Artık para da bitmişti. Naci, otelciden borç alıyordu... Otelci artık borç vermeyince, öteye beriye telefon ediyordu... Beni yalnız bırakmaya da başlamıştı... İki gün, iki gece görünmediği oluyordu... Dolapta kalmış kuru ekmekleri yiyordum. Bir gece kendi gibi sarhoş bir arkadaşı ile geldi, arkadaşına beni göstererek, 'Öp!' dedi... Adam elimi öpmekle yetindi... Ama Naci öp de öp diye diretiyordu... Beni de zorlamaya başlayınca çaresiz öpüştük... Başka bir gece de yanında bir kadınla geldi... Bu kadın da artistmiş... Benimle 'kardeşim' diye konuştu... Naci'nin sizden şikâyeti var dedi, onu anlamaya çalışın, dedi... Biz artistler herkese benzemeyiz, dedi. Sonra sabaha kadar tiyatro konuştular...Yeni bir tiyatro kurmak istiyorlardı. Ama ortada para yoktu... Naci bana, sen para bulabilir misin? diye sordu. Bulamayacağımı söyleyince, dayından ya da Şükrü Paşa'nın kızından iste, dedi... Olmaz, dedim kızdı, bağırmaya başladı... Artık bunun böyle gitmeyeceğini anlamıştım... Kaçmaya karar verdim... Bu kararımı sezmesin diye ona güler yüz gösteriyordum. Ama dün akşam deli gibi geldi... Sen buraya erkek alıyorsun, dedi bana... Suratına bir tokat vurdum... O da bana vurdu, iyice vurdu ve çıktı gitti..." O gider gitmez Nesime de otelden firlamış... Cebinde bir vapur parası varmış... Onunla Kadıköy'e geçmiş... Ama o saatte Erenköy'e gelmeyi doğru bulmamış... Eski bir arkadaşının evinde gecelemiş...

Leman Hanım, insanları korumaktan hoşlanırdı; bunu bir soyluluk görevi sayardı. Böylece Nesime'ye, onu ağlatacak kadar sevecenlik gösterdi.

"Geçmişi unutmaya çalış," dedi. "Daha gençsin, güzelsin, seni öpen başına koyar. Hiç üzülme, işte odan, otur keyfine bak!"

Sonra, "Ben de sıkılıyorum... Arkadaşlık ederiz," diye ekledi.

Böylece köşke yerleşen Nesime, ilk günler odasına kapandı, yemeğe bile inmedi, Leman Hanım, sofrada onu arayanlara "Bırakın canım," diyordu, "dinlensin kızcağız, kendine gelsin."

Ama bu saklanma uzadıkça, herkeste ve özellikle Davut Bey'de bir sabırsızlık başladı. Bir akşam, adam, Nesime'nin kapısına dayandı, vurdu kapıyı:

"Nesime kızım!" diye seslendi.

Nesime gelip kapıyı açtı. Solgun yüzünde utangaç bir gülümseme vardı:

"Buyurun efendim!" dedi.

Davut Bey, onu bileğinden tuttuğu gibi dışarı çekti:

"Yürü bakayım sofraya!" diye tatlı sert konuştu.

Onun çekmesiyle dışarı çıkan Nesime, başını Davut Bey'in göğsüne dayadı, hem gülüyor, hem ağlıyordu.

"Böyle utanırım sofrada," diyordu, "gözlerimi sileyim de..."

Davut Bey, "Yağma yok," dedi ona, "bırakır mıyım hiç? Ne varmış ağlayacak?"

Böylece baş başa yemek salonuna indiler. Dündar Bey onları görünce alkışlamaya başladı. Galip Bey kıs kıs gülüyordu.

Leman Hanım, "Benim karşıma otursun Nesime," dedi.

Sonra da Nesime'ye, "Senin yerin hep burasıdır, unutma," diye tembih etti.

Genç kadın, gözyaşlarını silerek, "Teşekkür ederim," diye söylendi.

Davut Bey çok neşeliydi:

"Bu gece içeceğim," diye bağırdı. "Hem Galip'e de içireceğim..."

Leman Hanım, "Yo... Galip içemez," dedi.

Saralı olduğu için Galip'e içkinin damlası yasaktı. Ama o, arada bir kaçamak bir iki kadeh alıverirdi. Her seferinde de has-

talığının artık geçtiğini düşünür, ertesi akşam, üçüncü kadehe başlayınca krize yakalanırdı. Bu krizler evi birbirine kattığı için Leman Hanım yasak etmişti ona içkiyi. Bu yüzden Galip, hileli yollara başvururdu. Bir keresinde, her akşam sofrada içtiği ilacın şişesine (bu şişe koyu renkteydi) rakı doldurmuştu, bunu yalnız Davut Bey biliyordu. Galip Bey, Davut Bey'in ilk kadehine karşı, ilacından bir çorba kaşığı almıştı. Davut Bey ikinci defa "Hadi şerefe!" deyince de boş bulunmuş, yine ilaç şişesine uzanmıştı. Hilenin ortaya çıkması, Leman Hanım bir yana, hepsini uzun uzun güldürmüştü.

O akşam Galip'e Dündar Bey gizlice bir bardak bira vermişti. Davut Bey'in "Galip'e de içireceğim," demesi üzerine, Dündar Bey, Leman Hanım'a belli etmeden, eliyle masanın kenarından "O... çoktan başladı" anlamına gelen bir işaret yaptı.

Leman Hanım, Nesime'ye, "Bak kızım! Ben dayınla başa çıkamıyorum, bundan sonra hiç karışmayacağım, sen bilirsin," dedi.

Dündar Bey, gözucu ile Mürşide'ye bakarak, "Sizin işiniz başınızdan aşkın Leman Hanım," dedi.

Mürşide, zilzurna idi, diş etlerini göstere göstere gülüyordu:

"Paşa babam sağ olsaydı, biriniz bile onunla yarış edemezdiniz. Adamcağız gene benimle kalırdı. Çünkü siz sarhoş oluyorsunuz içince, ben olmuyorum. Değil mi anne? Bir defa buraya büyük teyzemin torunu gelmişti, aman ne gülmüştük... Gece kâbus gelmiş çocuğa... Bar bar bağırıyor... Tabii kâbus bahane... Korkmuş da ondan... Hırsız girdi sanmış odasına... Aman ne gülünç! Hırsız girer mi hiç?.. Hırsız onu ne yapsın. Çocuk işte..."

Ötekiler onu dinlemiyorlar, aralarında konuşuyorlardı. Mürşide kendi kendine, "Bir daha da gelmedi," diye söyleniyordu. "Akraba sevgisi kalmadı kimsede. Ama paşa baba sağ olsaydı, bakın eksik olurlar mıydı köşkten... Biri gelir, biri giderdi... Her gece de kâbus geçirirlerdi... Hırsız geldi diye... Aman ne gülünç!"

Böyle kendi kendine mırıldanırken durdu, sofradakileri teker teker süzdü. Gözleri gelip Nesime'ye takıldı kaldı. O sırada Davut Bey, Nesime'ye rakı içirmeye çalışıyordu. Maksadı, genç kadındaki sıkılganlığı, utangaçlığı bir an önce gidermekti. Nesime ise, midesini bahane ediyordu içmemek için. Sudan bir bahane olduğu belliydi bunun. Nitekim o da bunun anlaşıldığını fark edince, "Ben yemin ettim, içmeyeceğim," dedi ve önüne baktı.

Belki bir kadeh rakının otelde Naci ile geçirdiği kötü günleri ona hatırlatmasından korkuyor, belki de bu yüzden sinirlerinin gevşeyeceğini ve ağlamaya başlayacağını düşünüp dayatıyordu.

Davut Bey, "Yani, tövbe mi ettin?" diye sordu.

Dündar Bey, "Nedim'in şiiri ne güzeldir," diye araya girdi. "Gül mevsiminde tövbe-i meyden benim gibi. Zannım budur ki sen de peşimansın ey gönül!"

Davut Bey ona döndü:

"Demek Nedim de var sende," dedi.

Öteki, "Tek tük," diye cevap verdi. "Bilirsin, biz yalnız Namık Kemal'le Tevfik Fikret'i ezberledik, başka şair bilmezdik. Ama gerçeğini araştıracak olursan, onlardan başka şairimiz de yoktur hani... Tuhaf değil mi, Kara Kemal, 'Doksan Beşe Doğru'yu ezbere okurdu..."

Davut Bey, "Gül mevsiminde..." diye mırıldanırken Leman Hanım, "Aman ne de yakışıyor Kara Kemal'e şiir..." diye alay etti. "Kan dökücü insanlar, enteresan olmak için güzel sanatlara meraklı görünürler. Öyle ince bir ruhta, bu ne şiddet diye şaşılsın isterler... Ama ben şaşmam, çünkü kanmam bu yavelere..."

Mürşide, "Nesime Hanım'ın rakısı unutuldu baba," dedi gülerek. "Tövbe etmişti ya Nesime Hanım, tövbe etmişti... Orda kalmıştınız... Tövbe..."

Davut Bey iyi duymadı, önce "Evet, evet," diye söylendi, birkaç saniye sonra da, "Ha..." diye bağırdı... "Ne tövbesi? Kim tövbe etmiş?"

Mürşide sırıtarak, "Nesime Hanım tövbe etmiş," dedi. "Bir daha yapmayacakmış..."

Kahkahalarla güldü.

Nesime sıkılmıştı, içki konusunun böyle tatsızlıklara yol açacağını baştan kestirseydi, içerdi, ne olacak... Nitekim, şimdi bile durumun daha kötüye gitmemesi için bunu yapmaktan başka çare olmadığını anladı, kadehine davranarak, "Sizin için yeminimi bozuyorum," dedi Davut Bey'e.

Davut Bey de eğilip onu yanağından öptü.

"Unutmam bu iyiliğini Nesime'ciğim... Hadi bakalım... Sağlığına..."

İçkiler içildi.

Bu sefer Mürşide gene sırıtarak, "Ben de evde içmekten bıkmışımdır," diye söylendi. "Meyhanede içmeyi merak ederim, ama Muammer götürmez ki..."

Sonra Nesime'ye dönerek, "Sizden rica etsem, beni bir otele götürüp içki ısmarlar mısınız?" diye ekledi.

Nesime, elindeki peçeteyi masanın üstüne bıraktı, kalkmak üzere doğruldu. Ama o sırada Davut Bey de onu bileğinden yakalayıp kalkmasına engel oldu. Sonra da kızına dönerek, "Otele erkekle gidilir," dedi. "Bul bir erkek de götürsün seni..."

Yaşlı kadının gözlerinden ateş çıkıyordu. Çok kızmıştı kızına, acımadan, sanki bir ana değilmiş, onun düşmanı imiş gibi duruyordu; çirkinsin sen, erkek bulamazsın, başkalarına laf atmaya kalkma, demek istiyordu. Sarhoş Mürşide, bu ağır sözlerin altında şaşaladı kaldı, aptal aptal annesinin yüzüne bakmaya başladı.

Leman Hanım, kızgın kızgın "Benim kapılarımı da mı dinlemeye başladın?" diye bağırdı. "Dinledinse, Nesime'nin o otelde sevgilisi ile kaldığını duymuşsundur. Nerde sende o talih! Bir gece koynuna giren kırk günlük yola kaçar..."

Mürşide, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Muammer büyükannesine, "Sizinki de biraz fazla oldu," diye söylendi. "Sofranın tadını kaçırmaya ne hakkınız var?"

Mürşide ağlıyor, ama oturuyordu, kalkıp gitmiyordu.

Leman Hanım, "Sus artık," deyince sustu.

Bu olay, Nesime'nin durumunun karmaşıklığını söküp atmıştı. Çıban deşilmişti.

V

Leman Hanım'ın Mürşide'ye kızması, sofrada Nesime'yi güç durumda bırakmasından değildi. Bu gibi olaylara aldırmazdı o; her koyun kendi bacağından asılır, herkes kendini savunur, diye düşünürdü. Onu çileden çıkaran Mürşide'nin gelip yatak odasını dinlemesi idi. Çünkü Nesime'nin otel hikâyesini, Davut Bey'e, yatak odasında anlatmıştı Leman Hanım. Konakta Nesime'nin macerasını Leman Hanım'dan ve Davut Bey'den başka, bütün ayrıntıları ile bilen yoktu. Demek ki Mürşide, konuşurken onları dinlemişti.

Gerçekten de Mürşide'nin böyle bir huyu vardı. Ama o sadece sevişmeleri dinlemek merakı ile yapardı bu işi. Geceleri ayaklarının ucuna basarak koridorlardan geçer, kapıların önünde durur, dinler, kimi zaman da baskınlar yapardı. Konağın kalabalık olduğu eski günlerde kaç uşakla hizmetçiyi böyle yakalamıştı. Ama sonra sonra konak tenhalaşınca Mürşide bu huyundan vazgeçeceğine işi büsbütün azıtmıştı. Eniştesi, yeğeni Muammer, hatta Dündar Bey, gece köşke kadın alıyorlar mı, diye merak ediyordu. Tabii bu arada zemin katta yatan Melahat'ı da pek boş bıraktığı yoktu. Onun odasına kimlerin girdiğini bir gün elbet öğreneceği kanısındaydı.

Ama onun bu huyunu Leman Hanım biliyordu ve... aldırmıyordu. Şükrü Paşa'nın da böyle bir huyu vardı. O da kim kiminle diye merak eder, yakaladıklarını da evlendirirdi. Yalnız paşa, uzun uzun dinlerdi kapıları, içerde sevişenlerin kim olduğunu, bastırmadan önce anlamaktı onun merakı... Bu yüzden ilk sesler

üzerine zorlamazdı kapıyı, bırakırdı kendi hallerine içerdekileri, kesin bir yargıya varıncaya kadar, gerekirse bir iskemle atıp dinlerdi. Kendi kendine, "İsa mı?.. Yo... değil, ya kız?.. Dur bakayım... Fatma olmasın bu köftehor?.. Dur bakayım..." diye konuşurdu içinden. Leman Hanım, "Namus delisi adamdı," derdi, "kızların namuslu olup olmadıklarını arada bir sınardı. Nasıl mı? Uşaklardan ateş gibi bir delikanlıyı gizlice çağırır, ona gece yarısından sonra, diyelim Hasna'nın odasına, girmesini emrederdi. Kendi de kapıya yerleşir, dinlerdi. Kız bağıracak mı, bağırmayacak mı? Ama kız bağırmaz da oğlanla sevişirse kızmazdı, evlendirirdi onları...

Mürşide, konaktaki bütün erkeklerin, Muammer bir yana, Melahat'ı yokladıklarını biliyordu. Bu hınzır kızda şeytan tüyü mü vardı ne! Nasıl da bağlamasını biliyordu erkekleri? Oyun oynuyordu onlarla. Neydi acaba marifeti? Bunları öğrensem... Bu niyetle Mürşide, kimi geceler, ayaklarının ucuna basarak zemin kata inerdi. Bir zamanlar bütün odaları dolu olan bu katta şimdi yalnızca Melahat yatıyordu. Aşçının odası, kapısı köşke bitişik olan ayrı bir odaydı. Mürşide zemin kata geceleri her inişte korku ile ürperirdi. "Yanında erkek olmasa, bu kız burada yalnız başına yatabilir mi hiç?" diye düşünürdü.

Bir gece gene bu merakla zemin kat taşlığında dolaşırken, az kalsın kalbi duracaktı. Yerden üç metre kadar yüksekte beyaz bir şey, bulut gibi, bayrak gibi bir şey, dalgalanarak yanından geçip gitmişti. Mürşide soğuk terler döktü ve oracığa yığıldı. Melahat'ı imdada çağırmaya bile takati kalmamıştı. Her ihtimale karşı, üç ihlas bir fatiha okumayı düşündü, ama duanın sözlerini bir türlü bulamadı. Perileri cinleri kovmaya yararmış, "Tuz biber ekerim, tuz biber ekerim" diye mırıldandı. Sonra sürüne sürüne Melahat'ın oda kapısına geldi. Orada, "Melahat, Melahat..." diye inledi.

Kız anlaşılan derin uykulardaydı, duymuyordu onun sesini. Mürşide yumruğu ile kapıya vurarak, "Uyan kız!" diye bağırdı.

Neyse, içerde elektrik yanmıştı. Gözlerini uğuştura uğuştura Melahat kapıyı açtı. Mürşide Hanım'ı yerde yatar bulunca çığlığı bastı.

Mürşide, "Bağır, bağır... Daha yüksek sesle bağır... Duysunlar da gelsinler," dedi.

Kız avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

"Duydunuz mu? Gelin aşağı!"

Sonra da Mürşide Hanım'a, "Yaralı mısınız?" diye sordu.

Mürşide, "Hayır, hayır..." diye mırıldandı. "Beyaz, bembeyaz bir şey, anlıyor musun?"

"Ay, anlayamıyorum küçükhanım, neydi?"

"Bembeyaz bir şey... Bana su ver... Bir yandan da bağır!"

Kız yukarı kata doğru soğukkanlı olarak "İmdat..." diye bağırdıktan sonra Mürşide'ye, "Şimdi suyunuzu vereyim küçükhanım," dedi ve kırıta kırıta yürüdü.

Az sonra, Dündar Bey'le Muammer aşağı indiler. Arkalarından Nesime de geldi. Davut Bey uyanmamıştı. Leman Hanım uyanmış, fakat yerine Nesime'yi yollamıştı. Gelenler Mürşide'yi uzun uzun dinlediler. Hikâyeyi onlarla beraber öğrenen Melahat, "Ben artık kabil değil bu katta yatmam," dedi. "Cindir bu, ya da peridir."

Dündar Bey, "Kız bu senin cinlerinden biri ama, kim?" diye söylenecek oldu. Mürşide atıldı:

"Yo..." dedi. "Bu sefer ben gördüm... Öyle bir şey değil... Havada uçuyordu. Ayakları olsa, ayaklarını görürdüm. Ayakları yoktu."

Durum Leman Hanım'a anlatıldığında, kadın derin derin düşündü:

"Cin, peri değildir, ama insan da değildir," dedi.

Melahat gene çığlığı bastı:

"A büsbütün korkarım."

Leman Hanım'a, "Ya nedir?" diye sordular.

Kadın, "Ruh..." diye söylendi.

Sonra da, "Artık fazla sormayın bana," diye ekledi. "Gene görürseniz bağırıp çağırmayın, sessiz olun, terbiyeli olun... Yabancı değil."

Melahat ağlamaya başladı:

"Bana bunu daha önce söyleseydiniz ya hanımefendi... Ben bu kadar zamandır ruhlarla aşağı katta..."

"Sus," diye payladı Leman Hanım onu, "haddini bil! O senin bildiğin ruhlardan değil. Bir daha görürsen, 'Buyurun küçükhanım, bir emriniz mi var?' dersin, anladın mı?"

"Vallahi diyemem hanımefendi..."

Mürşide, annesinin kimi söylediğini merak ediyordu, Muammer ondan önce buldu. Leman Hanım'ın "ruh" dediği, annesinin, Pakize'nin ruhu olacaktı. Muammer, "Dündar Bey burada, Davut Bey de yatağında olduğuna göre, bir de babamı yoklayayım bakayım," diye düşündü. Galip Bey'in odası ikinci kattaydı. Fırladı Muammer hemen, merdivenleri ikişer üçer çıkarak babasının odasına dayandı. Böyle gizli zamparalıklar yapacağından kuşkulanırdı onun. Galip Bey, yatağında derin derin uyuyordu. Sarstı Muammer babasını, adam bir türlü uyanmak bilmiyordu. Delikanlı içinden "Numara yapıyor," diye geçirdi. Daha hızla sarstı. Galip Bey'in ağzından, bu sefer, hırıltılı sesler ve köpükler gelmeye başlamıştı. O zaman Muammer şaşırdı. Gene koşarak aşağı, anneannesinin odasına indi.

"Babam uykusunda kriz geçiriyor," diye bağırdı.

Leman hanım soğukkanlı:

"Davut bilir onun çaresini," dedi.

Davut Bey önde, ötekiler arkada, ikinci kata çıktılar. Davut Bey sabahlığının kemerini çıkarıp Galip Bey'in bir koluna sardı ve iyice sıktı. Dört beş dakika sonra açılmıştı hasta artık. Muammer, yok yere babasından kuşkulandığı için üzüldü. Gerçekte kadın düşkünü bir adam değildi Galip Bey; ama kimi zaman sinsi sinsi birtakım işler çevirirdi, çoğu da bu izlenimi bırakırdı. Onun para biriktirdiğini de kesin olarak kimse bilmezdi, ama herkes,

"Vardır onun bir yanda parası," diye düşünürdü. Demek onun üstüne verilen bütün yargılar, bilinmeden verilmiş olan yargılardı. Ortada belli hiçbir belge olmadan herkes Galip Bey'in şöyle ya da böyle olduğuna inanırdı. O gece, aşağı katta görünen beyazlığın bir zampara olacağını düşünen Muammer, belki de yukardaki nedenlerden ötürü, babasından da kuşkulanmıştı.

Leman Hanım, Pakize'nin ruhunun görünmesi ile, damadının sara krizine yakalanması arasında bir ilişki kurdu. Belki de damadının her sara nöbetinde, kızının ruhu ortaya çıkıyordu da onlar görmüyorlardı. Ama yaşlı kadın, düşüncesinin burasında dudak büktü. "Ben de ileri gittim," dedi kendi kendine, "kızım nefret ederdi bu adamdan." İşte o an aklında bir şimşek çaktı; belki de Galip'i sara nöbetine sokan Pakize'nin ruhu idi, rahat bırakmıyordu onu dünya yüzünde...

Bu işe aklı takılı kalan Leman Hanım, Galip'in daha evlenmeden hasta olduğunu unutarak, durumu bir de doktorlara danışmanın doğru olacağını düşündü. Sordu soruşturdu, bir sinir doktorunun, mesleğini bırakarak ruhçuluğa başladığını ve kısa zamanda büyük bir ün yaptığını öğrendi. Bu doktorla tanışma isteğini Davut Bey'e, Dündar Bey'e açtı. Onlar gülüp geçtiler. Galip Bey, konu ile ilgisi olduğunu bilmeyerek Leman Hanım'a, "Siz bilirsiniz ama," dedi, "bu gibi işlerde çok dalavere döner."

"Nasıl dalavere?"

"Nasıl olacak... Para dalaveresi."

Leman Hanım, "Senin de paradan başka düşüncen yoktur Galip," dedi. "Adam koskoca doktor, yalan söyleyecek değil ya... Para işine gelince, elbet o da kazanacak, hakkı ne ise alır."

Leman Hanım, üç yaşlı erkekten görmediği desteği sonunda torunu Muammer'de buldu. Muammer, "İnanmıyorum, ama merak ediyorum," demişti. "Gidelim..."

Ruh doktorundan telefonla randevu aldılar. Bir gün Leman Hanım'la Muammer kalkıp Beyoğlu'na, ruh laboratuvarına gittiler. Doktor, zayıf, uzun boylu, uzun saçlı, gözlüklü bir adamdı;

onları deneyler yaptığı salonun yanındaki küçük odaya aldı ve hemen konuşmaya başladı.

"Bugün ruhçuluk artık müspet bir bilimdir," dedi. "Bu bilimin gelişmelerini bilmeyenler, olur olmaz konuşuyor, bizleri küçümsüyorlar. Fakat biz kızmıyoruz, çünkü bilim kızıma götürmez. İşimize bakıyoruz."

Böyle diyerek bilimsel açıklamalara girişti. Freud'dan, onun ruh ve akıl hastalıklarına getirdiği yeniliklerden, bilinçaltının oluşumundan, özellikle Freud'un uyutma yöntemi ile giriştiği tedavilerden ve elde ettiği gerçeklerden söz etti. Bunlar bilimsel sözlerdi ve hiçbirinin dinlerden kalma ruh kavramı ile bir ilintisi yoktu. Muammer, "Bakalım sonunu nasıl bağlayacak?" diye düşündü. Fakat doktor açıklamalarını orada kesti.

"Şimdi iki konuk bekliyoruz," dedi. "Bunlar üniversite öğrencisi iki hanımdır. Biri üç aydan beri laboratuvar çalışmalarımıza katılıyor. Bugün bir arkadaşı ile gelecek. Yeni gelecek olanı ben de tanımıyorum. Fakat gençler arasında, özellikle üniversite öğrencileri arasında deneylerimizle ilgilenenler gün geçtikçe artıyor. Buna ne kadar sevinsek yeridir. Çünkü ruha inanmayan bir gençlik, memleket için büyük bir kayıptır. Ezanın yeniden Arapça okunmasını büyüklerimize ruhlar söylemişlerdir, emin olun!"

Muammer, "İyi ama sayın doktor," dedi, "demin verdiğiniz bilgiler, sözgelişi Doktor Freud üstüne söylediklerinizi, üniversitelerimizde de öğretilmektedir. Sadece onlara dayanarak ruhun varlığına, ruhun ölümsüzlüğüne inanmak olur mu? Benim asıl merak ettiğim..."

Adam bilgiç bilgiç gülümseyerek, "Anlıyorum yavrum, anlıyorum," dedi. "Şimdi göreceğiz, her şeyi gözlerimizle göreceğiz."

Leman Hanım, torununu dirseğiyle "sus" gibilerden dürttükten sonra, doktora "Gençler böyledir efendim," dedi. "Okudukça dinsiz oluyorlar."

Muammer, "Bunun dinle dinsizlikle bir ilişiği yok anneanneciğim," diye onun sözünü kesti. "Gerçi dinlerin temelinde de

ruh inancı vardır, ama onlara göre ruhlar dünyamızda mı yaşıyor? Sonra beyefendinin bize ispat etmek istediği din midir?"

Doktor, ikisinin de kendine baktıklarını görünce, "Dinlerin safsatalarını bir yana bırakacağız," dedi. "Ama yeni buluşlar dinlerin sezdiklerini doğrularsa elimizden ne gelir? Ruhu inkâr etmekte ne gibi bir ilerilik düşünülebilir? İşte fizikteki en yeni buluşlar da maddenin iflasını ilan ediyor."

Muammer, "O başka bir konu," dedi. "Maddenin zerrelerden mi, yoksa dalgalardan mı yapılı olduğu ile ruh..."

Doktor gene bilgiç bilgiç gülümseyerek, "Göreceğiz," dedi, "her şeyi gözlerimizle göreceğiz."

Sonra da, o sırada çalınan kapıyı açmak üzere onların yanından ayrıldı.

Leman Hanım, "Sen buraya ukalalık etmeye mi geldin?" dedi torununa. "Annenin ruhu ile konuşsan fena mı olur şimdi. Sus da bekle. Merak ediyorum, diyen sen değil miydin?"

Muammer büyükannesine cevap verecekken, içeri, biri çirkin, biri güzel iki genç kız girdi. Muammer bunlardan güzel olanını tanımıştı.

"Merhaba Ayla Hanım," diye elini sıktı onun.

Doktor, "Tanışıyor musunuz? Çok iyi," dedi. "Ayla Hanım'ı ben de yeni tanıyorum. Arkadaşı Sevgi Hanım'ı size tanıtayım. Üniversite psikoloji öğrencilerindendir."

Muammer de anneannesine dönüp Ayla'yı göstererek, "Türkolojiden Ayla," dedi. "Kantinde karşılaşır konuşurduk. Anneannem..."

Ayla onların yanına oturduktan sonra Muammer'e, "Siz ne yapıyorsunuz?" diye sordu.

Muammer, "Avukatlık stajı yapıyorum," dedi. "Ya siz? Son sınıfta mısınız?"

"Hayır, iki yılım var daha."

"Demek siz de merak ettiniz ruhçuluğu?"

"Evet, Sevgi anlata anlata bitiremiyordu, sen de gel, diyordu boyuna."

Bu sırada doktor, onları içeri salona davet etti. Gittiler. Doktor salonun perdelerini kapadı. Ortalık loş olmuştu.

Leman Hanım, "Heyecanlanıyorum," dedi.

Ayla gülerek, "Ben de..." dedi.

Leman Hanım ona, "Bizimki daha başka..." diye durumu anlatmaya başladı. "Muammer annesini hiç bilmez. Kızım Pakize, onu doğurduktan birkaç gün içinde gitti. Kimi kan kaybından dedi, kimi de, Allah göstermesin, intihar diye tutturdu. Bakalım, bugün anlayacağız."

"Nasıl?"

"Soracağım kızıma... Bize söylemezse kime söyleyecek? Az kaldı damadımla geliyordum. İyi ki gelmedi o... Gelseydi Pakize kabil değil konuşmazdı. Sevmezdi çünkü kocasını... Bizim de suçumuz oldu ya o işte, neyse..."

Muammer, Ayla'nın, bu sözleri gülümseyerek dinlemesinden utandı: "Anneannem de bunadı artık," diye düşündü, "eskiden böyle saçmalamazdı..."

Bu sırada Sevgi, dipteki koltuğa oturmuştu. Leman Hanım konuşmayı kesti, merakla beklemeye başladı. Doktor da Sevgi'nin karşısına oturdu.

"Gözleriniz kapalı... Uyumaya çalışıyorsunuz... Çabuk uyuyacaksınız. Beni duyuyor musunuz?.. Başka bir şey düşünmeyin... Uyuyorsunuz... Uyuyorsunuz... Uyuyorsunuz..."

Sevgi çarçabuk uyuyuverdi, derin derin nefes alıyordu.

"Uyuyorsunuz... Şimdi benim vereceğim emirleri yerine getirin... Nereye gidiyorsunuz?.. Cevap verin... Neler görüyorsunuz?.. Hadi, bekliyoruz... Cevap verin diyorum size... Gördüklerinizi bize anlatın!"

Uyuyan kız, kısık bir sesle, "Yükseliyorum," dedi.

"Yükseliyorsunuz, öyle mi? Kimleri görüyorsunuz?"

"Bir adam görüyorum... Kısa boylu..."

"Konuşuyor mu? Cevap verin!"

"Bir şeyler söylüyor... Ama anlayamıyorum."

Doktor o zaman Leman Hanım'a döndü:

"Nereye gönderelim?" diye sordu. "İsterseniz sizin eve yollayalım..."

Leman Hanım, "Çok iyi olur, rica ederim," dedi.

Doktor, Muammer'den Erenköy'deki evin adresini sordu, sonra Sevgi'ye dönerek, "Beni dinleyin," dedi. "Karşıya geçeceksiniz... Kadıköy'e çıkın... Oradan Erenköy'e gideceksiniz... Evet... Erenköy'desiniz... Sola sapın... Yürüyün... Sokağı buldunuz mu? Güzel... Ne görüyorsunuz?"

"Bir bahçe kapısı..."

Doktor onlara döndü:

"Bahçe kapısı var, değil mi?"

Leman Hanım, "Evet, var," dedi.

Doktor, "Girin içeri bahçe kapısından," diye devam etti. "Ne görüyorsunuz?"

"Evin kapısını görüyorum."

Doktor onlara "Nasılmış?" gibilerden bakıp gülümsedi.

"Açın kapıyı... Girin içeri... Neler görüyorsunuz?"

Uyuyan kız, gördüklerini anlatırken öyle şeyler söyledi ki, bunların biri bile Erenköy'deki köşkte yoktu. Durumun kötüye gittiğini anlayan doktor, "Bırakın şimdi orayı da..." diye yeni bir emir verdi... "Rastladığınız ruhlara sorun bakalım..."

Sonra Leman Hanım'a yavaşça, "Görüşmek istediğiniz ruhun adı?" diye sordu.

"Pakize."

Doktor uyuyan kıza, "Rastladığınız ruhlara sorun," dedi, "Pakize ile görüştürebilirler mi sizi? Pakize ile..."

Uyuyan kız, "Karşımda," dedi.

Doktor memnundu.

"Karşınızda, öyle mi? Teşekkür edin önce... Tamam..."

Sonra Leman Hanım'a, "Ne soralım?" dedi, "Bekliyor karşımızda..."

Leman Hanım, "İntihar mı etti? Onu öğrenelim," dedi.

Doktor da uyuyan kıza döndü:

"Sorun bakalım Pakize'ye, intihar mı etmiş?"

"... Soruyorum... Söylüyor... denizde... denize atmış kendini..."

Doktor, Leman Hanım'a, "Denize atmış kendini," dedi.

Leman Hanım, şaşırmıştı:

"Ya..." diye torununa baktı.

Çünkü Pakize yatağında ölmüştü. Doktor, işlerin yeniden karıştığını anlayınca, uyuyan kıza, "Bir daha sorun," dedi.

Fakat Sevgi artık cevap vermiyor, birtakım hırıltılar çıkarıyordu. Doktor konuklara döndü:

"Ruhlar alay da ederler," dedi. "Güvenmedikleri anlaşılıyor Sevgi Hanım'a..."

Bunları söyledikten sonra uyuyan kızı uyandırdı. Seans bitmişti. Perdeler açıldı. Herkes şaşkınlık içindeydi. Kimse konuşmuyordu. Muammer, doktorla yeniden tartışmaya kalkmadı; söyleyeceği ve dinleyeceği sözleri düşündükçe yorgunluk duyuyordu çünkü. Leman Hanım ise, bu seansta dişe dokunur bir sonuç çıkmadığı halde, gene de memnundu; ruhlarla alışveriş kurulduğuna inanmıştı. Bu alışverişin ne biçim bir şey olduğunu da kurcalamak istemiyordu. Ona göre, inanmamak, "Böyle şey olmaz," demek daha güçtü. Bu uzun saçlı adamın elbet bir bildiği vardı. Üniversiteli kızı, gözlerinin önünde uyutmuştu işte, daha ne isterlerdi!

Nitekim doktor, az önceki gösteriden başarı ile çıkmış gibi, ruhlar üzerine, ruhlarla konuşmak üzerine uzun bir söylev daha çekti; Sevgi'ye teşekkür etti.

Leman Hanım, Muammer, Ayla ve Sevgi, Ruh Laboratuvarı'ndan birlikte ayrıldılar. Aşağıda Leman Hanım, Sevgi'nin ağzını aradı, Pakize'yi nasıl gördüğünü sordu; fakat kız bir şey hatırlamadığını söyledi ona...

Leman Hanım, dönüşte torununa, ruhlarla geçen konuşmadan değil de, Ayla'dan söz açtı, övdü kızın güzelliğini. Gerçek-

ten de Ayla, eşi az bulunur bir kumral güzeliydi. Yeşil gözlerinde, eşyanın yüzeyini değil de, içini görüyormuş gibi bir derinlik vardı. Onunla konuşanlar, "Dinlemiyor, sadece görüyor," sanısına kapılıyorlardı. Dudakları etli ve büyüktü. Sade giyiniyordu, çoğu zaman bir yün bluz ve etekle gezerdi. Çok ince olduğu için, kalçaları olduğundan da büyük görünüyordu. Bacakları uzundu. Dünyayı umursamaz bir yürüyüşü vardı. Korkusuz ve aklına eseni yapan bir kız olduğu izlenimini uyandırıyordu.

Muammer, o gün, Erenköy'e döndüklerinde, büyülenmiş bir durumdaydı; yalnız Ayla'yı düşünüyor, onunla kaç kez nerelerde buluşup konuştuğunu hatırlamaya çalışıyordu. Böyle bir güzel kıza, neden o güne kadar âşık olmamıştı? Ayla'nın onu eskiden değil de şimdi etkilemesi nedendi? O mu değişmişti, yoksa Muammer mi? Delikanlı o güne değin, ufak tefek ilgiler bir yana, kendisini böylesine kavrayan bir duyguya tutulmamıştı. Yetişmesi gereği, içine kapalı ve ürkekti, kendine güveni azdı. Bu yüzden, ilgilerini, duygularını başıboş bırakmaz, onlarda tehlikeli bir gelişme görürse, kendini kapıp koyuvermekten kaçınırdı. Ama bu sefer öyle olmamıştı, düşündükçe düşünmek istiyordu Ayla'yı.

Bu böyle bir hafta sürdü. Bu bir hafta içinde Muammer, üniversiteye gitmeyi kurdu. Ama orada Ayla'yı görünce ne yapacaktı. Hiç! Selam verip geçecekti. İçini böylesine allak bullak eden bu duygu fırtınasına tutulmasaydı, durumu daha rahat olabilirdi. Ama heyecanlıydı. Ayla'yı görecek olsa, yüzde yüz belli ederdi duygularını. O zaman da... O zaman da ne olacağını gel de bul!

Böyle karmakarışık bir durum içindeyken, Ayla'ya bir yerde, hem de çok garip bir yerde bir daha rastladı. Üniversiteden arkadaşı Şükrü, onu bir gün bulmuş, bir toplantıya götürmüştü. Muammer toplantılara gitmekten pek de hoşlanmazdı oysa.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Şükrü'ye.

Şükrü, "Sana ne?" diye cevap verdi. "Güzel kızlar göreceğiz, birtakım serseriler tanıyacağız ve içeceğiz. Yetti mi bu kadarı?"

"Yetmedi. Kim bunlar?"

"Yeni kuşak bunalımcıları. Ama karakteristik bir bütün değil; egzistansiyalistlerden, başkaldırmacılardan tut, bunalımcılara kadar çeşitli akımların temsilcileri var aralarında. Bir evde toplanmışlar, iki gündür kapanmışlar, içip konuşuyorlar... Bir bakıma, kendi düşüncelerine uygun bir ortam. Sen de umutsuzluğun kuramını yapmıyor musun?"

"Bunun için mi götürüyorsun beni oraya?"

"Memleketi tanıyasın diye biraz da... Çevrende neler olup bittiğinden haberin yok senin. Daha doğrusu senden olanları gereğince tanımıyorsun. Birleşmek lazım, tutumları bir olanlar, birbirlerini tanımalı. Kitap okumakla iş bitmez. Eyleme geçeceksin."

Muammer, "Ben eylemci değilim," dedi. "Ama bakalım, görelim senin şu eylemcileri."

Kalamış'ta bir apartmanın çatı katına çıktılar. Burası kimin eviydi? Muammer, bunu sordu Şükrü'den, Şükrü, "Ben de bilmiyorum," diye cevap verdi. "Sadece adres aldım, o kadar."

Kapıyı çaldılar, bir süre açılmadı kapı. Neden sonra saz benizli bir delikanlı çıktı karşılarına, onlara baktı, ikisini de baştan aşağı süzdü, Şükrü'yü tanımamış olacak ki, "Nereyi arıyorsunuz?" diye sordu.

Şükrü kapıyı iterek, "Burayı be," dedi.

Böylece içeri girdiler. Fakat Muammer, nereye girdiklerini anlayamadı, ortalık zifir gibi karanlıktı. Derinden derine bir müzik sesi geliyordu. Öyle körlemeden yürüdüler. Saz benizli çocuk önlerinde gidiyordu, birtakım kapılar açıyordu. İlerledikçe sesler çoğalmaya başladı. Dans eden bir çifte çarptılar. Yerde bir şişe ya da bir bardak devirdiler. Biri, "Çüş..." diye bağırdı.

Artık gözleri karanlığa alışmıştı. Evin pencerelerinin sıkı sıkı kapalı olduğunu anladılar. Belki bununla da yetinilmeyerek, pencerelere, içeri hiç ışık sızmasın diye, kalın, kara örtüler de asmışlardı. Bu sırada biri, Muammer'in tanıyamadığı bir ses, Şükrü'ye, "Geldiniz mi?" dedi.

"Geldik ama, nereye oturacağız?"

"Oturmak şart mı? Ayakta dursan ne olur sanki... Ama istediğin yere otur... Otur işte buraya, durduğun yere..."

Böyle diyerek Şükrü'yü omuzlarından bastırdı. Çöken Şükrü, birinin üstüne oturduğunu anlamıştı.

"Pardon..." diyecek oldu.

Bir kız sesi, "Sıranı bekle hayvan..." diye bağırdı ona. "Acelen ne?"

Şükrü fırladı yerinden.

"Buradan uzaklaşsak iyi olacak," dedi.

Ona otur diyen, kahkahalarla gülüyordu.

Başka bir odaya girdiler. Önlerinden giden genç, çakmağını çaktı. Çakmağın ışığında, bir masaya sırtüstü uzanmış bir kız gördüler. Bir delikanlı, bu kıza, yattığı yerde şarap içiriyordu, sonra da onu öpüyordu. Masanın başında birkaç delikanlı daha vardı. Onların yanından geçtiler. Masadaki kız, o sırada, "Deminki hanginiz? O gelsin..." diyordu.

O odanın içindeki oda, biraz daha aydınlıktı. Muammer ile Şükrü, orada bir minderin üstüne oturdular. Yanlarında kızlı erkekli bir kalabalık vardı. Ateşli bir tartışmaya dalmışlardı bunlar. Bir kız diyordu ki:

"Annem sağ olsaydı, 'Bırak da babamla biraz da ben yatayım,' derdim. Ana babalarla, çocuklar, kız erkek kardeşler arasındaki cinsel ilişki yasağı tüm anlamsızdır."

Bir delikanlı, "Anlamsız bir dünyada yaşıyoruz..." diyordu.

Deminki kız, "Karıkocalığı cinsellik tekeli altında yürür sanmak da öyle," diye devam ediyordu. "Hem niçin ille yürütmek? Yürümese ne olur? Daha iyi olmaz mı?"

Konuşan kızın karşısında oturan atlet fanilalı bir delikanlı, gülerek, "Seni ben alacağım, alıp eve kapatacağım," dedi.

Kız, "Ben seni alırım, ilk gece de başkası ile yatarım," diye cevap verdi ona.

Hep birden, "Kiminle yatarsın ilk gece?" diye sordular.

On sekiz yaşlarında görünen kız, "Bir zenci bulurum," dedi. "Zenci ile yatmamış bir kadın, eksik bir kadındır."

Bu sırada dans eden bir çift onların yanlarına gelmişti; erkek, dans ettiği kızı fırlatarak yere attı. Sonra da zenci ile yatmak istediğini söyleyen kızı kolundan tuttuğu gibi kaldırdı.

"Gel," dedi, "ben zenciyim."

Gerçekten de bir zenci idi bu ve kızı tutku ile kendine çektikten sonra "Çıkar üstündekileri..." diye söylendi.

Kız üstündekileri bir bir çıkarıp attı yere, bir etekle kalmıştı.

Zenci delikanlının az önce dans ettiği kız, Muammer'in üstüne düşmüştü. Muammer hızla geri çekilirken, başı bir kızın göğüslerine çarptı. Bu kız hafifçe inledi. Muammer, özür dilemek için döndüğünde, çarptığı kızın Ayla olduğunu gördü. Şaşırdı... Öyle de sevindi ki...

"Siz misiniz?" dedi. "Çok sevindim... Ne arıyorsunuz burda?"

Ayla, "Ruh çağırmaya gelmiştik. Ya siz?" dedi.

"Beni Şükrü getirdi..."

"Onu görmedim, nerde o?"

Şükrü o sıra başka bir yana gitmişti... Ayla:

"Şükrü'ye sorsak neden geldin diye, inceleme yapmaya geldim, der. Severim Şükrü'yü ama ukalalığına da kızarım. İnceleme, inceleme... Aşağı kurtarmıyor. Yoksa siz de mi inceleme yapmaya geldiniz?"

"Hayır," dedi Muammer.

"Eğlenmeye mi?"

"Eğlendiğimi de söyleyemem."

Ayla, "Size içki vereyim de kendinize gelin," dedi.

Ve elindeki büyük şarap bardağını uzattı ona.

Muammer bu şaraptan içti, bardağı gene Ayla'ya verirken, "Buranın acemisi olduğumu hemen anladınız," dedi.

Kız, "Ben de ilk geliyorum," dedi.

"Ama alışık gibi bir haliniz var."

"Ben kolay kolay şaşırmam da ondan. Burada da şaşırtmaya kalkanlar o kadar çok ki, şaşıracağım varsa bile şaşırmadım. Canım sıkılmaya başladı doğrusu."

"Yalnız mısınız?"

Kız gülerek, "Hayatta mı?" diye sordu.

"Hayır burda..."

"Sevgi ile geldik. Ruhçunun evinde gördüğünüz arkadaşım... Ama onun bir flörtü var burda, onunla kapandı bir odaya, beni bıraktı."

Muammer, "İsterseniz çıkalım," dedi.

Kız yüzüne baktı onun, bakıyor gibi değil de düşünüyor gibiydi.

"Çıkalım," dedi.

Kendilerine güçlükle yol açarak ilerlediler... Zenci ile dansa kalkan kız, etekliğini de atmıştı, ortada tek başına oynuyordu artık, ötekiler onun çevresine toplanmışlar, tempo tutuyorlardı. Bir delikanlı Ayla'nın yüzüne şarap attı ve kızdan okkalı bir tokat yedi.

Sokağa çıktıklarında ikisi de düşünceliydiler. Konuşacak bir söz bulamıyorlardı. Ayla kendi kendine konuşur gibi, "Utangaç çocuklar bunlar," diyordu. "Kim bilir, yılda bir mi, iki mi ne toplanıyorlarsa içlerini dökup sonra da süklüm püklüm evlerine gidiyorlardır. Kimi de dans etmek, flört etmek, içki içmek için geliyordur herhalde. Oysa bunları açıkça da yapabilirler. Nereye gidiyoruz biz?"

"Şurda, deniz kıyısında bir gazino var. Ne dersiniz?"

"İyi ama, ben bir saat oturabilirim ancak, Bostancı'ya gideceğim bu akşam; ablama. Sevgi de ısrar edince, erken çıkalım, ben de göreyim dedim, uğradım onunla. İstediklerini yapmak haklarıdır elbet. Geleneğe, göreneğe göre yaşayacak değiliz ya..."

Ayla, sanki o evde yakalandığına utanıyormuş gibiydi; bunu yenmek için çalışıyor, oradakileri kötülemekten kaçınıyordu. Kötülediği bir yere gitmesi onu daha büyük bir güçlük içine atardı

çünkü. Muammer, Ayla'nın gözünde bir önemi olduğunu birdenbire anladı. Kız, onu gördükten sonra bir suçluluk duygusu içine düşmüştü. İlk teklif üzerine hemen dışarı çıkması, deminden beri o konu üstüne konuşması, hep o yüzdendi.

Muammer, onu deşmek için, "Beni orda görünce yadırgadınız sanırım," dedi.

Oysa Muammer'in yadırgandığı yerde Ayla'nın ne işi olabilirdi? Bu boşluğu ortadan kaldırmanın gerekli olduğunu anlayan Ayla, "Yadırganacak bir yer mi sizce orası?" diye sordu.

Muammer, "Beni göreceğinizi ummamışsınızdır," dedi.

Kız ona döndü, baktı, bir şeyler düşündü, sustu.

Bu susuş, gazinoda da sürdü. Neden sonra Ayla, "Bu komploya ne lüzum vardı?" diye sordu Muammer'e.

Muammer, "Ne komplosu?" diye şaşırdı.

"Şükrü, Sevgi'ye işlemiş. Ayla'yı al, mutlaka Kalamış'a getir, demiş. Beni bir sürpriz bekliyormuş burda. Biri bana âşık olmuş da, bilmem yanıp tutuşuyormuş da... Siz misiniz o?"

Muammer afallamıştı; günlerden beri Ayla'yı düşünüp durduğunu kimseye söylememişti çünkü, hele Şükrü ile bir kelime bile konuşmamıştı bu konuda. Hemen yalanlamak istedi. Ama tuttu dilini, böyle yaparsa, "Ben sizi sevmiyorum, yalandır," demiş olmayacak mıydı?

Onun susmasını itiraf anlamında gören Ayla, sinirli sinirli gülerek, "Dolaşık yollar bunlar," dedi. "Beni tanıyordunuz, düpedüz yanıma gelir, benimle konuşabilirdiniz. Sizden hoşlanıp hoşlanmadığıma göre bir karara varırdım ben de. Ne için araya başkalarını koydunuz?"

"Ben araya kimseyi koymadım Ayla," dedi Muammer korka korka. "Kimseye de sizden bir söz açmadım. Bugün oraya gelmem, Şükrü'nün ısrarı yüzündendir. Gerçi sizi aramak istedim. Üniversiteye gelecektim. Ama cesaret edemedim."

Güneş batıyordu. Göz kamaştırıcı bir ışıkla yanan denizin üstü sandallarla, yelkenlilerle doluydu. Belki içtiği şaraptan, bel-

ki de denizden yankılanan bu ışıktan ötürü Ayla'nın yüzü al al olmuştu. Genç kız denize bakarak, "Öyle ise bir başkası olacak," dedi. "Birinin anneannesi Şükrü'ye söylemiş, beni oğluna almayı düşünmüş de..."

Sonra Muammer'e döndü, "İyi ki siz değilsiniz," dedi. "Aklıma koymuştum, tersleyecektim. Bu toplantıya da onun için geldim. 'Evleneceğiniz kızı iyi bir yerde gördünüz işte,' diyecektim ona. Aptallığını yüzüne vuracaktım..."

Muammer, içinden, "Ortada bu kadar sinirlenecek bir şey yok," diye geçirdi. Şarap içiyorlardı. Ayla'nın boşalan bardağını doldururken, "Evlenmek düşüncesi mi sizi rahatsız eden?" diye sordu.

Ayla, "Gülünç bir düşünce de ondan," dedi. "Evlenip de mutlu olan kimseyi görmedim çünkü. Bana gelince, benim ideallerim var, çalışacağım. Üniversiteyi bitirdikten sonra Anadolu'ya gideceğim. Erkeklerin bile gitmeyi göze alamadıkları yerlere... Evlenip bir eve kapanacak insanlardan olmadığımı anladım. Hele çocuk yetiştirmekten nefret ediyorum. Dünyada hiçbir ideali olmayanlara bırakmalı o işi."

Muammer tam bir bozguna uğramıştı. Ayla için kurduğu düşler birdenbire yok olup gitmişti. Hele anneannesi ile Şükrü'nün, ondan gizli olarak giriştikleri bu tertip, şimdi onu öldürecek kadar üzüyordu. Eve gidince ikisi ile de bir güzel kavga edecekti.

Ayla, "Kalkalım..." dedi.

Ve Muammer'i beklemeden yerinden fırladı. Muammer, dokunsalar ağlayacak durumdaydı. Kız bunu anlamış gibi, "Sizi kıracak bir söz söyledimse özür dilerim," dedi.

Caddede birbirlerinden ayrıldılar. Muammer hemen eve yollanmadı; Kadıköy'e indi, orada, bir meyhanede adamakıllı içti, sarhoş oldu. Düşündükçe, Ayla'nın kendini beğenmişliğine kızıyordu. Sevgi'nin bir sözü üzerine meraka kapılmış, kendisiyle evlenmek isteyen adamı görmek için Kalamış'taki eve koşmuştu. Sonra da o adamı paylayacağını söylüyordu. Bunlar birbirini

tutmayan sözlerdi. Ayla oraya gelirken, acaba, Şükrü'nün, adını vermediği bu âşığın kim olduğunu gerçekten bilmiyor muydu? Bu gece evde anlayacaktı bunu Muammer. Ya Ayla orada göreceği adamın kendisi olduğunu biliyor idiyse... İşte o zaman durum çatallaşıyordu. Kızın palas pandıras onunla karşılaşmak için gelmesi, bir ilgiyi gösterirdi elbet. Bu ilginin ortaya çıkmasından ötürü pişmanlığa mı kapılmıştı yoksa? Bir izzetinefis meselesi mi yapmıştı bunu?

Köşke geldiğinde Muammer herkesi sofrada buldu. Onu görünce Şükrü, "Nereye kayboldun?" diye bağırdı.

Muammer sesini çıkarmadı, bir kadeh rakı doldurup yerine oturdu. Canı sıkkın olduğunu herkes anlamıştı. Şükrü, gözlerini Leman Hanım'a dikmiş, susuyordu.

Leman Hanım, "Uzun etme," dedi Muammer'e, "ben övdüm kızı Şükrü'ye, sonra da Muammer'e alsak iyi olur, dedim. Gene de söylüyorum, iyi olur. Güzel kız doğrusu... Onun gibisini bulabilecek misin sen?"

Muammer, "Benim evlenmek istediğimi nereden biliyorsunuz?" diye sordu kızgın kızgın. "Evlenmek istesem, bilmediğim bir evde, karanlıkta çarpıştığım bir kızla evlenmem herhalde. Sonra da kendi işlerime kimsenin burnunu sokmasını istemem, kendi başıma karar verecek kadar da aklım vardır."

Bu konuyu herkesin içinde açmamaya karar verdiği halde, kararını değiştirdi oracıkta, Şükrü'ye, "Sevgi de, Ayla da biliyorlar mıydı gelecek adamın kim olduğunu?" diye sordu.

Şükrü, "Sevgi'yi bilmem ama Ayla bunu anlamayacak kadar aptal bir kız değildir," dedi. "İki yıldır tanırım. Anneannesi ile konuştuğu adam, senden başka kim olabilir?"

Leman Hanım, "Gençleşmeli konak," diye onların sözünü kesti. "Gelinler, damatlar gelmeli, çocuklar doğmalı, Şükrü Paşa'nın soyu yürümeli. Eski günleri, tatlı günleri, neşeli günleri ihya etmeli efendim. Yeni zamanlar eski insanlarla gitmez."

Muammer, "İstek başka, karar vermek başkadır," dedi. "Beni ilgilendiren işlerde..."

Fakat yaşlı kadın susturdu onu:

"Sen kim oluyorsun?" dedi ona. "Sen kim, karar vermek kim? Bu işi üzerime almasam, sen de teyzen gibi evde kalırsın, anladın mı? Biz öyle değildik, bizim nesil atılgandı, cesurdu, yaşamayı severdi. Bak bana bir defa da ibret al! Bu yaşımda senden canlıyım. Davut Bey'e bak, yüz bulsa benden, dünyaya delik açmaya kalkar. Dündar Bey'i görmüyor musunuz? Eski tabancasını bulsa, ihtilal çıkaracak. Bir de bizden sonrakilere bakın canım! Şu Galip'in mıymıntılığına bakın! Şu Mürşide'nin sersemliğine bakın! Biri para biriktirmeyi düşünür, öteki rakı içip kapı dinlemeyi... Sizin kuşağa gelince, siz şimdi kuşak diyorsunuz ya, bir filozofluktur gidiyor sizde, hindi gibi düşünüp duruyorsunuz. Sen Muammer, yılgınlığı yakıştırmışsın kendine... Şükrü'yü severim, ama doğrusu o da çokça kurnazdır ha... Çıkarını çok iyi bilir, ona göre kullanır herkesi... Elinizi bir işe sürmeden dünyaya fetva vermek istiyorsunuz siz."

Sofrada olup da adı geçmeyen bir Nesime kalmıştı. Genç kadın, heyecanlanmıştı sırasını beklemekten. Yiyeceği yargıyı bir an önce duyup rahatlamak için:

"Yoksa beni aileden saymıyor musunuz efendim?" diye sordu.

Leman Hanım, "Sen aşı gibisin kızım," dedi, "buraya geldiğinden beri herkesin ateşi yükseldi. Davut Bey öpme rekoru kırdı, Dündar Bey yedinci defa evlenmeyi düşünüyor. Mürşide kıskançlıktan boyanmaya başladı. Şükrü'nün dili daha çok laf yapmaya başladı. Şu Muammer'in kız peşine düşmesi bile belki senin yüzündendir. Ama bir aşı daha istiyorum ben, evlendireceğim Muammer'i o kızla, Ayla ile."

Mürşide, "Adı Ayla mı?.. Ay ne gülünç," dedi.

Muammer'in, oturduğu yerde kıpır kıpır kıpırdanmasına aldırış etmeyen Leman Hanım, "Neden mi istiyorum? Söyleyeyim size," dedi. "Azalırsak, bu ev çabuk çöker, biz de altında kalırız. Çok olursak, neşeli olursak, çatıyı yukarda tutarız. Bizi kolumuzdan tuttukları gibi kolay kolay atamazlar dışarı."

Mürşide, "Şükrü Paşa'nın konağından bizi kim atacakmış?" diye söylendi.

"Sen sus! Senin aklın ermez... Gerçekte hiçbiriniz bu köşkün temelini bilmiyorsunuz ya, o da başka. Nerden çöker, neresi zayıflamıştır, ne zamandır sallantıda? Bunu bileniniz yoktur. Bir gün uykuda iken başınıza yıkılırsa hiç şaşmam."

Sonra yediği yemekten yüzünü buruşturarak Melahat'a, "Çağırsana şu aşçıbaşıyı bana," dedi.

Kız gitti aşçıbaşıyı çağırmaya. Leman Hanım, "Zeytinyağı mı bu, makine yağı mı?" diye söylendi. "Hiç böyle şey görmedim."

Ötekilere dönerek, "Siz fark etmediniz mi?" diye sordu.

Davut Bey, "Çoktan... Ama ses çıkarmıyorum," diye cevap verdi ona.

Aşçıbaşı gelince Leman Hanım, "Ne yağı bu?" dedi.

Aşçıbaşı, "Zeytinyağı değil hanımefendi," dedi. "Bu sabah bakkala gittiğimde bir teneke zeytinyağı kalmıştı bakkalın, onu da başka bir müşterisine ayırmış. Bana bu çiçekyağını verdi."

"Sen nasıl alırsın bunu?"

"Almayayım da ne yapayım hanımefendi? Dayak yemeden kurtulduğuma şükür! 'Bunu alırsan alırsın, işte o kadar...' dedi bakkal, 'ben iyi müşterilerimizin zeytinyağını size yediremem' dedi."

"Vay utanmaz!.."

"Evet, öyle dedi. 'Dört yıldır bir kuruş verdikleri yok,' dedi, 'kessem bütün param yanar diye korkuyorum,' dedi."

Leman Hanım, "Saçma," diye söylendi. "Saçma!.."

Sonra aşçıbaşıya "Çık" işareti yaptı. Ama adam, "İzin verirseniz," diye devam etti, "bu sabah kasapla konuşuyorduk... Kibar adamdır kasap... Dertleşiriz arada bir. Bu sabah bana kasaplıktan şikâyet etti. 'Dışarıdan görüldüğü gibi değildir hiç,' dedi. 'Nankör bir meslektir.' Sonra da öteye beriye paralar kaptırdığını saydı döktü. 'Sizden de beş yıldır beş para aldığım yok,' dedi. Günahı boynuna."

Leman Hanım, "Delirmiş bunlar..." diye söylendi. "Terbiyesizlere bakın! Bakkallar, kasaplar söz sahibi oluyor artık... Ah babacığım, başını kaldır da dünyanın halini gör..."

Mürşide, büyükbabasından söz edildiğini duyunca ağlamaya başlamıştı. Aşçıbaşı kesmedi konuşmasını:

"Ben de kasaba dedim ki, ben de iki yıldır aylığımı dedim..."

Leman Hanım, "Dök o yağı," dedi aşçıbaşıya, "bakkala da söyle, başına yıkarım onun dükkânını sonra. Ölmedim ben daha. Anladın mı?"

"Başüstüne hanımefendi!"

"Kasaba da söyle, keserim alışverişi... Terbiyesini takınsın."

"Başüstüne hanımefendi."

Aşçıbaşı çıktıktan sonra Leman Hanım Dündar Bey'e döndü:

"Efendiden adamlar senin gibi salkım saçak giyinmeye başlarlarsa, elbet bakkallar, kasaplar şaşırırlar muamelelerini, kendileri gibi sanırlar bizi de. Allahaşkına Dündar Bey, kıyafetine bir çeki düzen ver... Git, yarın Davut Bey'in terzisine, iki kat elbise ısmarla!"

Dündar Bey kahkahalarla güldü.

"Cemal Paşa da bana bir elbise ısmarlamıştı. Sonra da İstanbul'dan kovdu. Sakın hanım yenge, niyetin kötü olmasın? Şaka bir yana, biz artık ne kadar çalışsak, çabalasak, bakkallardan, kasaplardan o eski zamanlardaki saygıyı göremeyiz... Geçmiştir o günler. Bugün paşalık beylik değil, para yürütüyor memleketi. Bana gelince Leman Hanım, bırakın beni, böyle deryadil dolaşayım... Benim ne kimseden saygı beklediğim var, ne para. Gençlere bir tek şeyi, memleket sevgisinin nasıl yalana dolana bulaştığını anlatabilirsem, yeter o bana..."

Leman Hanım'ın açtığı bu konu, kasap bakkal hikâyesini unutturmuştu. Gerçi ilk anda, Leman Hanım'ın bakkalla kasaba beş para bile ödemediği, iki yıldır aşçının aylığını vermediği haberi, tokat yemişe çevirmişti hepsini. Demek Leman Hanım iflas halindeydi ve böyle olduğunu kimseye belli etmemişti. Neden?

Niçin kendi başına yükleniyordu bu sorumluluğu? Niçin kimseden yardım istemiyordu?

Bunu düşünenler, içlerinden gülümsediler, "Bizden ne yardım bekleyebilirdi?" dediler. Ama Leman Hanım'ın mali durumunu onlara bildirmemesine de şaştılar. Yoksa bu kadın, kimsenin siniri bozulmasın, kimsenin ağzının tadı kaçmasın diye mi böyle yapmıştı? Dahası var: Köşkü her gün biraz daha kalabalıklaştırmaya kalkması nedendi? Yarın öbür gün tahtaların eskimesi ve paranın çekilmesi ile çökecek olan bu konağa boyuna adam toplaması nedendi? Halayıklar, hizmetçiler, uşaklar azaldıkça evin sessizliğini bu yoldan mı gidermek istiyordu yoksa.

Davut Bey'in dünya umurunda değildi; eski beyzade, bakkalın, kasabın aşçıya söyledikleri üzerinde durmadı bile. Dündar Bey'in ise, bir lokma ekmekten başka hiçbir şeye ihtiyacı yoktu, onu da nerede olsa bulurdu. Galip Bey de hiç aldırmaz görünmüştü. Ama onun, durumu daha önceden bildiğini gösteren bir belirti idi bu; yoksa Galip Bey gibi titiz, kuşkulu, çıkarına düşkün biri, böyle bir konuşmadan sonra nasıl sakin kalabilirdi? Mürşide, olanın bitenin farkında değildi; ona "Beş paramız kalmadı," dense, inanmaz, güler geçerdi. Muammer kuşkulanacak oldu, ama büyükannesinin, böyle bir zamanda onu evlendirmeye kalkması, umutsuzluğa düşmesini önledi. Yoksa o güne gelinceye kadar bir kuruş bile kazanmamış biri için, birdenbire sokağın ortasında kalmak olasılığı, tüyler ürpertici olsa gerekti.

Şükrü, "Leman Hanımefendi, benim, çıkarını gözetir bir adam olduğumu belirttiler," dedi, "öyleyimdir, saklamıyorum. Bende ne Dündar Bey'in idealistliği var ne de Davut Bey gibi rantiye doğmuşum. Ancak Galip Bey gibi gizli hesapları olan biri de değilim. Bu toplum beni yaşatmak, yedirmek, içirmek zorundadır. Çünkü, ben ona küfrediyorum, onu sarsıyorum, onu dövüyorum. Sonra nedir canım, çalışsam, başkaları için para kazanmış olacağım. Ben çalışınca biri çalışmayı bırakacak, benim

çabamın ürününü alacak, çalacak beni. Niçin çalışayım ben? Bütün çalışanlar iki gün dursalar, daha kaç konak yıkılır İstanbul'da. Uzağa gitmeyelim, bu ev neyle dönüyor? Bilmiyor musunuz? Şükrü Paşa'nın çaldığı paralarla..."

Leman Hanım, "Seni paşaya benzetmiştim ama, hiç benzemiyorsun, yılana benziyorsun sen," dedi.

"O kadar çalmış ki, artık ona hırsız denemez, soylu denir. O yemiş, karıları, çocukları yemişler, siz yiyorsunuz, biz yiyoruz hâlâ bitmiyor... Bu parada benim neden hakkım olmasın? Eskiden çalışmış olanların paraları bunlar, üstüne yatmayın!"

Leman Hanım, "Deli deli konuşması hoşuma gider şu çocuğun," dedi. "Sahi canım, babam bu kadar parayı nereden buldu? Padişahtan aldı, vergi dedi aldı, hediye dedi aldı. O vakit âdet böyleymiş, ne yapalım! Fena mı, şurada konuşa konuşa yiyip içiyoruz."

Dündar Bey, Şükrü'ye "İyi ama, sende anlamadığım bir şey var," dedi. "Çalışanların çalışması boyuna sürsün gitsin mi istiyorsun sen? Hem o gerçeği bütün çıplaklığı ile görüyor, gösteriyorsun, hem de bile bile katılıyorsun o düzenin içine, öyle mi?"

Şükrü, "Anlamayacak ne var bunda?" diye cevap verdi. "Bahçe duvarının dışına çıkıp bu gerçekleri oradan bağıra bağıra söylersem daha mı çabuk sonuç alırım sanıyorsunuz? Hem kendimi tehlikeye atmanın ne gereği var? Sofranıza oturuyorum, yemeğinizi yiyorum; rakınızı içiyorum ve batışınızı çabuklaştırıyorum. Bugün Muammer'i de götürdüğüm evdeki gençler ne yapıyorlardı biliyor musunuz? Başkaldırıyorlardı topluma, toplumun bütün kofluklarına, çürüklerine... İçerek, öpüşerek, yatarak, dans ederek başkaldırıyorlardı."

Dündar Bey, "Meşrutiyetten bu yana ihtilal anlayışı çok değişmiş demek," dedi. "Biz, aç kalarak ihtilal ederdik, şimdi kızlı erkekli içki içerek başkaldırıyorlar... Sen buna gerçekten inanıyor musun?"

Şükrü, "İnanmaktan nefret ederim ben," dedi. "Bunların hepsinin anlamı değişecek, her şey yeniden kurulacak. O güne değin iteceğim bütün değerleri, tekmeleyeceğim."

Dündar Bey, Davut Bey'e döndü:

"Bizim anarşistlik dediğimiz değil mi bu Davut?" diye sordu.

O sırada Muammer, yüksek sesle, anneannesine "Cevap verin," deyince yarıda kaldı Dündar Bey'in sözü, herkes Muammer'e dönmüştü. "Cevap verin anneanne, mali durumumuz gerçekten bu kadar kötü mü?"

Kadın sert sert "Sana ne?" dedi. "Sen evlenmene bak! Başka bir şeye karışma!"

Şükrü, "Yemene içmene bak oğlum," dedi ona, "nasıl olsa yıkılacak bu konak bir gün. Ona hiç şüphen olmasın!"

Leman Hanım kızgın kızgın baktı Şükrü'ye, bir şey demedi. Homurdanarak yerinden kalkıp dışarı çıktı. Yatmaya gitti.

Gece yanına gelen kocası, onu uyanık buldu; okşadı karısının saçlarını, yanaklarından öptü onu. Kadın onun ellerini avuçları içine aldı:

"Seni elli yıl önceki gibi seviyorum, kocam," dedi. "Bir şeye üzüleceksin diye ödüm kopuyor. Ne yaman bir erkeksin sen! Biz ikimiz durdukça panik olmaz bu evde. Çünkü yaşama terbiyesi almışız biz. Şimdikiler ya para canlısı, ya korkak, ya kalpsiz... Şükrü doğru söyledi, ama o yüzden de rahatım kaçtı biraz, uyuyamadım. 'Bu konak yıkılacak bir gün,' dedi. Dinsiz de ondan görebiliyor ilerde olacakları. Korktum bu akşam biraz... İmanımı sarstı benim, yalı kazığı."

Davut Bey, "Ben yarın Yunanistan'a bir mektup yazayım," dedi. "Bakalım oralarda bir şeyler kalmış mı? İstersen seninle bir Akdeniz yolculuğu yaparız. Çoktandır Avrupa'dan üstüne bir şey almadın... Sonra da istersen Monaco'da biraz oynarız. Ah, sen yanımda olunca nasıl da kaybederim ben!.."

Kadın gözyaşlarını silerek, "Canım kocacığım benim," dedi.

VI

Ertesi gün Şükrü, Muammer'i bir yana çekti:

"Kızı bugün arayacak mısın?" dedi.

Öteki içtiği içkinin etkisiyle gece uyumuş ve biraz sakinleşmişti, ama gene kızgın kızgın, "Beni dalgaya getirdin," diye söylendi. "Ayla'yı göreceğimi neden haber vermedin önceden? Hem sen benim ona âşık olduğumu nerden biliyorsun?"

"Anneannen söyledi."

"İnandın demek ona?"

"O gün bana Ayla'nın lafını ettiğin zaman anlamıştım. Karar verdim evlendirmeye sizi."

"Sana ne oluyor?"

"Çöpçatanlık... Bir de iyi kızdır Ayla, gelsin o da buraya... Fena mı?"

"Ne kendini beğenmiş herifsin be! Nerden biliyorsun Ayla'nın buraya geleceğini?"

"Sevgi ile yaptım yolunu, ateşi attım onun içine. Şimdi tutuşmuştur kalbi. Seviyorsunuz birbirinizi siz. Sevmek dediğin bu kadar olur gerçekte. Evlenir, nefret edersiniz birbirinizden, olur biter. Git ara onu bugün. Seni tersler gibi konuştuysa aldırma, siniri bozuldu onun, biliyorum. Daha iyidir böyle olması. Beğeniyormuş seni demek..."

Aa... Muammer'in içindeki o umutsuzluk birdenbire dağılıverdi. Ayla üniversitede olacakmış o gün, kalktı doğru üniversiteye gitti. Karşılaştıklarında, kızın güzel, iri gözleri gene derinlere dalmıştı. Mırıltı gibi bir iki söz konuştuktan sonra, yan yana yürüyerek bahçeye çıktılar. Ağaçların altındaki sıralardan birine oturdular. Sık ağaçlardan süzülen parlak güneş ışığı, yer yer yollara, çimenlerin üstüne düşüyor, sıcağı unutturan tatlı bir hava yapraklarla oynuyordu. Başka sıralarda, tek başlarına oturmuş kitap okuyanlar olduğu gibi, çiftler de vardı. Bunlardan kimi burun buruna konuşuyor, kimi de dargın dargın uzaklara

bakıyordu. O gün belki sınavlar başarılı geçmeyecek ama aşklar çiçeklenecek, gönüller taşkınlıktan boşalacak, eller birleşecekti. Pürüzlerin, anlaşmazlıkların kolayca çözüleceği, dargınların barışacağı, umutsuzların umutlarla dolacağı bir gündü bu... Muammer'le Ayla da, işte bu mutluluk dalgaları ortasındaydılar. Kim bilir, onların içinden taşan sevinç taşkınlığı mı çevrelerini bu anlamlarla dolduruyordu yoksa? Sanki dünya, onların içleri gibi sabırsızlıkla kıvranıyor, daha hızlı dönüyor, gideceği yere daha çabuk gitmek istiyordu. Aşkın doğuşundaki o bilinmez gizler, buyruklarını yürütmüşler, zamanı küçümsemişler, ağır gelişme yasasını yenmişler, bütün işlerin başına geçip oturmuşlardı. Artık her şeye sevgi, barış, iyilik egemen oluyordu.

Muammer, mırıldanır gibi, "Benimle evlenir misin?" dedi.

Kız, "Buradan gidelim, yürüyelim," diye cevap verdi ona.

Kalktılar, nereye gideceklerini bilmeden, gelişigüzel bir yana doğru yürüdüler. Tramvaylara, dolmuşlara, vapurlara bindiler; bir yerlerde duramıyorlardı.

"Benim annem de yok, babam da," diyordu Ayla. "Teyzemin yanında büyüdüm ben. Bir de ablam var, evli. Seni tanıyıncaya kadar evlenmeyi hiç aklımdan geçirmemiştim. Çalışacaktım, birtakım ideallerim vardı. Şimdi tanıyamayacak kadar değişmiş buluyorum kendimi."

Muammer, "Biliyorsun, staj yapıyorum," dedi. "Şimdilik anneannemin yanında otururuz. Seversin görsen bizim evdekileri... Ama kalabalıktır bizim ev. Çeşit çeşit insan vardır içinde. Anlamını hiç tanımadım, babam..."

Kız, "Onları şimdiden seviyorum," dedi.

Her şey hızla olup bitti. Ayla üniversiteyi bıraktı. Erenköy'deki köşkte büyük bir düğün yapıldı. Leman Hanım bu düğünü, bir eski zaman düğünü gibi hazırlatmıştı. Koca konak günlerce silindi, süprüldü, temizlendi; eskimiş kanepeler, koltuklar, iskemleler onarıldı; yırtık perdeler, kanepe, koltuk kumaşları, örtüleri dikildi, ütülendi. Bunlar için konakta günlerce çalıştı. Do-

laplardan, yüklüklerden, halılar, örtüler, vazolar, yemek takımları çıkarıldı. İki uşak daha tutuldu. Leman Hanım kendine, kızı Mürşide'ye, Nesime'ye yeni elbiseler yaptırdı. Dündar Bey'e, o da zorla, kolalı bir gömlek giydirildi. Davut Bey'in şıklığı, eski şıklığı idi: Yaşlanmış bir jönprömiye gibi, yakışıklılığı ile düğünün baş artisti olmuştu sanki. Galip Bey, giyinip kuşanması için Leman Hanım'ın yaptığı ısrarlar karşısında parasızlığından dem vurmuş ve kaynanasından epeyce bir para almıştı. Ayla, gelin elbisesi giydi, tel duvak taktı. Damada bir smokin yaptırıldı. Şükrü de, arkadaşına uyarak, kira ile bir smokin buldu, onu giydi.

Nikâh memurları köşke davet edilmişti. Nikâh öğleden önce kıyıldı, Leman Hanım, gelinine elmas ve pırlanta yüzükler, kolyeler, küpeler hediye etti. Gelin ve güvey için üçüncü katta yeni bir yatak odası döşenmişti. Düğüne öğle yemeği ile başlandı. Bu yemekte, köşktekilerle, Ayla'nın teyzesi, ablası, onların kocaları ve gelinle damadın birkaç arkadaşı bulunuyordu. Bu yemekten sonra Leman Hanım ve Davut Bey odalarına çekildiler. Ayla, ablası ve teyzesi ile, üçüncü kattaki bir odada dinlendi. Dündar Bey, Galip Bey'le birlikte, aşçının başında durarak, uşaklara saçma sapan emirler vererek, bahçedeki taşları toplayıp orada burada taş yığınları yaparak vakit geçirdi. En çok işi olan Nesime idi; güler yüzle odalara girip çıkıyor, uşaklara, hizmetçiye işler buyuruyor, bu arada da öteki beriki ile şakalaşıyordu. Şükrü onu bu işlerden alıkoymak için arkası sıra gidiyor, "Bırakın canım bu işleri," diyordu. "Sizinle konuşacaklarım var Nesime Hanım."

Genç kadın, "Şimdi olmaz," diye gülümsüyordu Şükrü'ye, "öyle çok işim var ki... Hem siz damatla meşgul olsanız daha iyi edersiniz... Heyecanlıdır o şimdi."

Böyle diyerek, delikanlının istekli bakışları altında oradan oraya koşuyordu. Arkadaşları Şükrü'ye, "Seni de Nesime Hanım'la evlendirelim," diye takılıyorlardı.

Şükrü, "Bu akşam razı olursa evlenirim," diyordu.

"Söz mü?"

"Söz."

Sonra gidip bir büfenin önünde, hizmetçilere, "Şunu alın! Şunu bırakın!" diye emirler veren Nesime'yi buluyorlar, ona "Bu akşam razı olursanız Şükrü sizinle evlenecekmiş..." diyorlardı.

"Benimle mi?"

Genç kadın cilve ile gülüyordu.

"Sizinle."

"Benim gibi yaşlı bir kadını ne yapsın Şükrü Bey? Ona genç, güzel bir kız bulmalı!"

Muammer'in arkadaşları, "Sizden daha güzelini bulamaz ki..." diye genç kadının arkası sıra dolaşıyorlardı.

O zaman Nesime, "Hadi bakayım, şimdi benim başımdan çekilin!" diyordu onlara tatlı tatlı.

Köşke geldiğinden beri en neşeli olduğu gün o gündü. Evlenme, düğün, gelin elbisesi sanki onun içindeki gizli bir sevincin ortaya çıkmasını sağlamıştı. Kadınlık içgüdüsü, bunlar dışında hiçbir şeyin önemi olmadığını gösteren bir ruh durumuna getirmişti onu, düğün gecesinin daha güzel geçmesi için kendine işler icat ediyor, ortada fır dönerken belli belirsiz bir tat, bir mutluluk duyuyor, kendisinin de iyice bilmediği birtakım cinsel duyguların etkisi altında sarhoş oluyordu. Okuyan kızların "sadece dişi" diye alaya aldıkları bir kadındı o; fakat öyle olduğunu saklamaması, öyle olmakla dünyaya meydan okuması; dişilikle yetinmemek, eskiden yalnız erkeklerde aranmasına alışılmış birtakım meziyetlere de bürünmek, erkeklerle eşit olmak, evlenme budalası yerine girmemek düşüncesinde ve iddiasında olup da, ilk evlenme teklifi karşısında bütün bu düşünce ve iddialardan vazgeçen ve ne yazık ki o zaman da Nesime kadar "dişi" olamayan genç kızlardan üstün kılıyordu onu. İşte Ayla, hayatını Anadolu'da bir erkek gibi kazanmayı kuran, birtakım idealleri olduğunu söyleyen Ayla da, Muammer'le evlenmeyi kararlaştırır kararlaştırmaz, üniversiteden ayrılmıştı. Bunalımcıların evinde gördüğü sahnelerden sonra, toplumun kızlar üzerindeki gereksiz baskılarına

başkaldıranları haklı bulan Ayla, işte bir eski zaman kızı gibi tel duvak takmıştı. Onu bu kılıkta gören arkadaşları, "Muammer'in büyükannesi böyle istemiştir," diye düşünmüşlerdi.

Ama doğru değildi bu, tel duvak isteyen Ayla idi. "İçimde sonradan, neden tel duvak takmadım diye pişmanlık olmasın..." gerekçesi ile istemişti bunu. Yukarda, teyzesinin, ablasının yanında dinlenirken de, "Çocuk istiyorum," diyordu, "çocuğum olmazsa kimsesiz ya da yoksul bir yavruyu evlat edinirim."

Bununla kalmıyordu yeni gelin; çocuk yetiştirmek, koca idaresi üstüne bir yığın kuram sayıp döküyordu.

"Sütünü zamanında verdikten, altını zamanında temizledikten sonra çocuk ağlamaz ki... Ağlasa bırakırım ağlasın... Bir gün, iki gün ağlar, susar. Bütün Avrupalılar, Amerikalılar böyle yapıyorlar. Çocuk anasının sevgisini kullanır, onu zayıf tarafından yakalamak ister... Sonra ayrı odası olmalı. Koleje vereceğim; evlenirse ayrı ev açsın, yanıma istemem. Muammer avukat olduktan sonra ben de ayrı eve çıkarım. Kocamı sıkmam, erkektir, dışarda kalmak ister arkadaşları ile. Yolda güzel bir kadın görsem, ben gösteririm ona... Köşk satılırsa bizim hissemizle bir kat alırım. Çocuğum var, ilerisini düşünmem lazım."

Ablası da, "Dur bakalım, daha dünya evine girmedin," diyordu.

Akşam olunca evdekiler birinci kattaki salonda toplandılar. Büfeler hazırlanmış, içkiler, mezeler masalara yerleştirilmişti. Bütün gün odasına kapanan Mürşide'nin ortaya çıkması oradakileri kahkahalarla güldürdü. Sarhoş kız, maskara gibi boyanmış, yeni elbisenin üstüne, Şükrü Paşa'nın gününden kalma birtakım parlak atkılar, şallar atmıştı, saçlarında da bigudiler vardı. Bu gülünç durum yetmiyormuş gibi, bir de, "Ben mi güzelim, yoksa gelin mi?" diye sormaz mı?

Davut Bey, "Sen güzelsin kızım, sen; gören Allah için söylesin!.." dedi.

Leman Hanım onu kolundan çekerek yandaki odalardan birine soktu. Kızının üstündeki şalı, saçlarındaki bigudileri çıkarıp

bir yana attı. Sonra Nesime'yi yanma çağırarak, "Şunun boyasını sil de baştan boya..." dedi.

Mürşide, "Ona boyatmam," diye tutturdu.

"Ya kim boyasın?"

"Şükrü gelsin boyasın."

"Şükrü ne bilir bu işi kızım?"

"Ben ona öğretirim."

Leman Hanım kızdı:

"Kaparım seni odana," diye bağırdı, "sözümü dinle!"

Bunun üzerine Mürşide, "Ben zaten kimsesiz, talihsiz bir kızım..." diye ağlamaya başladı.

Bu sırada davetliler yavaş yavaş gelmeye başlamışlardı. Çoğunlukta olan yaşlılar, Leman Hanım'la Davut Bey'in eski dostları ve uzak akrabaları idiler. Azınlıkta olan gençlerle bunlar, salonda ayrı ayrı kümeler kurdular. Böylece yerli halkı üç kuşaktan kurulu konağın alışılagelen uyumu ilk anlarda bozulmuş oldu.

Gençler arasında bulunan Dündar Bey, "Yaşlanamadım ben bir türlü," diyordu, "çünkü yaşlılar arasında boş kadro bulamadım. Bütün gençler çarçabuk yaşlanıp o kadroları dolduruyorlardı. Bizde en az süren rejim gençliktir. Eskiden otuzuna geldiler mi yaşlanırlardı. Yaşlanınca da muhafazakâr olup çıkarlardı. Hadi ondan sonra gelsin çoluğa çocuğa nasihat, 'Oğlum, biz de genç olduk, biz de hükümete isyan ettik. Ama her şeyin bir sınırı vardır. Bunlar gençlikte bırakılır,' derlerdi. Davut da ihtilalciliği bıraktı, ama çocukluğu bırakamadı. Onun yaşaması, dipdiri kalması bundandır."

Bu sırada "Gelin geliyor!" dediler. İki sıra olundu. Gelin elbisesi içinde Ayla çok beğenildi. Onu candan alkışladılar. Kız büyüklerin elini öptü, arkadaşları ile öpüştü. Nesime sevinç gözyaşları döküyor, "Ne güzel gelin!" diyordu yanındakilere.

Şükrü, Muammer'e "Seninkini bu kılıkta bunalımcıların cümbüşüne götürmeli," diye alay etti.

Evlenmesini körükleyen Şükrü'nün böyle sırasız bir şaka yapması, Muammer'in hiç hoşuna gitmedi, ama bir şey belli etmedi, ayrıldı onun yanından.

Büfeyi Leman Hanım açtı, kendinden daha yaşlı bir kadının koluna girerek, içkilerin bulunduğu masaya gitti. İki yaşlı kadının herkesten önce içmeye başlaması neşeyi artırdı. Gerçekte evdekiler bu işe çoktan girişmişlerdi. Hepsi çakırkeyifti.

Şükrü Paşa Konağı'nın günden güne yoksullaştığını duyanlar, bu parlak düğünden biraz şaşırmışlar, Leman Hanım'a, "Gelin güvey balayı için nereye gidiyorlar?" diye sorarak konuyu eşelemek istiyorlardı.

Leman Hanım da, "Üçüncü kata," diyordu gülerek. "Bir yere gidecekleri yok canım. Muammer İstanbul'a gitmeye üşenir. Ayla'ya gelince, 'Ben evimi sevdim, burdan iyi balayı nerde geçirilir?' diyor o da. Üçüncü kattaki odalarına çıktılar mı, aşağıda top atılsa duymazlar."

Mürşide, "Kaç düğün görmüştür bu konak," diye annesinin lafına karışıyordu. "Paşa baba, annem, annemin küçük teyzesi, büyük teyzesinin kızı, hep burda evlendiler."

Leman Hanım, "Büyük teyzemin kızı burda evlenmedi Mürşide," dedi, "aman yanlış yapma! Büyük teyzemin kızının düğünü Kanlıca'da oldu. Ben o zaman..."

"Yedi yaşındaydın anneciğim, tamam..."

"Evet, yedi yaşındaydım. Gelinin yanından hiç ayrılmamıştım."

Davut Bey, elinde rakısı, kadınlı erkekli, ama hepsi de yaşlı bir kümenin ortasında, duyduklarına da, duymadıklarına da gülümsüyor, düğünü koruyuculuğuna almış büyük bir devlet adamı imiş de görevini yerine getirip hemen oradan ayrılacakmış izlenimi uyandırıyordu. Yaşlı bir kadın ona, "İki defa evlendim, ama ikisinde de mesut olamadım," diyordu. "Beni mesut edecek erkekte üç vasıf ararım: Çapkın olmalı, eli açık olmalı, uzun boylu olmalı. Erkeğin kıymeti bilinmiyor şimdi... Bakıyorum da,

şimdiki kızların hiçbirini gözüm tutmuyor; hiçbirinde bir erkeği mesut edecek kabiliyet yok."

Yaşlı bir adam, "Sizin aradığınız vasıflar Davut Bey'de toplanmış..." deyince de yaşlı kadın gözlerini süzerek ve kesik kesik gülerek, "Öyledir," dedi.

Sonra da Davut Bey'in koluna girerek onu bir köşeye doğru sürükledi.

Gençler, bir masanın önünde içerek konuşuyorlardı. Sessiz sessiz içkisini içen Muammer'e Şükrü, "Korkmamalı," diyordu, "burjuva geleneklerine karşı koymak, ille onlardan kaçmakla olmaz; onların içine girilerek de savaşılır. Bu bakımdan kolayca evlenmeli, kolayca ayrılmalı, çocuk oyuncağı durumuna getirmeli bu işi. Ayla'yı gelin elbisesiyle görünce güleceğim tuttu. Film çeviriyoruz sanısına kapıldım. Bir de senaryo doğdu kafamda... Film böyle eski bir konakta yapılan bir düğünle başlıyor. Oysa gelin güvey, davetliler, boş buldukları bu konağa gizlice girmişlerdir. Gece yarısı ev sahibi çıkagelir, hepsini kapı dışarı eder..."

Arkadaşlarından biri, "Yani, neyi vermek istiyorsun bununla?" diye sordu.

Şükrü, "Senin de bu anlam düşkünlüğün sıktı artık," dedi. "Bir şey anlatmak istemiyorum. Daha doğrusu, ne anlatmak istediğimi, seyirciler kendileri bulur, yakıştırırlar."

Öteki, "Ben buldum bile," dedi. "İğretilik kavramını vermek istiyorsun. Bir konağın gerçek sahipleri ile oraya gizlice girenler arasında bir ayrım yapılamayacağını söylüyorsun. Demek ki anlamı aramak boşuna değilmiş..."

Şükrü, "Beni anlamsızlardan saymaya kalkma," dedi, "ben anlamı kokutanlara karşıyım. Gerçek anlamı arıyorum. Daha doğrusu, ileri anlamın doğuşuna yardım etmek istiyorum. Önce kıracaksın, parçalayacaksın... Ama bundan neyin çıkacağını bilmeyeceksin."

"Yeniyi böyle anlamak yanlıştır bence. Yeni, yaratılmaz, üretilir. Demek bütün iş, bugün de sürecek olanı geçmişte arayıp bulmaktır. Senin dergi ne oldu?"

"Abone sayısı bini bulmadan çıkarmam. Biraz sonra buradaki bütün eşekleri abone yazacağım. Böyle yapacaksın, kafalarına vura vura okutacaksın kerataları. Sen yazı vermiyor musun?"

"Çıksın da bir görelim, ondan sonra."

Bu sırada yaşlı bir emekli subay, iki boş bardağı birbirine vurarak salondakileri susturduktan ve kendine baktırdıktan sonra öksürdü, bir söyleve başlamak üzereydi.

"Sayın bayanlar, baylar," diye başladı. "Sevgili oğlumuz Muammer Bey'le sevgili kızımız Ayfer Hanım'ın..."

"Ayla..." diye düzelttiler.

"Affedersiniz Ayla Hanım'ın... Hafızalar zayıflıyor yaşlandıkça... Evet... Ayla Hanım'ın düğünlerini yapmak saadetine eriştiğimiz şu anda, birkaç sözle duygularımıza ve duygularınıza tercüman olmayı kendime vazife bildim. Efendim, hayat, neşeli ve acıklı yanları olan dikenli bir yoldur. Bu yolda karşılaşılan engelleri yıkarak, el ele, kol kola yürümek ve bütün insanlığın saadetine, vatanın tealisine hizmet etmek, sinsi ve yıkıcı düşmanlara karşı birlik içinde, beraberlik içinde, gönüllerimizi ve gayretlerimizi birleştirerek mücadele etmek, bugün atalarımızın bize armağan ettikleri bu kutsal toprakların, gençlerimizden beklediği en büyük vazifedir."

Alkışlayanlar oldu; adam bu alkışları, eliyle işaret edip durdurduktan sonra, "Benim gençlerde her şeyden önce aradığım fazilettir," diye devam etti. "Fazilet her işin başıdır. Onsuz başarıya ermenin imkânı yoktur. Müsaade ederseniz küçük bir hatıramı anlatayım..."

Öksürdü, bu sırada Dündar Bey, yanındaki gençlerden birinin kulağına "Çanakkale Savaşı'ndan açacak," diye fısıldı.

"Ben, Birinci Dünya Savaşı'nda, Çanakkale'de, Anafartalar cephesinde idim. Düşmanlarla aramızda iki yüz metrelik bir mesafe vardı... Sağımızda..."

Bu söylev süredursun, orada burada toplanmış olan kümeler içinde, yavaş sesle eski konuşmalarına devam edenler vardı. Sa-

dece söylevcinin gözlerini diktiği biri, onu dikkatle dinliyordu. Çünkü, yakalanmıştı. Bu Galip Bey'di. Galip Bey, yakalandığını ve hemen hemen yalnız kaldığını anlayınca, sıkıntıdan terledi. Başı ile adamın her sözünü doğruluyor, bir yandan da nabzını yokluyordu. Akşamdan beri, kaçak epey rakı içmişti; midesi rahattı, ama başının arkasında hafif bir ağrı vardı. Söylevcinin gözünden kaçabilse, yelek cebindeki küçük kolonya şişesini çıkaracak ve ensesini, tepesini kolonya ile ıslatacaktı. Bu ıslaklığın getireceği ferahlığı düşünüyordu. Bir aspirin alması da belki iyi olacaktı. Çiçek getiren çocuklara, Leman Hanım'ın buyruğu ile, para vermek zorunda kaldığı için biraz canı da sıkılmıştı. "Dünya değil, para tuzağı," diye düşünüyordu.

"Bir emirberim vardı... Temiz bir Anadolu çocuğu... Fırka mülhakı mülazım evvel Kadri'ye gitmiş..."

Nesime, Şükrü'nün bulunduğu kümeye sokulmuş, "Yavaş konuşun çocuklar, ayıp oluyor," diyordu.

Onlar da, "Bizim konuştuğumuzu duymuyor," diyorlardı, "dalmış gitmiş o..."

Şükrü, Nesime'nin kulağına eğildi:

"Sizi yakaladım sonunda," dedi. "Artık kaçamazsınız... Gelin şöyle de konuşalım."

Nesime, "İzdivaç mı teklif edeceksiniz?" dedi.

Öteki, "Kabul edeceğinizi bilsem, bir an bile durmam," diye cevap verdi.

Alçak sesle konuşuyorlardı.

"Bakın Ayla'nın arkadaşları içinde ne güzel kızlar var, onlardan biri ile evlenseniz ya..."

Şükrü, Nesime'ye rakı verdi, kendi kadehini de doldurduktan sonra, "Siz bu konağa gömülmeye mi geldiniz?" diye sordu. "Kendinize yazık ediyorsunuz. Çıkın buradan, sokağa atılın, özgürlüğünüzü başkalarının özgürlüğüne sunun. Yaşamak hakkınızı kullanın... Bu evdekilerin hepsi ölmüş insanlar, onların içinde yeriniz olamaz sizin... Çünkü siz..."

Kadın gülümseyerek onun sözünü kesti:

"Beni boşuna önemsiyorsunuz, benim hayattan hiçbir şey beklediğim yok..."

Sonra başını önüne eğerek mahzun bir sesle, "Gideceğim bir yer de yok," dedi. "Bana bunu mu söyletmek istiyordunuz?"

Şükrü, "Çocukça bir söz bu..." diye cevap verdi ona. "Ben size önayak olurum. Sizi bekleyen olanakları bir bir gösteririm size. Yo... karşı koymayın!.. Beni anlayacaksınız er geç. Sizi burada ölmeye bırakmayacağım."

Bu sırada küt diye bir ses oldu. Herkes sesin geldiği yana döndü. Galip Bey yere düşmüştü. Söylevci, bu olay karşısında, sözlerini yarıda kesmek zorunda kaldı ve bir mendille ensesindeki terleri sildi.

Galip Bey'in yanına koştular, bir sara nöbetine yakalanan adamı karga tulumba salondan çıkardılar.

Leman Hanım, "Odasına götürün," diyordu. "Davut Bey şimdi onu kendine getirir... Ne vardı bu kadar dinleyecek?"

Davetliler, içtikleri içkinin etkisi ile bir hayli sarhoş oldukları için, Galip Bey'in bayılması olayı üstünde fazla durmadılar. Şükrü, Davut Bey'e, hasta ile kendisinin uğraşacağını söyleyerek onu salonda alıkoydu ve Galip Bey'i yukardaki odasına taşıyanların yanı sıra merdivenlerden çıkmakta olan Nesime'nin arkasından koştu.

Galip Bey ikinci kattaki odasında yatağa uzatılınca, Şükrü, onu taşıyan arkadaşlarına, "Sizin kalmanıza lüzum yok burda," dedi. "Ne yapılacağını ben biliyorum. Başı kalabalık olmasın hastanın, hava alsın... Hadi siz inin aşağı. Biz Nesime Hanım'la kalıyoruz."

Gençlerin canına minnetti. Odada Nesime ile Şükrü'yü bırakıp aşağı indiler, içkilerine ve yarıda kalan konuşmalarına koyuldular.

Bu arada Mürşide, kimseye görünmemeye dikkat ederek salondan çıktı, Nesime ile Şükrü'nün yukarda yalnız kaldıklarını

anlamıştı. Galip Bey açılıncaya kadar, onların kim bilir ne işler yapacaklarını düşünerek heyecanla merdivenlere yürüdü. "Günlerden beri bu fırsatı bekliyorlardı, biliyorum..." diye düşünüyordu. "Ama ben yutmam, kaçın Mürşide'siyim ben!" Sevinçten nerdeyse düşüp bayılacaktı. Ayaklarının ucuna basarak Galip Bey'in oda kapısına geldi, kulağını anahtar deliğine dayadı, içeriyi dinlemeye başladı.

Bu sırada aşağıdakiler kafaları adamakıllı tütsülemişlerdi. Galip Bey'in bayılması olayını unutturmak isteyen Leman Hanım, misafirlerini sık sık içmeye davet ediyor, Davut Bey de, gelinden güveyden başlayarak sıra ile orada bulunanların adlarını söyleyip şerefe kadeh kaldırıyordu. Söylediği adların çoğu yanlış oluyordu, ama "Ahmet Bey'in şerefine!" denilince, herkes, "Eh burada bir Ahmet var demek" diye düşünerek Ahmet Bey'in şerefine kadeh kaldırıyordu. Adları unutulanlar ise, Davut Bey'in yanına geliyorlar, "Dostluk böyle mi olur?" diye şakalaşıyorlardı.

Böylece unutulanların şerefine içiliyordu. Biri merak edip saysaydı, salondakilerin üç katı sayısında insanın şerefine kadeh kaldırdığını görüp şaşardı.

Dündar Bey bir ara, "Gençler neden dans etmiyorlar canım," diye bağırdı.

Bunun üzerine pikap işletildi ve dans başladı. Gençler, en yeni dansları oynayarak ortalığı birbirine kattılar ve davetlileri öylesine coşturdular ki, yaşlılar da kendilerini tutamadılar, karıştılar onların aralarına.

Neşenin, coşkunluğun son kertesine vardığı bir sırada, beklenmeyen bir şey oldu, salonun kapısında, Nesime'nin kocası kaptanla, sevgilisi aktör Naci belirdi. Onları ilk fark eden Leman Hanım olmuştu. Kadın bir süre gözlerine inanamadı. Nesime'nin kocası niçin gelmişti acaba? Düğün gecesi sırası mıydı bunun? Üstelik yanma başkasını takıp getirmişti... Leman Hanım bunları bir anda kafasının içinde evirdi çevirdi, kaptanı atlatmaktan başka çare olmadığına karar verdi.

Leman Hanım'ın, yanlarına yaklaştığını görünce kaptan, aktörü dürttü: Bunun üzerine ikisi birden, sanki kapı arkasından biri komut vermiş gibi, esas vaziyeti aldılar. Ama bu durumda iken, başları ile küçük daireler çizerek sallanıyorlardı. Leman Hanım onların zilzurna sarhoş olduklarını anladı ve o anda birden Nesime'yi hatırladı, salona şöyle bir göz atıp genç kadının orda bulunmadığını görünce rahat bir soluk aldı.

Kaptan, "Size Naci Bey'i takdim ederim hanım yenge," dedi. "Bizim Nesime'nin kaçtığı delikanlı. Evet... Şaşılacak şey, değil mi? Bugün geldi, beni buldu. Oturduk, dertleştik. Nesime onu da bırakıp kaçmış... Yo, bu rezalet artık. Çocuk iki göz iki çeşme ağlıyor. Yazık değil mi?"

Aktör, "Ben aktör Naci Kapkara," diye yerlere kadar eğildi ve Leman Hanım'ın elini öptü.

Leman Hanım, "Buyurun şöyle," diyerek, yeni gelenlere koridoru gösterdi.

İşte şimdi beyninden vurulmuşa dönmüştü. Koca ile sevgili anlaştılar mı, kadın hapı yuttu demektir. Bunların bir arada konağa gelmeleri, kötü bir niyetleri olduğunu gösteriyordu. Öyle ise ne yapıp yapıp, Nesime'yi onlara göstermemeli idi. Leman Hanım, başka bir odaya götürmeliydi. Fakat kaptanla aktör, gösterilen yere doğru yürümediler; gözleri dans edenlere takılmıştı. Daha doğrusu kaptan dans edenlere, aktör büfeye bakıyordu.

O zaman Leman Hanım, "Torunumun düğünü..." dedi. "Başka bir odada konuşursak daha iyi olur, gürültüden kurtuluruz hem..."

Kaptan, "Daha önce haberim olsaydı bizim çocukları getirirdim hanım yenge," dedi. "Hafiz Reşit vardır, Udi Cevdet vardır... Hele Kâzım'ın kemanı... Kâzım'ın kemanına dayanılmaz... Güzel bir şey olurdu doğrusu. Mamafih gene de getirebilirim. Şurdan bir otomobile atladım mı, doğru Üsküdar... Yataklarından kaldırırım vallahi hepsini... Ağabey derler bana..."

Böyle diyerek kaptan salona doğru yürüdü, gidip Davut Bey'in elini öptü, sonra damadın yanaklarını okşadı, ona "Turnayı gözünden vurmuşsun," dedi. "Aman sen sen ol, elinden kaçırmayasın..."

Arkasından da gelinin önünde reverans yaptı. Davut Bey, aktör Naci'yi görmemişti, görse de tanımazdı.

"Buyurun kaptan," dedi, "ne iyi ettiniz de geldiniz. Ben de sizi arıyordum. Geçen gün ağlattınız beni... Biliyor musunuz?"

Kaptan ayakta güç duruyordu. "Ağlattınız" sözünü duyunca, yüzünü buruşturdu, dudaklarını sarkıtıp ağlar gibi yaptı.

"Hiç açmayın o bahsi..." dedi. "Allah kimsenin başına vermesin. Başından geçmeyen bilmez. Dayanırım, yıkılmam sandımdı, fakat öyle olmadı. Nesime'nin acısı içime çöktü, burnumda tütüyor vallahi... Mamafih kalleşin biri imiş, beni atlattığı gibi, şu kapıda duran..."

Davut Bey, "Yok canım, onun için söylemiyorum," dedi. "Gelin, şurda bir kadeh bir şey içelim de anlatayım size..."

Kaptan, "Biz zaten dut olmuşuz ama zarar yok enişte bey, bu can sana feda, içelim," diye cevap verdi.

Orada içkilerini içmeye başladıklarında Davut Bey, "Benim bir Karadeniz seferim var," dedi. "Altın Post'u aramaya gideceğim. Hani şu ilkçağ masalı yok mu canım? Seni Argo gemisinin kaptanı yapmayı düşünüyorum..."

Öteki, "Emrinizdeyim," dedi. "Nesime kaçtıysa bizim dostluğumuz bozulacak değil ya... Ben sevdiğim adamı ölünceye kadar severim. Karadeniz mi dediniz? Gidelim anasını satayım..."

"Bakın anlatayım, bir ilkçağ masalı vardır..."

Bu sırada aktör Naci salonun kapısında Leman Hanım'a, "Sizi rahatsız ettiğimiz için affınızı dilerim hanımefendi," diyordu. "Evinizi bilseydim, daha önce gelirdim. Nesime, otel odasında yüzüstü bırakarak kaçtı beni. Birkaç gün kahrımdan ne yapacağımı bilemedim. Kendimi öldürmeyi bile düşündüm. Çünkü Nesime her şeyimdi benim. Karım, sevgilim, metresim,

arkadaşım, ideal yoldaşım. Ben onsuz ne yapabilirim? İnanınız, o günden beri tiyatroya uğradığım bile yok. Onun kaçtığı günün gecesi oyunuma çıkmadım. Tabii ben çıkmayınca da perde açılmadı. Halk, 'Naci de Naci. Naci de Naci' diye tutturmuş, tiyatroyu yakmaya kalkmışlar. Muhsin Bey otele kadar geldi. 'Oğlum sanat her şeyin üstündedir,' dedi. Ben de ona, 'Gelemem, ölmek istiyorum,' dedim. 'Sahnede öl!' dedi. Sonra boynuma sarıldı, öptü beni... 'Gelmem, bana Nesime'yi bulun!' dedim. 'Nerde bulayım çocuğum?' dedi. Baba adamdır... Ben de kızdım. 'Nerde bulursan bul!' dedim..."

Leman Hanım, gereğince kavramamıştı durumu; koca ile âşığın böyle dostça gelmelerini nasıl yorumlamalıydı? İkisi birden Nesime'yi mi görmeye gelmişlerdi? Nesime'nin burada olduğunu biliyorlar mıydı? Nesime karşılarına çıksa ne yaparlardı?

Kadın, aktörle kapıda konuşmanın gereksiz olduğunu düşündü, onu içeri aldı. Bu fırsattan yararlanan aktör de, yan yan giderek büfeye yanaştı, merakla kendisini dinleyen Leman Hanım'a, "Kaptanı buldum sonunda," dedi. "Olanı biteni anlattım ona. İyi bir adam, erkek adam... Acıdı bana. Akşamdan beri Kalamış'ta içiyoruz. Ağlaştık, konuştuk, dertleştik... Sonunda şu karara vardık... Daha doğrusu ben ona dedim ki, 'Nesime size dönmeli,' dedim, o da, 'Hayır öyle şey olmaz, sana dönmeli,' dedi. Yani belli bir karara varamadık... Durumu size bildirmek istedik..."

Bu sırada, yukarı katta Galip Bey'in odasında Şükrü, bir yandan hastanın bileklerini ovuyor, bir yandan da Nesime'ye, "Toplumdan korkmayacaksın," diyordu. "Sana kimse karışamaz, istediğini yaparsın... Sevişmek senin hakkındır. Bu hakkını sana ilk önce ben hatırlatacağım... Hem canım, dışarda buluşuruz."

Nesime, "Rica ederim," diyordu, "hastanın başında... Çok tuhaf değil mi?"

Öteki dayanıyordu:

"Tuhaf olursa olsun... Yeter ki olsun! Bana karşı koymayın, sizi istiyorum, anladınız mı?"

Kadın, kesik kesik, "Rica ederim," diyordu gene, "benden bir şey istemeyin..."

Şükrü, "Açık söyle," dedi, "beni beğenmiyor musun?"

Kadın, "Rica ederim," dedi, "sizi beğeniyorum, konuşmanızdan, kafanızdan hoşlanıyorum, fakat yapamam, yapamam..."

"Neden yapmayalım?"

"Rica ederim... Rica ederim... Hastamız var..."

Şükrü, Galip Bey kendine gelmeden önce bir şeyler yapmak gerektiğini düşünerek hastanın bileklerini bıraktı, kadının bileklerini tuttu. Nesime'nin elinde kolonya şişesi vardı ve tam o sırada Galip Bey'in saçlarına kolonya döküyordu. Şükrü, birdenbire bileğinden yakalayınca, şişe elinden kurtuldu. Galip Bey'in suratına düştü.

Kadınla erkek çekişmeye başladılar.

Nesime, "Yapmayın diyorum... Yapmayın... Şimdi bağırırım," diye inler gibi konuşuyordu.

Şükrü, kadının bileklerini bıraktı, beline sarıldı, onu rasgele öpmeye başladı.

Kadın, "Zorla olmaz ki..." diyordu soluyarak.

Şükrü de, "Zorla..." diyordu. "Zorla işte... Kimden korkuyorsun? Toplumdan mı?"

Anahtar deliğinden içeriyi dinleyen Mürşide, "Acaba şimdi mi girsem, yoksa biraz daha bekleyeyim de işi ilerletsinler mi?" diye düşündü. Büyük bir sabırsızlık içindeydi. Şükrü ile Nesime'yi bastırmaktan çok, o anda karşılaşacağı sahneyi merak ediyordu. O sahne candan, samimi, iç içe olsun istiyordu. Ama Nesime biraz daha dayanır da Şükrü'yü yanından iterse... Yandı demekti o zaman Mürşide... Nesime için, "Budala karı, bırakmıyor," dedi. Bütün sinirleri yerinden oynamıştı, elleri ayakları titriyordu, nerdeyse düşüp bayılacaktı. Biraz daha dinledi ve Nesime'nin "Yalvarırım çek elini..." dediğini duyunca rahat bir nefes aldı. İşler yolunda gidiyordu demek. Kapıyı açıp içeri girmeye az bir şey kalmıştı. Biraz, biraz daha sabır... Kulak verdi anahtar deliğine; önce bir sessizlik... Aman!.. Derken Nesime'nin sesi gene:

"Vallahi olmaz, deli misin sen?.."

Mürşide, "Tam zamanıdır," dedi ve daldı içeri. Nesime bir koltuğa oturmuştu. Şükrü de onun önünde diz çökmüş, bacaklarına sarılmıştı. Mürşide, biraz daha dikkatli bakınca, Şükrü'nün öpecek başka yer bulamamış gibi, Nesime'nin topuklarını öptüğünü gördü. Bunu aklından geçirmediği için şaşırdı. Belki de biraz gecikmişti. Çünkü Şükrü topukları öptüğü halde kadının etekleri kalkıktı.

Önce Nesime fırladı yerinden, Şükrü ne olduğunu anlamamıştı.

"Yarıda kesmek olur mu?" diye söylendi Şükrü, ama işin içinde başka bir iş olduğunu sezmişti, başını çevirince Mürşide'yi gördü. Nesime eteklerini örterken o da saçlarını düzeltti.

Mürşide, "Ne yapıyorsunuz orda?" dedi.

Şükrü, "Nesime Hanım da fenalık geçirdi de..." diye bir şeyler mırıldandı.

Mürşide, "Ne fenalığı geçirdiğini biliyorum ben onun..." dedi. "Kapıyı biraz daha açmasaydım tamamdı..."

Ötekiler cevap vermediler.

Bu sefer Mürşide, "Topuk öpmek de ne oluyor," diye bağırdı. "Yeni mi çıktı bunlar?"

Bu sefer Nesime, Mürşide'nin yanına geldi:

"Yalvarırım bağırmayın," dedi ona, "bağırmayın!"

Mürşide, "Ne diye bağırmayacak mışım? Burayı ne sandınız siz?" dedi. "Şükrü Paşa'nın konağında olduğunuzu unuttunuz mu yoksa?"

Nesime odadan çıktı. Bu sırada Galip Bey sırtüstü yatırılmış olduğu yatağında zıp zıp sıçrıyordu. Nesime çıktıktan sonra, Şükrü, gidip oda kapısını kapadı. Mürşide hırsından soluyarak ona bakıyordu. Delikanlı onun yanına gelince, "Niçin sinirleniyorsunuz Mürşide Hanım," dedi. "Nesime Hanım'ın bir suçu yok ki bunda... Ben öpmek istedim, o da razı oldu, hepsi bu."

"Neden öpmek istedin bakayım?"

"Her şeyi olduğu gibi söyleyeyim mi?"

"Ne olursun... hem açık açık anlat bana."

"Seni kıskandı Nesime," dedi... "Anlıyor musun? Kıskandı seni... Ben de yatıştırmak için..."

Bunları söylerken, "Amma da aptalca şeyler uyduruyorum," diye düşünüyordu.

Fakat Mürşide'nin gözleri parladı.

"Ya... demek kıskandı beni... Kıskandığı için de sen..."

Şükrü, Mürşide'ye sarıldı birden, "Gereğini yerine getirmeli her sözün," diye geçirdi içinden.

"Böyle yaptım," dedi.

Mürşide, "O kadar değil ki..." diye sırıttı.

Şükrü, sarhoş kadını iyice kendine çekti, gözlerini kapayıp öptü.

"Böyle yaptım."

"Daha daha..."

"Bu kadar vallahi..."

"Bir daha yap bakayım!"

Böyle diyerek kadın, Şükrü'yü az önce Nesime'nin oturduğu kanepeye doğru sürükledi, oturdu kanepeye, Şükrü'yü kendine doğru çekerek, "Böyle bir şeyler yapıyordunuz," dedi. "İyi tarif etsene bakayım!"

O sırada Galip Bey'in boğazından hırıltılı bir ses çıkmıştı. Şükrü bunu fırsat bilerek yerinden kalktı, hastanın yanına koştu, yere düşmüş olan kolonya şişesini alıp adamın saçlarını, alnını kolonyalamaya başladı. Bir yandan, "Siz de gelin, yardım edin," diyordu.

Kadın, şaşkın şaşkın yerinden kalktı, onun yanma geldi:

"Neden yarıda bıraktın?"

Delikanlı, "Başka sefer tamamlarım," diye cevap verdi.

"Ne zaman?"

Şükrü aklına geldiği gibi, "Gece beni bekle," dedi.

"Nerede?"

"Odana gelirim."

"Söz mü?"

"Söz."

Bunun üzerine kadın, Galip Bey'in bileklerini uğuşturmaya başladı. Bir yandan da, "Gene şaşırıp Nesime'nin odasına girmeye kalkma," diyordu. "Odalarımız yan yanadır çünkü."

"Şaşırmam," dedi Şükrü. "Yalnız sen dilini tut, kimseye bir şey söyleme."

Öteki aptal aptal:

"Nesime'yi öptüğünü de söylemeyeyim mi?"

"Söyleme ya..."

"Sözünü tutarsan söylemem."

Anlaşmışlardı.

Aşağıda Argo gemisi hikâyesinden bir şey anlamayan kaptan, Davut Bey'e "Bu iş için Denizyolları'na müracaat etseniz," diyordu. "Onların yollu vapurları var..."

Davut Bey de, "Anlamıyorsun kaptan," diye cevap veriyordu. "Bak, masalı dinle..."

"Dinledim ya... Şeye aklım yatmadı... Koyunun postu altından olur mu?"

"Homeros'un anlattıklarına da inanmıyorlardı kaptan..."

Kaptan sıkıştığını anlayınca rakıya sarılıyor, arka arkaya yuvarlıyordu.

Ötede aktör ağlıyordu.

"Anam hain bir kadındı, Nesime de öyle... Anamdan nefret ettiğim için Nesime'den de nefret ediyorum. Kaçacağını ilk görüşümde anlamıştım. O bir günahkârdı, hanımefendi, kaçmasaydı daha çok günah işleyecekti."

Bu sırada, Nesime salona girdi. Yukarda olanı biteni Leman Hanım'a anlatmaya karar vermişti. Öyle ya, onun bu işte bir suçu olamazdı. Galip Bey'i ayıltmaya uğraşırlarken, Şükrü ona saldırmıştı. (Böyle söylemem, "Birden beni tuttu," derim, diye düşünüyordu kadın.) Belki de sarhoşlukla yapmıştı bu işi çocuk. Şikâyet etmiyordu. Nitekim ona iyi davranmıştı, nazik davran-

mıştı, yaptığı işin doğru olmadığını ona kibarca anlatmak istemişti. Fakat o sırada Mürşide Hanım'ın içeri girmesi, ona hakaret etmesi... Yo... artık duramazdı bu evde, "Gidiyorum efendim," diyecekti, "hemen şimdi çıkıp gidiyorum."

Bunları aklından geçiren genç kadın, önce aktörü gördü, aptallaştı. Ne işi vardı onun burada? Mendille gözyaşlarını silmekte olan Naci de onu görmüştü. Müthiş bir andı o an. Aktörün yüzü, zavallılıktan zalimliğe doğru öylesine hızlı bir değişme geçirdi ki, karşısında duran Leman Hanım birden kendisini tiyatroda sandı... Adamın iki kulağı da, olduğu yerden üç santim kadar geriye gitmiş, kaşlarının uçları yılan gibi yukarı kalkmış, dudakları içeri kaçmıştı. Nesime büyülenmiş gibi kaldı olduğu yerde. O zaman Naci, ağır ağır, kadına yaklaştı. Durumun önemini herkes sezmiş olacak ki, dans edenler dansı, konuşanlar konuşmalarını bıraktılar ve onlara bakmaya başladılar. Artık ok yaydan çıkmıştı, dananın kuyruğu şimdi kopacaktı.

Aktör Naci, yüzünün biçimini değiştirmeden Nesime'nin yanına geldi, onu kolundan tuttu, ortaya doğru savurdu.

"Manastıra kapan!"

Bunun ne demek olduğunu orada bulunanların çoğu anlamadı. İçlerinde, "Yoksa, Nesime Hıristiyan'dı da bizden sakladılar mı?" diye düşünenler bile oldu.

Kaptan birdenbire karısını karşısında bulunca, sevinçle "Nesime," diye bağırdı.

Kadın kaçıp kurtulmak istiyordu. Fakat bu sefer de kaptana yakalanmıştı. Kaptan onu kolundan çekerek aktörün yanına götürdü:

"Al, senin olsun kardeşim," dedi.

Aktör, "Hayır, sizindir," diyordu.

Leman Hanım, Nesime'yi onların elinden kurtarıp salondan çıkardı. "Sen odana git, kapını kilitle!" dedi; sonra salona döndü. Aktörle kaptana, "Burada kalamazsınız artık," dedi. "Düğünümüzü bozmaya hakkınız yok. Buyurun efendim!"

Kaptan, Davut Bey'in, Leman Hanım'ın ellerini öperek, özürler dileyerek salondan çıktı.

"Ben vallahi şu fukara çocuğa acıdım da onun için geldim... Yoksa bilirsiniz, kimseyi rahatsız etmek istemem..."

Bunları söylüyor, bir yandan da aktöre el ediyordu.

"Bekliyorum kardeşim, hadi!"

Aktör de topuklarını askerce birbirine vurarak oradakileri toptan selamladı:

"Yeni evlilere mutluluklar dilerim," dedi.

Sonra da kaptanın koluna girdi. Gözden kayboldular.

Leman Hanım, "Bozmayalım ahengimizi rica ederim," dedi konuklarına. "Buyurun, içmemize, eğlenmemize bakalım."

Olan bitene en çok Ayla üzülmüştü. Teyzesinin koluna girerek, "Aman çıkalım buradan," dedi.

Hırsından elindeki mendili didikliyordu. Ağlamamak için kendini güç tutuyordu. Teyze, Leman Hanım'a "Biz biraz bahçeye çıkalım, kız bunaldı havasızlıktan," dedi.

Salonun kapısından çıkarlarken Mürşide ile karşılaştılar. Onun arkası sıra Şükrü geliyordu. Sarhoş kadın, yanından geçen geline "Çıkar da o elbiseyi bu akşam ben giyeyim," dedi.

Sonra gözucu ile manalı manalı Şükrü'ye baktı. Adamın suratından düşen bin parçaydı; "Neler saçmalıyorsun?" gibilerden ellerini iki yana açtı. Ama öteki, gelin elbisesi istemekle neyin şakasını yaptığının anlaşıldığını gördüğü için çok memnundu; makaraları koyuverdi, katılasıya gülüyor, gülerken de "Seninki ortalıkta yok, kaçmış," diye söyleniyordu. "Hele kaçmasın..."

Şükrü, sarhoş kadının bu sözlerle Nesime'yi anlatmak istediğini biliyordu; salona şöyle bir göz attı, Nesime'nin orada olmadığını görünce rahat bir nefes aldı. Çünkü bu durumda Mürşide'nin ne yapacağı belli olmazdı. En iyisi, ondan önce davranarak Leman Hanım'ı hazırlamaktı. Gülen kadının yanından, belli etmeden uzaklaşmak istedi, ama kadın onu kolundan yakalamıştı.

"Unutma, bekliyorum," dedi.

"Unutmadım."

Şükrü, Leman Hanım'ın yanma gitti, Leman Hanım "Nasıl oldu Galip?" diye sordu.

"Açıldı, dinleniyor..."

"Dinlensin, dinlensin... İnmesin artık aşağı."

Şükrü, Leman Hanım'ın koluna girdi, onu elinden geldiğince Mürşide'den uzaklaştırmaya bakarak, "Mürşide Hanım tatsız bir şey yaptı yukarda," dedi. "Biz Nesime Hanım'la Galip Bey'in bileklerini uğuştururken birden içeri girdi, 'Vay siz burada ne yapıyorsunuz? Öpüşüyor musunuz?' diye tutturdu. Nesime Hanım çok sıkıldı, ben de sıkıldım doğrusu... Güç yatıştırdım Mürşide Hanım'ı."

Leman Hanım, "Yapar öyle delilikler," dedi soğukkanlı.

Sonra da, "Siz de öpüşecekseniz, bari kapıyı kollayın," diye ekledi.

Şükrü'nün yakıştırması fiyasko ile bitmişti. Delikanlı çaresiz boynunu büktü, bir şey diyemedi.

Mürşide, Nesime'nin orada olmadığını görmüş, Şükrü'nün uzaklaşması ile doğru merdivenlere koşmuştu. Hızla ikinci kata çıktı, Nesime'nin odasına geldi, birkaç saniye içeriyi dinledikten sonra (çünkü kapı önüne gelince, içerinin boş olduğunu da bilse gene dinlerdi) kapıyı açtı. Nesime'yi yatağında bulacağını düşünmüştü, ama genç kadın aynanın önünde tuvaletini tazeliyordu. Mürşide'yi görünce yerinden kalktı, korku ile baktı ona:

"Ne istiyorsunuz?"

Mürşide, ellerini beline koymuş, sırıta sırıta ve sallana sallana onun yanma yaklaştı:

"Seni davet ediyorum," dedi.

Öteki bir şey anlamamıştı.

"Seni davet ediyorum bu gece... Benim odama gel... Davetliler gittikten sonra... Anlıyor musun? Gel de gör... Kiminle yatıyormuşum... Çatla kıskançlığından... Çatlatacağım seni! İster-

sen karyolanın altına saklan! Razıyım... Ben sevişirken... Aman ne gülünç! Sen karyolanın altında... Aman ne gülünç!"

Nesime, "Delisin sen ahmak!" dedi ona.

Ama öteki gene makaraları koyuverdi.

Nesime, kaçmaktan başka yapılacak bir iş olmadığını düşündü, Mürşide'yi ittiği gibi firladı, çıktı dışarı.

Gelin, bahçede, teyzesinin koluna girmiş dolaşıyor, derin derin nefes alıyordu. Sigara dumanından göz gözü görmez duruma gelmiş olan salonda bunalmıştı: Kaptanla aktörün çıkardıkları olay da sinirlerini bozmuştu onun. Bütün bu uzun süre içinde Muammer'in bir kez bile gelip hatırını sormamasına kızıyordu. Güvey, rakı masası başında dikilmiş kalmıştı. Dinliyordu sadece, kendisine anlatılanları dinliyor ve içiyordu. Uzaktan bakıldığında, "İşte güvey şu adam!" demek hiç de kolay olmazdı. Muammer, kaptanla aktörün gelmelerini bile olağan karşılamıştı sanki. Sonra karısı, bahçeye çıkmak üzere yanından geçerken, "Nereye?" diye sormamıştı bile: Onu dalgın (biraz içkiden baygın) bakışla süzmüştü sadece. Ayla, "Tam muhallebi çocuğu!" diye düşündü, "Hoppala paşam büyütülmüş, en ufak rahatsızlığa gelemeyen, şımarık bir paşazade işte, ne olacak!" Seviyor muydu evlendiği adamı? O anda bunun karşılığını kesin olarak verecek durumda değildi. Ayakkabısı sıkmıştı, elbisesinin içinde terlemişti, kalabalıktan, sıcak havadan bunalmıştı... Duygularını, aklını yeni baştan ele geçirmek için biraz dinlenmesi gerekiyordu. Ama şunu da biliyordu ki, kocası olacak adamın başkalarından hiçbir ayrımı yoktu onun için bu akşam. Her şey, pek kısa süren sevişme, anlaşma günleri, evlenme öncesi heyecanları, bütün iç hazırlığı silinmiş, kız bomboş kalmıştı. Bir ilkel toplumda, törenle tanrılara kurban edilecek biri gibiydi, bilincini yitirmişti. Ya da görücü ile evlenen bir eski zaman gelinine benzetiyordu kendini. Daha kocasını görmemişti bile... Biraz sonra duvağını açacaktı adam, aptal aptal bakacaktı yüzüne...

Yavaş yavaş aklını başına toplayarak, "Yo... böyle olmaz," diye düşündü, "dizginlerini çekerim ben onun. Çekmeli! Artık evli barklı bir adam sayılır. Bu ne sorumsuzluk böyle? Boyuna rakı içiyor... Azaltmalı rakıyı ya da büsbütün kesmeli efendim... Sonra arkadaşları ile saçma sapan konuşmaları da kesmeli biraz!"

Teyzesine, "O Mürşide Hanım sinirime dokunuyor," dedi.

Teyzesi de, "Sana ne ondan," diye cevap verdi. "Delinin biri o... Yüz vermezsin, olur biter. İlk günden kırarsın burnunu, sonra rahat edersin..."

Ayla, "Sonra Nesime Hanım," diye devam etti. "O ne arıyor bu evde? Bizim kayınpederin kuzini imiş... Başı sıkılan kapağı buraya atmış anlaşılan... Dündar Bey de öyle... Hepsi sığıntı... Olur mu böyle şey? Yarın Muammer'e söyleyeceğim, bir çaresine baksın bu işin. Hadi Mürşide Hanım annesinin eline bakan bir zavallı... Ya ötekiler? Paranın nerden gelip nereye gittiği belli değil. Bunu bir düzene sokmalı!"

Teyzesi onu yatıştırıyordu.

"Sinirlenme Ayla... Düğün gecesi neşeni kaçırma... Elbet evindir, düşüneceksin... Ama bana kalırsa, kaynananla konuşmak doğrudan doğruya... O da bunalmış mı ne? Kimi deli, kimi sarsak, kimi hasta... Doğrusu işin güç senin, ama sinirlenme!"

Ayla, gitgide daha kesin konuşuyordu:

"Yo... Ben yapamam, yarın resti çekerim, olur biter... Evli evine, köylü köyüne... İşte bu kadar!"

Bu sırada gelin bir çığlık attı:

"Kim onlar?" diye bağırdı.

Yol kenarındaki çam ağaçlarının altında iki kişi put gibi dikilmişler, duruyorlardı. Gelinle teyze de durunca, bu iki kişi bir ağızdan, "Çıktık açık alınla on yılda her savaştan" marşını söylemeye başladılar.

Teyze, "Deminkiler bunlar," dedi.

VII

Düğün sabaha kadar sürdü. Ama gece yarısından sonra yaşlılar bir bir çekilmeye başladılar. Davetlilerden kimi gitti, kimi orda yattı. Sabaha karşı salonda yalnız gençler, bir de Dündar Bey kalmıştı. Galip Bey sara nöbetini atlattıktan sonra bir daha salona inmedi. Davut Bey'le Leman Hanım saat üçe doğru yatmaya giderlerken, Galip Bey'in odasına kadar çıktılar, yokladılar hastayı. Bu arada Davut Bey, Nesime'nin odasına da uğramak istedi. Ama karısı bırakmadı onu, "Yarın öpersin, kızı rahatsız etme!" dedi.

Şükrü'yü beklemek için sessiz sedasız odasına çekilen Mürşide, soyundu, ipekli yeni bir gecelik giydi, yüzünün boyasını tazeledi, ışığı söndürüp yatağa girdi... Ama girdikten üç dört dakika sonra da sızdı, uyudu. Şükrü o gece onun odasına uğramadı, arkadaşları ile sabaha kadar içti, dans etti, tartıştı. Gelin de arkadaşları ile bir süre kalmıştı salonda, ama teyzesinin ısrarı ile kalktı. Muammer'i alarak üçüncü kattaki odasına çıktı. Gerçi Muammer'i arkadaşlarından koparmak hiç de kolay olmamıştı. Bu yüzden Ayla güç durumlara düşmüş, kocasına darılmıştı.

Teyze, gençlere doğru, "Gelinle güveye müsaade edelim artık," demişti.

Muammer buz gibi olmuştu bu sözden. Bunun üzerine Ayla da kapıya doğru yürümeye başlamıştı. Ama Muammer aldırmamıştı ona.

Teyzenin, "Damat Bey! Sizin hanım gidiyor..." diye soğuk soğuk hatırlatmasından sonra da, "Gitsin..." demişti sadece.

Ama Ayla buna sinirlenmişti. Kardeşinin güç duruma düştüğünü anlayan Ayla'nın ablası, Muammer'in koluna girmiş, konuşarak onu dışarı çıkarmıştı. Dışarda Ayla, Muammer'e "İstersen hiç gelme," demişti.

Muammer de, "Tuhaf ama," diye cevap vermişti ona, "ilk gecenin bir önemi yok ki... Çocuk musun sen?"

Ama gene de karısının arkasından çıkmaya başlamıştı.

Aşağıda Şükrü, arkadaşlarına "Evliliğin en sinir yanı budur," diyordu. "İlk geceyi, bir hafta öne almalı!"

Biri, "Ne biliyorsun bunların almadıklarını?" diye soruyordu.

"Almış olabilirler, almaları gerekir. Çünkü ben Muammer'e bunu söyledim. Ama öyle de olsa benim dediğim gene değişmez... Çünkü herkes gene ilk gece diye bakıyor ya... Önemli olan budur, bakışları değiştirmektir önemli olan. Ondan sonrasına karışmayız artık. Evlenenlerin bileceği iştir ondan sonrası..."

Nesime, kaptanla ve aktörle karşılaştıktan sonra odasına çıkmış, bir daha da görünmemişti. O olay, Mürşide'nin Şükrü ile onu kötü bir durumda yakalaması olayını unutturmuştu ona. Aktöre bu evin adresini vermemişti, otelden kaçtığı günden beri, bundan yana içi rahattı. Naci'nin gidip kaptanı bulacağını, onunla birlikte köşke geleceğini ise hiç aklına getirmemişti. İnanılacak bir şey miydi bu? Naci artık içtikçe kapıya dayanırdı, belki gene kaptanla gelirdi. Bunu önlemek gerekti. Ama nasıl? Korkuyordu. Nesime, karşılaşabileceği sahneleri düşündükçe ne yapacağını bilemiyordu. Ama az sonra bu korkular, bu kaygılar azaldı da, onun yerini bir onur yarası aldı. Naci ile kaptanın, canciğer kuzu sarması, köşke geldikleri an, Nesime'nin tragedyası bitmişti. Artık ona, başından önemli bir aşk macerası geçmiş bir kadın diye bakmak kolay değildi. İki erkek, kadının en değerli malını, yani kurban rolünü elinden almışlar, onu sıfıra indirmişlerdi, gülünç etmişlerdi. Bunun bilincine varınca Nesime hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı:

"Yazık oldu bana... Yazık oldu bana!.." diye mırıldanıyordu.

Bir ara köşkten kaçmayı düşündü. Ama gidecek bir yeri yoktu. Sonra kaçmak artık ona büsbütün gülünç geliyordu. Alışmıştı kaçmaya çünkü, başkalarını da alıştırmıştı, sıkılıverince kaçıyordu. Onun için, bu sefer kaçmamalıydı artık, savaşmalıydı. Ne ile, kiminle? Onu da bilmiyordu. Kaptanı ve Naci'yi ciddiye almak, olacak işlerden değildi. İşte o sırada iki sarhoş bahçede "Çıktık

açık alınla..." marşını söylemeye başlamışlardı. Aşağı salondakiler de pencerelere üşüşmüşler, alkışlamışlardı onları. Tam bir komedi sahnesi oynanmıştı köşkte. Aktör, pencerelere öpücükler yollamıştı.

Bu düşüncelerle sabaha kadar uyumadı Nesime, sigara içti, dolaştı. Ya evlenmeli ya da çalışmalı idi. Uzaklaşmalı idi buralardan. Bunun için de ilk yapılacak iş, "bedbaht kadın" rolünden çıkmaktı. Koca, iş... Ancak bundan sonra düşünülecek işlerdi. Daktilografi öğrenebilirdi, bir kursa giderdi... Ama bunu beğenmedi. "Okuyayım, dışardan lise bitirme sınavlarına gireyim," diye düşündü. Bu daha çekici geldi ona. Okumuş, kitaplar devirmiş olsaydı, Şükrü ona sadece güzelliğinden ötürü yaklaşmazdı, onun aklını, ruhunu da anlamaya, sevmeye çalışırdı. O zaman bir eşitlik olurdu aralarında. Şimdi ise, Nesime, Şükrü'nün ona sadece güzelliğinden, dişiliğinden ötürü yaklaştığını anlıyor, ama aralarında eşitlik olmadığını da bildiği için, boynu bükük, razı olmak zorununu duyuyordu. Eksik kalıyordu onun yanında. Ayla'nın evlenir evlenmez üniversiteyi bırakmasını ise hırsla düşünüyordu şimdi. "Çok geçmeden bana benzeyecek, haberi yok," diye geçiriyordu içinden.

Sabaha karşı, epey aralıkla, üç defa kapısı yoklanmıştı Nesime'nin. Genç kadın, gelenin Şükrü olduğunu düşündü. Ama bu olay Nesime'yi kuşkulandırdı. Çünkü üçüncü yoklanıştan az önce Şükrü'nün bahçede konuştuğunu duymuştu.

Gençler sabaha karşı bahçeye çıktılar, ordan da, günün doğuşunu seyretmek için deniz kıyısına gitmeye karar verdiler. Böylece ortalık birdenbire ıssızlaşıverdi. Melahat, o gece için tutulan hizmetçilere, uşaklara sofraları toplattırdı, sonra onlara yatacakları yerleri gösterdi. Kendi de odasına çekildi. Az sonra Galip Bey geldi onun yanına.

"Kız, maden suyu var mı?" diye sordu.

Melahat, "Var," dedi, "dışarda dolapta."

"Kalk ver!"

"Ben şimdi yatıyorum."

"Ben de yatayım..."

"Nereye?"

"Yanına senin..."

"Seninle yatmam ben..."

"Neden?"

"Geçen sefer yakalanıyorduk az kaldı... Unuttun mu? Çarşafa dolandın da kaçtın."

"Yarıda kaldı..."

"Hani ayakkabı alacaktın?"

"Alırım..."

"Hadi yalancı. Çıkmazsan söylerim her şeyi... Ruh geldi diye bağırırım."

"Sus, hınzır!"

Böylece Galip Bey geri döndü.

Düğün için Leman Hanım'ın yaptığı masraf, yalnız yabancıları değil, evdekileri de şaşırtmıştı. Gerçi Leman Hanım, mali durumunu kimseye açmazdı, ama yeni gidişinden, bu durumun ne olduğu bilinmiyor değildi. Sıkıntıda idi Leman Hanım, böyle olduğu halde, ne yapmış etmiş, düğünü istediği gibi başarmıştı. Geline pahalı hediyeler almıştı. Eve çeki düzen verdirmişti, herkese elbiseler yaptırmıştı. Peki, bunların parası nereden çıkıyordu? Yabancılar, Leman Hanım'ın yoksullaştığı üstüne duydukları dedikoduları düşünerek, "Demek doğru değilmiş!" dediler. "Kolay kolay yıkılacağa benzemiyor Leman Hanım." Birtakımı da Davut Bey'in bir yerlerde arazi satmış olabileceğini öne sürmüşler, "Davut Bey'in toprakları olmasaydı, Leman Hanım çoktan batmıştı!" demişlerdi. Evdekilere gelince, Davut Bey'in bu konu üzerinde bir dakika bile durduğu söylenemezdi. Mürşide de öyle. Düğünün masrafı nereden çıktı, diye düşünenler, Dündar Bey'le Muammer'di. Dündar Bey, o günlerden birinde Muammer'e "Leman Hanım, kesenin ağzını açtı... Ne dersin bu işe?" diye sormuştu.

Muammer de, "Öyle..." demişti dalgın dalgın.

"Doğrusunu söyleyeyim mi? Ben korkuyorum."

Öteki, bu konudan hoşlanmadığını gizleyerek, "Neden?" demişti.

Gerçekten hem hoşlanmıyor hem de öğrenmek istiyordu.

Dündar Bey, "Elinde bir bu konak var," diye ekledi, "onu da borçlandı ise..."

Muammer, "Yok canım," demişti, "anneannem bilir işini. Kirli çıkıdır o, günü gelmeden çıkarmaz ortaya."

Böyle demişti ama, içine de bir kurt düşmüştü. Avukatlık stajını bitirse, bir büro açsa, çalışmaya başlasa... Ama ne kazanabilirdi ki? Sonra çalışmak, her gün, her gün çalışmak da kolay mıydı? Yazıhaneden adliyeye, adliyeden yazıhaneye... Tatsız günler bekliyordu onu demek. En iyisi bunları şimdilik düşünmemekti.

Deniz kıyısına giden gençler, ancak öğle yemeğine doğru köşke döndüler. Kıyıda taşlara oturmuşlar, şarkı söylemişler, sonra da oradaki meyhanelerden birini açtırıp soğuk bira içmişlerdi. Uykusuzluktan ve içkiden gözleri kızarmıştı. "Bu gece de düğün isteriz!" diye bağırıyorlardı. Ama öğle yemeğinde ev halkını karşılarında göremeyince çekip gitmekten başka yol olmadığını anladılar. İki delikanlı, "Boğaz'da içmeye devam" kararını vermişlerdi. Bir kızla bir oğlan, Çamlıca'ya çıkacaklarını, orada bir ağacın altında uyuyacaklarını söylediler. Ötekiler, Bostancı'da bir arkadaşlarına baskın yapacaklardı. Yalnız Şükrü kaldı.

"Benim işlerim var," dedi onlara, "siz gidin!"

O gün bugün Şükrü, Erenköy'deki köşkün kişilerinden biri oldu. Arada bir ortadan kayboluyordu, ufak tefek yolculuklar yapıyordu, ama sonra dönüp gene oraya geliyordu. Düğün gecesinin ertesi günü Mürşide ona, gece odasına gelmediği için kafa tutmadı. Belki de Galip Bey'in odasında olanları güçlükle hatırlıyordu. Daha doğrusu o olayların silik bir anısı kalmıştı aklında. Şükrü'ye göz süzerek, Nesime'ye de, "Ah seni gidi!" anlamına gelen bir bakışla bakıyordu.

Nesime boşanma davasının bir an önce açılması için Leman Hanım'a yalvardı, gerçi bunu Galip Bey'e söylemesi daha doğru olurdu, ama böyle de yapsa, Galip Bey onu gene Leman Hanım'a yollayacaktı.

Nesime, "Bu eve bir daha gelmez artık ayrılırsak," diyordu kaptan için. "Naci'yi ise kovmaktan başka çaremiz yoktur. Sizden rica ediyorum Leman Hanım, böyle yapın gene gelirse!"

"Sevmiyor musun onu artık?"

"Hayır, sevmiyorum, sevmiyorum... Sevmemiştim de gerçekten... Ne yaptığımı bilmiyordum ben... Şimdi aklım başıma geliyor, bir uykudan uyanıyorum sanki... Sizi sıkmıyorsam, size yük olmuyorsam beni bir süre daha koruyun, lise bitirmelere gireceğim, sonra da iş bulup çalışacağım. Bir başımayım, param az da olsa geçinir giderim."

Leman Hanım, "Sen bu evin kızısın," dedi. "Ötekiler ne kadar yükse sen de o kadar yüksün. Bunları düşünme, bir daha da benimle böyle konuşma! Lise bitirmelere gireceğini söylüyorsun... Evlenmeye baksan daha iyi değil mi? Çünkü evlenirsen nasıl olsa işi gücü bırakacaksın. Al bizim gelini... Üniversite filan dinlemedi..."

Gerçekten de Ayla, evlendiğinin daha ertesi günü, tanınmayacak kadar değişmişti. Şık bir sabahlık içinde, ağır ağır ve asık yüzle, köşkün odalarında, sofalarında dolaştı. Mutfağa inip aşçıya iş buyurdu, Melahat'a birtakım tembihlerde bulundu. Sanki onun beklediği, istediği gün bu gündü, başka hiçbir amacı olmamıştı. Melahat'ın "küçükhanım" demesine bile razı olmamış, bir an önce kodamanlaşmak için "hanımefendi" demesini istemişti. Leman Hanım da buna kızıyordu. Köşkte bir tek hanımefendi vardı, o da kendisi idi. Gelin "hanımefendiliği" onunla paylaşmaya kalkarsa, Leman Hanım'ın bunca yıllık savaşı boşa gitmiş olacaktı. O ölünceye kadar Şükrü Paşa Konağı'nın direği başkası olamazdı. Yoksa bırakıverirdi Leman Hanım, bırakıverince de konak bir saat içinde yıkılırdı, yerle

bir olurdu. Onun için herkes kendi rolünü bilmeli, ona boyun eğmeli idi.

Düğünden sonra konağın yaşayışında, nerdeyse gözle görülür bir yoksullaşma başlamıştı. Demek düğün Leman Hanım'ın son gösterisi idi. O uğurda bütün gücünü kullanmış ve yorgun düşmüştü, bitkin düşmüştü. Gidişi önleyemiyordu artık.

O yıl içinde Davut Bey'in birdenbire çöküşü, Leman Hanım'ı büsbütün güçlükler içine attı. Oldum bittim çocuk kalmış olan Davut Bey, o yıl bütün bütün çocuklaşıverdi, belleğini hemen hemen yitirdi; geçmişteki olayları birbirine karıştırıyor, kapanmış işleri, sanki yeniden ortaya atar gibi hatırlıyordu. Çocukça hevesleri, istekleri de çoğalmıştı. Durup durup büyük ziyafetler düzenliyordu. Bunlar için bulduğu sebepleri de birbirine karıştırıyordu. Sözgelişi, Leman Hanım'la evliliğimizin ellinci yıldönümüdür, diye akrabalarını, dostlarını, arkadaşlarını köşke çağırıyor, yemek sırasında da, sanki bir sır söylüyormuş gibi, "Bu gece ilk olarak ortaya atıyorum, artık herkes duyabilir: Muammer'i evlendiriyoruz," diyordu.

Bu beklenmeyen bunaklıklar, Leman Hanım'ı çok üzüyordu. Elinden geldiğince Davut Bey'i kimselere göstermemeye bakıyordu, ama bunu da her zaman başaramıyordu. Adamın fizik gücü yerindeydi, kalıbı kıyafeti bozulmamıştı; yakışıklı, şık ve güler yüzlü idi. Konuştuğu zaman, ruhundaki çökmüşlük anlaşılmıyordu. Bu yüzden de herkes, eskisi gibi onu arıyor, onunla konuşmak, içmek istiyordu. Davut Bey'in gerçi eskiden de evin para durumu ile ilgisi yoktu, olmamıştı; ama bu sefer gereksiz birtakım işlerle Leman Hanım'ın kesesini büsbütün sıkıntıya koyuyordu. Gereksiz davetler bir yana, yaşlı adam, kat kat elbise ısmarlıyor, en iyi şekercilerden, en iyi pastacılardan, eski dostlarının, tanıdıklarının evlerine, olur olmaz bahanelerle çiçekler, şekerler, çikolatalar yolluyordu. Vapurda yanma oturup da ona açılan ve geçiminden dert yanan kimselere, adreslerini dikkatle defterine yazdıktan sonra, mahalle bakkalından, kasabından küfe

küfe yiyecek yolluyordu. Bunların faturaları konağa geliyor ya da hesapları konağın defterine geçiriliyordu. Bir seferinde de, bir arkadaşının evinde tanıştığı bir tüccarla, çok önemli bir iş üzerinde bir anlaşma imzalamıştı. Davut Bey'in bunadığını belli etmeden bu anlaşmayı ortadan kaldırmak için Leman Hanım'ın çekmediği kalmamıştı. Çünkü anladığı bir iş değildi bu ve ilerde bu yüzden başlarına neler gelebileceğini kavrayamıyordu. Bereket, Dündar Bey'in durumdan haberi olmuştu da işe o el koymuştu. Leman Hanım'ı oradan oraya sürüklemiş, sonunda büyük bir tehlikeden kurtarmıştı. Bu işle uğraşırlarken, Muammer'in hiçbir yardımı dokunmamıştı onlara. Oysa Muammer o günlerde avukatlık stajını bitirmiş, Beyoğlu'nda bir yazıhane açmıştı. Ama hiç işi yoktu, kırk yılın başı bir iş gelse, "Süfli işler bunlar!" diyerek yan çiziyordu. Leman Hanım'ın işine karşı da öyle davranmıştı.

Bu iş olup bittikten sonra Leman Hanım, Dündar Bey'i bir yana çekmiş, "Aramızda kalacak, ağzından bir tek lakırdı kaçırma ha," demişti.

Dündar Bey bu kaygının nerden geldiğini anlamamıştı. Davut Bey'in saçma sapan işler yaptığını kimden saklayacaklardı? Sakladıkça başları belaya girmeyecek miydi? En önemlisi, bu durum daha ne kadar saklanabilirdi?

Gerçekte ise Leman Hanım o sözü, Dündar Bey'le sırdaş olmaktan hoşlanmadığı için söylemişti. Böylece Dündar Bey, kadının mali durumu, köşkün gidişi üstüne birtakım bilgiler edinmişti çünkü. Son olmalıydı bu... Gerçekten de o günden sonra, Leman Hanım, Dündar Bey'e buna benzer hiçbir konuda açılmadı, hiçbir işini danışmadı.

Davut Bey, sonunda büsbütün sapıttı, "Ben Fatih Sultan Mehmet'in heykeliyim!" diye tutturdu. Bahçeye çıktıkça bir yere kakılıp kalıyor, heybetli vücudu ile, bir heykel gibi kıpırdamadan duruyordu.

Nesime, bir celsede kocasından ayrıldı. Mahkeme masraflarını Leman Hanım görmüştü. Galip Bey oralı bile olmamıştı. Kuzini,

sanki ondan ötürü bulunmuyordu köşkte, Leman Hanım'ın bir yakını idi.

Nesime'nin lise bitirmelere girmek istemesi, Şükrü'ye yeni bir görev yüklenmesine yol açtı. Onu bu sınavlara Şükrü yetiştirecekti.

Leman Hanım, "Küçük Paşa'ya iş düştü," dedi. "Yarından tezi yok öğretmenliğe başlasın."

Şükrü'nün canına minnetti bu, artık Nesime'yi daha kolay, daha çok görecek ve kimsenin kuşkusunu uyandırmadan onunla sık sık yan yana gelebilecekti. Nesime, karşı koyacak oldu buna, fakat sağlam bir gerekçe bulamadığı için kabul etmek zorunda kaldı. Sadece, "Yormak istemem Şükrü Bey'i," demişti, "ben kendim çalışayım, daha iyi."

Böylece bir çalışma programı yapıldı; her gün öğleden sonra üç saat Nesime'nin odasında, öğrenci ve öğretmen, dersleri yetiştireceklerdi.

Bu dersler, daha başlangıçta, öğretmen ile öğrencisi arasında savaş biçimini aldı.

Öğretmen, "Seni seviyorum," diyordu önündeki kitabı kapayarak genç kadının elini tutuyordu.

Kadın da elini ondan kurtarıp kitaba sarılıyordu.

"Böyle gidersek yetiştiremeyeceğiz..." diyordu.

"Yetiştirme."

"Benim dünyada hiçbir dayanağım yok Şükrü Bey, kendimi kurtarmak istiyorum."

"Benim de yok bir dayanağım."

"Öyle ise siz de üniversiteyi bitirin."

"Bitirirsem ne olacak sanki... Bugünkünden daha bilgili mi olacağım? Yo... Beni yetiştirecek bir profesör bulamadığım için bıraktım üniversiteyi..."

"Ama ben sizin gibi iddialı değilim. Bana bir diploma lazım."

Şükrü gene kadının elini tutuyordu.

"Sen kendini kurtarmaya çalışma, ben seni kurtarayım."

"Nasıl?"

"Severek..."

"Sevgi hiçbir şeyi kurtarmaz."

Şükrü, "Kurtarır..." diyerek kadının dudaklarına uzanıyordu.

Nesime, böyle bir öpüşten dudaklarını kurtardığı bir gün, "Siz kendinizi kurtarsanız daha iyi olur," dedi Şükrü'ye.

Şükrü, "Ne demek o?" diye sordu.

"Bana darılmazsanız söyleyeyim..."

"Darılmam, söyleyin!"

"Burada ne işiniz var sizin?"

Şükrü gülerek, "Ya sizin?" diye sordu. "Durumlarımız birbirine benziyor... İkimiz de Leman Hanım'ın sırtından geçiniyoruz."

Kadın ona şaşkın şaşkın bakıyordu. Bir an ne diyeceğini bilemedi, sonra "Hadi ben muhtacım," dedi, "siz de mi?"

"Yanılıyorsun sevgilim... Asıl muhtaç olanlar onlar, bize muhtaç hepsi. Biz olmazsak, delilikleri, bunaklıkları, sarhoşlukları içinde boğulacaklar. Ben kendimi hiç de sığıntı gibi görmüyorum bu evde. Yarın gitsem, arkamdan gelir, zorla getirirler buraya. Anladınız mı?"

Genç kadın bir kapana girmiş gibiydi. Şükrü'nün karşısında işe yarar hiçbir silahı yoktu. Kendini daha güçlü olarak savunacak bir durumda değildi. Onu kovamaz, ondan kimseye şikâyet edemezdi. Çünkü maceralı bir kadındı ve bundan nefret ediyordu. Biliyordu ki, ona kimse hak vermeyecek, başına gelenleri kendisinin davet ettiğini düşünecekti herkes, Şükrü'nün, öğretmenlik görevini kötüye kullandığını düşünmezler, genç dulun lise bitirmeleri bahane ederek bir delikanlıyı kendi odasına çektiğini söylerlerdi. Bundan başka, bu konakta hiçbiri, böyle bir olayı ciddiye alacak bir görüşte de değildi. En başta Galip Bey, Nesime'yi koruması gereken Galip Bey, sesini bile çıkarmazdı. Dündar Bey işi şakaya vururdu. Davut Bey teşvik ederdi. Leman Hanım, ateş bacayı sarsa da iş çıksa, diye düşünürdü. Bunların içinde güven-

diği bir tek kişi yoktu Nesime'nin. Gidip de durumunu yeni geline, Ayla'ya açamazdı ya.

Gerçekte Şükrü de bunu biliyordu. Çaresiz, derslerin yarısı, Nesime'den yana zoraki de olsa, sevişmeye ayrıldı. Ancak Nesime çok ileri gitmemeye bakıyordu. Sıkışırsa yalvarıyordu Şükrü'ye, ona sığınıyordu.

"Acı bana," diyordu, "beni seviyorsan kurtulmama yardım et!"

Şükrü, "Nasıl kurtulma," diyordu. "Okumakla, liseyi bitirmekle mi kurtulacağını umuyorsun? Asıl o zaman köle olacaksın, toplumun diplomalı kölesi..."

Kadın, "Ben o kadar derin düşünemem," diye acındırıyordu kendini.

Ama öteki, "Peki, sana tuttuğun yolun yanlış olduğunu bir örnekle göstereyim," diyordu. "Al Muammer'i... Okudu, üniversiteyi bitirdi de ne oldu? Anneannesinin parası ile geçiniyor. Üstelik şimdi de Ayla'yı bela etti başına, onun buyruğuna girdi."

Gerçekten de Muammer, evlendikten kısa bir süre sonra Ayla'nın buyruğuna girmişti. Yeni gelin her işine karışıyordu onun, neyi yapıp, neyi yapamayacağını açıkça bildiriyordu. Daha düğün gecesi, yatak odasında, çok içtiği için paylamıştı onu.

"İstemiyorum," demişti, "içmeyeceksin..."

Muammer dinlememişti onu, ertesi akşam yine içmişti. Bu sefer büyük bir kavga çıkmıştı aralarında, Muammer, kavgada üstün gelemeyeceğini anlayınca yaramaz çocuklarının üstüne varmamak yolunu tutan babaların tutumunu takındı. Ama bu davranış, çocuğun şımarıklıktan büsbütün azıtması sonucunu doğurur ve çocuk artık isteklerini artırdıkça artırır. Muammer'in de başına gelen bu oldu. Ayla, içkiden sonra sigarayı yasak etti, yemeklerini azalttı kocasının, akşam eve dönüş saatlerini kesin olarak bildirdi. Giderek konuşmasına da karıştı. Az konuşsa, "Az konuşuyorsun, biraz daha konuş! Ahmak gibi susma!" diyordu.

Muammer, kırk yılda bir, neşelense, çokça konuşsa, hikâyeler anlatsa, o zaman da "Dört kol çengi olmam istemem," diyordu.

Cebindeki paranın hesabını santimine kadar soruyordu.

"Bir çocuğumuz olursa sen yine böyle savruk mu davranacaksın?" diyordu. "Bütçemizi bilelim."

Oysa bütçeleri yoktu; daha doğrusu, onların bütçeleri, Leman Hanım'ın bütçesinin içindeydi. Başlangıçta Ayla, işin bu yanına hiç dokunmadı. Ama kısa bir süre sonra kocasını sıkıştırmaya başladı: Gelirlerini, giderlerini bilmeli idiler. Bir yanda birikmiş bir paraları olmalıydı!"

Ayla, "Yarın, Allah göstermesin, anneannene bir hal olursa, durumumuz nedir bizim?" diye sordu kocasına. "Konak yıkılacak mı, satılacak mı? Arsa, eşya, nasıl bölünecek? Parazitler ne olacak? Mürşide Hanım nerede oturacak?"

Muammer bu sorulara, kısaca "Bilmem..." diye cevap verdi.

"Ne demek bilmem? Kocam değil misin? Cevap vermek zorundasın elbet."

Adam yine sustu.

"Sonra bu ne kalabalık böyle... Bir yığın adam, hiçbiri işe yaramaz, hepsi yer içer oturur. Bunları dağıtmalı... Ben anneannenle konuşacağım."

"Sen bilirsin."

Fakat gelini, Leman Hanım'la konuşmaya cesaret edemiyordu. Buna kalksa, biliyordu ki ters bir cevap alacaktı. Onun için gününü bekliyordu: Daha doğrusu kuvvetli olduğu, olacağı günü. Bu konuda kocasından yardım ummaması boşuna idi. Ayla bunu kısa bir süre içinde anlamıştı. Muammer, konağın içyüzünü anlamak, onun gidişini değiştirmek niyetinde değildi; ortak kadere bağlamıştı kendini, konak yıkılırsa o da yıkılacak, durursa o da duracaktı. Çünkü sadece ilerisi için değil, bugün için de yaşamaktan öyle pek büyük bir şey beklemiyordu, içip düşünüyordu. Bekârlıktan evliliğe geçiş, onun üzerinde büyük bir etki yapmamış, büyük bir değişiklik yaratmamıştı. Çünkü etkiler, değişiklikler, büyük dalgaların mendireklerden dönüşü gibi, onu yalayıp geçiyordu. Nitekim işte Ayla, işi azıttıkça azıtmış, koca-

sını neredeyse kuklaya çevirmişti. Ama Muammer, özgürlüğün bütün bütün elden gittiğini anlayınca, bu sefer bilge pozunu takındı. Kişiliği de buna elverişliydi. Başına gelenlere sanki dışarıdan bakıyordu. Gerçekte de pek şikâyetçi değildi durumundan, boyunduruk altında bile rahat ediyordu.

Ayla, bir iki hamle sonra ve kısa bir süre içinde kazanıverdiği bu üstünlükten hoşlanmadı. Kocası, her dediğini yapmakla şimdi onun sinirlerini bozuyordu.

Öyle ki, genç kadın, artık buyurma yetkisini nerelere kadar götürebileceğini merak etti ve bir gün Muammer'e "Saçlarını sıfır numara ile kestir," dedi.

Kocası, "Peki..." deyince de yapıştırdı ona tokatı.

"Ulan git aşağıda rakı iç, hadi!" diye bağırdı.

Muammer de, çok sevdiği bilge pozu içinde, aşağı inip rakısını içmeye başladı. Özgürlüğünü yeniden kazanmıştı. O günden sonra, karıkoca arasındaki kavgalar bitti ve Ayla konağın yönetimini ele geçirmek amacı ardına düştü. Artık kocasını unutmuştu. Böylece de Muammer, büsbütün içine kapandı; rakısını, sigarasını içip, derin derin düşünmeye koyuldu. Şükrü'ye "Aksiyonda iş yok," diyordu. "Olaylar karşısında anlayışlı olmak yeter."

Bundan sonra da avukatlık yazıhanesini kapadı, büsbütün eve kapandı. Yazıhane masrafından kurtulduğu için Leman Hanım buna sevindi, ama sevindiğini belli etmedi.

Ayla, sadece "gelin" olarak kaldıkça, konakta ağır basamayacağını anlıyordu; sonra tanıştırılırken sadece adının söylenmesi ya da "gelinimiz" denmesi, tanıştırıldığı kimselerde hiç de istediği etkiyi yapmıyordu. Her seferinde de, "Gelinimiz üniversitede okuyordu," denmez ya... İçe ve dışa karşı ona bir sıfat, bir meslek lazımdı. Ayla buldu, seramik çalışacaktı. Böylece konağın havası içinde boğulup gitmekten de kendisini kurtaracaktı. Bu düşüncesini Şükrü'ye açtı. Şükrü onu destekledi:

"Senden bunu beklerdim," dedi. "Aferin!"

O zaman Ayla ona açılmak gereğini duydu.

"Boğulacak gibi oluyorum bu evde kimi zaman," dedi. "Bu bir sürü anormal arasında ben ne yapacağım? Muammer büsbütün kabuğuna çekildi, onu açmak imkânsız artık. Ötekileri de görüyorsun... Hepsi..."

"Parasız," diyecekti, sustu. Ama Şükrü, onun susmasından kuşkulanır diyé çekinerek, "Bir sen varsın," dedi, "konuşacağım insan... Sen de olmasan..."

Şükrü onun saçlarını okşadı. O zaman Ayla, alaylı alaylı "Saçları okşanacak başkaları da var," dedi.

"Nesime değil mi?"

"Evet."

Açık konuşuyorlardı.

Ayla, "Seviyor musun onu?" diye sordu.

Şükrü ilk olarak merakla baktı onun gözlerine, hoşlandı bu gözlerden.

"Hayır," dedi.

"Daha başlangıçta mısınız, yoksa sonunda mı?"

"Ortadayız."

"Uzun sürecek mi?"

Şükrü yapıştırdı:

"Beklenilmeyecek kadar değil..."

Sonra kızın gözlerinin içine baktı, kesin bir anlam çıkaramadı. Çünkü Ayla'nın kafasında başka bir konu belirmişti o an.

"Çok kalabalık ev," diye devam etti. "Ne arıyor o Nesime Hanım bu evde? Dündar Bey ne arıyor?"

Şükrü, "Ben ne arıyorum?.." diye ekledi.

Fakat Ayla onun elini tuttu... Dostça sıktı.

Şükrü, "Ben dostluk istemem," dedi.

Öteki gülerek, "Ya sen ne istersin?" diye sordu.

Bu sırada onların konuştukları odanın kapısı önünde bir gürültü koptu. Şükrü fırlayıp açtı kapıyı: Leman Hanım, karşısında duran Mürşide'yi paylıyordu.

"Kapı dinlemekten vazgeçmeyecek misin sen? Mıymıntı!"

Sonra Şükrü'ye döndü:

"Sizi dinliyordu," dedi.

Şükrü, biraz gereksiz olarak, "Dinlerse dinlesin, gizli bir şey konuşmuyorduk ki..." dedi.

Bu olay da böylece kapandı. Fakat Mürşide ertesi sabah, kahvaltıda "Ben de liseyi bitirmek istiyorum," dedi.

Herkes şaşırmıştı. Delirdi mi, gibilerden sarhoş kadının yüzüne baktılar.

Mürşide, "Ne bakıyorsunuz öyle?" dedi. "Yarın başlıyorum. Hazır evde öğretmen de varken, bu işi yapıvereyim."

Böyle diyerek baygın baygın Şükrü'ye baktı. Şükrü güç durumda kalmıştı.

Mürşide, "Nesime Hanım'la birlikte çalışırız," dedi.

Leman Hanım, "Konağı okul yapmaya hiç niyetim yok," diye kesti onun sözünü. "Gerekirse Nesime'nin derslerini de keserim. Delilik etme Mürşide!"

Fakat sarhoş kadın, ertesi gün ders saatinde Nesime'nin odasına dayandı. Boyanmıştı, süslenmişti. Kıs kıs da gülüyordu. Şükrü'nün bu işe çok canı sıkıldı. Gerçi Nesime, ancak Şükrü'nün anlayacağı gibi, sevinmiş göründü. Sanki, "Senden böylece kurtuldum," demek istiyordu ona, ama gerçekte hiç de kurtulmak istemiyordu. Lise kitaplarından sıkılmıştı. Kurduğu tasarılar artık ona gerçekleştirilemez düşler gibi görünüyordu. Çünkü bir erkeğe bağlı olarak, bir erkeğin buyruğu altında yaşamak için yaratıldığına inanıyordu. Liseyi bitireceğine, Leman Hanım'ın da önce söylediği gibi, evlense daha iyi olacaktı. Dul kadın, evleneceği adamın Şükrü olabileceğini düşünmeye alışmıştı artık. Üstelik Şükrü'yü adamakıllı etkisi altına aldığını da seziyordu. Çünkü Şükrü'nün yukardan konuşmaları, onu sürekli olarak şaşırtmak istemesi, günden güne azalmaya başlamıştı. Nerdeyse lise öğretmenliğini bırakacak, yeniden üniversite öğrencisi olacaktı.

Mürşide onlara, "Burada her gün ne yaptığınızı biliyorum," dedi. "Birbirimizden saklamayalım. En iyisi anlaşmaktır. Bir gün ben ders alırım, bir gün Nesime Hanım..."

Sonra gülerek, "İkimizin de ders almasına ihtiyaç yok ya," diye ekledi. "İkimiz de olgunuz bu işte. Ben kıskanç değilim. Paşa baba üç kadın almış, üçü ile de iyi geçinmiş. Babamın çapkınlığı dillere düşmüştür. Annem hiç kıskanmaz onu. Biz böyleyiz işte! Hem kadından kadına fark vardır. Dünya güzeli de olsa, erkek kısmı bir kadınla yapamaz."

Böyle diyerek sarhoş kadın, eteklerini kaldırdı.

"Bak şu bacaklara..." diye bacaklarını gösterdi Şükrü'ye.

Arkasından da, gene eteklerini tutarak dans etmeye başladı odada. Şükrü ile Nesime bakıştılar. Bu bakışma, ilişkileri başladığından beri, ilk insanca bakışma idi aralarında. Eşitlik vardı, arkadaşlık, anlaşma, kader birliği vardı bu bakışmada. Nesime ilk olarak mutluluk duydu ve bu yüzden de gözyaşlarını tutamadı.

Mürşide, "Ağlama," diyordu ona, "ağlama güzelim! Biz kimsenin erkeğini elinden almayız..."

Bu sözleri söyledikten sonra durdu, eteklerini indirdi, gözlerini kısarak boşluğa baktı. Sallanıyordu durduğu yerde. O zamana değin, şımarık, evde kalmış, sarhoş, yarı deli diye bakılan kadının, kaçamak yakalanan bir anı idi bu. Sanki boş bulunmuş da yıllardan beri oynadığı rolden çıkıvermişti o an. Acınacak durumda değildi artık, kendine gelmişti. Kusmuş, midesindeki fenalık veren bütün şeyleri çıkarmış da açılmış bir sarhoşa benziyordu. Alnında boncuk boncuk ter damlaları vardı. Belki de Nesime'nin tutamadığı gözyaşları onu birdenbire kendine getirmişti. Ağlanacak bir durumda olduğunu ilk defa anlamıştı. Bir sıkıntıdan kurtulmak istercesine başını iki yana salladı, sonra da koşarak odadan çıktı.

Pencereden giren ikindi güneşi, Nesime'nin yüzünü aydınlatıyordu. Bundan ötürü de kadın, Şükrü'nün yüzünü iyice göremiyor, nasıl bir bakış altında bulunduğunu bilemiyordu. Onun için bir kurtuluştu bu, çünkü Şükrü'nün bakışlarına istediği anlamı vermekte özgürdü şimdi. İstediği gibi konuşabilirdi artık.

"Görüyorsunuz ya," dedi, "gitmemiz lazım bu evden. İkimiz için de uygun değil burası."

Ve elinin üstünde Şükrü'nün elini duyunca o ele sarıldı, göğsüne bastırdı o eli, sonra da gözyaşları ile öptü.

Eğer, "Üniversiteye dön Şükrü..." demeseydi, Şükrü o anın etkisi altında belki bütün bütün kalacaktı; ama bu söz onu şeytanlığına döndürdü. Kısa süren duygululuktan kurtulmuştu adam. Günlerden beri karşı koyan kadını ele geçirdi.

VIII

Bir gece çok geç açıldığı bir nöbetten sonra Galip Bey, başucunda duranların hepsini gönderdikten sonra, Muammer'i alıkoydu yanında. Onunla saatlerce konuştu. Ne konuştuklarını kimse anlayamadı. Yalnız yatak odasına döndüğünde Ayla, kocasına "Neden kaldın bu kadar?" diye sordu.

Muammer de, "Babam değil mi? Kalırım kalırım..." diye sert cevap verdi.

Ayla, ailenin bütün dedikodularını biliyordu. Bu arada, Pakize Hanım'ın kör dervişle seviştiğini, Galip Bey'le evlenmek istemediğini, evlendikten sonra da ona bir gün bile yakınlık göstermediğini duymuştu. Muammer'den saklanmış olması gereken öteki söylentiyi, Muammer'in Galip Bey'in oğlu olmadığı söylentisini de öğrenmişti.

Kocasına, "Öyle gerine gerine konuşma!" dedi.

Muammer, "Daha açık söyle," diye cevap verdi ona, "ne demek istiyorsun?"

"Ne demek isteyeceğim? Bugüne kadar babana boş verdiğini gördüm hep. Bu evde kimse saymadığı gibi sen de saymıyordun onu. Yeni mi çıktı bu? Babam değil mi, diye övünmenin âlemi var mı?"

Artık içkisine karışılmayan Muammer, yatak odasına rakı bardağı ile gelmişti. Karısının bu sözlerine cevap vermedi, rakısını yudumlayarak düşüncelere kaldı.

Ama Ayla'yı bir merak sarmıştı; işin içinde bir iş olduğunu sezmişti. Bundan ötürü, kocasının bu acayip tutumuna boş vermedi, kurcaladı konuyu.

"Ne dedi?" diye sordu. "Bir vasiyeti mi var yoksa?"

Adam, "Hayır," dedi kısaca, kesti.

Ayla onun yanına oturdu.

"Ne olsa kayınbabamdır, merak ederim elbet. Beni niçin yabancı gibi tutuyorsun? Hepimizi odadan çıkardı, yalnız seni alıkoydu yanında... Bir şeyler söylemiştir elbet. Karından mı saklıyorsun?"

Böyle diyerek onun rakısından bir yudum içti.

Muammer, çoktan beri görmediği bu ilgi karşısında, içtiği içkinin de etkisiyle, birden bir duygululuğa kapıldı, karısının saçlarını okşamaya başladı. Gözleri dolu dolu idi. Kadın, konuşmasını çabuklaştırmak için başını onun dizlerine koydu ve sabırla bekledi. Fakat adam susuyordu.

Ayla, "Daha rakı ister misin? Getireyim mi aşağıdan?" dedi kocasına.

Adam, "Karıkocalık ne güzel şeymiş!" diye düşünerek, "Getir!" dedi.

Bunun üzerine Ayla koşa koşa birinci kata indi, kocasının bardağını rakı ile doldurdu; ikinci kattan geçerken, bir ara, Galip Bey'in odasına uğramayı düşündü. Belki kocasından öğreneceklerini, doğrudan doğruya kayınbabasından öğrenirdi. Ama vazgeçti, ilk iş Muammer'i konuşturmak olmalıydı.

Gerçekten de Muammer, karısının getirdiği rakı bardağını yarısına indirdikten sonra, "Ailede bir dedikodu vardır," diye anlatmaya başladı. "Annemin beni doğurduktan sonra ölmesi, intihar olarak yorumlanmış... Sözde başucunda birtakım ilaçlar bulunmuş... Sen benim en yakınımsın, karımsın, arkadaşımsın... Artık bilmen lazım bunları."

Ayla, "Elbet kocacığım," dedi heyecanla.

"Annemin beni başka birinden yaptığı için intihar ettiğini söyleyenler olmuş sözde..."

"Evet, bir dans öğretmeni varmış..."

"Nerden biliyorsun sen?"

"Mürşide teyzen anlatmıştı."

Muammer, "Deli..." diye mırıldandı ve başını iki yana salladı.

"Onu söylemek istemiyor muydun?"

"Evet."

"Sonra?"

"Sözde benim asıl babam o dans öğretmeniymiş diye bir dedikodu çıkarırlar ortaya. Ben bunu ilkokulda iken duydum. Hem nerden biliyor musun? Sınıf arkadaşlarımdan... Küçük küçük çocuklar, 'Senin baban dervişken dans öğretmeni olmuş!' diye alay ederlerdi benimle. Bunun ne demek olduğunu anlayamadımdı önceleri. Ama sonra sonra dokunmaya başladı bana, çok üzüldüm bu yüzden. Başta babam, bütün evdekilerden soğudum. Hepsini düşman gibi görmeye başladım. Zamanla azaldı üzüntülerim, unuttum çocukluktaki o anıları. Ama, demin senin de dediğin gibi, babama bir türlü ısınamadım. Hep uzak gördüm onu kendime, uzak durdum ondan."

Muammer sustu, rakısını yudumladı. Ayla onun saçlarını okşuyordu.

"Bu akşam her şeyi anlattı adamcağız..."

"Demek doğru imiş!"

"Hayır Ayla, doğru değilmiş. Annem yemin etmiş babama son nefesinde, çocuk senindir, demiş. Babam da o yüzden kalmış bu evde. 'Yoksa kalır mıydım?' dedi bana. 'Bu günlerde nöbetler sıklaştı, sana bunu anlatmak zorunu duydum. Ben ölürsem gerçeği sana anlatacak kimse kalmaz, benden öğren!' dedi. Gerçi annem, babamı hiç sevmemiş... Bunu saklamıyor babam da... 'Ama o herifi de sevdiğine hiç inanmadım,' diyor. 'Çocuk gibiydi annen...' diyor."

Bu sözleri söyledikten sonra Muammer sustu, rakısını içti ve artık hiç ağzını açmadı. Ayla da onu daha çok konuşturmak için çabalamadı. Öğreneceğini öğrenmişti.

"Yatmayacak mısın? diye sordu yalnız.

Muammer, "Hayır," dedi, "sen yat!"

Ayla yattı, bir süre ışıktan uyuyamadı. Ama o gece kocasına karışmak istemiyordu. "Kırk yılda bir olur bu gibi şeyler..." diye düşünüyordu. "Otursun!"

Ama Muammer durumu anladı:

"Sen ışıkta uyuyamazsın," dedi karısına, "elektriği kapatayım."

Ve kalktı, elektriği kapattı, sonra yine eski yerine oturup rakısını içmeye, düşünmeye daldı.

Muammer o gece hiç uyumamıştı; ertesi sabah doğru babasının odasına gitti. Galip Bey, bir gün önce geçirdiği krizin yorgunluğu içinde olduğundan yataktan kalkmamıştı. Baba oğul yine uzun uzun konuştular. Bu konuşmalar sonunda Muammer gidip bir doktor getirdi. Doktor hastanın yanında epey kaldı ve çıkarken, "Durumu ciddidir," dedi.

Ev halkı, hastaya karşı, eskisi gibi ilgisizdi. Yalnız Dündar Bey kahvaltıdan sonra Galip Bey'in yanına geldi. Ona birtakım eski hikâyeler anlattı ve şakalaştı.

Bu arada Muammer, büyükannesini buldu, ona kadını şaşırtan sorular sordu:

"Para durumunuz nedir?" dedi.

Leman Hanım yalnız ondan değil, kimseden böyle sorular işitmeye alışmadığı için, kendi işlerine karışma saydı bunu.

"Sana ne?" diye payladı torununu. Fakat bu sefer, kolayca başından savamadı.

Muammer, "Bilelim diye soruyorum," dedi. "Bilmek hakkımızdır sanırım. Siz artık yaşlandınız anneanne, bu yükü tek başınıza taşıyamazsınız. Vazgeçin bu inattan."

Yaşlı kadın, "Bak bak bak..." diye gülümsedi. "Ev erkeği olmuş da bana akıl öğretiyor. Ayol senin ağzın süt kokuyor daha, ne anlarsın sen ev idaresinden? Hadi git işine! Ben sağken kimse işime karışamaz benim, anladın mı? Üzümünü ye de bağını sorma."

Sonra da, "Hem bu sabah nereden çıktı bu böyle birdenbire?" diye sordu. "Bugüne kadar değirmenin suyu nereden geliyor diye merak ettiğin yoktu. Rüya mı gördün, yoksa gelin hanım mı yolladı seni?.."

"Hayır," dedi Muammer, "Ayla'nın bir şeyden haberi yok."

"Ya senin neden haberin varmış bakalım?"

Muammer yutkundu, önüne baktı, cevap vermeden uzaklaştı Leman Hanım'ın yanından.

Galip Bey üç gün sonra öldü. Sabahleyin onun odasına ilk giren Dündar Bey, adamı yeni bir kriz içinde bayılmış sandı. Ama yanına gidince ölmüş olduğunu gördü. "Zavallı!" dedi başucunda. Sonra gidip ötekilere haber verdi. Ev halkı o sırada kahvaltı masasındaydılar. İlk konuşan Leman Hanım oldu:

"Nereye gömülecek?" diye sordu.

Herkes soğukkanlı idi.

Muammer, "Karacaahmet'te yeri var..." dedi.

Leman Hanım, "Demek hazırlamış..." diye söylendi. "Bu baba oğul da son günlerde sevişmeye başladılar, ne hikmetse!.."

Cenaze ertesi gün öğleyin kaldırıldı. Mezar başında ev halkından başka, bir iki hoca ile birkaç dilenci vardı, o kadar...

Dönüşte Leman Hanım, "Eksildi," dedi ortaya.

Sonra da geline dönerek, "Elinizi çabuk tutun da bir çocuk yapın," dedi.

Ağlayan bir kişi vardı, o da Nesime idi. Cenaze dönüşü odasına kapandı, o gün ve o akşam hiç görünmedi.

Bu ölüm, evin yaşayışında en küçük bir değişiklik yapmamıştı. O akşam sofrada içkiler içildi, konuşuldu, eski günler anıldı. Bu arada Galip Bey'in de adı geçti... Ama ölmüş biri gibi değil de, yaşayan biri imiş gibi... Yalnız Dündar Bey, Galip Bey için Leman Hanım'a sorular sormaya başlayınca, yaşlı kadın, "Ölen öldü, biz kalanlara bakalım," dedi.

Yalnız Davut Bey'de bu ölümün çok garip bir etkisi oldu. Artık bunamış olan bu iyi kalpli adam, o günden başlayarak,

her gün kendi ölüm ilanını yazmaya koyuldu. Bunları getirip Şükrü'ye veriyor, "şu şu şu gazetelere yollarsın!" diyor, fakat ertesi gün bunu unutup aynı ilanı bir daha yazıyordu. Böylece Şükrü'nün cebinde on sekiz ilan müsveddesi birikti.

On sekizinci gün Ayla ile Muammer'in evlendikleri günün yıldönümüydü. Eve bir canlılık vermek için bu yıldönümünü fırsat bilen Leman Hanım, sabahleyin herkese tembih etti:

"Akşama büyük bir sofra kuracağım. Kimse geç kalmasın!.."

Öğleden sonra erken erken herkes toplandı. Yemek salonunda çiçekler, çikolata kutuları ve başka hediyeler göze çarpıyordu. Ev halkı bir araya gelmişti.

Saat dörde doğru kapı çalındı. Az sonra da yemek salonundan içeri, aralarında bir polisle bir de bekçi bulunan altı kişinin girdiği görüldü. Bunların içinde, memur olduğu anlaşılan çantalı, gençten biri, çantasını açıp bir kâğıt çıkardı.

"Leman Hanım'ın evi değil mi?" diye sordu.

Leman Hanım, "Evet, Şükrü Paşa Konağı diye bilinir," dedi. "Siz kimsiniz?"

Memur, "Ben icra memuruyum," dedi, "evi tahliye ve yeni sahibine teslim için geldik."

Leman Hanım, "Evin sahibi benim," diyerek ayağa kalktı oturduğu koltuktan.

Memurun yanında duran, zayıf, uzun boylu, hafifçe sakalı uzamış bir adam, polise bakarak gülümsedi. Polis, elleri arkasında, ayak burunlarına basarak yaylandı.

İcra memuru, "Bildiğiniz gibi," diye söze başladı, "gayrimenkul borçlu tarafından veya hacizden evvelki bir tarihte yapıldığı tevsik edilmiş bir akde müstenit olmayarak başkaları tarafından işgal edilmekte ise on beş gün içinde borçluya ve işgal edene bir tahliye emri tebliğ edilir. Bu müddet içinde gayrimenkul tahliye edilmezse şaagil zorla çıkartılıp gayrimenkul alıcıya teslim olunur."

Davut Bey gülümseyerek, "Doğrudur," dedi.

Leman Hanım, "Davut Bey, siz susun rica ederim," diye payladı onu. "Sizin kulaklarınız iyi işitmez, ne olduğunun farkında değilsiniz."

Davut Bey, "Değilim elbet," dedi.

Leman Hanım gelenlere dönerek, "Benim sizinle alışverişim yok, ben konağımı Emniyet Sandığı'na ipotek ettim, o kadar," dedi.

Bu söz üzerine, gelenlerden biri, iyi giyinmiş, gözlüklü bir adam söze karıştı:

"Ben Avukat Nezihi Yılmaz," dedi. "Şimdi aramızda bulunan, gayrimenkulün yeni sahibi tüccardan Nazmi Akarca'nın vekiliyim. Müsaade ederseniz durumu izah edeyim. Evet, köşkün Emniyet Sandığı'na ipotekli olduğu doğrudur. Daha doğrusu, eskiden doğru idi, şimdi değil. Emniyet Sandığı 3202 sayılı kanuna göre, borç ödenmediği takdirde mehil verir ve sonra gayrimenkulü müzayedeye çıkarır, satışa gider... Efendim? Bütün muameleler yerinde ve zamanında yapılmıştır. Borçlu Leman bu müddet içinde hiçbir..."

Leman Hanım, "Konuşmanıza dikkat edin avukat bey," diye onun sözünü kesti. "Bana Leman diye hitap edemezsiniz."

Davut Bey de, "Edemez elbet," dedi.

Avukat, "Hanımefendi," diye sözüne devam etti, "bu bir hukuki üsluptur. Mahkemeye çağrıldığınızda da mübaşir sizi..."

"Hayır efendim, ben mahkemeye hiç çağrılmadım. Ben Ferik Şükrü Paşa'nın kızıyım, bu konak bana babamdan kalmıştır, onu ister ipotek ederim, ister satarım, o benim bileceğim iştir. Haberim olmadan kimin ne haddine konağı başkasına satmak!"

O zaman icra memuru, elindeki kâğıttan okumaya başladı:

"Emniyet Sandığı'ndan ipotekli olup da satışa çıkarılan ve ... tarafından satın alınan ... (nokta nokta ile geçilen yerleri icra memuru mırıltı ile geçiştiriyordu) ... sokak ve ... numaralı gayrimenkul, eski ev sahibine yapılan tebligata itiraz edilmeyip..."

Dündar Bey, "Bu tebligat ne zaman yapılmış?" diye sordu.

Yeni ev sahibi, polise bakarak gülümsedi.

Avukat, "Bütün tebligat sırası ile yapılmıştır," dedi. "Yeni ev sahibi icradan muhtıra yollamıştır. Bu muhtıra ile on beş gün mehil verilmiştir. Buna da riayet edilmediği için icraen çıkarmak yoluna gidildi."

Leman Hanım, "Benim de oğlum avukattır, ben muhtıra filan almadım," diye cevap verdi.

Ve icra memurunun "İcra ve İflas Kanunu'nun 135'inci maddesi gereğince gayrimenkul borçlu tarafından..." diye söylenmesi üzerine, "Boşuna konuşma," dedi, "benim bunlardan haberim yok."

Avukat, "Aman nasıl olur?" diye cevap verdi ona. "En son muhtarlığa da tebliğ yapıldı. Biz size icra emri yollamıştık. Bu müddet zarfında ne itiraz ettiniz ne de racih bir vesikanız olduğunu bildirdiniz. Binaenaleyh gösterilen müddet içinde tahliye emrine karşı itirazda bulunmadığınızdan takip kesinleşmiştir. Bu haseple sizi zorla evden çıkarmak durumunda bulunduğumuzu bildiririm."

Leman Hanım, "Çıkmıyorum efendim," dedi, "hadi işinize..."

Polis, "Görevimizi güçleştirmeyin," diye söze karıştı.

O ana kadar susan Mürşide, birdenbire çığlık çığlığa ağlamaya başladı. Yanında duran Şükrü onu bir türlü susturamıyordu.

"Paşa baba, mezarından başını kaldır da gör halimizi!.."

Bu sırada Dündar Bey, icra memurunun yanına gelerek evrakı inceledi, yapılacak bir şey olmadığını anlamıştı. Leman Hanım'a dönerek boynunu büktü, durdu.

Yeni ev sahibinin işareti üzerine polis, evdekilere "Buyurun dışarı," dedi. "Eşyanızı da kapı önüne yığacağız, aşağıda hamallar bekliyor."

Leman Hanım, "Çıkmam efendim..." diye diretiyordu.

Bunun üzerine avukat, "Mukavemete göre zabıta kuvveti çağırmak zorunda kalacağız," dedi.

Leman Hanım, "Ordu gelse beni burdan çıkaramaz," diyordu.

Polis, bekçiye "Karakola git de bir iki memur daha getir, hamallara söyle, yukarı çıksınlar," dedi.

Bekçi selam verip çıktı. Yeni ev sahibi sigara yakmıştı, salondakilere gülümseyerek bakıyordu.

Dündar Bey, "Yeni bir mehil verilemez mi?" diye sordu avukata.

Avukat yeni ev sahibine baktı, bu bakışla, "Size kalmış artık," demek istiyordu. Fakat ev sahibi hiç oralı olmadı.

Davut Bey, "Çocukların evlenme yıldönümlerini kutluyorduk da..." diye icra memuruna gülümsedi.

İcra memuru, "Nice yıllara," dedi... "Benim elimden bir şey gelmez..."

Mürşide, "Paşa baba!.. Paşa baba!.." diye hıçkırıyordu.

O sırada hamallar içeri doldular. Eşyayı kaldırıp götürmeye başladılar. Leman Hanım, durumun şakaya gelmediğini ancak o zaman anladı. Ne yapacağını şaşırmıştı. Vahşi bir kediye benziyordu. Gözlerini yeni ev sahibine dikmişti. Yeni ev sahibi bu bakıştan sıkıldı, salondan çıktı, merdivenlerin tırabzanlarını yoklamaya başladı ve yanındaki avukat kâtibine, "Her taraf dökülüyor," dedi.

Avukat kâtibi, "Yıkmak niyetinde misiniz?" diye sordu.

"Elbet canım... yerine bir apartman yapacağım... Kat kat satarım... Moda'daki inşaat bitti, işçiler kaç gündür bekliyorlar, onlara da yazık..."

Bu sırada Muammer, Dündar Bey'in yanına geldi:

"Yok çaresi, çıkacağız," dedi. "Siz anneannemi alın, anneannem çıkarsa ötekiler de arkasından giderler. Ben burada, eşyanın başında kalacağım."

İcra memuru, Leman Hanım'la tartışmaya dalmıştı:

"Hacizden evvelki tarihte yapılmış bir akit var mı elinizde?"

"Yok."

"Öyle ise İcra ve İflas Kanunu'nun..."

"Ben kanun dinlemem efendim."

Polis memuru, "Dinletiriz," dedi, "hadi bakalım, kalkın..."

Dündar Bey, Leman Hanım'ın yanına geldi:

"Uzatma boşuna," dedi, "çıkacağız!"

Leman Hanım, "Nerede kutlayacağız çocukların yıldönümünü?" diye sordu.

Dündar Bey susmuştu.

Leman Hanım torununa, "Bu civarda bir kır kahvesi filan var mı?" diye sordu.

Muammer, "Var..." dedi şaşkın şaşkın bakarak büyükannesine.

Leman Hanım, bir başkomutan edası ile "Giyinin!" diye bağırdı. Kendisi de Melahat'tan şapkasını, mantosunu istedi.

Mürşide, "Yine geleceğiz değil mi anneciğim?" diye sordu.

"Geleceğiz kızım, akşama geleceğiz, sen merak etme!"

Sonra Muammer'e, "Eşyanın başında kim duracak?" dedi.

Muammer, "Ben burdayım," dedi.

Ayla, "Aman benim seramiklere dikkat et Muammer," dedi.

Giyinip kuşanma işi biraz uzun sürdü. Bu sırada Ayla, kocasının yanına geldi, yavaş bir sesle, "Ben teyzeme gideyim," dedi. "Sonra gelip beni orada bulursun... Rezalet bu! Bir gören olsa ne derim ben? Senin anneannen de bunağın biri imiş... Elalem evden attırıyor, bizim haberimiz yok..."

Böyle daha kim bilir ne kadar konuşacaktı, fakat Muammer onu susturdu:

"Bir yere ayrılma, beni dinle!.." dedi.

"Kırlara mı gideyim yani?"

"Beni dinle diyorum..."

Bu sırada hamallar, koltukları, masaları kaldırmaya başlamışlardı. Masaların üzerindeki çiçekleri, şeker ve hediye kutularını birer birer evdekilerin ellerine tutuşturdular. Böylece Şükrü Paşa Konağı'nda oturanlar, ellerinde çiçekler, kutularla sokağa döküldüler. Davut Bey önlerine geçti:

"Şimdilik şuradaki kır kahvesine gidiyoruz," dedi.

Leman Hanım, "Şuradan bir otomobil çevirin," dedi, "domuz sağ bacağım tutuldu."

Oradan geçmekte olan bir otomobile doluştular. O sırada mahalle kasabı ile bakkalı koşa koşa köşke doğru geliyorlardı; bunların otomobile binip gittiklerini görünce bakkal saçını başını yolarak, "Gidiyorlar..." diye bağırdı.

Şoförün yanına oturan Dündar Bey, "Talat Paşa'nın karısı..." diye bir söze başladı, ama Leman Hanım susturdu onu:

"Bırak şimdi Talat Paşa'yı," dedi.

Şükrü de, "Neden engel oluyorsunuz hanımefendi konuşmasına," dedi. "Bizim işimiz gücümüz konuşmak değil mi? Ha köşkte konuşmuşuz, ha otomobilde, ha kahvede, hepsi bir..."

Davut Bey, "Doğru," dedi.

Leman Hanım ağzının içinde bir şeyler söylüyordu. Şükrü merak etti, "şivekârım..." gibi bir şey duydu.

"Nedir bu hanımefendi?" diye sordu.

Yaşlı kadın, "Eski bir şarkı..." dedi. "Annem söylerdi. Allah rahmet eylesin! Nerde şimdi o eski şarkılar... Babamın da sesi vardı, içerken bazı bazı söylerdi... Bakın benim sesim yoktur... Gençliğimde buna çok üzülürdüm... Bizim gençliğimizde, bir kız için ses çok lazımdı..."

Dündar Bey, "Benim ikinci karımın sesi çok güzeldi," dedi.

Leman Hanım, "Sen yalnız siyasetten anlarsın, başka bir şeyden anlamazsın," dedi. "Bizim Davut Bey bana, 'Sen orkestra şefi gibisin,' der... Nedenmiş o, biliyor musunuz? Herkese ancak söyleyeceği sözü söyletirmişim ben... Sahi, ben olmasam nice olur sizin haliniz?"

Az sonra kır kahvesine geldiler. Leman Hanım şoförün parasını verdi. Uzun bir masaya oturdular. Çiçekleri, kutuları masanın üzerine koydular. Mürşide ağlamayı kesmişti, gülüyordu şimdi.

"Bunca yıl köşkten dışarı adım atmamıştım. Meğer ne güzelmiş dışarısı... Vallahi çok gülünç!"

Bu sefer ağlama sırası Ayla'ya gelmişti. Genç kadın mendili ile gözlerini kapamış, yavaş yavaş ağlıyordu.

Leman Hanım, "Bu gençler de çok sulu gözlü," dedi. "Yaşamayı kendilerine zehir etmek için yapmadıklarını bırakmıyorlar. Ne var şimdi ağlayacak? Hiç, değil mi? Ağlar işte, ne yapacaksın?"

Sonra tatlı tatlı kocasına baktı:

"Bunamadan önce bir gün bile ağladığını bilmem Davut Bey'in," dedi. "Yaşamak doludur adam, şimdi bile öyledir... Ah nereden bileceksiniz? Bu Davut var ya, bu Davut Bey... Vallahi ahırlara götürürdü beni gündüzleri... Hizmetçilere, uşaklara rezil olurduk... Dayanamazdı adamcağız... Eskiden, o şimdiki taşlık yer yok mu? Orası ahırdı işte... Ne güzel atlarımız vardı... Sattık hepsini..."

Çaylar, kahveler geldi. Dündar Bey'le Şükrü aralarında konuşmaya dalmışlardı.

Şükrü, "Talat Paşa'nın namuslu olmaktan başka bir meziyeti yok muydu?" diye soruyordu.

Dündar Bey de, "Adamını yalnız para namusu ile ölçen devletin düşeceği durumu düşün!" diyordu.

Davut Bey, dudaklarından artık hiç eksik olmayan gülümseme ile, "Beni dinleyin," diye eliyle masaya vurdu.

Herkes başını ondan yana çevirdi.

Davut Bey, "Köşke gelen memurlar, benim Sultan Mehmet'in heykeli olduğumu anlamadılar," dedi, "anlasalardı yerimden kıpırdatamazlardı beni."

Bir saat sonra Muammer kahveye geldi, bir iskemle çekip onların yanına oturdu.

Herkesin gözü ondaydı, kulağı ondaydı.

Muammer, "Beni dinleyin," dedi. "Babam, ölmeden bir gün önce bana bütün bu olacakları anlattı. Ama neye dayanarak söylediğini bilmiyorum. 'Köşkün durumu sarsıntıdadır, korkarım hepinizi kapı dışarı atacaklar bir gün,' dedi. Bunun üzerine anneannemi sorguya çektim, ama ondan bir şey öğrenemedim. Olan olmuştur. Artık Şükrü Paşa Konağı bizim değildir."

Leman Hanım, "Bizim değilmiş..." diye dudak büktü. "Babamın malını ben onlara bırakır mıyım? Göreceksiniz bakın ne yapacağım?"

Şükrü, "Ne yapacaksınız?" diye sordu.

"Yakarım da onları oturtmam."

Şükrü başını salladı.

"Sizin yakmanıza vakit kalmayacak... Adam yıktıracakmış..."

Mürşide, "A..." diye bağırdı. "Bize sormadan mı?"

Leman Hanım, torununu dinlemiyordu. Hafif hafif gülümsüyordu.

"Ne güzeldi o şarkı... Şimdi bulamıyorum... Durun bakayım... Hah buldum. Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbalime..."

Böyle dedikten sonra Leman Hanım, kısık bir sesle bu şarkıyı söylemeye başladı. Ona Mürşide de katıldı. Davut Bey eliyle masanın üzerinde tempo tutuyordu.

Muammer gözyaşlarını silerek, "Biraz sonra gideceğiz," dedi.

Hep birden "Nereye?" diye bağırdılar.

"Babam arka yolda bir apartman katı almış, oraya gideceğiz. Eşyayı da taşıtıyorum."

Leman Hanım, "Kaç oda?" diye sordu.

"Yedi oda."

"Yetmez ki bize."

"Yettiği kadar."

Ayla sevinçle kocasına bakıyordu.

"Nerde dedin?"

"Bizim eski köşkün arkasındaki yolda."

"Gördün mü sen?"

"Bir hafta önce gördüm, temizlettim, hazırlattım..."

Ayla, "Bizim apartman, öyle mi?" dedi.

Gelinin bu sözü hepsini sessizliğe gömdü. Yeni evlerinin hanımı demek artık Ayla idi.

Leman Hanım, "Benim sağ bacağım uyuştu çocuklar," dedi. "Durun bakayım..."

Yerinden doğrulmak istedi, ama düştü ve iskemle ile birlikte yere yuvarlandı. Şükrü ile Muammer onu kaldırdılar, iskemlesine oturttular.

Kadın, "Melahat yok mu?" diye sordu.

Şükrü, "Yeni evde," dedi.

Leman Hanım sert sert, "Söyleyin ona, bu evde hanımefendi benim, anlaşıldı mı?" dedi.

Ayla, "Sizsiniz efendim," dedi.

Yaşlı kadın, "Hepiniz parazitsiniz," diye devam etti. "Ben olmasam haliniz haraptır. O Galip de benden aldıklarını biriktirdi, anladınız mı? Yıllarca beş kuruş masraf ettirmedim ben ona."

Şükrü bir otomobil getirmişti.

Muammer, "Kolunuza girsem otomobile kadar yürüyebilecek misiniz anneanne?" diye sordu.

Yaşlı kadın, "Bir deneyelim," dedi.

Ama kalkması ile oturması bir oldu. Bunun üzerine Şükrü ile Muammer onu kollarına alarak otomobile taşıdılar. Kadın böyle giderken, "Güzel yemekler yaptırmıştım. Onları da taşıtın... Akşam keyfimizi bozmayalım," diye söyleniyordu.

Leman Hanım'ın yanına Davut Bey oturdu. Şoförün yanına da Muammer geçti. Otomobil kalktı.

Dündar Bey, Şükrü, Mürşide Hanım, Ayla ve Nesime yeni eve yürüyerek gideceklerdi. Dündar Bey, Mürşide Hanım'la Ayla'nın koluna girmiş, önden gidiyordu. Arkada Şükrü, Nesime'ye "Bugüne kadar Osmanlı hırsızlığı ile geçindik, biraz da burjuva hasisliği yiyelim bakalım," dedi.

Nesime, "Senden nefret ediyorum," diye cevap verdi ona.

"Haksızlık etme, ben sana bayılıyorum."

İkinci Bölüm

I

Muammer'in Günlüğü

"Yeni bir ev, yaşamaya yeniden başlamak demektir. Ben de yaşamaya yeniden başlıyorum. Anneannemi, şöyle böyle düzenlenmiş bir odaya yatırdık. Bir yanı hiç tutmuyor. Ama gene de sofraya oturacağım, diye direndi; güç önledik, yemeğini tepsi içinde yatağına getirdik.

'Bir şartla,' dedi, 'siz eskisi gibi güle oynaya yiyeceksiniz.'

Arkasından da, 'İçkiniz yok mu?' diye sordu. 'İçkisiz sofra olmaz. İçin ve eskisi gibi konuşun.'

Biz de öyle yaptık. Yalnız Ayla, sofrada pek durmadı, ağlıyordu, ağladığını görmeyelim diye kalktı, gitti. Nedense Şükrü de onun arkası sıra odadan çıktı. Başımıza gelenlere çarçabuk alışıveren Mürşide teyzem, pis pis güldü, hepimizi o gülüşü ile süzdü. Sonra da bana, 'Senin yerine Şükrü gitti,' dedi.

Hiç cevap vermedim. Bunun üzerine Mürşide teyzem, Nesime'ye döndü:

'Bari siz de gidin,' dedi.

Nesime de benim gibi yaptı, cevap vermedi ona.

Böylece kendimle Nesime arasmda bir benzerlik kuruverdim kafamda. Çünkü Mürşide teyzem, Şükrü'nün çıkıp gitmesinden iki kişi kuşkulanabilir, diye düşünmüştü: Biri bendim bunların, Ayla'nın kocası. Öteki de Nesime, Şükrü'nün sevgilisi. Şükrü'nün Nesime ile bir münasebet kurduğuna ben de inanıyorum. Bir şey görmedim, merak da etmedim, ama öyle olması gerekiyor. Birbirlerini seviyorlar mı? Onu hiç sanmıyorum. Şükrü'yü iyi tanıdığımı söyleyebilirim. Aşkı küçük görür, aşka bir küçük burjuva tutkusu diye bakar. Küçük burjuvanın zavallılığını gösteren bir acayipliktir aşk, der. Öyleyse neden Nesime'ye yanaştı? Oyun diye... Hem oynamak, hem de oynadığını bilmek. Budur onun zevki. Bu yüzden de aktörlük sanatını çok yüceltir. Hesaplı olarak duygulanan, duygulanmasını sahici gibi gösteren aktör, onca insanlığın en büyük başarısıdır. Nesime'ye gelince, belki kocasından kaçıp sevdiği aktörle bir otele kapandığı aylar içinde, aşkı yaşadığını sanmıştı o. Olayları derinlemesine incelemek alışkanlığında ve yeteneğinde olmadığı için aldandı elbet. Çabuk uyandı ve bizim yanımıza sığındı. Pişmanlık duyuyordu hep. Olsa olsa evlenmeyi düşünür artık. Şükrü de evlenmek istemeyeceğine göre...

Gelelim Mürşide teyzemin beni de araya katmasına: Onca Şükrü, karımla da kırıştırıyor. Bunu açık açık kaç kez söyledi. Deli diye bakıyoruz Mürşide teyzeye, içkiden ne söylediğini, ne yaptığını bilmiyor, diyoruz. Evde kalmış bir kız olduğu için, her baktığı yerde cinsel ilişki görüyor. Olağan karşılıyoruz bunu, aldırmıyoruz. Ama Ayla kızıyor, kavga ediyor onunla. Neden? Namusuna mı dokunuyor? Teyzemin attığı bu taş, acaba Ayla'nın mı namusuna dokunur, yoksa benim namusuma mı? Bunların hepsini düşünmek lazım. Sadece düşünmek de yetmez, bir yargıya varmalı. Çok güç işler bunlar. Hem başlamak hem de baş-

lamamak istiyorum. Başlamaktan korkuyorum çünkü. Belli bir yargıya varsam ne olacak? Arkasından hemen bir eyleme geçmek, bir şeyler yapmak gerekecek. İşte korkum bundan. Eylem kadar korkutan bir şey yok beni. Sözgelişi, şu soruya bir karşılık bulmalıyım: Mürşide teyzemin, Ayla ile Şükrü arasında bir ilişki var sanması beni bağlar mı, bağlamaz mı? Daha açığı, insanoğlu, kendi yargıları, kendi inanışları ile mi yaşıyor, yoksa başkalarının yargıları, başkalarının inanışları ile mi?

Bunun gibi daha bir sürü soru kafamı kurcalıyor.

İşte yeni bir eve gelince bunlar benim için birden önem kazandı. Diyeceğim şu: Şimdiye kadar farkında olmadan yaşamışım, bundan sonra farkında olarak yaşamanın kendimce en inandırıcı kanıtı ise yeni tutmaya başladığım bu günlük olacak. Sık sık bu defterin üzerine eğileceğim ve kendimi sıygaya çekeceğim. Daha doğrusu, kendime sorular soracağım ve sorulara karşılıklar bulmaya çalışacağım."

"Aynı gece. Uyuyamadım. Ayla boyuna sayıkladı. Korkunç rüyalar görüyordu herhalde. Birileriyle kavga etti durdu. Ne dediğini iyice anlayamadım. Kulak kabarttım, belki bir ipucu bulurum diye düşündüm. Neyin ipucu olacak bu? Bilmiyorum. Sadece şunu söyleyeyim, yanımda yatan kadını kendime korkunç ölçüde uzak buldum. Başka bir dünyanın insanı gibi geldi bana. Yabancı bir dil konuşuyor ve benim bilmediğim, bilemeyeceğim sorunlar içinde çırpınıp duruyor.

Babam bir saralı idi. Annemin ölümü şüpheli, dedem Davut Bey'i normal saymak güçtür. Yoksa onların kalıtı ile ben de çığrından çıkmış bir adam mı olacağım yavaş yavaş?

Bundan korkuyorum, ama normal insanla anormal insan arasındaki fark da beni düşündürüyor. Yoksa normal dediklerimiz, anormallikleri ortaya çıkmamış insanlar olmasın?

Bunlar adice, bayağıca felsefeler. İlk çabam bu türlü bayağılıklardan kurtulmak olmalı. Her yeni düşünmeye başlayanın düş-

tüğü saçmalıklar ve kendini beğenmişliklerdir bunlar. İnsanoğlunun binlerce yıldır düşünüp eskittiği sorunları yeni baştan ele alır da farkında olmaz düştüğü durumun, kendini bir düşünür sanır. Ayıp bir şey bu...

Ama ben de yeni yeni düşünmeye başlıyorum. Bunu unutmamalı."

"Çarşamba. Batıyormuşuz da birimizin haberi olmamış. Hadi Nesime ile Şükrü'yü bir yana bırakalım, onlar aileden değil; ya bana, anneanneme, dedeme ne demeli? (Dede sıfatı hiç yakışmıyor ona, Davut Bey diyeyim en iyisi. Çünkü Davut Bey tek başınadır, bir ailenin ne başında, ne ortasında, ne sonunda bir yeri olamaz onun. Ben dedeme, tesadüfen aramıza düşmüş biri gözü ile bakarım.) Ekmeğin nerden geldiğini birimiz bile düşünmemişiz. Dün gece sofrada bunu söyleyecek oldum, Dündar Bey 'Osmanlı İmparatorluğu da böyle battı,' dedi. 'Biz aylıklarımızın köylüden alınan vergi ile ödendiğini bilmezdik, devletin bir köşede bir parası var, ondan veriyor sanırdık. Birinci Dünya Savaşı'na neden girdiğimizi Talat Paşa bilmiyor, Cemal Paşa bilmiyor, Enver Paşa bilmiyor. Peki kim biliyor? Bilen yok.'

Doğrusu, Dündar Bey'in Meşrutiyet anılarından bıkkınlık geldi, hangi konuyu açsanız lafı oraya getirir. Ama dün geceki sözleri çok yerindeydi. Elden giden köşkün ne ile döndüğünü hiçbirimiz düşünmüyorduk, anneanneme güvenmişiz, o bilir, deyip keyfimize bakmışız... Oysa o da bilmiyormuş! Bir gün hepimizi kapı dışarı ediverdiler. Buna en çok üzülen anneannem oldu... Bir de Ayla. Anneanneme üzüntüden inme indi. Demek sonumuzun böyle olacağını aklından bile geçirmiyormuş, Şükrü Paşa Konağı'nı kimse elimden alamaz diye düşünüyormuş. Ayla'ya gelince, eski de olsa konağı seviyordu o, orada yaşamak ona soylu olduğu sanısını veriyordu. Belki benimle evlenmesinin nedeni de budur. Çünkü gitgide anlıyorum ki, bizim evlenmemizin mantıksal ve duygusal hiçbir temeli yokmuş. Neyse...

Bunlara daha sonra geleceğim, Ayla'yı ve kendimi, karıkoca olarak iyice gözden geçireceğim.

Bir babam tedbirli davranmış, uzağı görmüş. Onun yüzünden bu evde oturabiliyoruz. Yoksa sokakta kalmıştık. Peki ama, babam nasıl olup da ötekilerden ayrı düşünebilirdi? Ölmeden önce odasında bana açtığı hikâyelerin gerçi bunda payı yok değil, ama babamınki tam olarak bir uzak görüşlülük diye de anlatılamaz. Düpedüz bir pinti idi o. Hiç sarf etmez, boyuna biriktirirdi. Batmasaydık da biriktirecekti. Dünya onun için bir tuzaktı, babamın bütün çabası da bu tuzağa düşmemek için çalışmak, uyanık bulunmak olmuştur. Paçayı kurtarmak kaygısı, bencillik, başka bir şey değil. Demek hiçbirimiz umurunda değilmişiz onun. Gerçi o gece bana, 'Yalnız seni düşünerek yaşadım bu konakta,' dedi.

Dedi ama pek inanmadım buna.

Sonraki sözleri ise hem acıklı hem de cesurca idi.

'Sen kör dervişin oğlu değilsin, benim oğlumsun,' derken dik dik gözlerimin içine bakıyordu.

Bunu ölünceye kadar unutmayacağım. O içine kapalı, çekingen, umursamaz adam gitmiş, yerine benim tanımadığım biri gelmişti. Sanki gizli bir çetenin, uzun yıllar, durumu gereği saf rolü oynayan elebaşısı idi.

'Alaya alındığım, küçük görüldüğüm için ayrılamadım konaktan,' dedi. 'Bir ara anneni öldürmeyi düşünmedim değil, kendi kendine ölmeseydi belki de yapacaktım bu işi.'

Sonra derin bir nefes verdi ve 'Ölürken bedbaht olmak, bütün bedbahtlıkların en acısı imiş,' diye devam etti. 'Artık benim günüm doldu... Kimse ile hesaplaşamam. Benim için ne düşünüyorlarsa öyle kalacağım. Bu düşünce beni boğuyor. Hiç çatışmadım, hiç çarpışmadım, benim için nasıl bir durum biçtilerse, o durumun içinde kaldım.'

Gözlerini faltaşı gibi açtı:

'Aklından geçenleri anlıyorum,' dedi. 'Senin için biçilmiş bir durum yok, o senin kendi, gerçek durumun, demek istiyorsun.

Belki de öyledir. Ama ben buna isyan ediyorum. İsyan ettiğime göre, başka bir kişiliğim olmalı değil mi? Olmasa bile yaratmalıydım. Yapamadım... Tembellikten oğlum.'

Sonra ağlamaya başladı. Acımamıştım, sinirlenmiştim daha çok. Babamın bu türlü açıklamalarda bulunmadan ölmesi daha iyi olurdu. Çünkü babamı bu son sözlerine göre yeni baştan değerlendirmek güç gelecek bana. Ben de tembelim, babama çekmişim."

"Cuma, şimdi daha başka türlü düşünüyorum babam hakkında. Bu evde, kendini tanımaya çalışan bir kişi varmış, o da babam. Ötekiler, hepsi bir rol oynamışlar, ama bir rol oynadıklarının ve nasıl bir rol oynadıklarının hiç farkına varmadan. Onlar, babamın yanında birer eşya gibi kalıyorlar. Şu aklı ile övünen Şükrü bile nedir sanki? Evet, kendini kabul ettiriyor, ama kendi o mu? Daha doğrusu 'kendi' var mı onun? Bir davranış tutturmuş, kimi zaman eziyet çeke çeke, sürdürmek istiyor o davranışı. Sözgelişi, 'Şükrü şundan hoşlanır!' diyorlar, böyle dediklerini bildiği için o da hoşlanmış görünüyor. Direniyor, dişini tırnağına takıyor, kendi üstüne birtakım kanıları yerleştirmeye çalışıyor. Başarıya da eriyor sonunda. Çünkü herkes tembel, herkes, 'Madem öyle imiş, öyle olsun!' diyor, kimse de yorgunluğa katlanıp onun asıl kişiliğini bulmaya heveslenmiyor. Gülünç bir oyun bu!

Babamsa katlanmış, ben onların düşündükleri gibi bir Galip değilim, ama ne zarar, demiş kendi kendine. Gerçi eziyet çekmiş, ölürken açığa vurdu bütün bunları; e... Şükrü de eziyet çekmiyor mu sanki?"

"Cumartesi, öğleden sonra. Bu defteri sık sık alıyorum elime. Çünkü yazacak çok şeyim var. Bir an önce boşalmak istiyorum. Şimdiye kadar yazdıklarımı gözden geçirdim, hoşlanmadım. Bir ara hepsini yırtıp atmak bile geçti içimden. Eflatun, bir yerde diyor ki; felsefe, insanların ve toplumların güçlü oldukları çağlarda

yararlıdır, zayıf oldukları zamanlarda ise acınacak bir şeydir. Ben şimdi güçlü bir çağımı mı yaşıyorum, yoksa zayıf bir çağımı mı? Kuşkum yok ki, zayıf bir çağımı yaşıyorum. Çünkü hiçbir şeye inanmıyorum, varlığımın nedenini bilmiyorum, ne yapacağım, ne edeceğim konusunda açık seçik bir düşüncem yok. Öyleyse zayıfım ve felsefeye benzer şeylere başvurduğuma göre de acınacak bir durumdayım.

Acele etmeli, petrol kuyularından da, önce birtakım pislikler çıkarmış, petrol arkadan gelirmiş. Benim günlüğümde de öyle olacak. Asıl önemli olan düşünceleri yakalamak için, onları örten süprüntüyü çıkarıp atmalı.

Dün Ayla bana, 'Senin peygamber rolü oynamandan bıktım,' dedi.

Merak ettim ne demek istediğini, ama cevap vermedim. Bunun üzerine kızdı.

'Neden cevap vermiyorsun?' diye sordu. 'Küçük görüyorsun beni. Kafandan geçenleri söylersen anlamam mı sanıyorsun?'

'Öyle bir şey demedim.'

'İstediğin kadar dememiş ol... Ama ben biliyorum öyle düşündüğünü. Susuyorsun, itiraz etmiyorsun, uysal, anlayışlı davranıyorsun. Böylece de bizim kafamızda önemli bir adam olduğun kanısını yerleştirmek istiyorsun. Oysa bir şey değilsin sen, bir şey düşünmüyorsun, düşünüyormuş gibi yapıyorsun. Senin susman, bir şeyler düşünmenden, bir şeyler bilmenden değil, hiçbir şey düşünmemenden, hiçbir şey bilmemenden geliyor. Yutturamazsın bana, anladın mı?'

Söyledikleri yüzde yüz doğruydu, ama gene de canımı sıktı benim. Çünkü Ayla'nın bu kadar sert davranışı ile ilk karşılaşıyordum.

'Haklısın,' dedim, 'benim bir şey bildiğim yok, bir şey de düşündüğüm yok.'

Bağırarak, 'Düşün öyleyse,' dedi.

'Ne düşüneyim?'

'Mürşide teyzenin söylediklerini düşün sözgelişi.'

Anladım ne demek istediğini, anlamazlıktan geldim.

'Mürşide teyzem zavallının biri,' dedim, 'onun sözleri üzerine ne diye düşünecekmişim?'

Gülümseyerek yanıma geldi.

'Mürşide teyzenin söylediklerine inanmıyorsun demek?'

'Hangi söylediklerine?'

'Canım, benim Şükrü ile flört ettiğimi söylüyor ya...'

Ben de gülümsedim.

'İnanmıyorum elbet... Yok inanacak mıyım?'

'Bana güveninden değil mi?'

'Güvenip güvenmemek meselesi değil,' dedim.

Gözümün içine bakarak, 'Ya doğruysa,' dedi.

Sustum.

'İşte bak,' diye bağırdı, 'peygamberlik pozları takınıyorsun derken senin bu halini anlatmak istemiştim. Sana her şey vız geliyor bu dünyada. Çünkü bir filozofsun sen. Bu türlü işleri küçük görürsün, anlayışlı ve sakin davranırsın. Öyle değil mi?'

'Kuşkulanmamı mı istiyorsun?' diye sordum.

Şaşırdı biraz.

'Hayır,' dedi sonra, 'teyzeni susturmanı istiyorum. Aslı olmasa bile, onun bu türlü imalarından rahatsız olmanı istiyorum. Sen harekete geçmek için Şükrü ile benim aramda böyle bir ilişkinin olmasını mı bekleyeceksin? Böyle bir ilişki varmış gibi konuşulması aynı etkiyi yapmıyor mu senin üzerinde?'

Cevap vermedim, çünkü güçtü sorduğu soruyu cevaplandırmak benim için ve istemeden, onun kızdığı filozof tavrımı takındım. Başka kurtuluş yolu yoktu. Ama konu kafama takıldı kaldı. Kendi kendime, 'Acaba Ayla ile Şükrü arasında bir ilişki var mı?' diye sormadım da, 'Bir olay üstüne konuşulması, olayın kendi kadar önemli midir?' diye sordum. Hadi Mürşide teyzemin hasta bir insan olmasını bir yana bırakalım; aynı sözleri başkası söylese ne yapacağım, ne yapmalıyım? Gerçekten de, Mürşide teyzemin

o çeşit sözlerini herkes duyuyor, herkes dinliyor ve elbet bu sözler üzerine bir şeyler düşünüyorlar. Ben buna engel olamaz mıyım? Ya da onların düşüncelerine istediğim yönü veremez miyim?

Çok güç işler bunlar. Bir çözüm yolu bulamıyorum ve susuyorum. Susmam da Ayla üzerinde filozofluk izlenimi bırakıyor. Hakkı yok değil. Demek ki filozofluk, zayıf durumlarda çirkin bir şey, çünkü bir kaçamak. Eflatun'un dediği doğru.

Kendime açıkça sorayım: Şükrü ile Ayla arasında gizli bir ilişki varmış iması bana dokunuyor mu? Ne yalan söyleyeyim, dokunmuyor. Ama herkes böyle düşünürse ne yapmalıyım? Bu konu bana dokunmuş gibi davranmalıyım. İşte bütün güçlük ondan sonra başlıyor. Bu söylenti bana dokunmuş gibi davranacağım ve ne yapacağım? Şükrü'ye, 'Sen bu evden git' mi diyeceğim? Asılsız bir laf üzerine bu türlü kesin hareketlere girişmenin hiçbir anlamı olamaz. Demek bu gibi imaların doğru çıkacağı güne kadar beklemem gerekiyor. Bekleyiş... Sabırla ve sükûnetle bekleyiş! Filofozluk değil de nedir bu? Kurtulmak için, amaca bir an önce varmak gerekiyor. Bir an önce Ayla ile Şükrü arasında bir ilişki başlamalı ve açığa çıkmalı ki rahata kavuşayım. O zaman ne yapacağım? Şimdiden bir şey söylenemez. Çok muhtemeldir ki bugünkü durumumda kalayım, yani olanı biteni sessiz sessiz seyredeyim.

Kızmadan kızmış gibi yapabilir miyim?

İşte, bir biçare olduğum ortaya çıkıyor. Her normal insanın kızıp köpüreceği sorunlar karşısında ben kayıtsız kalabiliyorum.

Çünkü içimden gelsin diye bekliyorum, içimden de bir şey geldiği yok. Bunun bir nedeni olmalı. Nedir o? Buldum: Ayla'yı sevmiyorum ben. Sevseydim, deli ederdi beni bu konu.

Peki sevmediğim birine niçin katlanıyorum? Bugünkünden daha iyi bir dünya düşünemiyorum da ondan. Bir yenisi, eninde sonunda, bugünküne benzeyecek. Bunu bildikten sonra hareket geçmek niye? Bir romanda okumuştum, irade teorisi yapan bir düşünür, bir tekerleğin orta yeri gibi sakin kalmaya alıştırıyordu

kendisini. Hayat gümbür gümbür dönüyor, ama o, orta yerde istifini bile bozmadan hareketsiz kalabiliyor. Gerçekten büyük bir başarı. Yalnız o adamla benim aramda önemli bir ayırım var: O bunu çaba ile elde etmek istiyor, bense doğuştan öyleyim galiba. Doğuştan iradeliyim. Öyle mi? Yok, bununla kendimi kandıramam. Davranışlarımın içimden gelmesini beklememeliyim, çünkü içim yok benim. Belki kimsenin yok. Herkes, yalan yanlış, daha iyi bir dünyanın ardına düşmüş, o dünya için, boşuna da olsa çırpınıyor; çalışıyor. Üst yanı aylaklıktır. Bizim ev de hep aylaklarla doluydu. Gerçi Şükrü'nün iddiaları var, ama ne yapıyor? Bu iddiaları ile birtakım aylakların arasında vakit geçiriyor. Demek ki o da aylaklık ediyor. Anneannemin, bu durumu sürdürmekten başka amacı yoktur. Davut Bey düşler ardında oyalanır. Dündar Bey dünü değerlendiriyor ama bu değerlendirmesini bugün için kullanmıyor, belki de kullanmak istemiyor. Nesime'ye gelince, içimizde en canlı olan odur bence, basit şeyler bekliyor yaşamaktan ve başka türlü düşünmeye yanaşmıyor: Şükrü evlenmeye razı olursa Nesime de evlenir, ilerisi ne olur pek kurcalamaz. Bir evi olsun, o ev şöyle böyle dönsün, yeter ona. Kimi gün güler, kimi gün ağlar ve yaşamak budur der, o kadar. Evinin temellerini sarsacak olan nedenler üzerinde durmaz. Biz de durmadık.

Yeni bir ev, yaşamaya yeniden başlamak demektir, diye yazmıştım bu günlüğün başına. Bense bu yeni evde düşünmeye başladım. Çünkü öteki evimizin yıkılması beni uyandırdı. Demek ki aylaklıktan ilk kurtulan ben olacağım bu evde. Bunu sağlam bir temel olarak alıp oradan işe başlamalıyım."

"Bir hafta sonra cumartesi. Bu hafta başımdan öylesine olaylar geçti ki, kendimi iyice tartmadan günlüğümü açmayayım dedim.

Salı gecesi yattıktan sonra, ya şimdi Ayla bana sokulursa diye bir korku aldı içimi. Uyumuş gibi yaptım ve kalbim çarparak bekledim. Düşündüğüm gibi Ayla sokuldu yanıma. Gerilivermişim. Taş kesildim. Ona karşılık versem deliririm diye düşündüm:

Böylesine bir uzaklık duygusu onunla aramızda ilk olarak başıma geliyordu. Şaşırdı, ne yapacağını bilemedi. Kalktı yataktan, elektriği açtı, köşedeki koltuğa oturdu ve bana bakmaya başladı.

Epey bir süre sonra:

'Bana hakaret ettin,' diye mırıldandı.

Ben soğukkanlı:

'Kapa elektriği de yat,' dedim.

'Hayır kapamayacağım,' dedi, 'sen de kalk, konuşalım.'

Benim aldırmadığımı görünce yerinden fırladı, yatağın yanına gelip yorganı üstümden çekti, aşağı aldı.

'Kalk diyorum sana!'

'Alaturkalık etme,' dedim.

'Kim? Ben mi?'

Böyle diyerek yatağa atıldı, yüzüme tokatlar indiriyor ve etlerimi çimdikliyordu. Bir yandan da, 'Ayrılacağız, hemen bu akşam ayrılacağız...' diye söyleniyordu.

'Ne var bu kadar kızacak,' dedim, 'ilk defa olmuyor ki...'

'Ama bu akşamki başkaydı, anladım, eşek değilim ben... Ayrılacağız, anlıyor musun? Hemen bu akşam ayrılacağız. İğrendin benden, tüylerin ürperdi... Hayır, buna katlanamam. Katlanamam... Söyle diyorum sana, söyle, nedenini söyle!'

Sakin sakin uzanıp yorganı çektim, üstüme aldım. Yeniden yere atsaydı onu, gülünç olacaktı. Yapmadı, fakat ağlamaya başladı.

'Seni sevdiğim için, üstüne düştüğüm için soğudun benden, değil mi? Yarabbi, ne çabuk, ne çabuk!'

Saçlarını sıkı sıkı geriye çekiyor, tavana, perdelere, eşyaya bakıyordu.

'Aman Yarabbi! Ne sanıyor bu adam kendini? Nasıl bana hakaret edebiliyor? İtiyor yanından beni... Aman Yarabbi! Ne sanıyorsun sen kendini? Şükrü Paşa'nın torunu olduğun için mi bütün bu çabalar? Ayol senin ailen dejenere bir defa, sonra da sen... Söyletme şimdi beni.'

Ne diyecek acaba?

'Ne diyeceksen söyle, korkma!'

'Korkmak mı, senden mi korkacak mışım? Sen... Sen piçsin ayol!'

Bunu dedi ve der demez pişman oldu. Yatağa atıldı, boynuma sarıldı.

'Affet beni,' diye ağlamaya başladı.

Önemli bir olay, ama beni çok etkilemedi gene de. Yalnız içimden belli belirsiz bir sevinç dalgası geçtiğini hissettim. Ayla önce bana kızıyor, hakaret ediyor, sonra da pişman olup yalvarıyor. Demek kıvranıyor, şaşırıyor, bocalıyor, korkuyor, evet korkuyor... Ben sakin duruyorum, ama bu halim artık eski halime pek benzemiyordu sanırım. Küçük bir hareketimle ortalığı allak bullak ettim, bir insanı kendisi ile çatışır duruma soktum.

'Yat,' dedim.

'Ama affettiğini söyle, öyle yatayım.'

'Affedecek bir şey yok ki ortada.'

'Yapma Muammer, ezme bu kadar beni. Bir delilik ettim, delice bir söz söyledim. Ama vallahi çok kızdım da ondan, üzmek için seni... Sonra da pişman oldum.'

Kalkıp oturdum yatağın içinde.

'Ben de öyle sanırdım, ama... değilmişim.'

'Ne değilmişsin? Ne sanırdın?'

'Piç sanırdım kendimi, değilmişim.'

'Hiç sen piç olur musun Muammer'ciğim,' dedi.

'Neden olmayayım... Ama değilmişim. Babam ölmeden önce söyledi. Gerçi bu konularda babaların söylediklerine yüzde yüz inanılmaz. Yine de bir açık kapı bırakmalı.'

'Peki, söyle öyleyse, beni affettiğini söyle yatayım. Hatta hiçbir şey olmamış gibi sarılayım sana. İster misin, sarılmamı ister misin? Söylesene! Sen bana kızgındın bu gece. Ama niye kızgındın? Geçen gün teyzen için söylediklerimden mi? Ben onları, senin ilgini çekmek için...'

Yataktan kalktım, gidip elektriği söndürdüm, sonra da geldim yattım. Onun söylediklerini dinlemiyordum artık. Ayla da bunu anlamış olacak ki, kesti ve bu sefer hafif hafif ağlamaya başladı. Ne kadar ağladı bilmiyorum, uyumuşum.

Ertesi gün bir şey yaptım, onu niye yaptığımı bir türlü anlayamıyorum. Geneleve gittim. Güzel bir küçük kız buldum, yukarı kata çıktık. Odaya girince, 'Ben evliyim, biliyor musun?' diye sordum.

Neden? Saçma işte.

Kız, 'A... Benim evli müşterilerim çoktur,' dedi. 'Temiz olduğumu bildikleri için hep bana gelirler, dertlerini anlatırlar. Ben de teselli ederim onları. Ama karılarına da acırım, biliyor musun? Sen neden darıldın? Yoksa bıktın mı karından? Arada bir değiştirmeli, iyi olur. Vallahi sana bir şey söyleyeyim mi, beni görse sever. Gönlüm iyidir benim... Öyle hemen kapmaya kalkmam herifleri, sağ salim yollarım karılarının yanına. Bir defa günahkâr olduksa...'

Böyle uzun bir söylev çekti. Sevişirken bile (artık ona sevişmek denir mi bilmem) sürdürdü söylevini. Bir ara kestim onun sözünü:

'Konuşulur mu bu sırada?' dedim.

'Hem konuşuruz hem de sevişiriz, kocacığım benim,' dedi.

Biraz sert, 'İstemem,' dedim. 'Yapma bir daha.'

'Yapmam,' dedi. 'Sen nasıl istersen.'

Sonra da, 'Ne fena bir koku sürmüşsün öyle,' dedim.

Adamakıllı titizdim yani, gördüklerimi görmemiş gibi davranamadım; bir şeyi beğenmedimse beğenmediğimi söylerim.

Kız, 'Sen ne aksi adamsın,' dedi. 'Çekeceğim var senden benim...'

Çok hoşuma gitti bu söz. Demek aksilik edebiliyorum. Bunun anlamı nedir? Şu... Karşı koyabiliyorum. Ama ben oraya böyle bir deneme yapmak için gitmemiştim. Bu da gülünç bir şey ama, ben daha gülünç bir şey için gitmiştim. Kendi çevremin

dışında, halktan, basit biri ile konuşmaktı asıl niyetim. Odadan çıkmadan önce aklıma geldi bu, sordum kıza:

'Kaç liraya geçiniyorsun ayda?'

'Belli olmaz,' dedi.

'Ayda ne kazanırsın?'

Gözlerini kısarak baktı yüzüme, sonra 'Neden soruyorsun?' dedi.

'Hiç,' dedim, 'hesaplarını bilmeden yaşayanlar var da...'

'Ben de bilmem hesabımı,' dedi. 'Onu ablama sormalı, o bilir.'

Sonra elini salladı.

'Amaaan,' dedi, 'işte geldim gidiyorum... Sıkıntıya girecek halim yok.'

Sonra bir şarkı tutturdu."

"Ertesi gün. Hepsini yazmayı unutmuşum. Aynı gün, bir avukat arkadaşı gördüm, bana 'Bir tabancam var, satılık... Alır mısın?' dedi.

Heyecandan boğulacaktım.

'Aman,' dedim, 'ben de iyi bir tabanca arıyordum.'

'Meraklısın demek,' dedi.

'Meraklı da söz mü?'

Yazıhanesine gittik, gösterdi tabancayı. Evirdim, çevirdim.

'İyidir, aldanmazsın,' dedi.

Aldım tabancayı. İç cebime koydum. Eve gelince, Ayla'ya göstermeden, kütüphanedeki kitapların arasına sakladım.

Günlerimi boşuna harcamışım, şimdi daha iyi anlıyorum. Artık dolu, dopdolu yaşamalı."

"Aşağı yukarı on beş gün sonra.

Konağı ben de aramıyor değilim. Orada iken yalnız kalabiliyordum. Issız ada gibi idi konak. Kimsesiz köşeler buluyordum, kendi kendime düşünüyordum, bekliyordum, bir gün gelecek ve bu zoraki topluluk dağılacaktı.

Burada ise artık o umut kalmamış gibidir. Burun burunayız ve birbirimizi yiyeceğimiz günü kolluyoruz.

Anneannemle Davut Bey bir odadalar. Dündar Bey'le Şükrü bir odada. Ben Ayla ileyim. Mürşide teyze ile Nesime'ye ayrı odalar verdik. Onları bir araya koyamazdık. Bundan başka bir de büyükçe yemek odası var, yine orada toplanıyoruz. Babam kalabalığı düşünmüş demek, yoksa daha küçük bir ev bırakabilirdi. Benimle Ayla için sadece... Oysa öyle yapmamış, bunlar birbirlerinden ayrılamazlar diye düşünmüş olmalı. Bu durumdan en çok Melahat şikâyetçi. Sandık odası gibi bir yerde yatmak zorunda kaldığı için mi? Hiç sanmıyorum. Bizden çok onun yaşayışı bozuldu da ondan. Artık gece hayatı yaşayamıyor anlaşılan. Mürşide teyzem Melahat'a, 'Kız senin perilerini konakta bıraktık,' dedi geçen sabah.

Bunu söylerken, belli, alay etmiyordu. Ama o anda Melahat'ın gözlerinde kıvılcımlar yandı söndü.

Odadakilerin yüzlerine baktım; Dündar Bey bıyık altından gülüyordu, Şükrü sinirli bir hareket yaptı ve Nesime ile Ayla'ya baktı. Davut Bey göğüs geçirdi.

Anneannem, 'Yeni apartmanlarda ahır yapmıyorlar mı?' diye sordu.

Arkasından da, 'Koskoca memlekette yer yokmuş gibi sıkıştırdıkça sıkıştırıyorlar milleti,' diye ekledi. 'Hey gidi günler hey... Göz açıp kapayıncaya kadar geçti gitti her şey...'

Mürşide teyzem Şükrü'yü, Nesime'nin kapısında yakalamış geçen gece, herkes uyuduktan sonra. Bana anlattı. Şükrü şaşırmış. Mürşide teyzem de ona, 'Ne o? Kapıyı açmıyor mu? Kilitlemiş mi?' diye sormuş. Şükrü hiç cevap vermemiş, çekmiş gitmiş odasına. Bunlar beni eskiden hiç ilgilendirmezdi. Şimdi de ilgilendirmiyor, diyeceğim ama, diyemiyorum. Tuhaf bir şey, kendimi bu evin başkanı sayıyorum galiba da ondan. Burada ne olup bittiği benden sorulur gibi bir inanıştayım sanki. Çünkü apartman benim düpedüz. Benim olunca, demek bir şeyler değişiyor

bende. Bunu daha önce söyleselerdi inanmazdım. Kötü bir tavır doğrusu, kurtulmalı bundan. Ama nasıl? Bu konuyu kurcalamalı. Neyse... Yazacağım o değil. Mürşide teyzeme cevap vermedim, aldırmamış göründüm. Bana, 'Sen daha aldırma,' dedi gülerek, 'bak başına daha neler gelecek senin! Sonunda karını da yakalayacaksın, anladın mı? Yine aldırmayacak mısın?..'

Yürüdüm gittim. Ama içime bir kurt düştü. Hayır... Ayla için değil, yine Nesime için. Nesime kapısını kilitliyor, ama öte yandan Şükrü ile ilgisiz de değil. Peki, ne yapmak istiyor? Kaynasın istiyor galiba, kaynasın da sonunda dayanamayıp evlenmeye kalksın Şükrü. Basit bir oyun. Fakat gözüm Nesime'de bekledim.

Anneannemin hastalığı artıyordu. Gece, başında birinin beklemesi gerekiyordu. Bu işi de nöbetleşe görüyorduk.

Nesime, 'Bu böyle olmaz,' dedi. 'Ben beklerim hep.'

Çare? Davut Bey'in o odadan çıkması, Nesime'nin odasına geçmesi. Nesime'nin de kim bilir ne kadar zaman için, anneannemin yanında yerleşmesi. Öyle yaptık. Gerçi anneannem buna ilkten razı olmadı.

'Ben kocamdan ayrılmam,' diye tutturdu. 'Kadın dediğin kocasını bir gece bile yalnız bırakmamalı. Yalnız bırakırsa, adamın her istediğini yapmaya hakkı olur.'

Dündar Bey, 'Merak etmeyin,' dedi ona, 'canı bir şey istediği yok Davut'un.'

Anneannem, 'Sen ne anlarsın,' diye payladı Dündar Bey'i, 'ömrün boyunca bekâr oturduğun için herkesi kendin gibi biliyorsun.'

Ama dediğini yaptıramadı, hastalık korkusu, daha doğrusu ölüm korkusu yendi onun endişelerini. Nesime'nin, odasına yerleşmesine razı oldu.

Gerçi Nesime, anneannemi sever, bunu bilirim. Ama ben yine tam olarak inanamadım bu dileğin sevgiden gelmiş olabileceğine. Kaçıyor odasından Nesime, diye düşündüm, anneannemin odasına geçti.

Ayla'nın ablasında kaldığı bir geceydi. Gece yarısı kapım açıldı, daha uyuyamamıştım, yerimden doğruldum, baktım. Teyzemdi. Mürşide teyzem. Yavaş bir sesle, 'Kalk, kalk,' dedi.

Kalktım.

'Ne var?' diye sordum.

Yine o sesle, 'Gürültü etme de çabuk gel,' dedi.

Eliyle de işaret ediyordu. Fırladım yataktan, teyzemle birlikte koridorda yürüdük, gele gele anneannemin kapısının önüne geldik. Kapı açıktı, anneannem uyuyordu, uyuduğu horultularından belli oluyordu ve Nesime'nin yatağında bir kaynaşma vardı.

Nesime, yavaş bir sesle, 'Git, yoksa bağırırım,' diyordu.

Şükrü de, 'Şimdi şimdi,' diyordu ona, 'sus!'

Yanımda duran Mürşide teyzem, heyecandan tir tir titriyor ve ellerini uğuşturuyordu. Bu manzarayı, onunla birlikte seyretmek hiç hoşuma gitmedi, çektim teyzemi, çeke çeke benim odaya götürdüm. Elektriği yaktım.

Mürşide teyzem, 'Aptal mısın sen?' dedi. 'Ne diye engel oluyorsun bana? Bilseydim böyle yapacağını çağırmazdım seni. Aptal sen de... Önce kapı kapalıydı, ama ben içeride Şükrü'nün olduğunu biliyordum. Nesime, yakalanmak korkusundan olacak, geldi kapıyı açtı, ben de oracığa saklandım. Kapıyı açınca Şükrü durmaz gider diye düşündü, biliyorum. Ama o hınzır gider mi hiç? Daha da işine geldi bu durum. Neden mi? Korkar duyulur diye, ses çıkaramaz Nesime...'

Biz böyle konuşurken oda kapısı vuruldu. Baktım, Nesime. Alı al, moru mor.

'Sizi rahatsız ettim,' dedi.

Sonra Mürşide teyzemi benim yanımda görünce bozuldu, şaşırdı.

'Hayır ola,' dedim.

'Anneanneniz tuhaf nefes alıyor da... Korktum...' diye kekeledi.

Mürşide teyzem, 'Kızım o sizin nefesinizdi,' diye güldü kahkahalarla. 'Ben ta kendi odamdan duydum.'

Böyle diyerek koridora fırladı, koşa koşa annesinin odasına gitti. Odanın elektriğini yaktı. Biz de arkasından geldik. Giderken Nesime benim kolumu tuttu.

'Yarın seninle konuşacağım,' dedi.

Başımla olur işareti yaptım... Şükrü anneannemin odasında değildi artık, gitmişti. Mürşide teyzem de, 'Gitmiş...' diye söylendi.

Sonra gülerek yanımızdan uzaklaştı.

Biz yalnız kalmıştık.

Nesime, 'Benim bir kabahatim yok,' dedi. 'Sana her şeyi anlatmak istiyorum.'

Bu sırada anneannem sağından soluna dönmek istedi ve inledi. İkimiz de koşup ona yardım ettik, yastığını düzelttik. Kadıncağız uyanmamıştı, inleye inleye uyumasına devam etti.

'Uyuyor,' dedim, 'gel bizim odada konuşalım.'

Koridora bakarak, 'Oraya da yetişir,' diye mırıldandı.

Mürşide teyzemi söylüyordu. Tuttum elinden, elleri terliydi ve titriyordu. Bana itaat etti. Elbet edecekti, çünkü bu evin başkanı bendim. Bizim odaya girince elektriği söndürdüm ve kapıyı kilitledim. Karanlıkta bir süre bakıştık. Yavaş bir sesle, 'Otur,' dedim ve yatağı gösterdim.

Ama oda birden karanlığa gömüldüğü için nereyi işaret ettiğimi görmedi. Oturacak bir yer aradığını anladım.

'Yatağa otur,' dedim.

Elimle de yardım ettim. Vücudu sımsıcaktı, karşı koyduğunu gösteren en ufak bir sertlik olmadı bu vücutta. Kendini bırakır gibi düştü yatağa. Ben de yanına oturdum.

'Şükrü müydü?' diye sordum.

Ağlamaya başladı. Kısık bir sesle, 'Evet,' dedi, 'kapıyı mahsus açtım ki, korksun gitsin diye... Bağırsam... Bağıramazdım ki... Hasta var yanımızda... Ne istiyor benden, bilmiyorum. Ben zavallı bir kadınım... Sizin yanınıza...'

Başını omuzuma koydu, ben de saçlarını okşamaya başladım. Sonra bir kolumla onu belinden doladım, kendime çektim. Yine en ufak bir sertleşme olmadı, tersine, gevşeyiverdi, bıraktı kendini. Omuzundan hafifçe ittim, sırtüstü düştü yatağa; üstüne uzandım. Boyuna ağlıyordu. Öpmeye başladım. Oysa böyle bir şeye karar vermiş değildim. Dudakları aralık ve ıslaktı. O da beni öpüyordu. Buna çok şaştım. Hem ağlıyor hem de bana yetişmeye çalışıyordu. Bir elimi dizlerine götürdüm, geceliği ta yukarılara kadar açılmıştı, bacaklarını okşamaya başladım. Kısık kısık ağlayarak, 'Ayla'yı...' diyordu... 'Ayla'yı unutmayalım... Ayla'yı ben... çok severim... O kadar se...'

Dudaklarını dudaklarımla kapatıyordum, uzun uzun öpüşüyorduk, derin nefesler alıyordu ve tam ben ağzımı çekince yine ağlayarak, 'Ayla...' diyordu... 'Ayla'yı çok seve...'

Bana sadece yardım etmekle kalmıyor, benden daha da ileri gidiyordu, çabuklaştırıyordu, ateşlendiriyordu, yarışıyordu. Ama bir yandan da, 'Ayla'cığım...' diye sesleniyordu... 'Ah Ayla'cığım... Seni, seni çok... Çok seviyorum...'

'Yavaş...' diyordum ben.

Çünkü sesi gitgide yükseliyordu, duyulacak diye korkuyordum. Mürşide teyzem kapının önündedir diye kuşkulanıyordum. Bu sefer o, dudaklarımı kapatıyordu, sevişmemizden başka bir konuya atlamamı önlemek istiyordu böylece, aklımın bile uzaklaşmaması için hırçınlık ediyordu, başını iki yana sallıyordu, o yumuşak, kimsesiz, zavallı kadın değildi. Ordusunu derleyip toparlayan ve bütün gücü ile hücuma geçen, kendine güvenli bir komutan gibiydi, bağırıyordu, cesaretlendiriyordu, hedefi gösteriyordu, öne geçiyordu, sürüklüyordu.

Sonra o komutan gitti, yerine bir çocuk geldi. Burnundan gözyaşları damlayan, biraz dargın, utangaç bir çocuk.

'Niçin böyle yaptın?' dedi.

Der demez de pişman olmuş gibi boynuma sarıldı, beni yeniden öpüşlere boğdu.

Gerçekte hiç de şaşırmamıştı. O zaman Nesime'yi daha iyi tanıdım ve basit ama güçlü kişiliğine hayran oldum. Onun için dünyanın birinci meselesi sevişmekti. Erkek atılırdı, kadın kaçabildiğince kaçardı, fakat bunun da bir sınırı vardı, tam yerinde dururdu. Kadınla erkek, nerede, nasıl bir durumda olurlarsa olsunlar, sevişme fırsatını yakalamaya çalışırlardı. Bunda haklılık diye haksızlık diye bir şey yoktu; sadece fırsatların yerinde kullanılması diye bir şey vardı. O zaman dünyaya canlılık gelirdi, neşe gelirdi. Nesime'nin, Şükrü'den nefret etmediğini biliyordum, bana belki ondan şikâyet edecekti, ama bütün bunlar sevişmenin çeşitli görünüşleriydi. Temelde bir şey değişmiyordu.

'Şükrü,' dedim...

Ama Nesime kesti sözümü. Yataktan ceylan gibi sıçrarken, 'Bırak onu şimdi,' diye cevap verdi, 'hep onun yüzünden... Hiç aklıma gelir miydi? Odama girecek, kapıyı açacağım, yine korkmayacak.'

Arada belli belirsiz güldü, sonra, 'Sen geleceksin...'

Gülmesi biraz daha arttı. Ama benim yadırgadığımı anlayınca birden boynuma atıldı.

'Kim bilir ne düşünüyorsun benim hakkımda,' dedi. 'Bunu öyle merak ediyorum ki, öğrenmek için...'

'Bir şey düşünmüyorum,' dedim.

'Hayır, hayır düşünüyorsun... Beni kötülüyorsun içinden... Ama ne haksızlık biliyor musun? Ben kötü bir kadın değilim. Hatta çok fazla iyiyim, iyiliğimden nefret edecek kadar, bunu bil.'

Sinirlendiğini anlamıştım.

'Kadınlığımızı unutmamızı istiyorlar bizden,' diye devam etti. 'Hem istiyorlar, hem istemiyorlar. Erkeklerin dilediği zaman...'

Cahilce, beylik birtakım laflar sıralayacağını anladığım için kestim onun sözünü.

'Benim için bir kuşkun olmasın içinde,' dedim.

O zaman, 'Unutacağız, değil mi?' diye sordu. 'Olanları unutalım, yarın...'

Sakin, 'İstesek de unutamayız,' dedim.

Ellerimi tuttu.

'Peki, ne olacak?' dedi. 'Ne yapacağız sonra? Ortada Ayla var. Deliliğe kalkma. Bizim aramızda hiçbir şey sürüp gidemez.'

'Evlenemeyiz,' demek istediğini biliyordum. Evlenmek onun için sevişmenin en olağan sonucuydu. Kadınların böyle düşünmelerinden ya da kimi kadının böyle düşünmesinden tiksinmişimdir. Çünkü böyle düşünen kadınlar acıma duygusu uyandırırlar bende. Yalnız bende mi? Hiç sanmıyorum. Ama o anda Nesime'nin haklı olduğunu anlıyordum. Belki, somut yaşama biçimleri biliyordu o, onların dışına çıkamıyor, çıkmak da istemiyordu. Aslı aranırsa, üst yanı da edebiyattı bu işin...

Nesime beni bir daha öptü:

'Peki, unutma,' dedi. 'Ben de unutmayacağım... Ama olmamış, bir şey olmamış gibi davranamaz mıyız? Ha? Onu söyle bana!'

Artık gitmesini istiyordum, yalnız kalıp düşünmem lazımdı.

'Nasıl istersen öyle olsun,' dedim.

Çıktı gitti.

Dertlerimin, dert edindiğim sorunların içinde boğulacak gibiyken başıma yeni bir iş daha açmıştım. O gece anladım ki, benim asıl istediğim özgür olmaktır. Karımdan ayrılmalıyım, bu evden ayrılmalıyım, geçmiş düşüncesinden ayrılmalıyım... Ondan sonra her şeyi yeni baştan yaratmalıyım. Böyleyken, baskılar yaratıyordum kendime, yük altına sokuyordum kendimi.

Kısa bir süre derin bir perişanlık duygusuna saplandım. Hemen o gece bu evden kaçıp gideyim diye düşündüm. Ama bir yanım, otur diyordu bana, oturacaktım, çarpışacaktım. Neyle? Neyle mi? Sözgelişi Nesime ile sevişmeye devam edecektim ve bu işin başıma getireceği sıkıntılarla savaşacaktım."

"Ertesi sabah.

Ne güzel bir sabah bu. Kendimi hafif, uçacak kadar hafif buldum uyanınca. Hemen geceyi düşündüm, sevinçten gülümse-

dim. Neredeyse fırlayıp Nesime'nin odasına koşacaktım, sarılacaktım ona, sevecektim onu.

Ama giyinip yemek odasına gidince gene sıkıntı içine düştüm. Nereden geliyordu bu sıkıntı ve niçin konaktan ayrıldıktan sonra daha belirli bir duruma gelmişti?

Anladım o zaman: Bu evin sorumu benim üzerimdeydi, bu sorum sıkıyordu beni. Eskiden aylaktım, aylaklık rahattı. Ama şimdi, çalışmasam da yine sorumlu olduğumu anlıyordum. Konaktan kovulduktan sonra babamın ölüsü imdadımıza gelmişti. Buradan da kovulursak kim tutacaktı elimizden? Kimse.

Birden bütün evdekilere kızdım. Hiçbirinin dünya umurunda değildi. Konağın elden gitmesi kimseyi uyandırmamıştı.

Kahvaltıda Davut Bey'e, 'Konak nasıl dönüyordu?' diye sordum.

Kulağı iyi işitmez, hiç aldırmadı. Ben bu sefer bağırarak, 'Büyükbaba,' diye seslendim, 'konak nasıl dönüyordu?'

Başını tabağından kaldırmadan, 'Duydum,' dedi, 'ne bağırıyorsun? Sağır mı sandın beni? İyi dönüyordu. Ben memnundum. Rahattık. Sözümü dinleseydiniz hiç de çıkmazdık oradan. Hem ne hakları varmış efendim? Bütün büyük tasarılarımı, o evin havasını teneffüs ederek kurmuşumdur. Buraya geldiğimden beri kafamın yaratıcılığı sanki durdu. Ama bu böyle gidemez...'

Sonra başını önüne eğdi, anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı. Ona bu soruyu sorduğuma pişman olmuştum. Dündar Bey'e döndüm.

'Siz ne dersiniz?' dedim. 'Konak nasıl dönüyordu? Neden elimizden çıktı?'

Dündar Bey güldü:

'Benim de evim oldu oğlum,' dedi. 'Evim değil, evlerim oldu. Ama hiçbirinin nasıl döndüğünü bilememişimdir. Bu yüzden nasıl battığını da anlayamadım tabii. Geçen gün ne dedim sana? Koskoca devletin nasıl battığını anlayamadık be! Balık baştan kokar derler. Bizim millet, kokmakta olan başın kokusu bur-

nuna geldikçe, kendini kurtarmaya bakar. En kötüsü de budur işte. Batan gemi ile birlikte batacağını hiç aklına getirmez. Mal toplamaya başlar, çalar, çırpar, yığar bir yana... Sonunda bakar ki, hiçbiri kalmamış elinde. Onun için ne zaman mal hırsının sardığını görsem bir korkudur alır içimi.'

Kahvemi içerken, 'Siz hepiniz,' dedim, 'anneanneme güvenmişsiniz, o yüzden vız gelmiş evin durumu filan... Mürşide teyzemi katmıyorum...'

Mürşide teyzem atıldı:

'Beni neden katmıyormuşsun bakayım? Şükrü Paşa'nın son mirasçısı benim. Senden önce ben gelirim, anlıyor musun?'

Davut Bey, 'Yalnız Şükrü Paşa'nın değil, benim de,' diye ekledi. 'Dünyada ne malım varsa, önce sana kalacaktır.'

Eskiden tatlı tatlı, keyfini çıkararak dinlediğim Davut Bey, artık sinirime dokunuyordu. Kendini zengin sanması numara olmasın, diye düşünüyordum. Bununla mı avutmak istiyordu bizi?..

'Büyükbaba,' dedim, 'kuzum söyleyin bana, neniz var bu dünyada sizin? Ne kaldı elinizde?..'

Ayağa kalktı.

'Ben tüccar değilim ki defter tutayım,' dedi. 'Dünyanın her yanında malım mülküm var. Kızdırmayın kafamı, bir seyahate çıkarım, satarım yarısını, alırım parasını ve ondan sonra da birinizin semtine uğramam. Öyle yapacağım. Hindistan'a gideceğim efendim, Hindistan'a, Budizm üzerine çalışacağım, bir eser yazacağım.'

Hindistan'a gidecekmiş... Belki o anda İstanbul'a inecek parası yoktu yanında. Delilikse delilik, bunaklıksa bunaklık... Yeter bu kadarı artık.

'Büyükbaba,' dedim, 'siz bu evin nasıl döndüğünü biliyor musunuz?'

Dedim ama pişman da oldum. Ayıp etmiştim. O yaşına kadar bu gibi şeylerle bir an bile kafasını yormamış olan bir adama

böyle bir soru sormak, onu ille mutsuz kılmak isteğinden başka ne ile açıklanabilirdi?

Büyükbabam, 'Yeni mi çıktı bu sözler kuzum,' diye yüzüme baktı. 'Yeni mi çıktı? Allah Allah... Piç kadar çocuklar bize ders vermeye kalkıyorlar.'

Piç sözü beni biraz şaşırttı, o an konuştuğum şeyi unutuverdim. Konağın neden battığı, bu evin nasıl döndüğü gibi konular silindi gitti. Acaba bir imada mı bulunmuştu büyükbabam? Yüzüne baktım, bir şey anlayamadım. Ama tanıdığım Davut Bey böyle bir imada bulunacak adam değildi. Olsun... O sözü kullandı ya bir defa. Artık rahat edemezdim. Yerimden kalktım, ne yapacağımı bilmiyordum. Bir ara, 'Ben piç değilim, babam ölürken söyledi,' diye bağırmak geçti içimden, tuttum kendimi. İyi de etmişim. Bağırsaydım, sonra ne yapacaktım? Herkes yüzüme bakar ve susardı. Ben bir daha bağırırdım. Onlar gene susarlardı. Sonra? Sonrası bozum havası. Gel de çık işin içinden... Hani kibarlık dersi verirken, her şey sözle çözülür derler a, hiç böyle değil durum. Sözle hiçbir şey çözülmüyor, bunu artık iyice anlıyorum. Ama bağırmakla da çözülmüyor demek. En iyisi susarak atlatmak o durumu. Yani döne dolaşa benim eski tutumuma geldik dayandık. Oysa ben artık o tutumumu bırakmak istiyorum, aktif olayım, bir şeyleri değiştireyim diyorum. Nasıl yapacağım?

Hızla odadan çıktım, sanki büyükbabamın anlayışsızlığına kızmış gibi belli belirsiz bir şeyler mırıldandım. Koridorda durdum, başım dönüyordu, duvara dayandım, gözlerimi kapadım. Kan başıma çıkmıştı. Çabuk topladım kendimi, orada, o durumda yakalanmak hiç işime gelmezdi. Doğru büyükannemin odasına gittim. Gazete okuyordu, beni görünce gözlüklerinin üzerinden baktı:

'Ne o? Senin yüzün kıpkırmızı,' dedi.

Yatağın ayakucuna oturdum.

'Büyükbabam,' dedim, 'kızdırdı beni...'

'Ne dedi?'

'Hadi konağın nasıl döndüğünü bilmiyor, sen ona bunu öğretmemişsin. Ama hâlâ zenginlik hikâyeleri, yabancı memleketlerdeki mallar... Bıktım artık bu palavralardan anneanne...'

Yaşlı kadın gözlüğünü çıkardı.

'Ne demek istiyorsun?' dedi. 'Ne palavrası? Kim palavracı? Büyükbaban mı? Utanmıyor musun sen? Davut Bey daima zengin bir adam olmuştur, gene de zengindir, ben onun düşkün bir gününü görmedim. Yabancı memleketlerdeki mallar ya, ne sandın? Almıyorsa, parasını getirtmiyorsa kibarlığından...'

'Kibarlıkla ne ilgisi var bunun?'

Anneannem köpürdü.

'Ne demek o? Sen konağın nasıl döndüğünü biliyor muydun sanki? Ayol onu ben bile bilmiyordum.'

Ağzımdan baklayı çıkardım:

'Ama bu evin nasıl döndüğünü biliyorum,' dedim.

Yüzüme tükürür gibi yaptı.

'Tu sana... Yazıklar olsun... Şükrü Paşa'nın torununa bakın! Bin şahit lazım buna Şükrü Paşa'nın torunu demek için. Baban bu evi aldıysa bizim paramızla aldı. Sarf etmedi, biriktirdi boyuna. Babasından alışmıştı o da, otelci babasından. Yalancı babasından...'

Tartışıyordum ama bütün söylediklerim bir uğultu gibi geliyordu bana, aklım başka yerdeydi. Birden yerimden kalktım, kapıyı kapayıp döndüm, anneannemin yanına daha da sokuldum.

'Benim babam mıydı o?' diye sordum.

'Kim?'

'Galip Bey.'

Anneannem şaştı kaldı, parmağını ağzına götürdü.

'Nasıl laf o öyle?'

Kapıya bir göz attıktan sonra, 'Dinleyin anneanne,' dedim, 'bana piç diyorlar.'

'Kim diyor?'

'Demin içerde büyükbabam dedi.'

Anneannem büyük bir soğukkanlılıkla, 'O bilmez senin piç olup olmadığını,' dedi. 'Bilsem bilsem ben bilirim.'

'Söyleyin öyleyse, aydınlatın beni. O kadar da bilgisiz değilim bu konuda. Babam ölürken beni odasına çağırmıştı ya... Anlattı her şeyi bana, kör dervişi de söyledi.'

Anneannem, tutmayan bacağını sıvazladı, yüzünü buruşturdu, inledi, sonra 'O da bilmez,' dedi. 'Bilmez ama... Ne dedi sana peki? Piçsin mi dedi?'

'Hayır, değilmişim.'

'Öyleyse ne büyütüyorsun bunu? Otur oturduğun yerde, hiç yoktan mesele çıkarma!'

'Siz ne biliyorsunuz?' diye sordum. 'Çünkü bana boyuna piç olduğum ima ediliyor. Geçenlerde...'

Durdum, Ayla'nın söylediklerini açığa vurmam doğru olur muydu?

Anneannem, 'E... Söylesene,' dedi, 'geçenlerde ne oldu?'

'Ayla bile söyledi bunu.'

Gülmeye başladı.

'Zamane...' diye söylendi. 'Ona ne şimdi? Kendisine dikkat etse daha iyi olur, sana piç doğurmasın da...'

'Bana hakaret ediyorsunuz.'

'Hakaret filan ettiğim yok oğlum, sakin ol! Neyi anlatmamı istiyorsun? Evet bir kör derviş vardı, anneni kandırdı, o zavallı da o zaman küçük, tecrübesiz bir kızdı, kaptırmış gönlünü... Ben önüne geçtim, babanla evlendirdim. İstemezdim baban gibi biriyle evlendirmek, ama acele evlenmesi lazımdı. Elimi çabuk tuttum ben de...'

'Ama,' dedim, 'evlendikten sonra da kör dervişe gitmiş annem, kalmış onunla. Doğru mu?'

'Doğru ya...'

'Öyleyse ben ne oluyorum?'

Anneannem, 'Aç şu kapıyı, sıkıldım,' dedi.

'İlle öğrenmek istiyorum.'

'Oğlum, o belli olmaz ki... Nasıl evlisin sen? Hiçbir şey bilmiyorsun. Bir kadın her yatışında çocuk yapmaz ki... Gününe bakar. Doğrusu, annenin o günlerde tehlikeli günleri miydi? Orasını iyice bilmiyorum. Ama konuştumdu onunla, bana yemin etti, çocuğum Galip'tendir, dedi.'

'Nerde bulabilirim bu kör dervişi?'

'O da bilmez ki...'

'Bilsin bilmesin... Tanımak istiyorum.'

'Sirkeci'de otobüs mü işletiyormuş ne? Git sor, gösterirler sana... Para verdimdi, sermaye yapsın diye... Birkaç defa batırdı, her batırışında da gelirdi bana. Gizlice alırdım evin içine, kimse görmezdi. Aptullah derler, Kör Aptullah...'

Anneannemin odasından çıktım, koridorda Nesime'yi gördüm, sevgiyle baktı yüzüme, bir şey söylemek istedi, ama benim durmadığımı görünce sadece elimi tutmakla yetindi. Sıktı elimi. Çok dostça bir sıkış... Hoşuma gitti. Sanırım bu evde en yakınım odur.

Doğru odama gittim, kitaplarımın arkasına sakladığım tabancayı çıkarıp iç cebime yerleştirdim, sonra da kimseye allahaısmarladık demeden evden fırladım. Kesin bir kararım yoktu nereye gideceğim hakkında. Ama bu çıkışın iyi bir çıkış olması şarttı benim için, yoksa kendimden büsbütün nefret edecektim, soğuyacaktım, hiçbir umudum kalmayacaktı, kapanacaktım yeniden... ve düştükçe düşecektim. Beni ancak bir eylem, bir atılış, bir kahramanlık kurtarabilirdi.

Sirkeci'ye gittim. Bir kahveye girdim. Kör Aptullah'ı sordum. Bekleyin, şimdi gelir, dediler. Beş dakika durduktan sonra yerimden kalktım, kahveciye 'Ben şimdi gelirim, gelirse beklesin,' diye tembih ettim.

Sokağa çıkınca rahat bir nefes aldım, kurtulmuştum."

"Ertesi gün.

Kör Aptullah'ı görseydim ne olacaktı? Diyelim ki babamdır; kendimi tanıtacaktım, boynuma atılacaktı, 'Gel benim yavrum!'

diye bağrına basacaktı beni. Aman ne iğrenç sahne! Ya da kendimi tanıtınca önce şaşacaktı, sonra sinsi sinsi gülmeye başlayacaktı. Peki ben ne yapacaktım o durumda? Hiç. Yapacak hiçbir şey yok. Bu dedikoduyu öğreneceğim, doğrusunu bir türlü bilemeyeceğim, sallantıda kalacağım ve bir şey yapamayacağım.

Yalnız bu meselede mi? Hayır, her meselede böyle sanırım. Yapacak bir şey yok.

Oysa ben bir adım atmak istiyorum; bana insanlığımı duyuracak olan bir adım. Bu adımı nasıl atmalıyım?

Evet, Nesime olayında bir adım attım: Elimi uzattım ve kadını aldım. Bu kadar kolaymış. Devam etmeli...

Ancak içimde bir kuşku da var; Nesime ile o gece benden önce Şükrü başlamıştı, bitiremedi, ben geldim. Öyleyse ilk adımı ben atmış sayılamam, ben hazıra kondum bir bakıma. Ne fena!

Bu Şükrü, Ayla ile evlenmemde de ilk adımı attı, bana haber vermeden beni bir yola soktu, ben de o yolda tıpış tıpış yürüdüm, evlendim Ayla ile.

Öyleyse ilk yapacağım iş, kendi adımımı atmak için bugüne kadar edindiğim her şeyden vazgeçmek. Her şeyimi bırakacağım, karımı önce, sonra da evimi. Evet, ne yaparlarsa yapsınlar, bu evi gerekirse satacağım ve parasına dokunmayacağım. Bir hayır derneğine veririm o parayı. Zibidi gibi ortada tek başıma kalırım. Ne adam olduğum işte o zaman anlaşılır. İlk adım ve kendi adımım. Bunu unutmayacağım."

"Bugün günlerden ne, bilmiyorum.

Tabancamı gene kitapların arkasına koydum, kimse görmedi. Bu tabanca beni çok düşündürüyor; çünkü eyleme, harekete zorluyor hep. O orada durdukça bana rahat yok bu dünyada. Tembelliğimin, işe yaramazlığımın, pasifliğimin, korkaklığımın tanığı o. Ben onunla sanki bütün yaşama cevherimi, bütün irademi gözümün önünden kaldırıyorum. Ama belleğimin içinde simsiyah bir yeri var onun, bana boyuna kendini hatırlatıyor, kul-

lan beni kurtulursun, diyor. Onu kullanmam, kendimi kullanmam demektir. Çünkü ben bugüne kadar bir eşya gibi bir kenarda kalmışım, kendimi işe yarar kılmamışım. Oysa işe yaramayan bir tabanca... Tabanca değildir o. Ben de insan değilim. Bir hayal içinde yaşadım bugüne kadar. Herkes gibi, yani bizim evdekiler gibi. Bir hayal içinde... Sonra birtakım gürültüler oluyor, uyanıyoruz, şaşırıyoruz, rahatsız oluyoruz. En kötüsü, yaşamaktan soğuyoruz. Yaşamaktan soğumamak için tek çare, daha güzel bir dünya düşünmektir. O dünyayı özlemek ve o dünya için savaşmaktır. Bu laflar yakışmıyor benim ağzıma. Gerçi kendimi tanımaya başladığımdan memnunum, ama bu kadarla kalırsam eskisinden gülünç olurum. Daha güzel bir dünya nasıl olur? Bunun üstüne hiçbir düşüncem yok. Hadi kendimden saklamayayım, daha güzel bir dünya da istemiyorum ben. Böyle bir isteği daha da hayalcilik sayıyorum. İş olsun diye, beni heyecanlandırsın, oyalasın diye daha güzel bir dünya istiyormuş gibi davranmak enayilik değil de nedir? Asıl iş, bu dünyayı sevebilmekte. Ben ne onu seviyorum, ne de daha güzelini istiyorum. Yalandan yapamam ya bunu. Şükrü bir gün, 'Yeter bu seyirci durumun, olumlu bir insan ol,' dedi bana.

Ah bir inansaydım doğru, içten, inanarak konuştuğuna! İnanmadım, bir rol oynuyor o da, ama olumlu sandığı bir rol. Demek ki, sadece konuşmalarına bakarak saldıramazsınız ona. Sözlerden kurulu bir kalkan almış eline, boyuna saldırıyor, boyuna saldırdığı için de herkes ancak savunmaya geçebiliyor, böylece de Şükrü başkalarının yargılarından kolayca yakasını kurtarıyor. Yoksa o da benim gibi bir hayal içinde, benim gibi bir seyirci.

En kötüsü, anlamıyor benim bunları düşünebildiğimi.

Hayır, yanlış söyledim. Anlıyor ve anlamazlıktan geliyor. İşte bu dünya bu kadar kolay. Başarı dedikleri bu kadar kolay. Kendiniz için bir örnek biçeceksiniz, öyle olmanız ille şart değildir; ben öyleyim diye geçineceksiniz ve başkalarını da öyle olmadıkları için kınayacaksınız. Başkalarının gözlerinde, bu davranışını-

zın yalan bir davranış olduğunu okursanız, görmezlikten geleceksiniz. Şükrü, onun ne kadar sahtekâr olduğunu anladığımı biliyor, ama ne çıkar bundan, diye düşünüyor, istediğini düşünsün, diyor. Korkunç! Benimkinden daha korkunç bir hayal içinde yaşayış bu. Çünkü acısı az ya da hemen hemen hiç yok.

Bende bir değişme mi oldu ne, Ayla gözlerimin içine korku ile bakıyor hep. Yalvarır gibi bir hali var. Dün gece yatakta, 'Sana bir şey soracağım,' dedi.

'Sor,' dedim.

'Benden ayrılmak mı istiyorsun?'

Soğukkanlı, 'Evet,' diye cevap verdim.

Beklemiyordu bu cevabı anlaşılan. Yerinden fırladı.

'Ama neden?' diye sordu. 'Sevmiyor musun beni?'

'Sevmiyorum,' dedim.

Büsbütün şaşırdı. Ben yolumu buldum, iyi gidiyorum.

Ayla, 'Ne yaptım sana,' dedi, 'ne kötülük ettim?'

'Hiçbir şey yapmadın, hiçbir kötülük etmedin.'

O zaman başka bir soruya geçti:

'Yoksa başkasını mı seviyorsun?'

'Hayır.'

'Doğru söyle diyorum sana. Öldürürüm kendimi.'

Öldüremez, biliyorum. O da yaşamayı, insanlarla bir arada yaşamayı sözlerden kurulu sanıyor da ondan. Kendimi öldürürüm derse, bende sevildiğim kanısının uyanacağını düşünüyor. E... sevilen bir adam da böyle benim gibi davranmaz karısına elbet, işler yoluna girer. Hangi yola? Onu da pek iyi bilmiyor. Bende bir başkalık, bir yadırgama hissediyor ya, onu geçiştirmek, yok etmek bütün amacı. Yoksa beni sevdiğinden değil.

Oysa beni sevse de ben onu sevmeyebilirim ve ondan ayrılmak isterim. Dahası var, onu sevsem de isterim bunu.

Bu kadınların, yaşamayı, sevmekten ve sevilmekten ibaret sanmaları artık çok sinirime dokunuyor.

'Bak,' dedim; 'ikimiz de birbirimizi sevmiyoruz. İyi dinle beni! Ama senden ayrılmak isteyişim bu yüzden değil. Bir insanla

burun buruna yaşamak sıkıyor beni. Yalnız senden değil, herkesten uzaklaşmak istiyorum. Kendimi bulmak istiyorum. Anlıyor musun?'

'Birini seviyorsun sen,' dedi. 'Yoksa Nesime'yi mi? Doğru söyle.'

Ah ne kadar anlıyorum onun dünyasını. Eğer bir kıskançlık çıkarırsa rahat edecek, onu sürdürecek artık. Bari yardım etmeli.

'Belki de,' dedim.

Küplere bindi.

'Tabii karşıladım bunu, görüyorsun. Çünkü sen Nesime gibi feleğin çemberinden geçmiş kadınları seversin. Benim gibi temiz kızlardan hoşlanmazsın.'

Gülmeye başladım.

'Benim öyle feleğin çemberinden geçmiş kadınlardan hoşlandığımı nerden biliyorsun? Ne zamandan beri biliyorsun? Söyle bakayım!'

Afalladı, söyleyecek laf bulamadı.

'Dahasını ister misin,' dedim. 'Ben geneleve de gittim.'

'Ne zaman?'

'Geçenlerde.'

O zaman boynuma atıldı, öpmeye başladı.

'Ah benim biricik kocacığım,' dedi, 'sevgili kocacığım... Boşuna kızıyorsun bana. Kızdığın için de boyuna beni kızdıracak laflar uyduruyorsun ama hiçbiri yakışmıyor ağzına. Ben seni bilirim, sen dünyanın en temiz adamısın. Ne olur, bırak artık bu sertliği, bu dargınlığı. Bak ne güzel sevişiyoruz, ne güzel bir evimiz var...'

Zayıf yerinin geldiğini anlamıştım. Dedim ki:

'Hangi evi söylüyorsun, bu evi mi?'

Şaşırdı, başını başka yana çevirdi. O zaman anladım ki asıl bu konuyu ele alalım diye başladı konuşmaya.

'Doğrusunu söyleyeyim mi,' dedi. 'Ben seninle gecekonduda da otururum. Ama bu evi sevmiyorum.'

'Konağı sevmiş miydin?'

Boynunu büktü, alçakgönüllü bir insan tavrı takındı.

'Konağı daha çok sevmiştim, eskiydi, yıkıktı, oturulur gibi değildi, ama anneannenin, büyükbabanın yuvası idi orası. Onlar üzüldüler diye ben de üzülüyorum.'

'Ama,' dedim, 'o zaman ben büyükannesinin eline bakan bir adamdım. Şimdi ise kendi evimde oturuyorum. Böylesi daha hoşuna gitmez mi?'

Boynu bükük durumda, 'Orası da senin sayılırdı,' dedi.

Konağı sevdiyse bundan ne çıkar, daha da ileri gideyim, konakta otururken soyluluk sevdasına kapılıp övündüyse gene ne çıkar, değil mi? Anlayışlı olmak lazım ya, ben korkunç ölçüde sinirlenmiştim.

'Yalan söylüyorsun,' diye bağırdım. 'Yalan söylüyorsun. Sen o konakta oturduğun sürece arkadaşlarına fiyaka yaptın. Şimdi o fiyakan kalmadı diye üzülüyorsun.'

Elini ağzına kapadı.

'A... A...' diye bir ses çıkardı. 'Ben mi? Ayol ben soyluluk düşkünü değilim ki! Hem oradayken rahatımız hiç de yerinde değildi. Soğuk, buz gibi bir yerdi orası. Üstelik de otel gibiydi.'

Bunu söylerken kızgınlığı belli oldu.

'Burası da öyle,' dedim. 'Kim eksik? Yoksa babamdan kurtulduğum için mi seviniyorsun?'

Babam dedim ya, benim işim bitti, neşem kaçtı, tartışma gücümü birden yitiriverdim. Ayla da bu halimi anlamış olacak ki, birden değişti.

'Ne oldu sana?' diye sordu.

Kurtulmak lazım bu duruma düşmekten. Hemen değiştirdim. Dedim ki:

'Otelde kimleri fazla buluyordun?'

'Bak söyleyeyim sana,' dedi. 'Mürşide teyzeye tahammül edemiyorum. Dündar Bey belki iyi adam ama, sıkıyor o da zaman zaman. Kendisi için devamlı bir yer düşünmemesi yadırgatıyor

beni. Biz o akşam sokakta kalsaydık nereye gidecekti? Sonra Nesime var. İyi kadın, hoş kadın ama yeri burası değil onun. Baban ölmüş gitmiş, yeğeninin ne işi var burada? Doğru söylemiyor muyum ama?'

Sustu. Şükrü'nün adını geçirmemişti. Yeterdi benim için bu kadarı. Onun için ses çıkarmadım. Çok memnundum.

'Haklısın,' dedim. 'Ben de biraz bu yüzden dağıtmak istiyorum bu evi. Anneannemin parası vardır, çıksınlar onlar başka eve. Dündar Bey'le Nesime de baksınlar başlarının çaresine. Biz seninle, bir de Şükrü, kendi başımıza otururuz.'

Bu yaptığım da doğru değildi, basit bir kurnazlıktı çünkü. Hemen çakılacak cinsten bir kurnazlık. Ayla da yutmadı tabii.

'Şükrü'yü istediğimi nerden çıkarıyorsun?' diye sordu.

Sonra da, 'Anlıyorum bütün sıkıntını,' diye ekledi. 'Sen Şükrü'yü kıskanıyorsun.'

Gözlerimin içine baktı. Eskiden ne kadar güzel gözleri vardı... Artık ben göremiyorum. Biliyorum gözlerinin güzel olduğunu, ama bana bir şey söylemiyor. Çok bakılmış resimler gibi yitirdi bütün gücünü, düz bir kâğıda döndü bu gözler.

Anladım, ne yapsam kurtulamayacağım artık Şükrü'yü kıskanan bir adam olmaktan. Hakkımdaki yargı bu, temyiz edemem. Böylece Ayla, Şükrü ile rahatça sevişebilir. Olayların bu yolda geliştiğini görmek, düşüncelerimin doğruluğunu ispat edecektir. Onun için sabırsızlanıyorum. Ama her işteki gibi beklemekle yetinmiyorum, elimden geleni yapıyorum. Sözgelişi, evde onları yalnız bırakmaya bakıyorum yahut Ayla, ablasına gitti de geç kaldı mı, Şükrü'den onu alıp getirmesini rica ediyorum. Kim bilir ne şaşıyordur Ayla? Benim hakkımdaki konuşmalarını bir dinlesem... Ayla ağlayarak, 'Acıyorum çocuğa,' der Şükrü'ye muhakkak. 'Kıskanıyorsun dediğim için kıskanmıyor pozunu takındı şimdi de...'

Böyle diyeceğini biliyorum. Peki ama elimden başka ne gelir? Ya kıskanacağım, ya kıskanmayacağım, bunun üçüncü şıkkı

yok ki... Kıskanıyor da, kıskanmıyor görünüyorsam, benim bu tavrım, onların beni aldatmıyor görünüp de aldatmalarına karşılık düşen en uygun tavırdır. Bunu düşünemiyorlar. Daha fenası, beni iki defa cezalandırıyorlar: Birincisi aldatmakla, ikincisi de samimiyetsizlikle suçlayarak. Oysa ceza hukukunun temel kurallarındandır, bir suç için iki defa ceza verilemez. Ama ben ne suç işledim ki bunlar beni cezalandırsınlar? Bir araya geldiklerinde oturup beni övecek değiller ya, elbet aleyhimde bulunuyor, böylece de durumlarını meşrulaştırıyorlardır. Ne sahtekârlık oysa... Açık olamıyorlar, cesurca davranmıyorlar. İnsanlar birbirlerini aldatmak ihtiyacındadırlar. Bunu ben de yapıyorum, daha ne yapacağım!

Nitekim Ayla ile konuşmamızdan bir gün sonra, Nesime'ye dışarda randevu verdim gizlice: Geldi ve baş başa gezindik kırlarda. Çok güzel bir gezinti oldu, her şeyi konuştuk. Şükrü'den nefret ettiğini söyledi. Elbet öyle söyleyecek, seviyorum diyecek değil ya... Oysa Şükrü bugün ona evlenme teklifinde bulunsa hiç şüphesiz kabul eder. Bunu biliyorum, ama açığa vurmuyorum. Açığa vursam, o gezintinin hiçbir tadı kalmazdı.

Nesime, 'Suç işlediğimi biliyorum,' dedi.

'Kime karşı?' diye sordum.

Başını uzaklara çevirerek, 'Ayla'ya karşı,' dedi.

'Seviyorsun Ayla'yı değil mi?'

'Çok.'

'Beni ondan daha az mı seviyorsun?'

Gülerek elini boynuma attı, cevap vermedi. Israr ettim, başını önüne eğdi. Çenesini tutup kaldırdım, etrafına kaçamak bir göz atıp dudağıma uzandı. Bir buğday tarlasının içinde seviştik. Nesime, seviştikten sonra ne kadar değişiyor Yarabbi! Doğrusu Ayla da değişirdi, ama artık ona dair hiçbir anım yok benim. Anlaşılan bütün kadınlar seviştikten sonra değişiyorlar. Peki sevişmeden önceki halleri mi, yoksa seviştikten sonraki halleri mi kendi halleridir?

Nesime, neşeleniyor yakınlaştıkça... Hoş bir şey bu. Bir ağaçtan küme ile kuşların uçması gibi ağzından laflar da pır pır uçuyor sanki.

Sonra başka bir şeye daha dikkat ettim ve o da çok hoşuma gitti. Sevişme sırasında ve sevişme bittikten sonra gözlerini ta gözlerimin içine dikip öyle kalıyor. Uzatıyor zevkini anlaşılan. Bakıyor bakıyor, sonra gülmeye başlıyor, dudaklarını oynatarak benim duyamayacağım bir sesle bir şeyler mırıldanıyor.

'Ne söylüyorsun?' diyorum.

Hiç, anlamına başını yukarı kaldırıyor, ama gözleri gene gözbebeklerimde. Onunla sanki bir evin içine giriyorum, sofalardan koridorlardan geçip, sokaktan görünmeyen arka bahçeye çıkıyorum. Çiçekli, küçük bir bahçe... İlk bakışta sarıyor insanı, durduruyor... Ama bunun arkasından mutlaka bir sıkıntı basar, geldiğiniz yollardan hadi gene sokağa çıkmak istersiniz. Bunu biliyorum artık, bildiğim için de rahatsız oluyorum. Sevişmenin tadı kaçıyor. Sevişme öyle bir yol ki, hangi saatte bu yolun neresinde olduğumu biliyorum, ondan sonraki istasyonu düşünüyorum ve o istasyona geliyoruz. Hiçbir sürprizi yok.

Daha güzel, daha iyi bir dünya isteyemeyişimin nedenini de burada buluyorum işte. Bir kadından bıkıp yeni bir kadınla sevişmek isteğine benzetiyorum yeni bir dünya özlemini. Aynı hikâye yeniden başlayacak, aynı duraklardan geçerek, aynı sonuca varacak. Bunun için zahmete girmeye değer mi?

Ama yeni bir dünya ülküsü olmadan da eyleme geçebileceğimi hiç sanmıyorum. Önce bir tasarım olacak, sonra o tasarımı gerçekleştirmek için bütün güçlerimi seferber edeceğim, böylece de kendi güçlerimi uyandıracağım, tanıyacağım onları. Kişiliğim belirecek, değiştireceğim çevremi ve insanları, onları bir kılıktan başka kılığa sokacağım. Yaşamanın tadı da o vakit çıkacak ortaya.

İyi. Bunları aklımda berraklığa kavuşturdum. Ama gerçekleştireceğimi sanmıyorum. Bütün bunların tersi daha hoşuma gidi-

yor benim. İçinde yaşadığım dünyayı sevmiyorum. Onu değiştirmek, yaşanılır bir duruma getirmek için hiçbir zahmete girmek istemiyorum. Bu dünyadaki konukluğumu mümkün olduğu kadar az gürültülü geçirip gitmek... En doğrusu budur.

Öyleyse bırakayım bu defteri."

"Cuma.

Uykusuz bir gece geçirdim. Sabaha karşı intihar ediyordum az kalsın. Tabancamı Ayla uyurken kitapların arkasından çıkardım, şakağıma dayadım, sonra vazgeçtim kendimi öldürmekten. Korkaklığımdan değil. Buna eminim. Kendimi vurmak, bir adım atmak demekti. Bense son defa, hiçbir adım atmak istemediğimi yazmıştım bu deftere. Demek intihar etmekle, o tutumumu değiştiriyordum. Madem değiştiriyorum, dedim kendi kendime, başka bir adım atayım, yaşamak yolunda bir adım ve vazgeçtim kendimi öldürmekten.

Tabanca beni doğru yola sokacak anlaşılan. İyi etmişim onu satın aldığıma. Şöyle bir söz verdim kendi kendime: Kabuğuma çekilmeye karar verirsem, tabancayı bir kuyuya atacağım.

Kendimi öldüreceğime başkasını öldürmeliyim. Bu daha iyi bir adımdır. Elimde tabanca ile bunu düşünürken Ayla'yı öldürmek geçti içimden. Ama iğrendim birdenbire. Ertesi gün bu odaya polisler dolacak, fotoğrafçılar dolacak... Gazetelerde boy boy resimler... Ve en kötüsü manşetler, başlıklar: Kıskançlıktan bir cinayet işlendi. Tabii Şükrü de sorguya çekilecek, ukalaca sözler söyleyecek, benim ruhumu tahlil etmeye kalkacak... Bir sürü aptalca şey. Aman iyi ettim öldürmediğime.

Demek bu defteri bırakamıyorum, bırakmayacağım. Tabanca ve bu defter, beni yeni bir hayata bağlayan bağlardır.

Bir defa mikrop girdi kanıma, ne yapsam kurtulamam ondan. Demek istiyorum ki, eyleme geçme düşüncesi bir kez takıldı aklıma. Görmezlikten gelemiyorum onu, her an kendisini duyuruyor bana, ben buradayım diyor.

Karımdan bıktım, evet ama Nesime ile sevişmeye başladım. Ondan da bıkarsam başka bir kadına âşık olacağım. Bu böyle gidecek... Değiştire değiştire. Anlıyor musunuz, değiştirmek düşüncesine gene geldik dayandık. Birinci kadın, ikinci kadın, üçüncü kadın... Birinci dünya, ikinci dünya, üçüncü dünya. Bunlar gerçekte başka başka şeyler olmasalar da biz gene değiştirmeye bakmalıyız. İnsanoğlunun en temelli gücü buradadır. Bıkmadan aramak... Bulamayacağımızı bilsek de aramak. Doğrusu, kendim bulmadım bu düşünceyi, okudum ve benimsedim. Demek ki benimdir o.

Öyleyse Nesime'yi sevmeye karar vermişim, bu kararla ona uzanışım, gerçekte benim ilk adımım olmuş. O gece onu odama çağırmasaydım, odamda ona sarılmasaydım, yatağa itmeseydim, yatırmasaydım, bu güçlü temeli bulamayacaktım. Onun için bir cinsel doygunluk konusu olan bu ilişki, benim için yaşamak sorunu oldu çıktı. Nesime beni canlandırdı, yükseltti, bana yaşama sevgisi verdi. Aynı şeyi Ayla yapamazdı. Güçsüzlüğünden, değersizliğinden, ruhsuzluğundan filan değil, rolü bitmişti onun, çıktı sahneden. Başkasının rolü, Nesime'nin rolü başladı. O da bitecek, bir başkasının rolü başlayacak.

Burada çözülmesi gereken bir sorun var: Ben hep kadınların yardımı ile mi ilerleyeceğim? Onlar olmadan kendi yolumu çizemez miyim?

Kendimi tam olarak bulunca, kişiliğimi ortaya çıkarınca ya da yaratınca kimseye ihtiyacım kalmayacak. Fakat başlangıç için yardımcı güçler gereklidir. Bunların başında da kadınlar geliyor.

İkinci bir sorun var: Nesime'de Ayla'ya benzemeyen bir şey buldum mu? Bütün kadınların birbirine benzediği düşüncesinden vazgeçecek miyim? Kendimi kandırmadan bu konuda açık seçik bir kanıya varmalı.

Bunu yapacağım, ama vakit erken. Çünkü Nesime'yi sevdiğimi anlıyorum. Onun büyüsü içindeyim, bu yüzden de bana yepyeni görünüyor artık. Üçüncü bir aşka başladığım zaman, an-

cak o zaman Ayla ile Nesime'yi karşılaştırıp bir sonuç alabilirim, şimdilik beklemeli.

Bunu yapacağım, ama vakit erken. Çünkü Nesime'yi karşılaştırıp bir sonuç alabilirim, şimdilik beklemeli."

"Çok dolu bir hafta.

Neler oldu? Sıra ile yazayım. Konak yıkıldı. Bunu gördüğüm gün çok üzüldüm. İçinde bütün çocukluğumun geçtiği bu konağın demek ki yeri çok güçlü imiş içimde. Bayağı sarsıldım, ilk görüşümde. Yıkıcılar dama çıkmışlardı, kopardıkları tahtaları aşağıya atıyorlardı. Durdum, seyrettim. Ne çürük bir yapıymış, ne de çabuk çürüyüp eskiyivermiş. Biz içinde otururken de bu konak eski bir konaktı. İşte bu yıkılan konaktı... Ama bize o kadar eski görünmüyordu anlaşılan. İçinden insanları ve eşyaları alınmış ev canı çıkmış bir insana benziyor. Gerçekten de köşkün pencere boşlukları, açık kalmış ölü gözleri gibi bilinmeyen bir yöne bakıyorlardı.

Yıkıcılardan biri bana gülerek, 'Al beyim, hiç düşünme,' dedi, 'kışlık tahta. Çatır çatır yanar.'

Sökülen tahtalar bahçenin tozlu yollarına gürültülerle düşüyordu. Şükrü Paşa'nın, Leman Hanım'ın, Davut Bey'in, annemin, teyzemin ve benim anılarımız siliniyordu. Böylece bir çağ kapanıyordu. Bu arsada yeni bir apartman yükselecekti birkaç ay sonra, bize çok vahşi, çok soğuk görünecek olan bir apartman. Bu apartmana aileler gelip yerleşecekler, çocuk yapacaklar, o çocuklar büyüyecek ve yeni anıların beşiği olacak burası. Demek elli yılda bir evler, kuşaklar ve anılar değişiyor. Her şey yeni baştan başlıyor. Herkese kendi anıları önemli geliyor. Oysa dışardan bakıldığında hiçbirinin ötekine üstünlüğü yok, hepsi de kendi açısından güzel, eşsiz ve yerine konulamaz anılar. Yaşamak böylece al baştan mı ediyor? Hayır, değişerek sürdürüyor kendisini.

Ben bu yıkılan konak değilim, ben bir tahta parçası değilim. Değişen yaşamla birlikte değişeceğim, uyacağım ona ve böylece de ölümsüzlüğü yakalayacağım.

Eve düşünceli geldim. Hem kederli hem de sevinçliydim. Köşkün yıkılması sarsmıştı beni, ama düşündükçe bir ağırlıktan kurtulduğumu anlıyordum. Geçmişin ağırlığı idi bu, bütün pislikleri, tortuları, kalıtları ile, çürümüş bir geçmişin. Ölen ölmüştür, onun bir yeri yoktur artık bu dünyada. Yaşayanların, canlıların yeridir burası, onların savaş alanı.

Bu düşüncelerle seviniyordum. Dünya değişiyordu, daha güzel bir dünya geliyordu, ben de gençleşiyordum, tazeleniyordum.

Öğle yemeğindeydik.

'Konak yıkılıyor,' dedim ve bekledim tepkileri.

Sofradakiler birbirlerine baktılar. Davut Bey ağır ağır yemeğini yiyordu. Duymamıştı. Dündar Bey, 'Duydun mu Davut?' diye seslendi ona.

'Ne olmuş?' dedi büyükbabam.

Dündar Bey, 'Konak yıkılıyormuş,' dedi.

Ne hazin bir manzaraydı, acıdım büyükbabama. Bir yerine bıçak saplanmış gibi irkildi:

'Ne?' diye bağırdı. 'Konak yıkılıyor mu?'

O zaman ben söze karıştım:

'Evet,' dedim, 'demin geçerken gördüm. Üst katı yıkmışlardı, demek yerine apartman yapacaklar.'

Davut Bey peçetesini masaya bırakarak yerinden kalktı:

'Olamaz,' diye bağırdı. 'Ne hakları var buna? Şikâyet ederim. Valiye çıkarım, Ankara'ya kadar giderim, gerekirse başbakanı, cumhurbaşkanını görürüm. Ne rezalettir bu! Ben en büyük, en eşsiz tasarılarımı orada planlamışımdır. O konağı, yıkmak şöyle dursun, Davut Bey Müzesi namı altında devlete mal etmek gerekirdi. Bu kadar değer bilmemek olmaz canım!'

Bağırıyordu. Onu hiç bugünkü gibi sinirli ve hırçın görmemiştim. Tanıdığımız Davut Bey'e benzemiyordu. Sesini öylesine yükseltti ki, içerden anneannem duymuş.

'Ne oluyor ki?' diye seslendi. 'Buraya bakın, biriniz benim yanıma gelsin!'

Nesime kalktı yerinden, içeri gitti. Az sonra ne görsem! Büyükannem, Nesime'nin koluna girmiş, ıkına sıkına salona girmiyor mu? Oysa bir yandan öbür yana dönecek takati yoktu. Salona girince, şöyle bir etrafı süzdü, sonra oracıkta bir iskemleye oturdu.

'Seni sinirlendirdiler mi kocacığım?' diye sordu.

Sesinde öylesine bir şefkat vardı ki, gözlerim dolu dolu oldu. Kadıncağız, boynunu bükmüş, erkeğine hem hayran hayran, hem de acıyarak bakıyordu. Sanki bir çocuktu karşısındaki, isterim diye tutturmuş bir çocuk; anneannem de olur yaparız ederiz diye teselli eden bir anne.

'Yok paşam, sinirlenme sen, anlat bana derdini,' dedi.

Davut Bey anneannemi görünce sakinleşeceğine büsbütün azdı.

'Gidiyorum efendim, gidiyorum, hepsini kovacağım ordan...' diye bağırdı ve kapıya doğru yürüdü. Anneannem tuttu onu.

'Konağı mı yıkıyorlarmış?' dedi.

'Yıkıyorlarmış ya... Olur rezalet midir bu?'

Bu sefer şaşırmak sırası anneanneme gelmişti, sinsi sinsi gülümseyerek, 'Sen merak etme, yıkamazlar, yalandır,' dedi. 'Şükrü Paşa'nın konağını yıkacak babayiğit daha annesinden doğmamıştır.'

Sonra eliyle kocasını yanına çekti, başını eğmesini işaretle anlattı ona ve eğilen adamın yanağını aşkla öptü.

İki ihtiyarın bu kadar hayal içinde kalmaları hoşuma gitmemişti. Gerçi onları aldatabilir, oyalayabilirdim. Ama bunu yapmaya takatim yoktu. Bıkmıştım bu evden, bu aileden.

'Yalan değil anneanne,' dedim, 'ben gördüm, yıkıyorlar konağı.'

Anneannem inanmamış bakışlarla yüzüme baktı.

Ben, 'Hem niçin üzülüyorsunuz?' dedim. 'O konağı aldılardı bizim elimizden. Artık bizim değildi orası...'

Davut Bey bu sözüm üzerine alaylı alaylı güldü, sanki 'Şu çocuğun da lafına bak...' demek istiyordu. Anneannem ise gözlerimin içine daldı kaldı.

'Yıkılırken gördüm,' dedim. 'Yıkıcılardan biri tahta parçası satmak istedi bana.'

Davut Bey, 'Küstah adam,' diye dişlerini gıcırdattı, 'kimin malını kime satıyor.'

Anneannem gözlerini benden yere indirmiş, düşünüyor, düşündükçe çöküyor, küçülüyordu. Davut Bey ise aslan kesilmişti. Birden karar verdi:

'Ben gidiyorum,' dedi, 'satın alacağım tahtaları, konağı yeniden başka yerde kuracağım. Anladınız mı arkadaşlar?'

Ve böyle diyerek kapıya doğru yürüdü. O zaman anneannem onu gene yakaladı.

'Dur paşam, dur beyim, dur efendim,' dedi yumuşak yumuşak.

Sonra yaşlı gözlerle, 'Konak yıkıldı artık,' diye kekeledi, 'hiç kimse kurtaramaz onu yıkımdan. Zaten elimizden çıkmıştı. Otur sen, keyfine bak Davut Bey!'

İlk defa anlamıştı gerçeği anneannem, anlamış ve yıkılmıştı. Birden öylesine acınacak bir hale geldi ki, hepimiz müteessir olduk.

'Nesime! Gir benim koluma da odama gideyim,' dedi.

Nesime'nin koluna girdi, yerinden şöyle bir doğruldu, doğrulur doğrulmaz düştü ve iskemleden yuvarlandı. Koşuştuk, kaldırdık yerden, gözleri yarı kapalı idi, ağzı yana sarkmıştı, dili bir parça dışarı çıkmıştı. O halde odasına taşıdık. Kendini bilmiyordu. Doktor getirdik, fayda etmedi. Ertesi sabah sessiz sedasız öldü. Bizim gerçek konağımız işte şimdi yıkılmıştı. Güneş sistemine benziyordu evimiz, ortada anneannem duruyordu, biz hepimiz, biraz yakın, biraz uzak, onun çevresinde dönüp duruyorduk. Onun çekim gücü bizi döndürüyordu. O ortadan çekiliverince bütün sistem kendiliğinden dağılıverecekti.

Bunu herkes anladı sanıyorum, yalnız Davut Bey anlamadı. Çünkü onda üzülmek yeteneği yoktur, hiçbir olay onu ta içinden yakalayamaz, sarsamaz, korkutamaz. O ne geçmişe bağlıdır, ne geleceği düşünür. Dünyamızın içinde başka bir dünya gibidir.

Sanırım korkusu olmadığından ötürü, başına hiçbir zaman tehlikeli bir iş gelmez, kendisini düşünmediği için onu muhakkak başkası düşünecektir. Davut Bey böylece hayalleri, tasarıları içinde güzel ve mağrur, yaşayıp gidecektir.

Anneannemin ölümü üzerine Davut Bey, 'Nereye götürüyoruz?' diye sordu bana.

'Dedemin yanına, Merkez Efendi'ye,' dedim.

Biraz düşündü, sonra 'Şimdilik orda yatsın,' diye söylendi.

Merak etmiştim.

'Şimdilik ne demek?' diye sordum.

Davut Bey, 'Oğlum,' diye başladı, 'Çamlıca Tepesi'ne büyük bir mozole yaptıracağım, hepimiz oraya gömüleceğiz. Mozole bitinceye kadar anneannenin Merkez Efendi mezarlığında kalmasına bir şey demem. Vasiyetnamesi daha açılmadı, servetini kime bıraktığını bilmiyoruz. Kuvvetli bir ihtimal olarak ileri sürebilirim ki, gayrimenkullerini kanser araştırmaları için, parasını da Yuşa Tepesi'ne dikilecek Fatih heykeli için ayırmıştır. Ancak ben Yuşa Tepesi'ne dikilecek Fatih heykeli için ayrılmış parayı kabul etmiyorum. O işi ben tek başıma üzerime alacağım. Arnavutluk'tan bir mektup bekliyorum. Bundan ötürü de servetin o kısmı evlatlar arasında bölüşülür. Benim servetime gelince, ben bütün paramı...'

Bu sırada yanımıza Dündar Bey gelmişti. Davut Bey'in sözlerinin bir parçasını duydu ve konuyu kavrayıverdi. Gözucu ile bana belli belirsiz bir işaret yaptıktan sonra, 'Leman Hanım'ın vasiyetnamesi nerde?' diye sordu.

Davut Bey, 'Bilmiyorum, ama noterde olmalı,' diye cevap verdi.

Dündar Bey o zaman ciddileşti.

'Sen ne sayıklıyorsun be,' dedi. 'Leman Hanım beş parasız öldü, ne para bıraktı, ne mal. Anlıyor musun? Artık böyle uydurma lafları bırak, fesini önüne koy da düşün ne olacağını. Bu yaşta bu şımarıklık yakışmıyor...'

Sonra bana döndü:

'İsterse gücensin,' dedi, 'uyandırmak lazım bu adamı... Gün günden fenalaşıyor. Ben bu eve geldiğim zaman böyle değildi Davut... Bunadı mı ne?'

Böyle diyerek çekip gitti yanımızdan. Davut Bey'e baktım, bu yüzde, Dündar Bey'in sözlerinin olumlu ya da olumsuz, hiçbir etkisi yoktu. Duymamış mıydı?

'Duydunuz mu Dündar Bey'in dediklerini?' diye sordum.

Başını, duydum anlamına, azametle salladı. Bunamıştı, ama bunaklığı ile akıllılığı arasında büyük bir fark olmadığı için, görünüşte dikkati çeken bir değişiklik yoktu. Bu adam belki de bir dâhi idi. Akıl almayacak amaçlar, ülküler buldu kendine, gerçi onların hiçbirini gerçekleştiremedi ama, gene de insan aklının sınır tanımazlığını göstererek, hayalgücünün nerelere kadar uzanabileceğine tatlı bir örnek oldu. Gençken aklın sınırını o kadar çok aşmıştı ki, yaşlılığında bunadığının farkına varılmadı. Bunaklığın getirdiği, getireceği saçmalıklar, onun fantazyası yanında solda sıfır kalırdı. Ben Davut Bey'in bunadığını pek zor anlamıştım: Mozole hikâyesini yeni bir fantazya diye dinlemiştim. Gerçi karısının ölümünden hemen sonra böyle imkânsız tasarılar icadına kalkışması, doğal görülecek gibi değildi. Ama anneannemin kanser korkusu geçirdiği günlerde de buna benzer bir iş yapmış, bir kanser araştırma merkezi kurmaya kalkışmıştı. Davut Bey'in bunadığı, olsa olsa fantazyasının zayıflamasından anlaşılabilirdi.

Bunları düşünerek büyükbabamın yüzüne bakıyordum. O ise bıyıklarını buruyor ve mozolenin hayalini görüyordu. Anladım ki, konağın yıkılması da, anneannemin ölümü de onun üzerinde hiçbir etki yapmamıştı. Olaylar ne türlü gelişirse gelişsin, hep kendi gibi kalıyordu Davut Bey, düşleri yaşatıyor, ayakta tutuyordu onu. Kendini düşünmüyordu bile, bu yanı ile de bir kahramana benziyordu. Fakat ötekiler, onun gibi değildiler. Bir kurguları, bir tutkuları yoktu hiçbirinin. Kendi zavallı benliklerini,

zavallı yaşamalarını sürdürmek için kör gibi sürüklenip gidiyorlardı. Bu arada sarsıcı, değiştirici bir olay geçerse, görmezlikten geliyorlardı, rahatlarını bir an bile kaçırmamak için geriliyorlardı, kaçıyorlardı, kulaklarını tıkıyorlardı. Olmazsa ağlıyorlardı, bilinmez bir kadere karşı uyumayı, unutmayı yeğliyorlardı.

Onların bu durumunu görebildiğime göre demek ki ben onlar gibi değilim. Daha doğrusu onlar gibi olmaktan korkuyorum, bu durumdan çıkıp kurtulmak istiyorum. Bir ölüm kalım sorunu bu benim için. Yalnız bu savaşta, büyük bir yük var üzerimde; yalnız değilim, bütün bu kalabalığı beraberimde götürmem lazım. Bunu mezarlıktan dönüşte daha iyi anladım.

Anneannemin gömülmesi sırasında hepimiz mezarlıktaydık. Kadınlar biraz arkada duruyorlardı. Mürşide teyzem yüksek sesle ağlıyordu, ağladığını gizlemek isteyen Nesime ise onu teselliye uğraşıyordu. Fakat o durumda bile, Mürşide, Nesime'ye karşı duyduğu kıskançlıktan vazgeçememişti, koluna girmek isteyen Nesime'yi boyuna itiyordu yanından. Soyluluğu ile övünen bir aile için özellikle çirkin bir manzaraydı bu, Davut Bey, bir akrabasının cenazesine gelmiş gibiydi, terbiyeli fakat soğuk duruyordu. Bir ara koluma girdi.

'Bunlara alışacaksın hayatta,' dedi. 'Doğmak neyse ölmek de odur. Bir evde doğum oldu mu, o kadar sevinmem ben; neden dersen, o doğanın da öleceğini düşünürüm. Kurtuluş yoktur ölümden. Bir insan ancak ölümsüz bir iş yaparsa ölümsüzlüğü hak eder. Öyle insanlar da parmakla sayılacak kadar azdır dünyada.'

Sonra da dedi ki:

'Anneannenin acısını unutmak için bir yolculuğa çıkınam lazım benim... Şimdilik nereye gideceğimi bilmiyorum. Zaten yolculuğa belli bir planla çıkılmaz. Alırsın şapkanı, düşersin yola... Bana birkaç bin lira verebilir misin?'

Babamdan pek az bir para kalmıştı ama o para ile altı ay bile geçinemezdik.

'Yok,' dedim. 'Ben evi nasıl yürüteceğiz diye düşünüyorum. Böyle bir durumda sizin yolculuğa kalkmanız, bilmem ne derece doğrudur?'

Davut Bey, 'Düşünmeyeceksin,' diye cevap verdi. 'Ben bir gün sonrasını bile düşünmemişimdir hayatta. Bunun hiç de zararını görmedim.'

Arkasından da, 'Öyle olsun,' dedi.

Ayrıldı yanımdan.

Anneannemin gömülmesi sırasında pek üzüntü duymadığıma dikkat ettim. Bizim ev halkını süzüyor, onların bu ölümden telaşa kapılıp kapılmadıklarını anlamak istiyordum. Nesime'de telaşa benzer bir şey görmedim. Bunun nedenini anlamakta da gecikmedim. Şimdi evin büyüğü bendim ve o da benimle sevişiyordu, benim en yakınımdı. Boynunu bükmüş, yaşlı gözlerle bana bakıyordu. Ayla'yı sevmediğimi biliyordu, bundan ötürü de ilerisi için bazı hayallere kaptırıyordu kendini. Benimle evlenmeyi kuruyordu. Sonra benim baba tarafından da yakınımdı, bu ev dağılacaksa, ilk giden o olmayacaktı herhalde. Ayla kara gözlükler takmıştı gözüne, anneannemin gömülmesini şaşkın şaşkın seyrediyordu. İlerisi için herhangi bir endişe duyduğunu gösteren bir belirti yoktu yüzünde. Evliydi, kocası vardı, o düşünsündü ne olacağını. Bütün bu çatık kaşlı sahne içinde bıyık altından gülümsemesini bırakmayan Şükrü de onun yanındaydı, hiç ayrılmıyordu Ayla'dan. Bana öyle geldi ki, Şükrü, eski durumunu, bu sefer Ayla yolundan sağlamlaştırmak istiyor. Nesime bana güvenecek, Şükrü de Ayla'ya. Bunları düşünmekte haklı mıydım? Gerçekten üzüldüğünü anladığım Dündar Bey'den başka gıllığışsız kimse yok muydu aramızda? Bana insanlardan nefret gelmişti, herkesten kuşkulanıyordum, herkesi düşman gibi görüyordum. Bu duygular içinde kendime bir kurtuluş yolu bulmak elbette güç olacaktır, diye düşündüm. Bir çıkar yol arayan ben, bunu tek başıma mı başaracaktım? Bu kadar ağır bir güvensizlik duygusu içinde herhangi bir atılım başarıya erebilir miydi?

Bu insanlar benim elime bakıyor artık. Bir anda silkip atabilir miyim hepsini? Bunun bir sorumluluğu yok mu? Gene eskisi gibi kaçakçılığa mı başlayacaktım?

Anneannemin bıraktığı miras üstüne Davut Bey'in söylediklerine inanmamıştım. Ama sonuç büsbütün şaşırtıcı oldu: Anneannem korkunç borçlu çıktı. Bu borç da benim üzerime kalıyordu. Öyle ki, temize çıkmak için, şimdiki evimizi satmak gerekiyordu. Durumu belki hepsi bilmiyordu. Ben de bir şey söylemedim kimseye. Daha doğrusu şimdilik susmayı yeğledim. Kesin karara varmadan önce ne söylesem boştu çünkü. Düşünecektim.

Akşam yemeğinde her zamankinden çok rakı içildi. Mürşide teyzem, sarhoşluğun da verdiği zayıflıkla, sofrada boğulur gibi ağlamaya başladı. Onu odasına yolladık.

'Paşa babacığım, paşa babacığım...' diye söyleniyordu sade.

Yemekten sonra Nesime benimle yalnız kalmak için çok fırsat aradı, bulamadı. Yıkılan köşkte olsaydık, bu işi kolayca başarabilirdi oysa. Ben de Nesime ile yalnız kalmak istiyordum, ama onun teselli edici sözlerini dinlemek için değil. Düpedüz yatmak için. Kendimi iyice yokladım, anneannemin ölmesinden doğan değişiklik bende biraz da sevince benzer bir duygu uyandırmıştı. Bu duygu da sevişmek isteğini her zamankinden daha yakıcı bir duruma getirdi. İçine düştüğüm çıkmazı biliyordum; bundan kurtulmanın, boğulmadan kurtulmanın tek yolu sevişmekti.

Yemekten kalktıktan sonra, önce Davut Bey ayrılıp yatmaya gitti. Dündar Bey, üç aşağı beş yukarı dolaşıyor ve ellerini kaşıyordu. Birkaç zamandan beri ellerine bir kaşıntı gelmişti.

'Karaciğerim bozuldu anlaşılan,' dedi.

Sonra da ellerini bana uzattı:

'Bak,' dedi.

Elleri pul pul olmuş ve kırmızılaşmıştı.

'Bir doktora gösterseniz,' dedim.

Önce omuz silkti, arkasından da 'Yarın hastaneye gideyim,' dedi. 'Bizim İttihatçı Küçük Remzi'nin oğlu var hastanede, doktor. Ona göstereyim.'

Böyle diyerek o da yatmaya gitti.

Biz dört kişi kalmıştık. Ben, Nesime, Ayla ve Şükrü, dördümüz de birbirimize yabancı yabancı bakışıp duruyorduk. Şükrü, bir ara ayağa kalktı.

'Bu eve bir enayiliktir çöktü,' dedi. 'Herkes aptallaşıverdi birdenbire. Ne oluyorsunuz be... Kendinize gelin! Küçük duygularınıza kaptırmayın kendinizi! Dünya, bizim küçük dünyamız değil. İnsanlık kaynıyor, yeni bir şeyler arıyor...'

O güne kadar, saçma da olsa, kimi zaman boş vererek, kimi zaman da biraz eğlenerek ve (neden saklamalı?) önem vererek dinlediğim Şükrü, birden öylesine sinirime dokundu ki, tutamadım kendimi:

'Ukalalık etme,' dedim. 'Bıktım senin bu nutuklarından... Sen ne istediğini önce kendine sor, kendini adam etmeye bak...'

Şaşırmıştı Şükrü, benden böyle bir çıkış beklemediği belliydi. Şaşkınlığı bir an kadar sürdü, sonra hemen kendini toparladı ve hücuma geçti:

'Hazır yiyiciliğe alıştığın için, Leman Hanım ölünce şafak attı değil mi? Ondan suratın senin... Kime yutturuyorsun? Ama unutma ki, bu evin sultani tembeli sensin. Elinden hiçbir iş gelmiyor. Arpacı kumrusu gibi düşünmekten başka bir şey bilmiyorsun. Bu halini de filozofluk gibi yutturmak istiyorsun bize...'

Bu sözler, Ayla'nın bana söylediği sözlerdi. Demek ki Ayla'yı benim aleyhime kışkırtan Şükrü idi. Dolduruyordu onu. Bir an gözlerimi Ayla'ya diktim, bakıştık. Ayla bu bakışımdan ürkmüş gibi ayağa kalktı, Şükrü'ye 'Yo, böyle konuşma Şükrü,' dedi. 'Bu evde, tembellik konusunda, kimsenin kimseyi suçlandırmaya hakkı yoktur.'

Sert bir sözdü bu, çünkü içinde Şükrü'ye kesin fakat üstü kapalı bir ima vardı. Şükrü anlamadı mı? Hiç sanmıyorum, anladı, fakat gülmeye başladı.

'Sen üzerine alınma,' dedi ona, 'senin düşüncelerini biliyorum. Bu evin aylak havasından kurtulmak için, kendine işler icat

etmeye uğraşıyorsun. Seramik çalışmaya başlaman başka ne türlü açıklanabilir? Ama doyurmadı o çalışma seni, daha verimli olmak istiyorsun. Merak etme, sana yardım edeceğim, kurtaracağım seni bu boğuntudan...'

Sonra da bir söz daha ekledi:

'Konuşmadık mıydı?' dedi.

Demek konuşmuşlar... Konuşsunlar bakalım. Benim işimi kolaylaştırırlar, daha iyi olur. Ama sevincimi saklamalıydım, öyle de yaptım. Kızmış, hatta aralarında geçen gizli konuşmadan ötürü kıskanmış gibi Ayla'yı kötü kötü süzdüm. Ayla büsbütün korktu.

'Evimden şikâyetim yok,' dedi. 'Benim sözcülüğümü yapmak yetkisini de kimseye vermiş değilim.'

Böyle diyerek kızgın kızgın odadan çıktı. Şükrü o zaman, 'İçinden pazarlıklı ve korkak bir herifsin sen,' dedi bana. 'Kendine güvenin olmadığı için, kendinden nefret ettiğin için, insanlara düşman kesilmişsin. Aşağılık duygusu seni yiyip bitiriyor. Bunu yenmek için de sinsi sinsi saldırıyorsun herkese... Ama bil ki, kimse sevmiyor seni, ne yapsan ne etsen kimsenin ilgisini çekemezsin üzerine, kimsenin sevgisini kazanamazsın. Anladın mı?'

Tutulmuştum, ağzımı bile açamadım. O devam etti:

'Aptal!' diye bağırdı suratıma. 'Ayla'yı korkutarak mı elinde tutmak istiyorsun? Evlenmekle her şeyin olup bittiğini sandın, ama aldandın. Hiçbir kadın nikâh bağı ile tutulamaz. Belki katlanır, bir çıkar yol bulamaz kurtulmak için, ama sevmez. Ayla da sevmiyor seni, katlanıyor. Oysa ne yapıyorsun bu durumda sen? Ayla'nın seni sevmediğini biliyorsun, mis gibi biliyorsun. Ama cesaretin olmadığı için açığa vuramıyorsun bunu, bilinmez bir sebepten ötürü küsmüş gibi yapıyorsun. Zavallı!'

Bu durumda ne yapmak gerektiğini bulamıyordum. Bir şey yapmak lazımdı oysa. Kendimi yokladım, içimde en ufak bir isyan, kızgınlık yoktu, çarpışma hevesi yoktu. Kendimi toplamaya çalışıyordum. Bir yandan da hak veriyordum Şükrü'ye, doğruydu dedikleri. Ben aşağılık duygusu altında eziliyordum.

Bu sırada Nesime söze karıştı:

'Yapmayın kuzum,' dedi. 'İyi.arkadaşlara yakışır mı kavga etmek?'

Aramızı bulmak istiyordu, ne ondan yana çıkıyordu, ne benden yana. Başka türlü de yapamaz diye düşündüm. İkimizin de sevgilisiydi çünkü. Bana gelip Şükrü'den şikâyet ediyor, Şükrü'nün yanına gidince de belki benimle alay ediyordu. Belli olmuştu bu artık.

Şükrü ona, 'Siz karışmayın Nesime Hanım,' dedi. 'Böylelerini sarsmalı arada sırada bir, sarsmalı ki kendine gelsin...'

Sonra bana dönerek:

'Sen güdülecek takımdan bir insansın,' diye devam etti. 'Seni bugüne kadar ben güttüm, gene de ben güdeceğim. Kendi başına yaşayamazsın sen... Leman Hanım ölünce biraz da bu yüzden perişan oldun. Topla kendini! Sözlerimi dikkatle dinle! Çalışman lazım senin. Bir iş bul kendine. Aylaklığı bırak!'

Bu kadarı da fazla idi artık. Sesimi yükseltmeden 'Benden önce senin çalışmaya ihtiyacın var,' dedim.

Dedim ve bu sözümün etkisini merakla beklemeye başladım. Onu zayıf yerinden yakalamıştım işte. Bakalım ne yapacaktı?

Şükrü, gözlerini açarak yanıma, ta burnumun dibine kadar sokuldu:

'Ben mi çalışacakmışım? Ben ha?..'

Sinirli sinirli kahkahalar atıyor, Nesime'ye beni göstererek 'Bakın, söylediğine bakın,' diyordu. 'Ben çalışacakmışım!..'

Sonra gülmeyi bırakarak ciddileşti, parmağını sallayarak, 'Kendine gel sen,' dedi, 'küstahlık, terbiyesizlik istemiyorum bu evde. Ben çalışıp da sizin gibi dejenereleri mi besleyeceğim? Hayır efendim, yağma yok, beleşçilik yok. Beleşçiliğe paydos bu evde! Herkes çalışacak. Hepiniz çalışacaksınız. Ben çalıştıracağım sizi, eşek gibi çalıştıracağım hem de... Yeter artık bu tembellik... Düşünebilen bir kafa yok bu evde, ben bu evin düşünen kafasıyım, anladın mı bebek?'

Nesime şaşkın şaşkın yüzüme bakıyordu. O olmasaydı cevap vermeyecektim. Fakat Nesime'den utandım, daha doğrusu, bu durumda kalan bir insan hakkında yakışıksız yargılar verir diye korktum, ayağa kalktım.

'Burada senin borun ötmez,' dedim.

Daha ne diyeyim? Nesime'ye baktım, ha şöyle, der gibi cesaretlendirdi beni gözleriyle. Demek ki benden yana çıktı bu sefer. Fakat Şükrü, yeniden kahkahalarla gülmeye başladı.

'Ulan,' dedi bağırarak, 'ben olmasaydım hepinizin hali haraptı. Ben çekidüzen veriyorum size. Nankör!'

'Nankör diye sana derler.'

'Bana mı derler? Sen her şeyini bana borçlusun be! Ne kadar varsa aklını, bilgini... Hatta karını bile bana borçlusun sen. Ayla'yı hazırlamasaydım zor evlenirdi senin gibi sümsükle...'

'Boşansın öyle ise...'

'Onun da günü gelir elbet. Ama o gün benden yardım dilersen hava alırsın. Zaten kötülük ettiğimi anlıyorum kıza... Senin gibi gelişmemiş biri ile evlendirdiğim için...'

Artık çok ileri gidiyordu. Üstüne doğru yürüdüm.

'Kes artık,' dedim bağırarak.

Nesime ikimizin arasına girdi.

'Yapmayın,' dedi, 'çocuk musunuz siz?'

Yumruklarımı sıkmıştım. İyi ki Nesime araya girdi. Şimdi soğukkanlı olarak düşünüyorum da, o anda bir gerginlik oldu sinirlerimde. İyi bir şeydi bu. Keşke bir tokat vursaydım. Vursaydım şimdi daha rahat olurdum. Ama onun da günü gelecek herhalde. Yavaş ama sağlam ilerliyorum.

Bu sırada kapıda Mürşide teyzem belirdi. Olanı biteni görmüştü. Kolumdan çekerek, 'Sen uyma o ite,' dedi bana.

Sonra da çeke çeke odasına götürdü beni.

Ne dolu bir geceydi yarabbi! Mürşide teyzemin odasında kırmızı bir ışık yanıyordu. Eskiden beri odasında kırmızı ampuller

kullanır. Komodinin üstünde sulandırılmış bir bardak rakı duruyordu. Mürşide teyzem rakı bardağını yarıya kadar içti, sonra bana 'Otur,' diyerek yatağını gösterdi.

Artık isyan gücüm kalmamıştı, iradem kalmamıştı, itaat ettim, yatağa oturdum. Ben paylanmak üzere gelmiştim dünyaya. Mürşide teyzem, 'Seninle konuşmam lazım,' dedi. 'Yemek odasından çıkmanı saatlerce bekledim. Baktım ki geleceğin yok, yavaş yavaş odamdam çıktım, yemek odasının kapısına kadar geldim. Kavga yeni başlamıştı, hepsini dinledim.'

Sesini kısarak, 'Ben sana bir şey söyleyeyim mi,' dedi. 'Biz bir çetenin eline düşmüşüz de haberimiz yok. Ben her şeyi anladım, biliyorum. Seni de kurtaracağım, kendimi de... Ama beni dinleyeceksin, ne dersem onu yapacaksın. Sözümden çıkmazsan kazanırız. Ben emir vereceğim, sen de dediklerimi bir bir yerine getireceksin. Önce şu Şükrü'yü atmak lazım evden. Karını kullanıyor senin. Anlıyor musun? Sen Şükrü Paşa'nın torunusun. Pezevenklik yakışır mı Şükrü Paşa'nın torununa? Onun arkasından Nesime'yi kapı dışarı edeceğiz. Biliyorum, senin akraban olduğu için kendi evi sanıyor burasını. Bari doğru olsa, canım yanmaz. Akraban değil o senin. Çünkü Galip Bey senin baban değildi. Söyleriz bunu suratına karşı, olur biter. Sen söylemezsen ben söylerim. Onun arkasından da Ayla'yı atacağız sokağa. Tabii sokağa atacağız... Gidecek bir yeri yok da ondan. Teyzem diyor, ablam diyor ama, hiçbiri istemiyor onu. Orospu olduğu için istemiyorlar...'

Mürşide teyzem konuşmaya başladığı zaman benim aklım hep Şükrü'deydi. Teyzemin sözleri bir kulağımdan giriyor, öbür kulağımdan çıkıyordu. Fakat o konuştukça durum değişti, Şükrü ile aramızda geçenleri unutmaya başladım. Korkunç sözler dinliyordum çünkü. Elimi uzatıp Mürşide teyzemin rakı bardağını aldım, hepsini diktim bir yudumda.

'İç iç,' dedi, 'iç de öyle dinle beni... Orospu olduğu için almıyorlar evlerine. Sen kapı dışarı edersen randevuevine gider.

Muhakkak randevuevine gider. Belki Nesime Hanım'la bir ev açarlar, işletirler. İkisi de orospu çünkü.'

Yanıma sokuldu, şefkatle, hatta şefkate benzemeyen tuhaf bir sevgi ile saçlarımı okşamaya başladı.

'Oh benim yavrum, oh benim canım, oh benim şekerim... Biz seninle yalnız kalırız. Yalnız kalırız. Yalnız kalınca da ne rahat ederim ama biliyor musun? Karışanımız görüşenimiz olmaz. Serbest, hür oluruz. Aklımıza geleni yaparız... Aklımıza geleni...'

Sonra birden ağlamaya başladı. Dolabından bir mendil çıkarıp uzun uzun burnunu sildi. Gidip kapıyı açtı, dışarıya baktı. O herkesin kapısını dinlediği için kendi kapısının da dinlendiğini sanıyordu. Dışarda kimse olmadığını iyice anladıktan sonra yanıma geldi.

'Ben kız değilim,' dedi ağlayarak. Hıçkıra hıçkıra devam etti. 'Ben kız değilim. Herkes beni kız sanıyor ama, değilim işte. Bir sırdır bu, saklamayacağım. Senden ne diye saklayacakmışım hem... Bil işte, kız değilim. Çok sene önce oldu bu iş. Akrabamızdan biri ile seviştim. Deli gibi seviştik. Annem razı olmadı evlenmemize... Zaten annem beni hiç sevmemiştir, varsa yoksa senin annendi onun için. Hep onu düşünürdü, ona bakardı, onu süslerdi, ona koca arardı. Bana gelince, oralı olmazdı hiç... Geberdi iyi oldu. Kurtuldum bir düşmanımdan. Mezarında hortlasın inşallah! Çocuğum da olacaktı, aldırdı hınzır kadın. Beni böyle dölsüz bıraktı. Sen sakın çocuk yapma, başına bela olur sonra. Hiçbirini atamayız evden. Hem sana bir şey söyleyeyim mi, Ayla Şükrü'den çocuk yapacak, sana senin çocuğun diye yutturacak o piçi. Piç dolacak evin içi, sen piç, o piç...'

Yerimden kalktım, Mürşide teyzem zamk gibi yapıştı üstüme.

'Bırakmam, vallahi bırakmam,' dedi. 'Bağırırım, bağırır da bütün evi ayaklandırırım. Rezil olursun sonra... Ha, anladın mı? Otur oturduğun yerde...'

Korkmuştum, sallanarak oturdum yatağa gene, düştüm daha doğrusu. O zaman Mürşide teyzem gene şefkatle, sevgiyle saçlarımı okşamaya başladı.

'Acı bana,' dedi, 'yap dediklerimi... İkimiz için de iyi olur. Ben kararımı verdim, bundan sonra seni ben idare edeceğim. Bırakmayacağım yakanı... Sen de gidersen ne olur benim halim?'

Gene ağlamaya başlamıştı.

'Ben kadın değil miyim, benim de isteklerim olmaz mı? Öyleyse bul bir adam bana... Kendi elinle bul! Hem her akşam istemem, vallahi haftada üç defa bile olsa razıyım... Hadi iki defa olsun. Ona da razıyım. Ya ben? diyeceksin, biliyorum. Ayla ile Nesime'yi kovduktan sonra... Tabii sen de kadınsız kalacaksın... Buluruz çaresini... Melahat'ı hemen atmayız şimdilik...'

Birden içime müthiş bir tiksinme doldu, boğulacak gibiydim. Ok gibi fırladım yataktan, bir solukta kapıda buldum kendimi, açtım kapıyı, çıktım dışarı. Mürşide teyzem arkamdan, 'Bırakmayacağım yakanı, bırakmayacağım...' diye bağırıyordu.

Karanlık koridorda bir süre yolumu bulamadım, başım dönüyordu, sallanıyordum. Duvara tutundum kaldım öyle. Mürşide teyzem arkamdan yetişti, yavaşça omuzumu tuttu, kısık bir sesle, 'Kapının yanındaki elbise askısı yok mu? Unutma onu,' dedi. 'Seni yalnız bulamadığım zamanlar, diyeceklerimi yazar, o askının arkasına koyarım gizlice. Yokla orayı arada bir.'

Böyle diyerek yanımdan uzaklaştı, odasına girdi, kapıyı kapadı.

Vücudum buz gibi olmuştu, soğuk soğuk terliyordum. Bir saat dayak yeseydim bu kadar bitkin düşmezdim. Yıkılmıştım. Bitmiştim. Şükrü'nün hareketinden sonra, teyzemin yaptığı bu sahne bende artık hiçbir karşı koyma gücü bırakmamıştı. O sırada ölsem gık demezdim.

Bu ölmek düşüncesi birden aklıma, kitaplarımın arkasına sakladığım tabancayı getirdi. Seviniverdim. Kurtuluş bir adım ötemdeydi işte. Odama girecektim, Ayla'yı uyandırmadan tabancamı kitapların arkasından alacaktım, dışarı çıkacaktım gene... Bir yere gidecektim. Nereye gidebilirim, diye düşündüm. Koridorda mı sıkmalıyım tabancayı beynime? Yoksa aşağı mı inmeliyim? Soka-

ğa çıksam daha mı iyi olur? Bir an karar veremedim. Ölümümün bir melodram olmasını istemiyordum. Sessiz sessiz çekilip gitmeliydim. Ölümüm de yaşamıma benzemeliydi.

O anda bütün sıkıntılarımı attım içimden. Ferahlamıştım. Altından kalkamayacağımı sandığım üzüntülerim, bir anda bütün önemlerini yitirdiler. Aklım pırıl pırıl oluverdi. Demek ki, diye düşündüm, üzüntülerimizin, sıkıntılarımızın bağımsız bir nitelikleri yoktur, bizim ölümlü olan yaşayışımız içinde vardırlar onlar. Dahası, ölmeden önce bile yok olup gidebilirler. Şimdiki gibi... Sartre, 'Cehennem başkalarıdır,' demiş ya, doğru, çok doğru. Başkalarından kurtulunca, cehennemden de kurtulur insan. Ama başkalarından kurtulmanın tek yolu ölüm mü? Yalnız kalmak da o işi görmez mi? Görür. Demek ki, üzüntülerimizin, azaplarımızın, bizim kafamızda bile sağlam bir yerleri yok...

Rahatlamanın verdiği bu gevşeklik, bu korkaklık beni ürküttü. Şükrü bana, 'Sen bir korkaksın,' demişti. İşte onun yargısı doğru çıkıyordu. İsyan etmeliydim, kurtarmalıydım haysiyetimi. Kendime karşı kurtarmalıydım.

Tabancamı yavaşça alır ve... odadan çıkarım. Ayla'nın uyuduğu odada intihar etmek istemem. Tabanca sesi ile uyanırsa ne yapar? Bağırmaya başlar, elektriği yakar, beni kanlar içinde yerde bulur... Atılır üstüme, ağlamaya başlar... Atılır mı üstüme acaba? Ne diye atılsın? Korkar önce. Suratından kanlar akan birinin üstüne kapanmak kolay mıdır? Büsbütün iğrenir benden Ayla. Öyle yapmamalı, dışarı çıkmalı. Koridora... Oradan aşağı, sokağa. Tenha bir yer aramalı sonra. Deniz kıyısındaki kahveye gitmeli sözgelişi. Kahveciler orada mı yatar?

Bu dünyada intihar etmek için bile rahat bir köşe yok. Allah belasını versin! Her yan insan dolu, insansız bir yer bulmak ne güçmüş! Ben onlardan kaçtıkça onlar beni sarıyor, sıkıştırıyor, boğuyor, hareketsiz bırakıyor. Yoksa onları rahatsız etmemek gibi gereksiz bir nezaket duygusu mu bu? Ne derlerse desinler, ne yaparlarsa yapsınlar, tabancamı aldığım gibi sıkarım şakağıma.

Odamın kapısını yavaşça açtım. Oda karanlıktı. Ayla yatmıştı. Uyuyordu herhalde. Ayaklarımın ucuna basarak kitaplığın yanına geldim, elimle yoklayarak rafi buldum. Tamam... Elimi kitapların arkasına uzattım, yokladım, bulamadım tabancayı. Öteki raf olmasın? diye düşündüm. Bu sefer aşağıdaki rafin arkasına uzandım, elimle yokladım. Yok... Daha yukardaki rafta da arama yaptım. Tabancayı bulamıyordum. Nefes nefeseydim. Bir hırsız sanıyordum kendimi, yakalanacaktım. Nitekim yakalandım. Birden elektrik yanıverdi odada. Korkumdan bağırmışım. Fena bir bağırış...

Karşımda Ayla duruyordu.

Elleri arkasındaydı, süzüyordu beni. Nasıl da uyanmıştı, ne zaman uyanmıştı? Uyanınca niçin adımı söylememişti de yavaşça kalkıp elektriği yakmıştı. Demek beni bekliyordu. Demek kitapların arkasını karıştırdığımı görmüştü.

'Ne arıyorsun orada?' diye sordu.

Ama sesi sert değildi, ummadığım kadar şefkat doluydu bu ses. Oysa başka zaman olsa, alaya başlardı benimle, aşağılardı beni, neler bulur, neler söylerdi. Öyle yapmadı.

'Bir şey aramıyorum,' dedim. 'Elektrik düğmesini bulamadım da...'

'Neden geç kaldın bu kadar?'

'Konuştuk,' dedim, 'içerde... Kimse de yatmamıştı, konuştuk.'

'Ellerin titriyor,' dedi Ayla.

Ellerimi uzatıp baktım, bakmakla indirmem bir oldu. Birbirlerine çarpıyordu bu eller.

'Titremiyor,' dedim.

O zaman Ayla, arkasında duran elini öne aldı, tabancam onun elindeydi.

'Bu ne?' diye sordu.

Kapabilir miydim elinden tabancayı? Bunu düşündüm. Ayla anlamış gibi bir adım geri çekildi. Göğsü hızla inip kalkıyordu. Gözleri kısılmıştı. Burnundan nefes alıyordu.

'Ver bana tabancamı,' dedim.

O zaman gözleri dolu dolu oldu, hıçkırır gibi bir sesle 'Vermem,' dedi, 'bana lazım o.'

Ne demek istiyordu? O mu vuracaktı beni?

'Vur öyleyse,' dedim, 'durma! İkimiz de kurtuluruz birbirimizden.'

Soğukkanlı, 'Vuracağım,' dedi, 'ama seni değil, kendimi.'

Ve böyle diyerek tabancayı yukarı kaldırmaya başladı. Kaldırdı, kaldırdı, tam sol göğsünün üstünde durdu.

'Benden kurtulacaksın şimdi. Ama şunu unutma, seni seviyorum. Bana ettiğin haksızlık için vicdan azabı çekeceksin.'

Kendimden ummadığım bir çeviklikle atıldım üzerine, tabancayı tutan elini yakaladım. Aramızda korkunç bir mücadele başladı. Ayla'nın bu kadar kuvvetli olduğunu bilmiyordum. Bilekleri sırım gibiydi, safi sinir kesilmişti. Yerlerde yuvarlanıyorduk. Bir ara sırtüstü düştü, tabancayı tutan sağ elini ileriye doğru uzattım, var gücümle de üstüne abandım.

Kesik kesik, 'Bırak,' diyordu, 'bırak...'

'Bırakmam,' dedim. 'Çocukluk ediyorsun.'

Nefes nefese, 'Ya sen,' dedi, 'sen çocukluk etmeyecek miydin?'

Göğsü inip inip kalkıyordu. Ağırlığını hafifletmesem belki nefessizlikten ölecekti. Dirseklerime dayanarak doğruldum biraz, nefes almasını kolaylaştırdım.

'Kalkma,' dedi, 'bütün ağırlığını ver bana...'

Ve böyle diyerek tabancayı tutan elini gevşetti. Uzanıp tabancayı daha öteye ittim, elini çektim kendime. O zaman sıkı sıkı sarıldı bana, hem ağlıyor hem de 'Sevgilim benim, bir tanem,' diye söyleniyordu. 'Öldürmek istedin kendini değil mi? Ama neden? Söyle bana. Benden kurtulmak için mi? Ne yaptım ben sana? Peki, sevme beni, ayrıl istersen... Ama bu deliliği yapma! Yemin ediyorum, bir saat bile yaşamam arkandan. Öldürürüm kendimi...'

Ağlıyordu, ben de ağlıyordum, gözyaşlarımız birbirine karışıyordu. Evlendiğimizden beri hiç bu kadar yakın olmamıştık birbirimize. Öpüşlere boğuyordu beni. Ben de onu öpüyordum. Ağlaması biraz sonra dindi, sevinçliydi; ama ben gitgide daha çok ağlıyordum. Bütün sinirlerim boşanmıştı. Altında ezildiğim baskılardan kurtulmuştum, daha iyisi yalnızlıktan da kurtulmuştum. Sığınacak birini bulmuştum, çocuk gibi ağlıyordum. Başımı göğüslerinin arasına sokuyordum, boynuna, saçlarının arasına sokuyordum.

Ayla, 'Artık hiç üzülmeyeceğiz,' diyordu. 'Bir uğursuzluk çökmüştü üzerimize, bitti gitti artık. Bak görürsün ne kadar... ne kadar... mutlu...'

Öpüşlerimden rahat konuşamıyordu.

'Seviyorum,' dedim, 'seviyorum seni.'

'Ben de seni,' dedi, 'ben de seni seviyorum.'

Halının üstünde oracıkta, tabancanın yanı başında çılgın gibi seviştik.

Sonra tabanca ile Ayla'nın arasına devrildim. Sırtüstü uzandım. Rahattım, hiç kaygım yoktu. Biraz utanıyordum Ayla'dan. İlk söze nasıl ve asıl önemlisi hangi sesle başlayacağımı düşünüyordum. Bereket, Ayla beni bu sıkıntıdan kurtardı

'Seni ben soyayım, yorulma,' dedi.

Ve yerinden sıçradı, ilk iş olarak tabancaya bir tekme attı.

Ben, 'Yavaş, patlayabilir,' dedim.

Güldü Ayla:

'Ben boşaltmıştım,' dedi.

Sonra ayakkabılarımı çıkarmaya başladı. Demek tabancayı boşaltmış... Peki ama, boş tabanca ile kendini nasıl vuracaktı? Hoppala... Birden rahatım kaçmıştı. Yeni bir oyun karşısındaydım demek.

Ayla, çoraplarımı çıkarırken 'Ama,' dedim, 'boş tabanca ile kendini öldüreceğini nasıl söyledin?'

Çoraplarımı öptü, sonra da 'O sırada unutmuştum tabancanın boş olduğunu,' dedi. 'Heyecandan unutmuştum.'

Bu söz doğru da olabilirdi, yalan da. Ama ben doğru olarak almaya yatkındım. Bu kadar gevşeklikten, kendimi bıraktıktan sonra, yeniden eski durumuma gelemezdim. Bir oyun karşısında olduğum kuşkusunu, ertesi ve daha ertesi günler pişirip kotarmak üzere içimin çok derinliklerine attım.

'Kurşunlar nerde?'

'Bırak şimdi kurşunları,' dedi. 'Bundan sonra tabanca ile bir işimiz olmayacak... Bak görürsün, güleceğiz bu hikâyeye. Sen bir çocuksun, biliyor musun? En çok da bu yanını seviyorum senin.'

Pantolonumu çekiyordu.

'Görürsün, bir yarın olsun, görürsün. Mutluluğumuz yeni baştan başlayacak. Unutacağız olanı biteni... Öyle seveceğiz, öyle sevişeceğiz ki... Ah bir yarın olsun, göreceksin...'

Ayağa kalktım, pijamamı giyerken 'Yarın ne yapacaksın?' diye sordum.

'Bir şey yapmayacağım,' dedi. 'Yarın, sabah güneşi bizi bambaşka bulacak da onun için öyle söylüyorum. Evimizin havası değişecek...'

Sonra hızla yatağın yanına gelerek yastığın altından bir şeyler çıkardı. Tabancanın kurşunlarıydı bunlar. Kurşunları avucunun içinde sıktı. Tabancaya bakarak, 'O dursun orda istediği kadar,' dedi. 'Ben şimdi geliyorum...'

Böyle diyerek odadan çıktı.

Nereye gidiyordu? Kurşunları saklayacaktı bir yere ya da bir yere atacaktı. Kendi kendime gülümsüyordum. Ayla gelse diye sabırsızlanıyordum. Gecenin, müthiş gecenin yorgunluğu üstüme çöktükçe çöküyordu. Ayla gelsin, ona sarılacak, uyuyacaktım. Böyle düşüncelerle dalmışım... Ayla yanıma uzanırken uyandım.

'Uyu uyu,' dedi, 'açma uykunu. Güzel rüyalar gör. Bu bizim ikinci evliliğimiz olacak.'

Ertesi sabah, Ayla daha uyurken kalktım. Acele acele giyindim. Giyinirken Ayla'yı uyandırmamaya özellikle dikkat ediyor-

dum. Ayla bir uyanacak olursa geceki tatlılığı ile boynuma sarılacaktı, belki sevişmek isteyecekti. Ama artık ben o geceki adam değildim, Ayla'ya aynı sokulganlıkla davranamazdım. Güneş doğmuştu ve bizim odamızı eskisi gibi bulmuştu. Hiçbir değişiklik yoktu.

Yapacağımı, ne yapacaksam, tabancasız olarak yapacaktım artık. Hızla giyindim ve kimseye görünmeden sokağa attım kendimi.

Dolmuş, vapur, gene dolmuş... Tabancayı bana satan avukat arkadaşımın yazıhanesinde aldım soluğu. Eşfak daha gelmemişti. Sekreteri beni oturttu, çay ısmarladı.

'Bekleyin, neredeyse gelir,' dedi.

Dediği gibi de, ben daha çayımı bitirmeden Eşfak geldi.

'Hayır ola,' dedi, 'böyle erken erken?..'

'Çalışmaya geldim,' dedim.

'Hoş geldin safa geldin,' dedi. 'Buyur otur... Burası dergâhtır. Herkesin yolu düşer buraya. Senin de geleceğini biliyordum. Çok aylaklık ettin, yoruldun artık, biraz da çalışman lazım. İyi oldu, iyi.'

Yaşından daha yaşlı görünüyordu, hafifçe tıraşlı idi, pipo içiyordu, bir gözünü hep kapalı tutuyordu. Masanın üstü çok dağınıktı. Raflar, dosyalar toz içindeydi. Ben onunla ortaklık şartlarını konuşmak istiyordum. Oysa merhaba der demez kesip atıvermişti, ortak olmuştuk. İçim rahat değildi, sonradan aramızda bir anlaşmazlık çıkmasın diye ortaklık koşullarını bütün ayrıntıları ile öğrenmek istiyordum.

'Beni ortaklığa alır mısın?' diye sordum.

Piposunu tablaya vurdu, vura vura 'Ne ortaklığı,' dedi. 'Gelirsin, çalışmaya başlarsın, işte o kadar... Burada paranın hesabı olmaz, para bir yandan gelir, bir yandan gider. Dosyaları görüyorsun, ben altından kalkamıyorum. İki arkadaş vardı yanımda, zengin olup başka yazıhane açtılar. Ben gene eskisi gibiyim, üç kuruşum yok bir yerde, kirada oturuyorum. Bu sabah gelirken,

Allah seni inandırsın, bir vapur param vardı cebimde... Öteki beriki beş on kuruş getirir nerdeyse.'

'Yazıhane kirasının yarısını da ben veririm,' dedim. 'Başka masraflara da ortak olurum. İstersen peşin olarak da...'

'Yok canım, lüzum yok,' dedi. 'Ne kazanırsan alır götürürsün. Buranın kazancı sana da yeter, bana da...'

Bu açık kalplilik ürküttü beni; Eşfak, benden önceki arkadaşlarından söz ederken imalı bir laf söylemişti. Onlar zengin olup gitmişler, o parasız kalmış... Benim için de ilerde böyle bir söz söylenmesini istemezdim elbet.

Gülümseyerek, 'Ama bak,' dedim, 'sonra ben de zengin olur giderim.'

Anlamıştı neyi söylemek istediğimi.

'Yok canım,' dedi, 'sen başkasın. Ben seni tanımaz mıyım?'

Bu sırada üç kadın girdi içeri; ikisi şişman biri zayıf, zayıf olanı genç, ötekiler orta yaşlıydı. Üçü de kapıda hizaya gelip Eşfak'a bakmaya başladılar, böyle bakarken, 'Biz geldik, hani şaşırmadın?' demek istiyorlardı. Eşfak birden yerinden fırladı, iki kolunu da açarak kadınlara doğru yürüdü. Önce şişmanca olanlardan birine sarıldı, yanaklarından öptü onu, sonra ötekine sarıldı. Sırasını savan birinci şişman, ağzı kulaklarında gülerek bakıyordu. İkinci şişmanca ise eliyle yüzünü kapadı, böylece de öpmesini önledi Eşfak'ın. Zayıf ve güzel olan kadın, bu sırada, etekliğinin üstünden çoraplarını çekti, düzeltti, ciddi ciddi öpüşme faslının bitmesini bekledi. Şişmancaların ilki, 'Ayol yeter artık,' dedi, 'öpüşmeye gelmedik buraya, iş için geldik.'

Böyle diyerek babasının evi gibi yürüdü, bir koltuğa attı kendini.

İkinci şişmanca ise, Eşfak'a, zayıf olan kadını göstererek 'Mediha,' dedi, 'yeğenim.'

Eşfak, 'Müşerref oldum,' dedi ona.

Yerlere kadar eğildi. Bunun üzerine de zayıfça olan kadın, kısık bir sesle 'Estağfurullah efendim,' dedi.

Bu sırada sekreter ayağa kalkmış, gelenlere bakarak gülümsüyordu. Onları tanıdığı belliydi.

Gelenler yerlerine oturdular. Bu sefer Eşfak beni gösterdi onlara:

'Yeni ortağım,' dedi.

Kadınlar kibarlık taklidi yapar gibi gülümseyerek, 'Müşerref olduk,' dediler.

Böylece de bizim ortaklık anlaşması kesin sonucunu bulmuş oldu. Yeni bir savaşma alanı açılıyordu benim için. Ortağım ve müşterilerim... İşte karşı karşıyayız. Bunları küçümsemek ya da yadırgamak, beni daha başlangıçta soğutabilir attığım ilk adımdan. Bir de şu var; burada gördüklerimi neden yadırgıyorum? Şimdiye kadar gördüklerime benzemiyorlar da ondan. Oysa şimdiye kadar gördüklerim kimlerdi? Bizim evdekiler. Ben onlardan kurtulmak için gelmedim mi bugün buraya? Alışmalıyım. İlk görünüşlerindeki yadırgatıcı durumu bir yana bırakırsak belki de bunlar bizim evdekilerden daha iyi insanlardır. Sonra ben, iyi insan avına çıkmış değilim, sadece para kazanmak, bu yolla da yaşayışımı değiştirmek istiyorum. Başka çıkar yol yok benim için.

İkinci şişmanca kadın, yeğenim dediği zayıfça kadını gene Eşfak'a göstererek 'Getirdim işte,' dedi, 'ne yaparsanız yapın...'

Bunu söylerken gülüyordu. Fakat zayıfça kadın, gene ciddi ciddi gerdan kırıyor, pencereden dışarı bakıyordu.

Eşfak, 'Demek kocamızdan boşanmak istiyoruz,' dedi.

İkinci şişman kadın da, 'Evet,' dedi, 'ahlaksız herifin biri, onunla oturacak değil ya... Elini sallasa ellisi...'

Zayıfça kadın gene etekliğin üstünden çoraplarını çekti düzeltti. Konuşmuyordu. Sanki kendi işi için gelmemiş gibiydi.

Eşfak, 'Geçimsizlik mi?' diye sordu.

İkinci şişmanca kadın, 'Hepsi o kadar değil,' dedi, 'daha neler var neler. Ben sana sonra anlatırım...'

Birdenbire 'siz' den 'sen'e dönmüştü.

Eşfak, 'Bir celsede ayırtırım,' dedi.

İkinci şişmanca kadın, yeğenine 'Artık sen üst tarafına karışma,' dedi. 'Eşfak Bey bilir ne yapacağını.'

Birinci şişmanca kadın, 'Rezil et şu herifi mahkemede,' diye söze karıştı, 'bir daha insan içine çıkamasın...'

Kocasından ayrılmak isteyen zayıfça kadın, 'İhmal ediyor beni,' dedi.

Eşfak gülerek, 'Böyle güzel bir kadını ihmal eden kocayı ayırdık gitti,' dedi.

Sonra da bana dönerek, 'Prensip edinmişimdir,' diye ekledi, 'inanmadığım davayı almam üzerime. Yoksa bu meslek pis bir meslek olur çıkar. İnanmadığım davaları alsaydım ben de ötekiler gibi zengin olmuştum. Daha kötüsü benliğimi de kaybederdim. Namusumla yaşadım, namusumla ölürüm, olur biter. Öyle değil mi? Biz hakkın tecellisi uğruna kellemizi koymuş adamlarız. Geçenlerde Hakkı Kutlubil'i gördüm lokantada, hani canım Asliye Ceza Reisi idi burada, şimdi milletvekili, yanıma geldi, 'Hâlâ eskisi gibi inatçı mısın?' dedi bana, 'prensip diye direniyor musun hâlâ?' Hamdolsun, dedim, biz değişmeyiz, dedim, neysek oyuz, dedim. Değişenler utansın, dedim. 'Sen prensiplerinden biraz, çok değil biraz fedakârlık etseydin, şimdi en azından bakandın,' dedi. Sen niçin evine kapandın? Kirlenmemek için değil mi? Ben bu pisliğe girdiğim halde kirlenmedim. Tertemizim hamdolsun... Bak bir şiir yazdım...'

Böyle diyerek ceplerini aramaya başladı, bir yandan da konuşuyordu.

'Ama yeni şiirlerden değil ha... Bizim bildiğimiz yolda...'

Sonra bir yığın kâğıt arasından buldu çıkardı şiirini, okumaya başladı:

Yürek ister bu yolda yürümek
Yürek...
İnanmıyorsan konuşma
Sus
Kapan kendi içine

Engerek
Yürek ister bu yolda yürümek
Yürek...

'Daha bitmedi, arkasını tamamlayamadım... Bir de çocuk şiiri yazdım, ama o yanımda yok... En üzüldüğüm şey nedir biliyor musun? Vaktim olmuyor şiirle uğraşmaya... Yazdıklarımı toplasam koca bir kitap olur. Bir fırsat bulursam bastıracağım. Hüsam istemişti, ihmal ettim, darılttık çocuğu... Bir de hikâyeye başladım... Bak sana onu okuyayım...'

Gene ceplerini karıştırmaya başladı. Bu sırada ikinci şişmanca kadın, birinci şişmanca kadına dönerek, 'Ne güzel şiir değil mi?' dedi.

O da Eşfak'a, 'O şiirin bir kopyasını bana versene...' dedi. 'Zaten senin şiirlerinin hepsi bendedir.'

Eşfak, 'Hah buldum, dinle,' dedi bana. 'Şöyle başlıyor: 'Kıyıda yürüyen adamın ayak izleri midemi bulandırıyordu. Denizin suyu tuzsuzdu ve boğazıma kadar çıkıyordu. Bardağın dibinde kalmış olan gözyaşlarını boşalttım denize ve haykırmaya başladım, çığlıklarım kendi kulaklarımda yankılandı...' Böyle bir şey, arkasını daha yazmadım. Nasıl, güzel mi?'

'Güzel,' dedim.

'Şiirde yenilerden yana değilim, ama hikâyede yenilerden yanayım. Bu toplumu edebiyat kurtaracaktır. Yoksa biz zavallı avukatlar değil arkadaşlarım. Ben bugün görevimi yapabiliyor muyum, sen yapabiliyor musun, o yapabiliyor mu? Hiçbirimiz yapamıyoruz...'

Birinci şişmanca kadın, göğüs geçirerek, 'Doğru,' dedi.

Sonra da yanındaki kadınlara dönerek, 'Bu yazıhane böyledir,' diye ekledi, 'hep yüksek şeyler konuşulur burada... Size demedim miydi?'

İkinci şişmanca kadın, Eşfak'a hayran hayran bakarak, 'Öyle,' dedi.

Eşfak bu sefer kadınlardan yana döndü:

'Sizin işiniz tamam,' dedi. 'Bu hafta içinde açarız davayı. Tanıklarımız var. Bir celsede tamamdır.'

Böyle diyerek yerinden kalktı, birinci şişman kadının yanma doğru yürüdü. Bu sırada kadınlar da yerlerinden kalktılar. Eşfak, birinci şişman kadına, 'Yarın akşam yemeğe geleceğim, peynirli böreğimi isterim,' dedi.

Kadın da, 'Çılbır yapmayayım mı?' dedi ona. 'Sen seversin...'

Öpüşme faslı gene başladı ve daha da uzun sürdü. Bu sefer, kocası tarafından ihmale uğrayan kadın da sıraya girdi.

Kadınlar gittikten sonra Eşfak, sekreterini Necmi Bey diye birine yolladı, üç yüz lira istetti. Yalnız kaldığımız zaman da, 'İşte böyle,' dedi bana, 'bizim yazıhanenin işleri böyle döner kardeş... Geldiğin iyi oldu. Ben de çok yalnızdım. Biliyor musun, bıkıyor insan bu işlerden. Bazen diyorum ki, çık buradan git, kapan evine, kapan kitaplarına, yaz yazacaklarını. Ama olmuyor, kime bırakırsın bunca çaresiz, bunca dertliyi? Senin geldiğin iyi oldu. Kafam paslanmıştı bu pis işlerden. Konuşuruz, yazarız, çizeriz... Açılırız biraz, ferahlarız.'

Boş duran bir masayı gösterdi.

'Senin masan... Daha diyeceğin var mı? Otur, çalış. Ben burda olmadığım günler benim davalara girersin, gelen işlerin bir kısmını sen alırsın.'

'Benim için bir kurtuluş olacak bu,' dedim. 'Anneannem öldü, darmadağın olduk. Başımda bir yığın insan var, hepsi benim elime bakıyor. Çaresiz, tasarılarımı bir yana bırakıp çalışmak zorundayım.'

Böyle dedim ve sustum. Söylediklerim hem doğru, hem yalandı. Gerçi evdekiler benim elime bakar duruma gelmişlerdi, ama benim çalışma isteğim, hiç de bu yüzden değildi, asıl onlardan kurtulmak için gelmiştim buraya. Ayrıca evde kaldığım sürece, gerçekleştirmek ardına düştüğüm herhangi bir tasarım da olmamıştı. Fakat o sözleri söylemekle Eşfak'a benzer bir yanım olduğunu ortaya atmıştım. Çalışmayı küçümseyerek çalışmaya

giriyordum. Ben de Eşfak gibi (belki de bizim bütün kuşak gibi) birtakım büyük işler için dünyaya gelmiş bir adamdım, çalışmak zorunda kaldığım için çalışacaktım ve bu yüzden de yazık olacaktı bana, kendini harcamış bir dâhi gibi dolaşacaktım ortalıkta.

Sözlerim Eşfak'ın hoşuna gitmiş olacak ki, 'Ne yapacaksın,' diye göğüs geçirdi. 'Biz feda olmuş bir kuşağız. Bizden öncekilerin ihmallerinin cezasını çekiyoruz. Ayrıca yarının yükü de bizim omuzlarımıza yüklenmiş bulunuyor. Bir kuşağa bu kadar abanılmaz ki canım! Gel bak, sana göstereyim...'

Böyle diyerek beni kolumdan tuttu, bir dolabın yanına götürdü, açtı dolabın kapaklarını.

'Burada resmi gazeteler var... Taranacak, ayıklanacak, kupürler çıkarılacak. Sonra bunlar tasnif edilecek... Gel şimdi şuraya...'

Başka bir dolap açtı. Bu dolapta tomar tomar kâğıtlar duruyordu.

'Bunlar, şu yukarıdakiler, yüzlerce dergide çıkmış, önemli yazılar, incelemeler, çeviriler... Taranacak, ayıklanacak, tasnif edilecek... Gel şimdi buraya...'

Bir kapı açtı. Burası sandık odası büyüklüğünde bir yerdi, içerisi ta tavana kadar gazete ile dolu idi.

'Son on yılın gazeteleri... Ondan öncekiler de evde. Bu gazetelerdeki yazılar taranacak, havadisler kesilecek, beyaz kâğıtlara yapıştırılacak, konuları bakımından tasnif edilecek...'

Kapıyı kapadıktan sonra, 'Evde bunun iki misli kadar daha var...' dedi. 'Şimdi bana soracaksın, bunları ne diye sakladın, diyeceksin. Kitabımı yazmak için. Kitabım, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve hukuki haritasını verecektir. Nerden gelmişiz, nereye varmışız, nereye gidiyoruz ya da nereye gidebiliriz? Bu soruların cevabı verilecek. Kolay iş değil elbet. Ama planım hazır, detaylarına kadar... Bütün bölümler, fasıllar ayrılmış durumda... Bir iki, üç dört, beş... A, B, C, D, E... Küçük a, b, c, d, e... Şifromen, I, II, III, IV... Uzun bir önsözle girilecek... Bu önsöz yirmi, yirmi beş forma kadar tutacak... tahminime göre. Daha az ya da daha

çok olabilir... Sonunda indeks ve bibliyografya... Her sayfada dipnotları verilecek... Şu şuradan, şu kitabın, şu sayfası, şu satırı... Anlıyor musun? Bilimsel bir çalışma. Fasa fiso değil... Sonra her bölüm için ayrı bir tarihçe... Diyelim tarım bölümü, değil mi?.. İlkçağda tarım, ortaçağda tarım, yeni çağlarda tarım... Hukuk... Hukukun tanımı... Çağlara göre... Hukuk felsefesi, hukuk felsefesinin gelişimi... İlkçağda, ortaçağda, yeni çağlarda... Böyle gidiyor. Kitap bittikten sonra da ayrıca bir terimler sözlüğü ek olarak verilecek. Anladın, değil mi? Memleketin bu kitaba ihtiyacı var. Yazacağım, yazamıyorum. Hani yardımcılarım, nerde? Kimsenin oralı olduğu yok... Ulan ben memleket için böyle büyük bir işin altına girmişim, değil mi? Gelin be, yardım edin! Hayır efendim, gelmezler. Sade lak lak lak... Kafayı çekip yukardan konuşma... O kadar! Kimse böyle bir ağır işin altına giremez benden başka... Ama edebiyat oldu mu, herkes var. Şiir, hikâye, roman, deneme, eleştiri... Kolay çünkü, aldın mı kalemi eline yazıp gidersin. Bilime heves eden yok. Oysa bu memleketi bilim kurtaracaktır. Ben tek başıma çıkarım bu işin altından. Ama yardım edin kardeşim, yardım edin... Gelsin buraya, bırakayım yazıhanemi, çayı kahvesi de benden, başlasın şu dolaptan, geçirsin hepsini elden, kupür yapsın, tasnif etsin... Getirsin bana. Ben alayım, teker teker inceleyeyim, notlarımı çıkarayım, alsın bu notları tape etsin, tasnif etsin, versin bana. Okuyayım, genişletilecek yerleri varsa söyleyeyim, gitsin kütüphaneye, araştırsın, eksikleri tamamlasın, getirsin bana... Onlar bana, ben onlara... Böyle olur bu iş. Ama adam yok ki memlekette...'

'Başladın mı?' diye soracak oldum.

'Nasıl başlarsın?' dedi. 'Şu dava dosyalarına bak! Hepsi beni bekliyor bunların... Vallahi hastalanamıyorum bile. Hastalansam ne olur bu dosyalar, kim bakar?'

Bu sırada Eşfak'ın sekreteri geldi.

'Getirdin mi parayı?'

'Üç yüz vermedi, yüz lira verdi.'

Eşfak parayı alıp cebine soktu.

'Böyle işte,' dedi. 'Piyasada altmış bin lira alacağım var. Alamıyorum. Bugün, yarın, sallayıp duruyorlar. Suadiye'de bir kulübeye başlattım, üçüncü katta durdu. Tabii durur... Namus kalmadı çünkü. Bu yaz İtalya'ya gitmiştim, bir avukatla tanıştım orada. Tatlı bir adam, gece gündüz içiyor, sonra zampara mı zampara... Şarabın tadına bakmak diyor o işe... Ne ise, diyeceğim o değil... Napoli'de bir evi, Torino'da bir evi var. İki otomobil almış, biri Napoli'de duruyor, biri Torino'da. İki metresi var. Biri Napoli'de, biri Torino'da. Yılda kaç dava alırmış, biliyor musun? Ya iki, ya üç... Bilemedin dört. Ama beş değil. Beş dava olsa, yorgunluktan ölürüm diyor. Herifler böyle çalışıyorlar.'

Koluma girdi.

'Çıkalım,' dedi, 'şurda bir yerde yemek yeriz, biraz da içeriz... Konuşuruz.'

Sokağa çıktık.

Eşfak, 'Bu yanımdaki adam yok mu?' dedi. 'Anasının gözüdür. Benim yanıma gireli üç yıl oluyor, üç ev aldı. Ama gecekondu mecekondu. Alıyor ya, sen ona bak!'

Şaşkına dönmüştüm, yalnızca dinliyor, tasdik ediyor ve susuyordum. Gerçi sözleri arasında çelişmeler vardı, gülünecek yerler vardı, daha kötüsü kurnazlıklar, ikiyüzlülükler vardı, ama bütün bunlar beni tiksindirmedi. Sanki yeni bir okula girmiştim, ilk arkadaşım oydu, bütün bütün yabancı olarak kalmaktansa onunla arkadaşlık etmek elbette daha iyiydi. Sonra eğlenceliydi, hafifti, sıkmıyordu beni. Ona bir cankurtaran simidi gibi sarılmıştım. Sevmek zorundaydım onu. Belki de bu yüzden, farkında olmaksızın dalkavukluk bile ediyordum ona, hiç karşı çıkmıyordum, başımı sallıyordum. Gerçekte ilgili değildim onunla, anlattıklarının hiçbiri beni etkilemiyordu. Yaşamanın öylesine dışında kalmıştım ki, oradaki kötülükler de, iyilikler de yabancıydı bana. Kötülüklere hırslanmıyor, iyilikler görünce de sevinmiyordum. İyilikler ve kötülükler yoktu benim için. Şükrü'nün açık haka-

retlerine bile dayanan ben, bir başkasının kendi yolundaki sürçmelerine, ikiyüzlülüklerine ne diye takılacaktım? Bir gün Eşfak'a kızarsam, bana dokunduğu için değil, salt kendi yaşamı, kendi yolunda yaptıkları ettikleri için kızarsam, bu benim için en büyük gelişme olacaktır. 'Eski ortaklarını hırsız yerine koydu, yanında çalıştırdığı adamı hırsız yerine koydu, demek ki birtakım adamları arkalarından korkakça suçladı, yerdi, kötüledi; öyleyse kötü bir adam bu, bununla konuşulmaz, arkadaşlık edilmez,' diyebilsem, sıkı sıkıya bağlandığım doğrular, ilkeler bulmuşum demektir. Hani o günler... Ondan sonrası kolaydır artık, 'Benimse evim yok,' dedi ama arkasından da üç katlı bir apartman yaptırdığını ağzından kaçırdı; bunun neye inanıp neye inanmadığı belli değil, dedim mi, bir ahlak ölçüsü buldum gitti. Artık ben, o ölçülere, ilkelere bağlı olarak yaşar giderim, kimse beni şaşırtamaz. Rahattır insanın ilkeleri olması, her gün, her saat yeni baştan düşünmek zorunda kalmaz çünkü. Ama bunun için gerçekten doğru olmalı, içten olmalı; gösteriş diye gütmemeli bu davranışı. İşte Eşfak'ın da ilkeleri var, hem de çok... Ama onları söyleyi söyleyiveriyor, geçi geçiveriyor. Bense gerçekten benim olan ilkelerim olsun istiyorum. Onları bulup benimseyinceye kadar bir sürü deneyimden geçmem gerekecek. Eşfak da o deneyimlerden biridir benim için. Şimdilik madem sinirlenmiyorum ona, zorlamayayım kendimi, bırakayım oluruna. Ama bir gün... Ah o bir gün...

Bahçeli bir lokantaya gittik. Garsonlar Eşfak'ı tanıyorlardı. Bize bir ağaç altında bir masa gösterdiler, Eşfak bitkin bir halde kendisini iskemleye attı, derin bir oh çekti. Başımızda bekleyen garson ona bakıyordu, ısmarlayacağı yemekleri, içkileri söylemesini bekliyordu. Eşfak da garsona bakıyor ve hiçbir şey söylemiyordu. Bu bakışma sürdükçe sürdü, sürdükçe sürdü. Sonunda garson hafif hafif gülmeye başladı. O zaman Eşfak, 'Ne gülüyorsun?' dedi.

Garson, 'Hiç Eşfak Bey'ciğim,' dedi.

'Ne demek hiç?'

'Bekliyorum da...'

'Ne bekliyorsun?'

'Emirlerinizi Eşfak Bey'ciğim.'

Eşfak, şaka olduğu ancak garson tarafından anlaşılabilecek bir sertlikle yerinden şöyle doğruldu.

'Defol oradan,' dedi. 'Hâlâ duruyor karşımda...'

Garson gülerek gerilemeye başladı.

'Peki beyefendiciğim, marul ve rakı değil mi?'

'Hâlâ soruyor... Hadi oradan... Git işine!'

Garson uzaklaşırken bana döndü Eşfak:

'Çok severim bu çocukları,' dedi. 'Onlar da beni severler. Öl desem, ölürler. Arada bir gelirim buraya, birkaç kadeh içerim. Ancak içtiğim zaman dinlenebiliyorum birader. Yaş ilerliyor, çalışma saatlerini azaltmalı yavaş yavaş... Bu kadar iş arasında bir de parti dalgası çıktı başımıza. Girmeyecektim, arkadaşlar ısrar ettiler ille gir, ille gir. Kıramadım. Bugün öğleden sonra partiye gideriz. Tanıştırırım seni oradakilerle... Ha, sahi sen neden girmiyorsun partiye?'

'Bilmem,' dedim.

Bu sırada garson marulla rakı getirdi.

'Başka bir emriniz?' diye sordu.

Eşfak, 'İyi tarafından iki şiş,' dedi. 'Yağsız olsun... Söyle Yakup Usta'ya, fena yaparım ha...'

'Başüstüne beyim!'

'Salata yaptır, yoğurt getir, çiroz da getir, sonra... Sonra börek, muska böreği, kızarmış ekmek, turşu... Getir işte canım, her sefer yeni baştan mı söyleyeceğiz?'

Garson gittikten sonra, 'Bilmem, ne demek?' dedi. 'Dışarıdan gazel okumak kolay. Bütün iş sorumluluğumuzu duymaktadır. Sorumlu musun, değil misin arkadaş? Açık konuşalım.'

Öyle şaşırdım ki:

'Sorumluyum,' dedim.

Böyle demem de çok hoşuma gitti. Şaka maka, giriyordum işlerin içine. Memleketten benim de kendi payımca sorumlu olmam çok güzel bir şeydi. Rakı kadehimi kaldırıp, 'Şerefine,' dedim.

'Şerefine,' dedi. 'Gireceksin bir partiye, çalışacaksın. Tabii bizim partiye gireceksin. Kabuğuna çekilip oturmanın günü geçmiştir. Kaşarlanmış politikacılardan kurtaracağız bu memleketi. Biz evimize çekilip oturdukça ortalık onlara kalıyor. İyi insanlar, bilgili, aydın kişiler, politikaya boş verdikçe, kötüler, madrabazlar, çıkarcılar dümeni ellerine alıyorlar. Har vurup harman savuruyorlar ondan sonra. Yağma yok artık!'

Doğruydu bu sözler.

'Doğru,' dedim.

Eşfak, 'Doğru ya,' diye devam etti, 'aydınlar birleşmedikçe kurtuluş yoktur memleket için. Aydın, ilerici takım birleşecek, gericiye, çıkarcıya nefes aldırmayacak. Ben bunu bilirim, bunu söylerim. Yüzde yetmişi okuma yazma bilmeyen bir toplumda, halkı elbette gerici eline geçirir, kullanır onu, sömürür. Türkiye daha bir süre, ne kadar sürer bilmem, namuslu aydının güdücülüğü altında ilerleyecektir. Yeter ki sevdirelim kendimizi halka, onun için çalıştığımızı anlatalım. Onun desteğini kazanalım.'

Rakılar içildikçe politika sorunu büsbütün ağır basıyordu.

Eşfak, 'Ben köylüyü tanırım,' dedi. 'Köylü, azizim, kendi çıkarından başka hiçbir şey düşünmez. Manisa'da bir arazi davası almıştım, yıllarca sürdü. Ben de yılda iki, üç gittim oraya, yakından tanıdım köylüyü. Bak sana anlatayım, bunların kimseye güveni yok birader, ne alırsam kârdır diye düşünüyor. Pul parasını bile hesap ediyor. Nekeslik, çarıklı erkânıharplik, katakulli gırla. Sen istediğin kadar memleket de, uygarlık de, ilerlemek de, vız gelir ona. Zaten köylü memleket bile demez, melmeket der, bilirsin. Ulan evinin önüne bir ağaç dik be. Dikmez. Bütün gün kahvede oturur, karıyı çalıştırır. Hasat sonunda eline ne geçerse, onu da gider meyhanede yer. Rakı satışı neden artıyor? Ha? Köylü içmeye başladı da ondan.'

Başını hırslı hırslı salladı, 'Hıh,' dedi.

'Ben bilirim, palavra yutmam... Köylüyü şişirenler, çıkarcı politikacılar. Oy avcılığı, başka bir şey değil. Sonra da gelir adamın başında övendire çevirir, elindeki avucundakini alır. Layıktır ama o da buna. İtalya'da bir köye gittim birader, herifin buzdolabı var, radyosu var, otomobili var. Bizimkilere götür buzdolabını, bak sokar mı evine!'

Bunlar benim, o güne kadar uzak kaldığım konulardı. Bir insanın, memleket sevgisi ile böylesine insancıl olabileceğine aklım ermezdi. Bende en ufak bir inanç bile yokken nasıl oluyordu da elalem inanç kumkuması haline gelebiliyordu? Nasıl oluyordu da, kendi işlerini unutacak kadar, başka insanların, başka çevrelerin dertlerine, sorunlarına eğilebiliyorlardı? Ben o güne kadar doğru dürüst hiç kimseyi sevmemiştim. Kendimi de sevmemiştim. Oysa bir yığın insan 'memleket, memleket' diye bağırıyordu. Kendilerini düşünmüyorlar, memleketi düşünüyorlardı. Bu eğitimi, bu erdemi nerden edinmişlerdi? Ben başka bir yurdun insanı değildim ki, onlar gibi burada büyümüştüm, buranın okullarında okumuştum... Yoksa benim ailem mi dejenere idi? Evet böyle olabilir, buna bir şey diyemem. O zaman da karşıma başka bir soru çıkıyor: Neden benim ailem dejenere de başka aileler değil? Herkes yurtseverlik, insancıllık yolu üzerinde rahat rahat yürürken, biz niçin bu kadar uzak kaldık o erdemlerden? Bunu düşündükçe ailemden büsbütün nefret ediyordum.

'Affedersin Eşfak,' dedim, 'baban neciydi?'

'Benim babam mı?' dedi. 'Allah belasını versin, kendini bilmezin biriydi. Bütün hayatı boyunca süründü, bizi de süründürdü. Sözüm ona memurdu. Ama haysiyetsiz bir memur. En küçük amirini bir kilometrelik yoldan görse, ayağa kalkar, önünü iliklerdi. Anam cahilin biriydi. İkisi de öldü. Babamın ölümüne doğrusu daha çok üzüldüm. Ne olsa çırpınmış, geçim kaygısı ile ezilmiş bir adam... Ama anam cahilliği ile o adamı büsbütün

bedbaht ettiydi. Okuldan kaçıp evde otururdum da bir şey demezlerdi. Babam benim yazılı sınav kopyalarımı hazırlardı.'

Rakısını sonuna kadar dikti, yüzünü buruşturdu. Sonra, 'Ben bugün ne oldumsa kendi çabamla oldum,' dedi. 'Tırnaklarımla kazıya kazıya geldim bugünkü durumuma. Kazık yiyerek büyüdüm arkadaş, kazık atarak alıyorum öcümü. Bir dava getiriyorlar diyelim, çıkmaz bir iş. Alıyorum. Neden almayayım? Göreceksin Muammer, avukatlıkta dürüst olmak enayiliğin daniskasıdır. Hukuk mu? Bir iğrenç yumaktır o, kimse çözemez.'

Sarhoş oldukça hem daha kendini buluyor hem de çelişmelerinin farkına varıyordu.

'Orada başka, burada başka konuştuğuma bakma sen... Ben bir gerçekçiyim. Adiliklere, bayağılıklara bulaşmadan yaşanılmaz. Asıl ahlak, bütün bu çirkinlikler içinde temiz kalabilmektedir. Benim de ideallerim var, saman altından su yürütürcesine güdüyorum o ideallerimi. Şu kadar yıllık tecrübemle anladım ki, en büyük savaş, hayatta kalabilmek için yapılan savaştır. Ben ancak hayatta kaldıkça ideallerim için çalışabilirim. İdealist demek, hayatını örnek haline getiren demek değildir. Yaşamanın yolunu bulup, yarının daha iyi olmasını sağlayan adam demektir.'

Bu konuşma ne kadar sürdü, bilmiyorum. Kalkalım, dedi, kalktık. Oradan partiye gittik. Beni partiye yazdırdı. Birtakım insanlarla tanıştırdı. Orada da memleket ve dünya üstüne bir süre konuştuk. Artık konuşmaları izleyemiyordum. Yalnız içtiğim içkinin etkisinden değil, zavallılığımdan. İnsanlardan uzak kala kala zavallının biri olup çıkmışım.

Yalnız orada Eşfak'ın köylü üstüne büyük bir söylev verdiğini unutmayacağım. 'Köylüye dayanmadan, köylüye inanmadan hiçbir şey yapamayız,' dedi. Bu sözlerinden ötürü de gençler arasında büyük bir yandaş kümesi buldu. Köylüyü övdü. Biraz önce benimle tam tersine konuştuğuna aldırış bile etmedi. Orada bu düşüncelerin böyle büyük bir yandaş kitlesi toplayacağını biliyordu muhakkak. 'İdealim benim içimde sapasağlam duruyor ya,

üst yanını idare etmeli,' diye düşünüyordu. Kurnazlığın, farkına varılsa da, gene en iyi yol olduğuna inanmıştı çünkü. Muammer benim böyle düşünmediğimi biliyor, diye en ufak bir kaygı çekmiyordu. Onu karşıma alsam, 'Sen böyle düşünmüyordun, niçin şimdi bu sözleri söylüyorsun?' diye sorsam, bana diyecekti ki, 'Politikanın taktikleridir bunlar, günün havasına uyacaksın, ta ki inançlarını sağlamca ortaya atıncaya kadar.' Ama o zaman da ben ona diyecektim ki, 'Sen burada yandaş bulmak için böyle konuştun, baş olmak için böyle konuştun. Senin hangi sözüne, niçin inanayım?' Biliyorum. 'İnançsızsın sen!' diyecekti bana o zaman. Çünkü benim inançlı bir insan olmam, ona inanmam demekti. Ona inanmadığım için de çılgına dönecekti. Kendi bakımından haklı olsun isterse, ama benim için bir inanç konusu değildi artık o. Bunu benden isteyemezdi.

Evet, bütün o günün ve o gecenin dışında kaldım, diyorum. Ama beni Eşfak'ın yazıhanesine götüren umut, kendi işine yarayan ve yaramayan konuşmaları ayırt etmekte hiç şaşmadı. Ben bağlanacak bir düşünce, bir duygu, bir ilke, bir ahlak arıyordum. Onu bulamadığım için de üzülüyordum. Çünkü kolay kolay bulunacağına inanmıyordum; ama böyle bir bağlantı bulduklarını sananlar beni olağanüstü ilgilendiriyorlardı. Gerçekten bulduklarına inanıyorlar mıydı, yoksa zavallılıklarını örtbas etmek için mi bulmuş gibi yapıyorlardı? Bunu çözebilsem mesele yoktu.

Ama hepsi de boştu bu kurgularımın; Eşfak bilmeyerek de olsa, yararlı olabilirdi gene; benimse böyle bir umudum yoktu.

Partide tanıştığım üç kişiyi de yanımıza alarak akşam rakısı için Boğaz'a gittik. Orada daha çok içildi. Konuşmalar büsbütün karıştı. Politikadan zamparalığa, zamparalıktan arsa alışverişine kadar çeşitli konulara geçildi. Çok hızlı konuşulduğu ve şaka mı, ciddi mi konuşulduğu çoğu zaman anlaşılmadığı için kendi bakımımdan pek yararlanamadım. Arada bir bizim ev geliyordu aklıma, sıkılıyordum, sıkılınca da unutuyordum. O eve bir daha

dönmeyecekmişim gibi geliyordu bana: Büyük bir ferahlık duyuyordum. Onun için de bu konuşmaların uzamasını istiyordum. Şükrü ile karşılaşınca ne yapacaktım? Ayla'ya nasıl davranacaktım? Bunların hiçbirini bilmiyordum.

Kadıköy'e Eşfak'la beraber geçtik. Boyuna esniyor ve 'İnsan her şeyden bıkıyor,' diyordu. 'Ne istiyorum biliyor musun? Biraz para biriktireyim. Bodrum'da küçük bir ev alayım, çekileyim oraya, kitaplarımla baş başa kalayım...'

Partide, sonra Boğaz'daki gazinoda o kadar ateşli konuşan idealist bu muydu? Ne çabuk bıkıyor, ne çabuk yeniden ateşleniyordu? Bu hızlı geçişler onu hiç rahatsız etmiyor muydu? Kendisini niçin aramıyordu?

Eşfak bana benziyordu, inançsızdı, umutsuzdu; ama inançlarla, umutlarla oynadığı için kendini avutabiliyordu. Buydu onunla aramızdaki büyük fark.

Ertesi gün buluşmak üzere ayrıldık. Ben evimin yolunu tuttum. Vakit gece yarısını geçmişti. Herkes yatmış olmalıydı evde. Nitekim karanlıkta girdim içeri. Kapının yanındaki askıya şapkamı bırakırken, Mürşide teyzemin sözü geldi aklıma, askının arkasını yokladım, bir kâğıt parçası buldum orda. Cebime attım.

Mürşide teyzem bir deliydi, bunu artık biliyordum. Yalnızca sarhoş, alkolik değil, tam bir deli. Ama gene de kâğıda ne yazdığını merak etmekten kendimi alamıyordum. Yatak odama gitmeden önce apteshaneye gittim, elektriği yakıp elimdeki kâğıda baktım. Mürşide teyzem şunları yazmıştı: 'Şekerim, senin arkandan Ayla ile Şükrü de gittiler. Akşamüstü döndüler.' Kâğıdın ta altında da ufak, kargacık burgacık bir yazı ile. 'Gene bana gelsene...' diye yazmıştı. Kâğıdı yırtıp attım.

Mürşide teyzem sızmasaydı muhakkak beni beklerdi, demek ki uyumuştu. Ama ona yakalanmamak için, ne olur ne olmaz, ayaklarımın ucuna basarak yatak odama gittim. İçimden, 'Ah inşallah Ayla da uyanmaz,' diyordum.

Odaya girmemle Ayla'nın yataktan fırlaması bir oldu. Elektriği yaktım. Ayla, gözlerini uğuşturarak ve gülümseyerek, 'Nerede kaldın?' dedi.

'Arkadaşlarlaydık,' dedim.

Ne güzel sözdü bu benim için.

'İçmişsin de,' dedi. 'Çok mu içtin?'

'Çok.'

'Afiyet olsun canım, bari eğlendin mi?'

Benim eğlenmemi istiyor... Çünkü bugün o da Şükrü ile çıktı. Kim bilir nerelere gittiler, ne yaptılar? Bu yüzden eşit olalım diye düşünüyor. Kızamaz bana.

'Sen ne yaptın?' dedim.

Yatakta iyice oturdu.

'Sana çok anlatacaklarım var,' dedi. 'Ama önce sen bana söyle; dün akşam ne oldu Şükrü ile?'

'Küstahlık etti, ağzının payını verdim,' dedim. 'Hem bildiğin bir şeyi benden niçin soruyorsun? Şükrü sana anlatmadı mı?'

'Nesime abladan öğrendim... Sonra Şükrü'ye de sordum, mahsus yaptım, dedi, kızdırmak için...'

Ben soyunurken beni dikkatle süzüyordu. Dün gece Ayla'yı seven, onun göğsünün üstünde ağlayan Muammer'i arıyordu. Oysa ben değişmiştim, soğuktum.

'Ne oldu sana gene?' dedi.

'Hiç,' dedim. 'Benim hakkımdaki düşüncelerini Şükrü'den öğrenmek tuhafıma gitti de...'

Fırladı yataktan:

'Ne demek istiyorsun?'

'Öyle ya... Beni sevmiyormuşsun, bıkmışın benden, ayrılacakmışın, kurtulmak istiyormuşun bu evden, nikâh bağı seni sıkıyormuş filan filan... Bunlara bir şey dediğim yok da, Şükrü'den öğrenmek tuhafıma gidiyor. Bizi o idare ediyor, evin beyi o. İsterse evlendirir, isterse ayırır.'

'Bunları Şükrü mü söyledi sana?'

'Evet.'

Soğukkanlıydım. Yani Şükrü'nün sözlerine aldırmamış numarası yapıyordum. Gerçekten de o sözler benim üzerimde öylesine sarsıcı bir etki yapmamıştı. Ben bu türlü kuşkuların çok uzağındaydım. Ama Ayla'da, kuşkulanmam gerektiği halde kuşkulanmadığım, demek ki ona ilgi duymadığım izlenimini uyandırmak istiyordum. Bu ise, sonunun nasıl geleceği kolayca kestirilemeyecek bir davranıştı. Nitekim Ayla ürktü bu davranışımdan.

'Baştan mı başlıyorsun?' dedi. 'Dün gece bitmemiş miydi bütün bunlar? Kuşkuları atmamış mıydık? Söylesene Muammer?'

'Bunlar beni ilgilendirmiyor artık Ayla,' dedim. 'Sen söyle bakalım, ne imiş bana anlatacakların?'

Mahzun mahzun önüne baktı. Derin bir kedere gömülmüş gibiydi. Kocasının yersiz, haksız kıskançlıklarını önleyemeyen bir kadın, zavallı bir kadın... Başka bir şey değil. Nasıl oynayabilirdi bu rolü? Beni sevmediği halde, niçin sever gibi görünmek istiyor? Anlamak çok güç!

Yavaş bir sesle, 'Dün gece ne kadar sevindirmiştin beni,' dedi. 'Ne kadar mutlu etmiştin! O sevinçle seni bekledim, gelsin de anlatayım bugün olanları dedim. Ama kırdın beni, yeniden umutsuzluğa düşürdün...'

Ağlıyordu. Ama ağlaması bana hiç dokunmuyordu. Düşman gibi görüyordum onu karşımda. Sesimin tonunu değiştirmeden, 'Sen söylemezsen ben söyleyeyim,' dedim. 'Bugün Şükrü ile çıktınız, ta akşam vakti geldiniz eve.'

Başını kaldırdı, iri iri baktı yüzüme.

'Evet. Nerden biliyorsun? İstanbul'da mı gördün bizi?'

Kravatımı bir yana atarken, 'Yok canım,' dedim.

'Yoksa takip mi ettin?'

'İşim yok da sizi takip edeceğim! Ben partideydim.'

O an içime bir hüzündür çöktü. Keşke Ayla'dan kuşkulanmasaydım, keşke ona karşı bu kadar uzak, bu kadar yabancı ol-

masaydım, keşke onu sevseydim! Bu akşam gelir, onu uyandırır, 'Bak Ayla'cığım,' derdim, 'geç kaldım ama, darılma bana. Çok güzel işler yaptım. Bir defa çalışmaya başladım. Bir arkadaşımın yazıhanesinde çalışacağım, onunla ortak olarak. Sonra da partiye girdim. Çünkü sorumlu hissediyorum kendimi. Bu memleketi çıkarcıların, kaşarlanmış politikacıların elinde bırakmayacağız. Bütün iş sorumlu olup olmadığımızı anlamaktadır. Kabuğumuza çekilmek, kendi dertlerimizle yoğrulup gözü kapalı yaşamak bize yakışmaz... Bir yandan mahkemelerde, bir yandan partide, halk için, halkın yükselmesi için çalışacağım. Ne kadar sevinç içindeyim, bilemezsin...'

Böyle derdim, sonra da öperdim karımı, severdim. Ne tatlı bir sevişme olurdu o! Bütün gece gözlerime uyku girmezdi, karanlıkta sırtüstü yatıp anlatırdım, o da saçlarımı okşardı beni dinlerken, övünürdü kocası ile. Kendimi beğenirdim, kendimi beğendiğim için karımı daha sıcak, daha kuvvetli, daha erkekçe severdim. Mutluluk böyle olur ancak.

Ama o mutluluğa layık değildim. İnançsız, kuşkulu, kimseyi sevmeyen, ne yapacağını bilmeyen bir insan... Bu kaderi daha ne kadar yaşayacağım?

Ayla, 'Partide miydin?' dedi. 'Hangi partide?'

Sesindeki sevinci hissettim. Ah dün gece tabancanın kurşunları boşaltılmamış olsaydı, ah dün gece Şükrü bana Ayla için o sözleri söylememiş olsaydı, ah bugün bunlar bir arada sokağa çıkmasalardı!

'Beni aldattın dün gece,' dedim.

'Dün gece mi? Nasıl?'

'Evet, kurşunları çıkarttığın halde kendini öldürmeye kalktın tabancayla.'

Boynuma sarıldı.

'Sana yemin ederim ki unutmuştum boşalttığımı... Hem bunun aldatma neresinde Muammer'ciğim? Korkmuştum kendini öldüreceksin diye, ne yapıp yapıp önlemek istiyordum bunu.

Mahsus da öyle davransam ne çıkar? Seni sevdiğimi ispat etmek istiyordum. İstersen öldüreyim kendimi... Öldüreyim kendimi... Yaparım bunu Muammer, sen değişmezsen, bana inanmamakta inat edersen öldüreceğim... O vakit de iş içten geçmiş olacak ama... Seni sevdiğime inanman için ille ölmem mi lazım?'

'Çekil yanımdan,' diye payladım onu. 'Beni kandıracağını sanıyorsun, çünkü adam yerine koymuyorsun, çocuk diye bakıyorsun bana. Acıyorsun ve alay ediyorsun. Utanmadan da Şükrü ile bir olup alay ediyorsun.'

'Ah Yarabbi...' dedi. 'Şükrü mü? Çıkaramayacak mıyım bunu senin aklından?'

'Çıkaramazsın,' dedim. 'Çünkü Şükrü idare ediyor bu evi... Sen de onun emri ile hareket ediyorsun. Nereye gittiniz bugün?'

'Dinle öyleyse,' dedi. 'Durumumuzun bozuk olduğunu biliyorum. Sen anlatmıyorsun ama ben biliyorum. Şükrü'den yardım istedim. Sana söyleseydim kabul etmezdin.'

'Tamam,' dedim. 'İşte!'

Ayla çırpınıyordu.

'Ne iştesi? Ne var bunda? Banka müdürü tanıdığı imiş, oraya götürdü beni. Şükrü ile bir evde oturmuyor muyuz? Buna bir şey dediğin yok da, sokağa beraber çıkmamız mı suç oluyor?'

'Akşama kadar mı sürdü banka müdürü ile konuşmak?'

'Sabahleyin banka müdürüne gittik, konuştuk. Sonra gittiğimiz lokantalardan birine gittik, yemek yedik. Oradan çıktık, ben Şükrü'den ayrıldım. Üniversiteye gittim, eski arkadaşlarımı aradım, akşamüstü Beyazıt'tan dönerken vapurda gördüm Şükrü'yü... Eğer yalanım varsa...'

'Yeter,' dedim. 'Dinlemek istemiyorum artık seni.'

Gerçekten de dinlemek istemiyordum. O da, ben de, bugün Şükrü'nün buyruklarını yerine getirmiş, kendimize iş aramaya gitmiştik. Bunu sabahtan beri akıl edemeyişime şaştım. Yarın, kahvaltı sofrasında bunu öğrenince, 'Hah işte böyle,' diyecekti Şükrü, 'dediğimi yaptın.'

Onun için saklamalıydım iş bulduğumu, çalışmaya başladığımı. Beni bu evde en çok ezen Şükrü idi, ilk ondan kurtulmaya bakmalıydım. Mademki karımı seviyor, alsın onu, gitsin bu evden.

Başımı yastıktan kaldırdım.

'Yarın sabah ikiniz de bu evden gideceksiniz,' dedim.

Sonra yattım... uyumuşum."

"Davut Bey, her sabah çıkıp gidiyor. Ben evde olmadığım için nereye gittiğini bilmiyordum. Sormak da aklıma gelmedi. İşlerim çok; bütün gün yazıhanede oturuyorum, akşamüstü de partiye gidiyorum. Çoğu gece yemeğe bile yetişemiyorum.

Dün akşam Şükrü, 'Çocuk bahçesi nasıl Davut Bey?' diye sordu.

Davut Bey başını salladı, sonra 'En sakin yer orası,' diye cevap verdi Şükrü'ye. 'Ağaçların altında bir sıraya oturuyorum, çocuklar etrafımda koşuşurlarken düşünüyorum, mozolenin planlarını yapıyorum. Bazen kâğıthelvası alıp yiyorum. Ben kâğıthelvası alınca çocuklar etrafıma toplanıyor, onlara da alıyorum. Anneleri ablaları koşuyorlar, olmaz, ayıp, diyorlar... Ne tuhaf! Dinlemiyorum onları, çocuklara helvalarını veriyorum. Beraberce yiyoruz. Çok hoş oluyor.'

Sonra gülümseyerek, 'Bir de Alman hemşire ile tanıştım. Yeni gelmiş Almanya'dan, cici bir kız. Onunla arkadaşlık ediyoruz,' dedi. 'Bazı tasavvurlarımdan bahsettim kendisine, çok enteresan buldu. Anlaşıyoruz.'

Arkasından da, 'Belki evleneceğiz,' diye ekledi.

Biz donakalmıştık.

Dündar Bey, 'Sen adamakıllı sapıttın Davut,' dedi.

'Neden sapıtacakmışım? Güzel, terbiyeli, anlayışlı bir kız... Beni de beğeniyor. Elini dizimin üstüne koyuyor, gözlerimin içine bakıyor. Gerçi ben Almanca bilmediğim için şimdilik iyi anlaşamıyoruz. Ama bu engel de yakında ortadan kalkacak.'

Dündar Bey, 'Ne o? Yoksa Almanca öğrenmeye mi başladın?' diye sordu.

Davut Bey, 'Hayır,' dedi. 'Kuşdili öğretiyorum kıza... Gerçi o benden Türkçe öğretmemi istedi, ama ben kuşdilini tercih ettim. Herkesin konuştuğu Türkçeye benzemiyor diye başlangıçta biraz şaşırdı, güçlük çekti ya, sonra yavaş yavaş açılmaya başladı, se-ge-ni-gi, se-ge-vi-yo-rum.'

Bana döndü:

'Benim günde iki yüz elli kuruş kâğıthelvası masrafım var,' dedi. 'Bunu haftalık olarak verirsen memnun olurum.'

Ben ne diyeceğimi bilemedim. O zaman Şükrü söze karıştı, dedi ki:

'Merak etmeyin siz, evin idaresini ben üzerime alıyorum bugünden sonra, Muammer'le bu konuda konuşacağım.'

İyi eder. Ben artık bu gibi küçük işlerle uğraşmak istemiyorum. Evin bütün derdinden sıyrılmak amacım. Şimdiye kadar bu evi, bu evdeki insanları olduğundan fazla büyütmüşüm kafamda. Yemiş bitirmişim kendimi. Çalışmaya başlayınca, hele partiye girince bunu daha iyi anladım. Kendini kurtarmak isteyen, başarılar kazanma ardında koşan bir adam, karşılaştığı olaylar arasında bir sıralama yapmalı, bunların önemlilerini, önemsizlerini ayırmayı bilmeli. Yoksa küçük işler küçük dertler arasında boğulur gider insan. Eşfak diyor ki:

'Sen yolunu bulamamışın,' diyor. 'Kendini harcamışın bugüne kadar. Toplan, iradeni ele al, yeteneklerini seferber et, kendini göster!'

Sonra da, 'Seni ben kontrol edeceğim,' diye ekliyor, 'ziyan olmana razı değilim çünkü. Karına, ailene çok düşkünsün, biliyorum. Ama bu kadarı fazla!'

Öyle bilsin, ne yapayım? Oysa ben karıma da, aileme de düşkün değilim. Onlar beni sıkmışlar, ezmişlerdir, o kadar.

Dündar Bey hastaneye gitmiş, göstermiş ellerini, yatman lazım, demiş doktor. Bugünlerde yatacakmış.

Sakinim. Evde kimseye kızmıyorum, kimse ile atışmıyorum. Ayla ile çekiştiğim yok. Yalnız kapının yanındaki askının arkasına sık sık el atıyorum. Mürşide teyzemin bıraktığı kâğıtları alıp okuyorum. Bu meraktan kurtulamadım daha. Mürşide teyzem de hemen her gün pusula bırakıyor bana. O günün bütün olaylarını anlatıyor. Ben de böylece olandan bitenden haberdar oluyorum. Sinirlerim öylesine kuvvetlendi ki, Mürşide teyzemin eskiden beni deliye çevirecek olan haberleri bile neşemi kaçırmıyor. Sözgelişi iki gün önce bıraktığı pusulada, 'Ayla ile Şükrü'yü öpüşürlerken gördüm,' diye yazmıştı. Güldüm geçtim. Dündar Bey'in hastaneye yatacağı havadisi üzerine de, 'İşte kurtuluş yolu göründü. Dündar Bey gidiyor, sıra ötekilerine de gelecek,' diye yazmıştı. Oysa ben Dündar Bey'i severim, onun evden gitmesini istemem.

Şunu da yazayım, geçen gece Ayla'ya 'Yarın sabah ikiniz de bu evden gideceksiniz,' demiştim ve ertesi gün o sözü sanki ben söylememişim gibi davrandım. Ayla buna çok sevindi. Akşam, eve dönüşümde beni odaya çekti, boynuma sarıldı, öptü. Sonra, 'Çok sarhoştun dün gece,' dedi. 'Ne dediğini bilmiyordun. Beni ne üzdün ama biliyor musun? Çıkar bu saçma sapan düşünceleri aklından kocacığım. Ben haysiyetsiz bir kız mıyım? Seni aldatmam her şeyden önce kendi gözümde düşürür beni. Senden önce kendime sadık olmak isterim ben. Şunu bil ki, seni sevmesem bir dakika bile durmam bu evde. Yakında çalışmaya başlayacağım, adam kesin olarak söyledi. Herhalde atlatmadı beni... Para kazanacağım, para kazanınca da...'

Durdu, bir süre süzdü beni, sonra 'Darılma şimdi söyleyeceklerim için,' diye devam etti, 'bu evde ihtiyaçtan ötürü oturmadığımı sana ispat etmek istiyorum. Ayrılırsak teyzemin yanına da gitmem, ablamın yanına da... Kendi başıma yaşarım.'

Güldüm:

'Hani benden ayrılırsan kendini öldürürdün?' diye sordum.

Yalancılığını yüzüne vurmak, kavga çıkarmak için değil, eğlenmek için sadece.

Ayla, 'Bırak artık bu sözleri,' diye boynuma sarıldı, 'biz birbirimizi seviyoruz. Seviyoruz değil mi?'

Ben de onu öptüm.

'Seviyoruz,' dedim.

Neden demeyeyim? Bunun bana sağlayacağı rahatlık içinde asıl işlerimi daha sağlamca görmek imkânını kazanacağım.

İşler yolunda gidiyor. Yalnız Nesime tarafı biraz bozuk. Sevişmemizin yarıda kalması, gelişmemesi, ilerlememesi onu üzüyor, kızdırıyor, hırçınlaştırıyor. Bu kadın kısmı, yatıncaya kadar başka türlü güç, yattıktan sonra başka türlü güç. Yatıncaya kadar inatçı. Yattıktan sonra ise ağır, doymak bilmez. Ama bana 'Unutalım olanı biteni!' dememiş miydi? Şimdi neden sevinmiyor, o da unuttu, ben de aklımdan çıkarayım diye neden düşünmüyor? Geçen sabah yemek odasında kahvemi içerken yalnız buldu beni, yanıma geldi, yavaş bir sesle, 'Yazıhanenin adresini ver!' dedi.

Sesi sertçeydi...

'Lazım mı oldu?' dedim.

'Evet,' diye cevap verdi. 'Konuşmamız lazım. Bu evde bir türlü olmuyor...'

Verdim adresi. Gelsin bakalım, diyeceklerini desin."

"Kendimi düşünemeyecek kadar çalışmalıyım. Herhangi bir amaca yönelmiş olmamalı bu çalışma. Doğanın, insan için –bütün canlılar için olduğu gibi– hiçbir ereği yoktur. Etimde, kanımda bir enerji var; bunun işletilmesi gerekiyor, işlemezse bizi bekleyen sadece deliliktir. Onun için koşuşuyorum, yorgun düşünceye kadar didiniyorum. Enerjimle deliliğim arasında korkunç bir yarışma başladı. Bir an dursam, sanki dağılacağım, zerrelerime ayrılacağım, beni bilincimle yaşatan denge altüst oluverecek. Bilincimi korumak değil ereğim, onun üstünlüğünü ezmek, egemenliğini ortadan kaldırmak. Bilinç, onu baskı altında tutmak için, tutacak kadar gerekli bana. İş arkadaşlarımın, parti arkadaşlarımın davranışlarındaki içtenlik payı, doğruluk payını öyle ince eleyip sık

dokumayacağım. Görünüşlerin altındakini anlamaya hiçbirimizin gücü yetmez. Yeteneğim ne kadar elverirse, o kadarcık bir iş göreceğim ve üst yanına karışmayacağım. Şu birkaç aylık çalışma içinde ilk zaferimi kazandım, evi ikinci plana atabildim. Evdekilerden hiçbirini, evde olanı biteni umursamıyorum. Gerçi bu, tam anlamı ile gerçekleşmiş değil daha; kendimle savaşıyorum, çabalıyorum, bu çabamda da işim ve parti çalışmaları yardımcım oluyor. Asıl amacım şu: İşim ve partideki çalışmalarım, bu konuda bana yardımcı olmaktan çıksın, salt kendi varlıkları ile benliğimi sarsınlar, birinci plana çıksınlar, gerçekten önemli olsunlar benim için. Öyle ki, evde bir sızıltı oldu mu, içtenlikle küçük göreyim, savuşturayım onu. Daha açığı, bencillikten kurtulayım, bütün insanların ya da yurdumun ortak sorunlarına gerçekten vereyim kendimi.

Partiye giriş bu bakımdan çok iyi oldu. Orada karının beni sevip sevmediği, Şükrü ile sevişip sevişmediği, geçimimizin nasıl sağlanacağı gibi sorunlar yok. Orada beni doğrudan doğruya ilgilendirmeyen başka sorunlar, memleket sorunları ele alınıyor. Biz orada birer örnek insan, hatta birer kahraman gibiyiz; kendimizi düşünmüyoruz, bütün gücümüzle başkalarının mutluluğu, toplumun yükselmesi için çalışıyoruz.

Evet, kendimle savaşıyorum, partiden çıkıp eve gelince, kendi küçük üzüntülerime, kimseyi ilgilendirmeyecek olan bunalımlarıma düşmeyeyim diye çabalıyorum. İşte bunu tam olarak başardığım gün, amacıma varmış olacağım, kurtulacağım.

Çevreme bakıyorum, bu zaferi elde etmiş ne kadar çok insan var! Ne kadar çok idealist var! Bunlar nasıl, ne zaman ermişler bu mutluluğa? Bütün suç benim yetişmemde, benim ailemde. Başka türlü açıklanamaz bu. O yüzden lanet ediyorum geçmişime."

"Mürşide teyzemin yeni pusulasında önemli bir haber vardı. Nesime, Şükrü'den gebe kalmış da, aldırmışlar çocuğu. Nerden öğrendi bunu? Anlayamadım."

"Dündar Bey'i hastanede ziyaret ettim. İki eli de sarılıydı. Yemeğini hastabakıcılar yediriyormuş. Yediği de ne? İki üç lokma perhiz yemeği. Çok zayıflamış buldum. Beni görünce sevindi, evden haber sordu. Beni aramıyorsunuz, diye şikâyet etti. Davut Bey bir defa bile gelmemiş. Onu bağışlıyor.

'Âşık o şimdi,' dedi. 'Kusuruna bakılmaz. Kuşdili ile âşıkdaşlık eder durur. Aman dikkatli olun, kızı alıp eve getirmesin. Alman kızları bir diyenin üzerinde kalır. Hoş, yalnız kızları değil, erkekleri de öyledir ya, o da başka bir iş. İttihatçılar, heriflerden iki üç uzman istediler... Sen misin isteyen? Memleket Alman karargâhına döndü. Sonunu biliyorsun, savaşa soktular bizi. Goben ile Breslav'ı biz teslim almışız... Kavuğuma anlatsınlar onu. Savaşa girme kararını vermeseydik, o iki gemi İstanbul'u topa tutacaktı. Cemal Paşa, savaşa girme kararı verildiği gece, kabine toplantısında değilmiş. Çağırmamışlar onu...'

Bu sırada yanımıza birkaç hasta geldi, kimi yatağa ilişti, kimi ayakta duruyor. Dündar Bey'i dinlemeye başladılar.

'Ah ah... Hep o Enver'in başının altından çıkmıştır o iş. Ben inanıyorum ki, Enver'i Almanlar yetiştirdiler, kendi adamları yapıp başımıza geçirdiler.'

Sonra yatağa ilişmiş olan bir hastayı göstererek, 'Nazmi Bey,' dedi. 'Otuz Bir Mart'ta kardeşini kaybetmiş... Biz o zamanlar olayların içyüzünü anlamayacak durumda değildik... Mahmut Şevket Paşa bir gün...'

Yatağa ilişmiş olan hasta ayağa kalktı, elimi sıktı, ben de kendimi tanıttım.

Dündar Bey hastanedeki odasında çevresini kurmuştu, bizim evdeki gibi konuşuyor, gülüyor, şakalaşıyordu. Dünyadan hiçbir şey beklemediği için kimse de onun rahatını kaçırmıyordu. Bir kat elbise, bir yatak, iki lokma ekmek... yetiyordu ona.

Nazmi Bey bana, 'İnşallah selametle çıkalım şu hastaneden, Dündar Bey'i bizim fakirhaneye davet edeceğim,' dedi. 'Eski günleri anarak hoşça vakit geçiririz. İyi dost olduk kendileriyle...'

Dündar Bey, 'Gelirim gelirim,' dedi. 'Hele şu ellerim bir geçsin...'

Kimseye göstermeden yastığın altına para koydum. Farkına vardı.

'Ne o,' dedi yüksek sesle, 'para mı?'

'Evet,' dedim.

Dirsekleri üzerine doğruldu

'Ver onu sen bana,' dedi.

Parayı alıp dışarı çıktı. Dönüşünde yüzü gülüyordu.

'İçerde fakir bir köylü var,' dedi, 'hastaneye gelirken parasını çalmışlar. Günlerdir ağlayıp duruyordu.'

'Ona mı verdiniz?' dedim.

'Paran bulundu,' dedim. O kadar... 'Demek namussuzu yakaladılar, diye ağlamaya başladı. Sonra da paranın yarısını yanında yatan, kendi gibi fakir bir hastaya verdi. İçerisi bayram yeri, görülmeye değer...'

Dündar Bey'e yeniden para vermeye kalkmadım. Ayıp olurdu. Onu, fedakârlığı benim kesemden değil, kendinden yapmış olmanın mutluluğu içinde bıraktım, çıktım hastaneden.

Bir gün, tanınmadan, ünlü olmadan, bu dünyadan gelip geçmiş insanların da heykellerini dikmek gerekirse, bence Dündar Bey onlardan biri olacaktır."

"İlk davamı kazandım. Bu bende yepyeni bir duygu yarattı. Başım döndü sevinçten. Bu sevinci bir defa da Nesime ile yattığım gece duymuştum. Şöyle omuzlarından itivermiştim Nesime'yi, benim olmuştu. Bu sefer de bir söz söyledim, bir hak kesinleşiverdi.

Oysa ben, istençle bir iş yapılabileceğine, bir şeyin değiştirilip, bir şeyin yaratılabileceğine inanmazdım. Böyle bir gücüm olduğunu bilmiyordum. Sadece yönetilmiştim, sürüklenmiştim. Umutsuz olduğum için de bir gün bile kendimi sınamaya kalkışmamıştım. Ama bundan şikâyetçi değildim. İnsanın alınyazısıdır

bu, diye düşünüyordum. Meğer alınyazımız bu değilmiş. Çok mutluyum..."

"Cuma. Tam bir hafta sonra.

Evet, çok mutluyum. Bunu yeniden yazmak istiyorum. Geçmişime korku ile bakıyorum. Kendimi tanıyamıyorum. Bütün bunalımlarım, sıkıntılarım, kuruntularım bitti. Rahatım artık. Sabahları keyifle işime gidiyorum. Duruşmalarda ufak tefek başarılarım oluyor. Beni mahkemede dinleyen arkadaşlarım, gelip kutluyorlar. Bayağı seviniyorum. Onlardan ayrıldıktan sonra da bu başarımı kendi kendime anlatıyorum. Eskiden bu çeşit işlere hiç önem vermezdim.

Sonra partiye uğruyorum. Orada memleket işlerini gözden geçiriyoruz. İlk günler bunu yadırgıyordum; içimden 'Sana mı kaldı?' diyordum. Sonra sonra alıştım. Bu memleket benim değil mi? Elbet onun sorunları beni de ilgilendirir. Bravo Muammer! Söz alıyorum, düşündüklerimi söylüyorum, beğeniliyorum. Ufak tefek acayiplikler olmuyor değil. Sözgelişi beni dinliyor görünüyorlar da dinlemiyorlar, arkasından da kalkıp elimi sıkıyorlar. Biraz üzülüyorum buna. Daha samimi olsalar ya... Beğenmediklerini de açıklasalar! Neyse, kızmamalı... Kızmamayı öğreneceğim. Dünya benim çevremde dönmüyor ki..."

"Pazar.

Nesime yazıhaneye geldi. Ben o sırada yalnızdım. Onu görünce birden öyle sevindim ki, yerimden fırlayıp sarıldım ona. Korku ile etrafına baktı. Ah bu halini ne severim onun! Öylesine de güzeldi ki, Eşfak olsaydı da görseydi diye geçirdim içimden. Ama onun bulunmayışı çok iyi oldu... Çünkü yattık... Evet kapıyı kitleyip yattık. Doğrusu bunun için biraz da zor kullanmam gerekti. Nedense Nesime çok karşı koydu. Bunun nedenini sonra anladım.

Boyuna 'Uslu dur, konuşalım,' diyordu. Bense bu 'uslu dur' sözünün bir dil alışkanlığı olduğunu sanıyordum. Nesime'nin

benimle ne konuşacağı olabilirdi? Aldırmadım, birden atıldım üstüne, orasından burasından patlamış kanepeye yatırdım. Nesime o zaman ağlamaya başladı. Biraz sulugözlü olduğunu bilirim, daha doğrusu yakıştırır ağlamayı kendine, onu bir kadınlık gösterisi olarak kullanır. Ama bu seferki öyle değilmiş...

'Benim halim ne olacak?' diye sordu.

Anlamamıştım. Öyle baktım yüzüne.

'Bir şeyden mi şikâyetin var?'

Acele makyajını tazeledi, sonra 'Kapıyı aç,' dedi, 'kilitli kalmasın!'

Dediğini yaptıktan sonra döndüm, yanına geldim.

'Nedir derdin?' diye sordum.

Yanında yer gösterdi.

'Otur şöyle,' dedi. 'Ben artık karar vermek zorundayım Muammer. Bu durumda evde kalamam. Kendime bir iş bulmalıyım, yahut da...'

Ben tamamladım.

'Yahut da evlenmelisin... değil mi?'

O zamana kadar görmediğim kuru, hatta vahşi bir yüzle 'Evet,' dedi.

Ben biraz şaşırmışım anlaşılan, gönlümü almak istedi, elimi tuttu.

'Hak vermiyor musun bana? Böyle söylediğim için darıldın mı?'

O artık durmadan konuşuyordu:

'Evin durumu iyi değil, bunu anlıyorum. Yalnız senin çalışmanla, bir de dayımdan kalmış üç beş kuruşla geçinmek kolay mı? Sakın bu sözlerimi yanlış anlama. Senin işlerine karışmak aklımın ucundan bile geçmez. Ama kendi durumumu da düşünürüm elbet. Bir sığıntı gibi kalmak istemem... Yok, yok, itiraz etme... Kimseden şikâyetçi değilim. Hatta Ayla'dan bile... Gerçi beni istemiyor, bunu biliyorum. Ama ben gene de seviyorum onu... Neden? diyeceksin. Belki de aldattığım için onu... Evet, bu yüz-

den olmalı. Rahatsız ediyor beni bu ilişki. Bugün buraya sevişmek için gelmemiştim ben... İnan bana! Aklımın ucundan bile geçmemişti sevişmek... Pişmanım şimdi. Ama karşı koyamadım...'

Önüne baktı, sonra 'Seviyorum seni,' diye ekledi.

Yalan söylediğini anlamamak için aptal olmak lazımdı.

'Ben de seni seviyorum,' dedim.

Sesim tıpkı onun sesi gibi çıkmış olmalı ki, başını birden kaldırdı, dik dik bakarak, 'Yalan söylüyorsun,' dedi.

'İkimiz de yalan söylüyoruz Nesime.'

Gözleri önce daldı, sonra buğulandı. Ne tuhaf... İstiyor ki, o yalan söylesin, ama ben yalan söylemeyeyim.

'Ağlayacak bir şey yok,' dedim.

'Ağlamıyorum, ağlamıyorum... Dinle beni Muammer! Açık konuşmak istiyorum seninle. Bugünlerde evden bütün bütün ayrılırsam darılmaz mısın bana?'

Anlayamamıştım ne demek istediğini. Yüzüne bakakaldım.

Nesime, 'İçinde hiçbir şüphe kalmasın istiyorum,' diye devam etti. 'Gideceğim, ben gittikten sonra arkamdan bana kızmanı, beni aldattı, kaçtı, demeni önlemek için açık konuşuyorum: Beni istiyorsan kalırım, değiştiririm tasarımı, gitmekten vazgeçerim.'

Durdu, cevap bekleyerek yüzüme baktı. Sıkıldım.

'Senin gitmeni hiçbir zaman istemedim,' dedim.

Sudan bir cevaptı bu, biliyordum, ama vakit kazanmam lazımdı.

Nesime, 'Teşekkür ederim,' dedi. 'Onu demek istemedim ben. Misafir gibi kalmak değil. Hatta ille o evde kalmak değil. İstersen beraber gidebiliriz.'

Onu hiç bugünkü gibi görmemiştim. Bana evlenme teklif ediyordu, ama hiç de bayağılaşmamıştı. Çok hoşuma gitti. Uzanıp yanağından öptüm. Oralı olmadı, cevabımı bekliyordu.

'Çok sevindim,' dedim.

'Sevinmenin sırası değil,' diye cevap verdi. 'Düşün taşın, hemen söyle!'

Ayağa kalktım, dolaştım, beni gözlüyordu. Dedim ki:

'Ben, bilirsin, hareketten kaçan bir insanım. Karar vermek bile yorar beni. Seni seviyorum, seninle daima beraber olmak isterim. Bunun için ne yapmalıyım? Önce Ayla'yı boşamalıyım, değil mi? Ne güç bir iş bu Nesime!'

Birden yerinden fırladı, sözümü kesti.

'Neler söylüyorsun? Sende hiç akıl yok mu?'

Böyle dedikten sonra kapıya doğru yürüdü. Kalması için zorladım, tuttum belinden, kaçmadı, gülümseyerek baktı yüzüme, eski halini almıştı.

'Beni sevmiyorsun,' dedim.

Hiçbir şey demedi, öyle baktı yüzüme. Ben utandım.

Gitti."

"Beklenmedik bir olay.

Dündar Bey öldü. Onu hastanede yoklayalı bir hafta olmuştu. Hafta sonunda çıkacağını söylemişti bana. Dün gittim, taburcu edileceği günü kesin olarak öğrenmekti niyetim. Oda arkadaşı Nazmi Bey'in evine mi, yoksa bize mi gelecekti? Doğru odasına girdim. Öteki hastalar yataklarında oturmuşlar, ağlaşıyorlardı. Beni görünce önlerine baktılar. Dündar Bey'in yatağı boştu.

Gece geç vakitlere kadar konuşmuş, oda arkadaşları ile şakalaşmış, sonra 'Allah rahatlık versin!' deyip uyumuş. O uyuyuş... Bir daha uyanmamış. Kalp durması.

Kimsesiz adam! Bir evi, bir yurdu yuvası olmadan yaşadı. Ölüm de onu bir hastane odasında yakaladı.

Cenazesinin bugün kaldırılması için başhekimden izin aldım, gazetelere ilan verdim. Bugün, Karacaahmet'e götürdük. Davut Bey'e bir şey söylemedik. Söyleseydik de oralı olmayacaktı, biliyorum.

Cenazesi oldukça kalabalıktı. Gelenlerin kimler olduğunu anlayamadım. Hepsi de yaşlı başlı kimselerdi. Cami avlusunda

benim nesi olduğumu sordular, sonra sessiz sedasız bir köşeye çekilip törenin bitmesini beklediler.

Gömülme işi bittikten sonra, o yaşlı adamlardan biri, telkin verecek olan hocadan izin aldı, bizleri de mezarın başına çağırıp telkin görevini kendisi yaptı. Telkini, elindeki yazılı kâğıttan okudu. Eski arkadaşı ile konuşuyor gibiydi. Tüyler ürpertici bir sahne.

Bir de şunu unutmayacağım; hocanın 'Nasıl bilirsiniz?' sorusuna karşılık cemaatin ağzından öyle bir 'İyi biliriz' sesi yükseldi ki, sanırım, hiçbir ölü için bu söz, bu kadar içten, bu kadar inanarak söylenmemiştir. 'İyi biliriz!'

Karacaahmet'ten ayrıldıktan sonra Çamlıca'ya doğru yürüdüm, bilmediğim yollardan kırlara saptım, dağ tepe dolaştım, kahvelerde oturdum. Akşama doğru da küçük bir meyhanede içtim.

Eve geldiğimde herkes yatmıştı. Mürşide teyzemin yeni pusulası... Korkunç! Diyor ki: 'Sabret, baş başa kalacağımız gün yakın!' Demek üzülme, kederlenme, acıma duygularını bütün bütün yitirmiş. Ölümlere seviniyor. Neden? Benimle baş başa kalmayı istemesi de ne oluyor? Mürşide teyzemden korkuyorum."

"Mürşide teyzemin pusulaları gittikçe sıklaşıyor. Hem artık eskisi gibi kısa da kesmiyor, uzun uzun yazıyor. Son yazdığı şöyle: 'Sevgili Muammer, biriciğim! Kaderin bizim için hazırladığı güne gitgide yaklaşıyoruz. En büyük düşmanımız, biliyorsun ki, Ayla'dır. Onu başımızdan def edersek, üst yanı kolay. Orospu, kuyusunu kendi eliyle kazıyor. Bizden günah gidiyor. Hiç belli etmeden gözlüyorum, Şükrü ile nerede buluştuklarını, ne konuştuklarını öğrenmeye çalışıyorum. Eşek kafana hâlâ dank etmedi mi? Sevişiyorlar bunlar ayol. Pezevenk misin sen? Kendine gel! Kendine gel Şükrü Paşa'nın torunu! Sana başka kadın mı kalmadı dünyada? Ah, geceleri gözüme uyku girmiyor, yalnız kalacağımız günü sabırsızlıkla bekliyorum. Bak göreceksin, ne

mesut olacağız! Küçük paşa ikisini birden idare ediyor, yani hem Ayla'yı hem Nesime'yi. Bu yüzden de Şükrü ile Ayla arasında kıskançlık kavgaları oluyor. Bize ne! İsterlerse birbirlerini yesinler, öldürsünler. Gel bana, bu gece gel, olur mu?'

Tam dengemi bulmuşken, bu pusulalar, bu haberler sinirlerimi bozmak istidadını gösteriyor. Ayla'yı kıskanmıyorum, çünkü sevmiyorum onu. Ayrıca Şükrü ile seviştiğine emin değilim. Ayla'nın hiçbir anlamı yok benim için. Genelevdeki kız kadar bile yok. Ona hiç olmazsa, istekle, cinsel istekle gidiyorum. Ayla'da onu da yitirdim. Bunun nedenini anlamıyor değilim, onunla aramızdaki ilişki gizli bir fuhuş ilişkisidir. Satılmış bana, ödüyor ve ödememi istiyor. Aramızda insani hiçbir bağ yok. Şunu da anlıyorum, cinsel ilişkimiz bile insani ve doğal olmaktan çıkmış. Onu niçin sırtımda taşıyacakmışım! Beni buna mecbur görmesi ne ayıp, ne canavarca bir şey! İki düşman gibi aynı evde oturup duruyoruz.

Bunlar böyle, ama Mürşide teyzemin pusulaları gene de beni sarsıyor."

"Mahkemelerde de, partide de alay ediyorlar benimle. Nedeni çok acayip. İşimi taa yürekten benimsemiş olmam, canla başla uğraşmam onlara gülünç geliyor. Geçen gün bir avukat arkadaşım, bir dava dolayısıyla çırpınıp durduğumu görünce gülerek dedi ki, 'Üzme bu kadar canını Muammer, iş olacağına varır. Biz bütün davalarımıza bu kadar canımızı verirsek can mı kalır bizde? Usul neyse, kanun neyse onun gereğini yapar bırakırsın... Sense kendi davanmış gibi görüyorsun her aldığın davayı: Dışında kal kardeşim, kendini kaptırma! Doktorlar gibi ol! Onlar da kesip biçerler, ilaç verirler, sonra da keyiflerine bakarlar.' Böyle dedikten sonra arkamı sıvazladı, gülümseyerek çekti gitti.

Partidekiler ise böylesine açık konuşmuyorlar, daha dolambaçlı yollardan gidiyorlar. Beni söylevler vermeye teşvik ediyorlar. Hiçbirimiz senin gibi yapamayız bu işi, diyorlar. İlerde ba-

kan, başbakan olabilirmişim... Açık bir alay bu. Anlıyorum, ama anladığımı belli eder bir şey yapamıyorum. Çünkü şaşıyorum beni aptal yerine koymalarına.

Avukat arkadaşlarımın da, partidekilerin de biraz hakları yok değil. Ama bunu ancak ben bilirim, onlar bilmez. Ben bir hiçken bir varlık kazanmaya çalışanım. Yaşamın içindeyken, yaşamın içine girmek için uğraşanım. Bu yüzden de gösterdiğim çaba göze batıyor. Büyük rol bekleyen küçük bir aktör gibiyim; bana verilmeyen ve belki de verilmeyecek olan büyük rollere kendi kendime, canla başla hazırlanıyorum. Eski oyuncular ise, bunu öğrenmişler, oyna bakalım Hamlet'i, diyorlar bana, yakında sahneye çıkacaksın. Ben de oynuyorum, onlara beğendirmeye çalışıyorum. Gülüyorlar kıs kıs, hevesimle, aşkımla, çabamla alay ediyorlar.

Doğru mu bu yaptıkları? Niçin elimden tutmazlar, niçin hevesimin, niyetimin temizliğine, yüceliğine inanmazlar? Bunu anlamak çok güç benim için. Bir gün ben de onlar gibi kaşarlanacak mıyım?

Ne kötü bir dünya bu!

Ama kendimi tutmalıyım, öfkeye kaptırmamalıyım. Başkaları ne derse desin, ne yaparsa yapsın, ben hayatım için oynuyorum. Dişimi sıkıp sonuna kadar dayanacağım. Daha pişmedim, özendiğim erdemleri kendi malım yapamadım daha. Önümde belki de uzun bir yol var, bu yolu cesaretle aşmalı. Bomboş olan içimi sahici duygular ve sahici düşüncelerle doldurmalı. Bende sahtekâr olma kabiliyeti yok. Ya gerçekten kendimi yaratacağım ya da bir yana çekileceğim."

"Davut Bey de öldü ve dünyanın tadı kaçtı.

Bütün yazı çocuk bahçesinde geçirmişti büyükbabam. Son sevgilisi Alman çocuk bakıcısına kuşdili öğretiyor ve kim bilir hangi gerçekleşemez düşlerin ardında büyük maceralar yaşıyordu. Anlattıklarına göre, son günlerde, çocuk bahçesindeki sı-

rasına oturunca uyumaya başlıyormuş. Güneş üstünden çekilip başka sıralara gidince, uyanıp güneşle beraber öteki sıralara gidiyormuş. Çoğu gün öğle yemeğini bile unutuyormuş. Birkaç kez Alman kız getirmiş onu eve. Akşamları eve geç geldiğim ya da gelince hemen odama kapandığım için sofrada pek seyrek karşılaşıyorduk. Zaten soframızın eski tadı da kaçmıştı. Artık uzun uzun içilmiyor, uzun uzun konuşulmuyordu. Davut Bey, alıştığı üzere, yemekten önce eline rakı kadehini alıyor, bir yudum içiyor, karısını ve Dündar Bey'i soruyormuş... Benim yanımda da birkaç kez sorduydu.

'Anneannem öldü, bilmiyor musunuz?' demiştim.

Davut Bey gülmüştü sadece.

'Ya Dündar nerde? O da mı öldü yoksa?'

'Hayır,' demiştim nedense, 'bir arkadaşının evine gitti, gelecek.'

'Babıâli'yi mi basacak bu deli oğlan nedir?'

Ölümünden birkaç gün evvel bizleri de karıştırmaya, tanımamaya başladı. Bana bir gün, 'Galip,' diye seslendi, 'senin sara nöbetlerin geçti artık ha... İyi iyi, çok memnun oldum.'

Ve oturduğumuz apartmanı, yıkılan köşkle karıştırır oldu. Bir yandan gülüyor, bir yandan da, 'Çıkın yukarı kata da bizim kayınpedere sorun bakalım, padişah gelmiş mi?' diyordu.

Bir gece de Melahat'ın odasına gitmiş, ben evde yoktum, ille yatacağız, diye tutturmuş. Zor kurtarmışlar kızı elinden.

Dündar Bey hastaneden başka yerde ölemezdi. Kimsesizdi o. Davut Bey de çocuk bahçesinde öldü. Güneşin altında ve çocukların arasında. Alman kızını yanına çağırmış, elini tutmuş onun, uyumaya başlamış... Güneş yüzüne vuruyormuş, etrafında çocuklar koşup bağırıyorlarmış. Birden eli gevşemiş, yanına düşmüş... Alman kızı durumu anlayınca sarılmış Davut Bey'e, böylece yere düşmesini önlemiş onun. Bahçedeki çocuklar korkmasınlar diye onunla konuşur gibi yapıyormuş... Yanlarındaki sırada oturan bir dadıya güç hal ile Davut Bey'in hastalandığını

söylemiş, bir otomobil istemiş. Şoförün ve bahçe bekçisinin yardımı ile büyükbabamı kucaklayıp otomobile koymuşlar, doğru hastaneye çekmişler. Alman kızının hâlâ umudu varmış, belki ölmemiştir, diye düşünüyormuş. Çünkü yüzü, yaşıyor gibiymiş, gülümsüyor gibiymiş...

Onu da anneannemin yanına gömdük."

"Mürşide teyzemin pusulası: 'O da gitti, yaşasın!' Delirdi bu kadın. Babasının ölümü bile vız geliyor ona. Büyükbabamın ölümünden beri büsbütün süse püse vurdu işi. Boyanıyor ve çirkin çirkin göz süzüyor bana."

"Para sıkıntısı çekiyorum, borçlanıyorum. Bunun sonu nereye varacak? Kimsenin düşündüğü yok. Hazır yemeye alışmış hepsi."

"Nesime hazırlığa başladı. Demek gidiyor. Nereye? Dün herkes yattıktan sonra yemek odasında buldum onu.

'Bu hazırlık niye?' diye sordum.

'Gidiyorum,' dedi.

'Nereye?'

Bir sigara yaktı, bir nefes aldı, dumanını odaya savurdu. Tanıdığım Nesime değil bu kadın.

'Şükrü ile mi gidiyorsun?' diye sordum.

Soğukkanlı:

'O sonra gelecek,' dedi.

'Demek seviyorsun onu?'

Hırsla söndürdü sigarasını.

'Seviyorum.'

'Yazık! Beni sevdiğini sanmıştım.'

'Evlenecek misiniz?'

Omuz silkti:

'Bilmiyorum.'

Ayağa kalktım, yanına gittim.

'Paran yoktur, onun da yok: Nereye gidiyorsun?'

Ters ters bakarak, 'Çalışmaya,' dedi.

Nesime çalışacak... Şaştım buna!

'Ne işi bu? Kim buldu?'

Bir sigara daha yaktı:

'Artist oluyorum,' dedi. 'Yeni kurulan bir tiyatro ile anlaşma yaptım. Şükrü tavsiye etti. Denemelerde muvaffak olduğumu söylüyorlar. Hem de büyük bir rolle başlıyorum. Lady Macbeth.'

Sonra birden boynuma atıldı, hafif hafif ağlıyordu. Saçlarını okşadım. Teselli etmek istiyordum, ama asıl ben teselliye muhtaçtım. İçimde ilk canlılığı uyandıran insanı elimden kaçırıyordum. Korkaklığımdan, kararsızlığımdan, daha doğrusu inançsızlığımdan.

'Seni anladığımı sanıyorum,' dedi. 'Sen yalnız benimle değil, kimseyle yapamazsın. İnsanlardan korkuyorsun sen. Sevgisiz doğmuşsun, sevgisiz büyümüşsün. Acıyorum sana.'

Bu sözler kurşun yemiş gibi sarstı beni.

Nesime, 'Seni sevdim Muammer,' diye devam etti. 'Ama benim sevgim büyük bir sevgi değildir. Yaşamaya yetecek kadar severim ben. Daha çoğuna kabiliyetim yoktur. Seni sürüklerdim, götürürdüm belki, ama sonra başa çıkamazdım seninle. İnsanüstü dertlerin, kaygıların var senin. Basit değilsin benim gibi.'

O zaman ne kadar yalnız olduğumu anladım dünyada. Bu basit kadın bana korkunç durumumu birkaç sözle anlatıvermişti. Kendimi savunmak gereğini duydum. Dedim ki:

'Dediklerin belki doğruydu, ama artık doğru değil. Çalışıyorum, ülküler, amaçlar edinmeye uğraşıyorum. Kendimi yeni baştan kurmaya çabalıyorum Nesime. Bunları anlamanı isterdim.'

Gözleri yaş içindeydi, elimi tuttu.

'İnşallah başarırsın,' dedi. 'Suç senin değil ki...'

Böyle dedikten sonra çıktı odadan.

Ya suç kimin?

Nesime'yi bir daha görmedim."

"Yeni bir umutsuzluk dalgası. Ve artık bunun altından kalkamayacağım. Yazıhaneyi bıraktım, partiden de istifa ettim. Benim içimde hiçbir inanç yok. Hiçbir sevgi yok. İnsanları da, memleketimi de sevmiyorum. Şu son yıl içinde ne yaptımsa hepsi zoraki idi. Kendimi oyaladım, aldattım, fakat korkunç gerçek ağır bastı sonunda. Bir yanımla övünebilirim: Yalancılıktan inanıyor, yalancılıktan seviyor gibi yapmam ben. Herkesin böyle olduğunu iddia etmek için elimde yeter bilgi ve belge yok. Yalnızca kendimi biliyorum, o kadar. Çalışma hayatı da kurtaramadı beni. Bir gün elbet bu koşullar değişecektir. İnsanlar birbirlerini sevecek, yaşama, doğaya daha içten bağlanacaklar. Ben bir süprüntüyüm, atılmam lazım bir yana. Suçlu kim? Onu da bilmiyorum. Ailemi suçlamaktan da bir kazancım olmaz, bununla kendimi aldatmaya kalkmayacağım.

Tabancayı bulmalı. İşte bu kadar!"

"Dün gece fitil gibi sarhoş geldim eve. Doğru odama gittim. Ayla da oradaydı. Şaşkın şaşkın baktı yüzüme.

'Tabancamı ver,' dedim.

'Ne yapacaksın tabancayı?'

'Kendimi öldüreceğim.'

Kızdı, bağırmaya başladı.

'Sen bir maskarasın,' dedi, 'bıktım artık senin bu zıpırlığından... Evlenecek insan değilmişsin, bir kadının sorumluluğunu üzerine alacak güç yokmuş sende. Baban, anneannen, büyükbaban öldükten sonra büsbütün korkmaya başladın. Çünkü süt çocuğu gibi yaşamaya alıştırmışlar seni. Yalnız kalınca da, tabii, kurtuluşu ölümde arayacaktın. Ama yapamazsın, bunu bil, sen korkaksın şekerim, hiçbir şey yapamazsın. Git başımdan!'

Ağır ağır yanma yaklaştım.

'Tabancam nerde?'

'Şükrü'de.'

'Şükrü'de mi?'

'Evet.'

'O gece, hani o gece mi verdin Şükrü'ye tabancayı?'

'Evet.'

'Benim koynumdan çıkıp Şükrü'nün odasına gittin demek. Gece yarısı?'

Düşündü, hatırladı mı, hatırlamadı mı, orasını iyice anlayamadım.

Kan başıma çıkmıştı.

'Orospu,' dedim.

Suratıma bir tokat attı. Ondan çok dayak yemiştim. Ama artık bir şeyler değişmişti bende, kendimi öldürmeye karar verdikten sonra birden güçlenivermiştim. Var gücümle yüzüne bir yumruk indirdim, burnu kanamaya başladı. Ve bir canavar kesilen Ayla üstüme atıldı, yüzümü tırmalamaya, saçlarımı demet demet yolmaya başladı. Bir erkekle dövüşür gibi, karnına, göğsüne, yüzüne yumruklar indiriyordum. Bağırmıyordu, sadece inliyordu ben vurdukça, ikimizin de eli yüzü kan içindeydi. Hırsını alamıyordum, vurdukça vuruyordum. Öyle ki Ayla'nın mukavemeti kalmadı, bir köşeye yığıldı, elleriyle yüzünü kapadı. Bu sefer tekmeyle dövmeye başladım. Çektiğim bütün acıların hıncını ondan alıyordum. Bir ara, 'Bırak, bırak artık, yeter,' dediğini duydum.

Geri çekildim.

O kadar dayak yiyen Ayla'nın bayıldığını ya da bayılacağını sanmıştım. Ama o, hiçbir şey olmamış gibi yerinden kalktı, aynanın karşısına geçti soğukkanlı, pamukla yüzünü temizlemeye başladı. Ben sallanıyordum.

'Tabanca nerde?' diye sordum bir daha.

'Git, Şükrü'den al,' dedi.

Odadan hızla fırladım. O da arkamdan geliyordu. Doğru Şükrü'nün odasına gittim, kapıyı bomba gibi açıp daldım içeri. Yatağına uzanmış kitap okuyordu. Beni görünce doğruldu.

'Tabancamı ver!'

Bu sırada Ayla da odaya girmişti. Arkamda duruyordu.

Şükrü şaşırmıştı, ama o beylik gülümsemesini hemen takındı:

'Ne yapacaksın tabancayı?' diye sordu.

O zaman ağzımdan şu laf çıktı:

'Seni öldüreceğim.'

Korktu, bembeyaz oldu.

'Ver diyorum sana.'

Yataktan kalktı. Masanın çekmecesini çekti, içinden tabancayı çıkardı, bana uzattı.

'Al,' dedi, 'vur bakalım, vurabilirsen...'

Tabancayı elinden kaptığım gibi ateşledim. Vuramamıştım, ikinci kurşunu da sıktım. Bu sırada kolumda Ayla'nın elini hissettim. Kurşun gene isabet etmedi. Şükrü bembeyaz olmuş, karşımda ayakta duruyordu.

Ayla, bütün gücü ile elime sarılmış, tutuyordu beni. Onu bir hamle ile silkeledim. Bu sefer tabancayı tutan elimi yakalayıp ısırmaya başladı. Canım acımıştı, gevşettim parmaklarımı, tabanca elimden düştü. Ayla da atıldı onun üzerine, kaptı tabancayı.

Bu sırada Melahat ile Mürşide teyzem de oda kapısına gelmişler, bağrışıyorlardı.

Ne yapacağımı bilemedim bir an, Ayla'nın üstüne atılıp tabancayı onun elinden almak istedim, yerde yuvarlandık. Muvaffak olamamıştım. En kötüsü hırsım da geçmişti.

'Defolun,' diye bağırdım. 'İkiniz de hemen çıkın bu evden!'

Ayla, 'Gidiyoruz,' dedi. 'Merak etme! Ama şunu unutma ki sen alçağın, namussuzun birisin. Boşuna şüphelendin benden, deli! Aramızda arkadaşlıktan başka hiçbir şey yoktu Şükrü ile.'

Sonra kapıda 'Defolun! Defolun!' diye bağıran Mürşide teyzemi gösterip, 'Bu delinin sözlerine aldandın,' diye ekledi.

Sesim kısık, 'Defolun!' dedim.

Şükrü artık gülmüyordu, anlamsız anlamsız bakıyordu yüzüme. Ayla, tabancayı göğsünün içine sokup odadan çıktı. Çıkar-

ken Mürşide teyzemi itti, suratına da tükürdü. Mürşide teyzem çığlık çığlık bağırmaya başladı.

'Bakın,' diyordu, 'bakın siz şuna! Şükrü Paşa'nın kızına vuruyor!'

Ben de artık orada kalamazdım. Bir adam öldürmüş gibi kabadayı kabadayı odadan çıktım. Kendi odama gittim. Sakin sakin soyundum, yattım. Başımı yastığa koyar koymaz uyumuşum.

Ertesi gün çok geç kalktım. Kahvaltı etmek, çay, kahve içmek istiyordum. İçimde bir rahatlık vardı. Gece olan biteni unutmuş gibiydim. Gerçekten de yemek odasında Şükrü ile Ayla'yı bulsaydım hiçbir şey olmamış gibi otururdum. Fakat onlar yoktu. Benim arkamdan Mürşide teyzem girdi içeri.

'Gittiler,' dedi. 'Gece gittiler... Ben de sabahleyin Melahat'ı kovdum. Melahat ne işine yarar senin.'

Sonra karşıma oturdu, yüzüme bakmaya başladı.

'İşte baş başa kaldık,' dedi. 'Kahveni getireyim mi?'

Hiç cevap vermeden yerimden kalktım, kahve içmekten vazgeçtim. Odama gidip giyindim. İçimde sevinç vardı. Ayla'dan kurtulmuştum. Ayla beni Şükrü ile aldatmış mıydı? Onu da bilmiyordum, zaten işin bu yanı beni pek de ilgilendirmiyordu. Ben amacıma ulaşmıştım. Yalnız kalmıştım. Mutluluğumu kutlamalıydım bugün. Sokaklara atmalıydım kendimi.

Öyle yaptım."

"Bu satırları bir otel odasında yazıyorum.

Vakit, gece yarısı.

Evden kaçtım. Artık bütün bütün özgürüm.

Şu satırları da yazıp defterimi bavulun içine atacağım. Onu bir daha açmak istemiyorum.

Bütün gün sokaklarda dolaştıktan, meyhanelere girip içtikten sonra, saat sekize doğru eve gittim. Ayla'nın dönmüş olabileceğini düşünüyordum. Şaşılacak şey, değil mi? Bunu biraz da istiyordum. Alışmıştım ona çünkü.

Eve girince Mürşide teyzem karşıladı beni. Acayip bir kılıkta idi. Düğün gecemde giydiği o gülünç eski elbiseleri bulup çıkarmış, sözde süslenmişti. Yüzü boyalıydı. Ama ne boya... Palyaçoya benziyordu. İçmişti de, iki yana sallanıyor ve boyuna sırıtıyordu. Beni görünce yerlere kadar eğildi:

'Buyurunuz beyefendi,' dedi. 'Yemek hazır!'

Yemek odasına girdim. Aman aman neler yoktu sofrada. Büyük bir ziyafet sofrasıydı bu. Mürşide teyzem hemen bir kadeh rakı doldurup bana uzattı.

'Şerefimize,' dedi.

Kendi de rakısını alıp dikti.

Alışkanlıkla bir yudum içip kadehi masanın üstüne koydum.

Mürşide teyzem, 'Otur otur,' diyordu. 'Bu gece mutluluğumuzu kutlayacağız. Çok çektik ikimiz de... Ama sonunda baş başa kalabildik işte. Şerefine şekerim!'

Sonra birden geriye çekildi, eteklerini kaldırıp bacaklarını gösterdi ve acayip bir oyun oynamaya başladı. Bu hem çiftetelliye hem de İspanyol oyunlarına benziyordu. Mürşide teyzem böyle oynarken, acayip bir şarkı söylüyordu, alaturka mı, alafranga mı olduğu anlaşılmayan bir şarkı... Lâ lâ lâ lâ lâ...

Birden midemde bir bulantı hissettim. Başım döndü. Zor kalktım yerimden. Palas pandıras dışarı çıktım. Mürşide teyzem o sırada gözlerini kapamış dönüp duruyordu. Beni apteshaneye gidiyormuşum sanmıştı. Oysa ben kapıyı açtığım gibi kendimi merdivenlerden aşağı saldım. İkişer üçer atlayarak apartman kapısını buldum, oradan da var gücümle yola fırladım. Koşuyordum... Bir ara arkamdan bir çığlık işittim. Mürşide teyzem bağıra bağıra koşuyordu:

'Dur, dur gitme! Nereye gidiyorsun? Beni de al, beni de al!'

Bir ölüm kalım koşusu idi bu. Bütün gücümle koşuyordum. Ama o sarhoş, o hasta, o kendini bilmez kadın da bir atlet çevikliği ile koşuyordu arkamdan. Sokaklara dalıp çıkmaya başladım, yetişiyordu, boyuna yaklaşıyordu. Deli olacaktım. Bereket,

sokaklarda kimsecikler yoktu. Daha hızlı koşmaya başladım. Bir ara arkama dönüp baktım, bir köşede düşmüş kalmıştı Mürşide teyzem. Derin bir nefes aldım ve durmadan caddeyi tutturdum. Oradan geçen bir otomobile atladım. İskeleye geldim. Vapura bindim. Karşıya geçtim. Tepebaşı'nda bir otele girdim. Şimdi oteldeki odamdayım.

Cebimde bir lira var."

Meşrutiyet'ten sonraki toplumsal dönüşümlerin her bir devresini ustaca sentezleyen Melih Cevdet Anday, Abdülhamid'in eczacıbaşısı Şükrü Paşa'dan kalma bir konağa yerleştirdiği roman kahramanları üzerinden cumhuriyet Türkiye'si toplumunun tahlilini yapıyor.

Aylaklar, Türkçe edebiyatın en derli toplu romanlarından biri. Olağanüstü bir başarıyla oluşturulan karakterler ve izlekteki kendinden emin duruş, bu romanı edebiyatımızdaki en iyi kurmaca metinlerden biri kılıyor.

... Batıyormuşuz da birimizin haberi olmamış. Hadi Nesime ile Şükrü'yü bir yana bırakalım, onlar aileden değil; ya bana, anneanneme, dedeme ne demeli? Ekmeğin nerden geldiğini birimiz bile düşünmemişiz. Dün gece sofrada bunu söyleyecek oldum, Dündar Bey 'Osmanlı İmparatorluğu da böyle battı,' dedi. 'Biz aylıklarımızın köylüden alınan vergi ile ödendiğini bilmezdik, devletin bir köşede bir parası var, ondan veriyor sanırdık. Birinci Dünya Savaşı'na neden girdiğimizi Talat Paşa bilmiyor, Cemal Paşa bilmiyor, Enver Paşa bilmiyor. Peki kim biliyor? Bilen yok...'

1 147000 41407

twitter.com/evere

ISBN: 978-975-289

9 789752 898